MAGISTRAT M. WŁOCŁAWKA

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
MAGISTRATU M. WŁOCŁAWKA
ZA ROK 1927/28

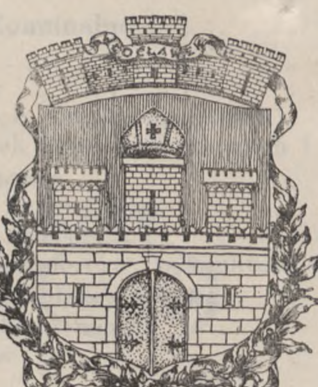
1928

WŁOCŁAWEK

WYDAWNICTWO ZARZĄDU M. WŁOCŁAWKA

MAGISTRAT M. WŁOCŁAWKA

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
MAGISTRATU M. WŁOCŁAWKA
ZA ROK 1927/28

OPRACOWANE POD REDAKCJĄ
ST. REFERENTA JÓZEFA KŁODAWSKIEGO

1928
WŁOCŁAWEK

WYDAWNICTWO ZARZĄDU M. WŁOCŁAWKA

WYKONANO W ZAKŁADACH GRAFICZNYCH P. F. „BRACIA PIOTROWSCY", WŁOCŁAWEK.

SPIS RZECZY.

	Strona
PRZEDMOWA	9
Ogólne wiadomości o Włocławku	10
CZĘŚĆ I. SPRAWOZDANIA RACHUNKOWE	15—146
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu administrac.	17—78
WYDATKI ZWYCZAJNE	18
I. **Administracja Ogólna**	18
Wydatki osobowe	18
Wydatki rzeczowe	20
II. **Majątek Komunalny**	20
Budynki	20
Grunty i place	20
III. **Przedsiębiorstwa Komunalne**	20
IV. **Spłata Długów**	20
Raty amortyzacyjne	20
Procenty od pożyczek długoterminowych	22
Procenty od pożyczek krótkoterminowych i innych	24
V. **Drogi i Place publiczne**	24
Drogi państwowe	24
Drogi samorządowe miejskie	24
Konserwacja i remont mostów, wiaduktów, przyczółków	26
Va. **Pomiary i plany rozbudowy miasta**	26
Systematyczna regulacja miasta	26
Sporządzanie planów	26
VI. **Oświata**	26
Szkolnictwo powszechne	26
Rada Szkolna Miejska i stosowanie przymusu szkolnego	28
Przedszkola	28
Oświata pozaszkolna	28
Komunalne Seminarjum Nauczycielskie	28
Stypendja dla młodzieży szkół ogólnokształcących i subsydja dla szkolnych insytucyj opiekuńczych	28
VII. **Kultura i Sztuka**	28
Popieranie sztuki teatralnej i szerzenie kultury muzycznej	28
Utrzymanie pomników, muzeów i wydatki na cele krajoznawcze	30
Subsydja dla instytucyj ogólno-kulturalnych i różne wydatki na kulturę	30
VIII. **Zdrowie Publiczne**	30
Dozór sanitarny	30
Zapobieganie chorobom zakaźnym	30
Szpital Ś-go Antoniego	30
Ambulatorjum Miejskie	31
Kolonja lecznicza w Ciechocinku	30
Łaźnie i zakład dezynfekcyjny	32
Kanalizacja Miejska	32
Studnie miejskie	32

		Strona
	Parki i skwery	32
	Wychowanie fizyczne	34
IX.	**Opieka Społeczna**	34—38
	Przychodnia dla dzieci przy ul. Łęgskiej	34
	Przychodnia dla dzieci na przedmieściu Kokoszce	34
	Opieka nad niemowlęciem i podrzutkiem	34
	Utrzymywanie sierot w zakładach wychowawczych i poprawczych	36
	Subsydja dla towarzystw, opiekujących się matką i dzieckiem	36
	Utrzymywanie starców i kalek w przytułku miejskim i przytułkach obcych	36
	Subsydja dla towarzystw, opiekujących się starcami i kalekami	36
	Walka z żebractwem, włóczęgostwem, nierządem; opieka nad więźniami oraz ochrona kobiet	36
	Kuchnia dla ubogich	38
	Leczenie niezamożnych mieszkańców	38
	Dopłata do opłat za leczenie członków Kasy Chorych	38
	Zapomogi dla ubogich: doraźne, pogrzebowe i transportowe	38
	Świadczenia na pomoc społeczną	38
X.	**Popieranie Rolnictwa**	38—40
	Targowica zwierzęca	38
	Wojewódzki fundusz meljoracyjny	40
XI.	**Popieranie Przemysłu i Handlu**	40
	Popieranie szkolnictwa zawodowego	40
	Stypendja dla uczniów szkół zawodowych	40
XII.	**Bezpieczeństwo Publiczne**	40
	Akcja przeciwpożarowa	40
	Oświetlenie ulic i placów	40
	Pomoc dla Policji Państwowej	40
XIII.	**Różne**	40
	Koszty realizacji, konwersji i prolongaty pożyczek	40
	Założenie Miejskiej Kasy Oszczędności	40
	Składki i subsydja	40
WYDATKI NADZWYCZAJNE		42
II.	**Majątek Komunalny**	42
	Budowa domów	42
	Kupno nieruchomości	42
	Kupno papierów procentowych	42
III.	**Przedsiębiorstwa Komunalne**	42
	Budowa nowej elektrowni miejskiej	42
	Budowa wodociągów	42
	Rozbudowa Cegielni Miejskiej	42
V.	**Drogi i Place Publiczne**	42
	Budowa dróg i ulic samorządowych	42
	Niwelacja nowej ulicy od Al. Szopena do Warsztatów Miejskich	42
	Budowa i kapitalne remonty mostów i pobrzeży	42
Va.	**Pomiary i Plany Rozbudowy**	42
	Pomiary przedmieść	42
	Komasacja i regulacja gruntów	42
VI.	**Oświata**	44
	Wykończenie szkoły na placu Staszica	44
	Budowa 7-mio oddziałowej szkoły barakowej	44
VIII.	**Zdrowie Publiczne**	44
	Nowe studnie	44
	Odwodnienie części miasta	44
	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	44
	Boisko sportowe	44
	Kupno nieruchomości w Ciechocinku na rozszerzenie kol. leczniczej	44
IX.	**Opieka Społeczna**	44
	Budowa przytułku	44
X.	**Popieranie Rolnictwa.**	44
	Budowa budynku dla kontroli administracyjnej i weterynaryjnej na targowicy zwierzęcej	44

Strona

XII. **Bezpieczeństwo Publiczne** 44
Kupno automobilowego beczkowozu mechanicznego 44

XIII. **Różne** 44
Przymusowy remont domów prywatnych 44
Fundusz budowy Elektrowni Okręgowej 44

DOCHODY ZWYCZAJNE 46

I. **Majątek Komunalny** 46
Czynsze z budynków miejskich 46
Dochody z gruntów, placów, jezior i rzek 46
Odsetki od kapitałów i papierów procentowych 46
Sprzedaż ruchomości i odpadków 46

II. **Przedsiębiorstwa Komunalne** 48
Zyski budżetowe z przedsiębiorstw komunalnych użyteczności publicznej (Rzeźni i Elektrowni) 48
Zyski budżetowe z przedsiębiorstw komunalnych przemysłowo-handlowych (Cegielni, Gospodarstwa Leśnego, Warsztatów i Taboru) 48

III. **Subwencje i dotacje** 48
Subwencje 48

IV. **Zwroty** 48
Zwroty od Skarbu Państwa 48
Zwroty od korporacyj samorządowych 50
Zwroty od własnych przedsiębiorstw 50
Zwroty od osób prywatnych 50

V. **Opłaty Administracyjne** 50
Opłaty za czynności i poświadczenia urzędowe organów administr. 50

VI. **Opłaty za korzystanie z urządzeń i Zakładów Dobra Publicznego** 52
Opłaty placowe 52
Opłaty rogatkowe 52
Opłaty lądowe 52
Opłaty za prawo jazdy 52
Opłaty za wpęd na targowicę zwierzęcą 52
Opłaty kanalizacyjne 52
Opłaty za porady ambulatoryjne 52
Opłaty za korzystanie z łaźni i zakładu dezynfekcyjnego . . . 52

VII. **Dopłaty (Opłaty Specjalne)** 54
Dopłaty na utrzymanie dróg publicznych 54

VIII. **Udział w Podatkach Państwowych** 54
Udział w państwowym podatku dochodowym 54

XI. **Dodatki do Podatków Państwowych** 54
Dodatek do państwowego podatku gruntowego 54
Dodatek do państwowego podatku od nieruchomości 54
Dodatek do państwowego podatku przemysłowego 54
Dodatek do państwowego podatku od spożycia, użycia i produkcji 54
Dodatek do opłat od patentów na wyrób i sprzedaż trunków . . 54

X. **Podatki Samoistne** 54
Podatek od placów niezabudowanych 54
Podatek od lokali 54
Podatek od zbytku mieszkaniowego 54
Podatek od wynajmu mieszkań na dobę 54
Podatek od zabaw, rozrywek i widowisk 54
Podatek od ładunków kolejowych 54
Podatek od plakatów, szyldów i reklam 54
Podatek od przedmiotów zbytku i wygody osobistej 54
Podatek od spadków i darowizn 54
Podatek od psów 56
Opłaty od umów o przeniesienie własności nieruchomej . . . 56
Podatek od zaprotestowanych weksli 56
Składka na koszty kuracyjne 56
Podatek gminny wyrównawczy 56
Podatek od gruntów państwowych 56

Strona

XI. **Różne** 56
Kary administracyjne 56
Kary dyscyplinarne 56
Składka emerytalna od poborów pracowników stałych i emerytów. 56
Nadwyżka budżetowa 56

DOCHODY NADZWYCZAJNE

I. **Ze sprzedaży i likwidacji majątku i przedsiębiorstw** 58
Sprzedaż placów 58
Sprzedaż budki rogatkowej 58
II. **Subwencje i Dotacje** 58
IV. **Pożyczki** 58
V. **Dopłaty (Opłaty Specjalne)** 60
Dopłata do ceny prądu elektrycznego na budowę nowej elektrowni miejskiej 60
Dopłata na budowę mostu przy ul. Kilińskiego. 60
VI. **Podatki inwestycyjne** 60
Dodatek do poszczególnych podatków miejskich samoistnych i do dodatków komunalnych do podatków państwowych 60
VII. **Różne** 60
Nadwyżka budżetowa 60
Zestawienie Wydatków Budżetowych 62
Zestawienie Dochodów Budżetowych 64
Rachunek Wykonania Budżetu 66
Wykaz stanu umorzonych Podatków i Opłat za Rok Sprawozd. 71
Sprawozdanie o stanie zaległości czynnych z lat poprzedzających Rok Sprawozdawczy 72
Usprawiedliwienie przekroczeń budżetowych 74
Roczne zamknięcie wszystkich rachunków sum budżetowych i pozabudżetowych — zestawienie bilansowe 75

SPRAWOZDANIA RACHUNKOWE, BILANSOWE ORAZ STRAT I ZYSKÓW PRZEDSIĘBIORSTW MIEJSKICH . . . . 79—108
Rzeźnia Miejska 80
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu. 80
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 82
Elektrownia Miejska 84
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 84
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 88
Cegielnia Miejska 90
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 90
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 94
Gospodarstwo Leśne 96
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 96
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 98
Warsztaty Miejskie 100
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 100
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 102
Tabor Miejski 104
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 104
Bilans zamknięcia i rachunek strat i zysków 106

INWENTARZ STANU MAJĄTKOWEGO . . . . 109—114
Załączniki do Inwentarza Stanu Majątkowego . . . . . . 115—132
Nieruchomości 113
Ruchomości 120
Materjały i zapasy 122
Lokaty 122
Weksle obce 122
Dłużnicy i wierzyciele 124
Depozyty walorowe 125
Długi długoterminowe 126
Weksle własne 130
Sumy przechodnie 130
Deponenci 130

Strona

INNE AKTYWA . . . . 133—146

Związek Szpitalny w Włocławku 133
Sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu 134
Bilans zamknięcia 142
Komunalne Koedukacyjne Seminarjum Nauczycielskie w Włocławku 144
Sprawozdanie rachunkowe 144
Bilans zamknięcia 144

CZĘŚĆ II. ORGANIZACJA I DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACJI MIEJSKIEJ (Rada Miejska, Magistrat, Przedsiębiorstwa Miejskie) . . 147

Uwagi ogólne o Radzie Miejskiej dr. W. Piasecki, Prezes Rady Miejskiej 149
Rada Miejska Poprzednia 150
Rada Miejska Obecna 152
Przegląd Gospodarki Miejskiej w roku 1927/28 157
Stefan Pachnowski, Prezydent m. Włocławka
Magistrat . . . . 160—164
Organizacja Kolegjum Magistratu 160
Działalność Kolegjum Magistratu i Komisyj 161
Organizacja biura Magistratu 162

SPRAWOZDANIE WEDŁUG DZIAŁÓW ADMINISTRACJI MIEJSKIEJ . . . . 165—279

Administracja ogólna . . . . 165—188
Kancelarja i sprawy gospodarcze 167
Referat Prezydjalny 169
Referat Administracyjny (sprawy wojskowe, akta stanu cywilnego, księgi stałej ludności, sprawy przemysłowe) 169
Biuro Statystyczne 173
Biuro Meldunkowo-Adresowe 178
Archiwum Miejskie 181
Bibljoteka Magistratu 186
Urząd Rozjemczy do spraw najmu 187
Straż Ogniowa 188
Finanse Miejskie . . . . 189—210
Warunki ogólne gospodarki finansowej miasta 189
Organizacja i zakres działalności Wydziału Finansowego . . . 190
Prace Wydziału Finansowego 192
Dochody podatkowe 201
Wykonanie budżetu 203
Administracja Majątkiem Komunalnym . . . . 211—219
Zakres działalności, organizacja i prace kancelaryjne Wydziału Majątków Miejskich 211
Nieruchomości miejskie 212
Parki, zieleńce, place i ulice 215
Targowisko zwierzęce 217
Wojewódzki Fundusz Meljoracyjny 219
Zdrowie i Opieka Społeczna . . . . 220—240
Zdrowie Publiczne . . . . 221—232
Ogólne warunki sanitarne 221
Nadzór Sanitarny 222
Nadzór weterynaryjny 224
Zapobieganie chorobom 224
Czynności sądowo-lekarskie 226
Instytucje i zakłady sanitarne 227
Kultura fizyczna 232
Opieka Społeczna . . . . 233—240
Warunki ogólne 233
Opieka nad dzieckiem 235
Opieka nad dorosłymi 237
Szpitalnictwo . . . . 241—243
Oświata . . . . 244—259
Przedszkola 245

Strona

Szkolnictwo powszechne 246
Miejskie szkolnictwo zawodowe dokształcające 252
Komunalne Seminarjum Nauczycielskie 254
Oświata pozaszkolna 257
Subsydja oświatowe i stypendja 258
Kultura . . . . 260—261
Działalność Techniczno-Budowlana . . . . 262—270
Zakres czynności i organizacja Wydziału Technicznego . . . 262
Sekcja Miernicza 262
Sekcja Architektoniczna 264
Komitet Rozbudowy 267
Sekcja Komunikacyjna 268
Budowa boiska sportowego 270
Kanalizacja 270
Budowa Elektrowni Okręgowej . . . . 271—279
Prace Komitetu Budowy Elektrowni 271
Przebieg i organizacja budowy 273
Koszta budowy Elektrowni 274
Opis techniczny Elektrowni 274
Podstawy finansowe, prawne i gospodarcze 277

PRZEDSIĘBIORSTWA MIEJSKIE . . . . 280—292
Rzeźnia Miejska . . . . 280—283
Elektrownia Miejska (stara) . . . . 284—287
Cegielnia Miejska . . . . 288—289
Gospodarstwo Leśne 290
Warsztaty i Tabor Miejski . . . . 291—292

Jak za lat ubiegłych Magistrat wydaje sprawozdanie z działalności za rok 1927/28, składające się z części rachunkowo-kasowej i opisowej. Ma ono na celu bliższe zapoznanie członków Rady Miejskiej, obywateli, Władz Nadżorczych i innych samorządów z gospodarką m. Włocławka. Sprawozdania tego rodzaju są wielce pożyteczne, gdyż dają obraz całokształtu działalności samorządu, czyniąc zarazem zadość wymaganiom jawności gospodarki komunalnej.

Sprawozdanie z działalności Magistratu za rok 1926 i I kwartał r. 1927 zawierało po raz pierwszy część opisową, jednak—jak zaznaczono w słowie wstępnem—dość niejednolicie traktowaną. W niniejszem sprawozdaniu starano się tego błędu możliwie uniknąć, wszelako całkowicie nie mogło się to udać, gdyż Biuro Statystyczne Magistratu, będąc referatem Wydziału Głównego, któremu powierzone zostało opracowanie sprawozdania, powstało dopiero pod koniec roku 1927.

Sprawozdanie za r. 1927/28 zostało opracowane przez poszczególnych kierowników i referentów pod ogólną redakcją referenta p. Józefa Kłodawskiego. W opracowaniu sprawozdania wzięli też udział Prezes Rady Miejskiej p. dr. Piasecki i niżej podpisany.

Następne sprawozdanie Magistratu zapowiada się w części opisowej bardziej treściwe. Ograniczy się do danych statystycznych i najkonieczniejszych wyjaśnień. W roku bieżącym ze względu na pierwszy rok istnienia drugiej Rady Miejskiej, wybranej w październiku 1927 roku, dłuższy opis działalności Zarządu Miasta wydawał się celowym.

Sprawozdania samorządów miejskich wymieniane są nawzajem przez Zarządy Miast. Ażeby przeto ułatwić im orjentację co do miasta Włocławka, zostają pomieszczone w sprawozdaniu *Ogólne Wiadomości o Włocławku*, które mogą być również ciekawe nawet i dla niejednego mieszkańca miasta.

Oddając niniejsze sprawozdanie czytelnikom, Magistrat prosi o rzeczową krytykę, gdyż—o ile taką będzie—przyczyni się do udoskonalenia gospodarki miejskiej, co leży nadewszystko w intencjach Władz miejskich: Rady m. Włocławka i Magistratu. Te same pobudki winny także kierować każdym uświadomionym obywatelem miasta, również odpowiedzialnym za działalność organów samorządu, przez niego wybranych.

(—) STEFAN PACHNOWSKI
PREZYDENT M WŁOCŁAWKA.

Włocławek, w czerwcu 1928 r.

OGÓLNE WIADOMOŚCI O WŁOCŁAWKU

POŁOŻENIE Włocławek, miasto powiatowe w Województwie Warszawskiem, leży nad Wisłą po obydwu jej brzegach pod 52°39,5′ szerokości północnej i 19°3,6′ długości wschodniej podług Greenwich. Nad poziomem morża miasto wznosi się na 44 do 62 metrów. Właściwe miasto rozłożyło się na lewym brzegu Wisły przy ujściu Zgłowiączki. Na prawym brzegu leży jedynie przedmieście Szpetal Dolny, przyłączone do miasta w roku 1927. Włocławek rozpościera się pozatem wzdłuż linji normalnotorowej Warszawa — Toruń, będąc odległy od Warszawy o 188 km., od Torunia o 56 km. Dzięki Wiśle Włocławek ma stałe połączenie statkami parowemi z Toruniem oraz Płockiem (odległość 42 km.) i z Warszawą. W mieście znajduje się również stacja kolejki dojazdowej, łączącej Włocławek z Brześciem Kujawskim, Sompolnem i innemi miasteczkami Kujaw. Z dróg bitych krzyżują się we Włocławku dwa trakty: z północy na południe trakt Mława — Brześć Kujawski — Kalisz i ze wschodu na zachód: trakt Warszawa — Toruń.

DZIEJE Miasto Włocławek jest jednem z najstarszych miast Polski. Założone zostało według kronikarza Gallusa w XI wieku przez Władysława Hermana, według zaś innych źródeł zostało miastem około roku 1140. Wówczas to miało być podniesione z osady do godności miasta przez Władysława II. W najdawniejszych dokumentach polskich Włocławek zwany jest Władysławiem (Vladislavia) albo Starym Władysławiem (antiqua Vladislavia). Rozwój Włocławka poczyna się od chwili przeniesienia do niego z Kruszwicy stolicy biskupów diecezji kujawskiej, co nastąpiło między 1156 a 1160 rokiem. Od owego to czasu, czy też już na kilkanaście lat przedtem, miasto nadane zostało wieczystem prawem biskupom kujawskim. W przebiegu dziejów Włocławek przechodził różne koleje losu. Mimo szkód doznawanych od Krzyżaków dźwigał się dzięki handlowi zbożowemu, będąc szpichlerzem i portem dla bogatej i żyznej okolicy. Największy rozkwit Włocławka za czasów przedrozbiorowych przypada na wiek XVI i pierwszą połowę wieku XVII. Później od czasu wojen szwedzkich Włocławek podupada; zaczyna się dźwigać cośkolwiek — jak i inne miasta polskie — za Królestwa Kongresowego, lecz upadek Królestwa jako skutek niepowodzenia powstania listopadowego, a następnie klęska narodowa, spowodowana stłumieniem przez Rosję powstania 1863 roku — nie stwarzają odpowiednich warunków dla rozwoju miasta. Rozwój ten następuje dopiero w ostatniem ćwierćwieczu ubiegłego stulecia, jako rezultat uprzemysławiania się całego kraju. Wtedy to i we Włocławku, dogodnie sytuowanym ze względu na istniejącą komunikację wodną i kolejową (od r. 1861) poczynają stopniowo powstawać liczne fabryki, będące odzwierciadleniem charakteru rolniczego okolicy, albo też mające na celu zaspakajanie potrzeb gospodarstw rolnych. Rozwija się zatem tutaj przemysł cykorniany, młynarski, tartaczny, — powstają fabryki maszyn rolniczych. Z racji dogodnej komunikacji wodnej powstają w mieście i innego rodzaju przedsiębiorstwa przemysłowe, jak: fabryki fajansu, wielka fabryka celulozy, fabryki papieru i inne. Miasto staje się wybitnie przemysłowem. W okresie wojny światowej i wojny z bolszewikami Włocławek szczęśliwie unika większych zniszczeń, choć bombardowany jest od 16 do 19 sierpnia 1920 roku z za Wisły przez wroga. Od tej pory miasto wchodzi stopniowo w fazę — jak się spodziewać należy — trwałego rozwoju, do czego w znacznej mierze przyczynia się samodzielna gospodarka samorządowa. Wystarczy wskazać, iż w ciągu niecałego 10-lecia istnienia Polski Odrodzonej zostały wybudowane przez Gminę miejską, nie mówiąc o innego rodzaju inwestycjach: dwie 7-mio oddziałowe szkoły bliźniacze, dom dla nauczycieli, kąpielisko, dom dla administracji miejskiej, kolonje mieszkalne o 71 mieszkaniach większych i mniejszych, 4 baraki dla bezdomnych o 58 izbach, hale targowe, cegielnia, warsztaty miejskie i elektrownia okręgowa, — gdy tymczasem zaborca rosyjski w ciągu 100 lat swych rządów (od r. 1814 do 1914) zdołał wybudować we Włocławku tylko 3 budynki użyteczności publicznej, mianowicie:

cerkiew (rozebraną przez władze miejskie w r. 1925), więzienie i gmach monopolu wódczanego. Celem uzupełnienia powyższego wykazu inwestycyj budowlanych należy również zaliczyć do niego budowle, wzniesione przez Rząd Polski, mianowicie: wspaniały gmach państwowej niższej szkoły technicznej oraz domy mieszkalne dla wojskowych.

OBSZAR MIASTA

Rózwój Włocławka za czasów Polski Odrodzonej znalazł także swój wyraz w rozwoju terytorjalnym miasta. Do roku 1927 miasto obejmowało 1424 hektarów. W roku 1927 rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 stycznia przyłączone zostały do Włocławka tereny podmiejskie, w następstwie czego obszar administracyjny miasta dosięgnął liczby 3200 ha, czyli 32 kilometrów kwadratowych. Z tego powierzchni niezabudowanej jest około 800 ha, pod budynkami zaś blisko 160 ha.

Własność nieruchoma miejska zajmuje 631 ha, co stanowi 19,6% całego obszaru miasta. Z własności tej pod ulicami, placami, zieleńcami, cmentarzami, i t. p. jest 3,6%; budowle, przedsiębiorstwa, lasy zajmują 13,1%; grunty nieużytkowane lub użytkowane tymczasowo — 2,9% całego terytorjum miejskiego.

Ażeby uniknąć nazbyt pochopnego wyciągania błędnych wniosków o bardzo korzystnej sytuacji gminy miejskiej pod względem terytorjalnym, np. dla celów polityki mieszkaniowej, wypada nadmienić, iż pośród własności miejskiej, użytej na cele ostatecznie określone, 12% przypada na lasy (383 ha), leżące na krańcach miasta.

Własność państwowa w granicach miasta zajmuje około 6,6% terenu, z czego lasy państwowe prawie 6%.

Własność prywatna stanowi 73% całego obszaru miasta.

LUDNOŚĆ

Miasto Włocławek liczy obecnie według danych z miejskiego Biura Meldunkowego 49.735 mieszkańców, z czego przedmieścia przyłączone w r. 1927 około 4.455. Ponieważ ludność miasta wynosiła według powszechnego spisu z roku 1921, uwzględniając teraźniejszy obszar miasta, 43.574 mieszkańców, przeto liczba jej zwiększyła się w ciągu 6 i pół lat o 6.161 osób.

Pod względem podziału ludności na wyznania ocenia się obecnie w przybliżeniu liczbę katolików na 73,3%, żydów na 22,4%, ewangielików i innych wyznań chrześcijańskich na 4,3%.

Podział ludności na grupy zawodowe wykazuje ludności produktywnie pracującej 40%. Pozostałą ludność stanowią młodociani, kobiety zajęte gospodarstwem domowem, starcy, osoby utrzymujące się z kapitału i inne. Wśród ogółu mieszkańców robotnicy stanowią około 25%, liczba zaś ich w stosunku do ludności pracującej produktywnie wynosi blisko 60%.

OPIS MIASTA

Pod względem urządzeń miejskich, jakie potrzebne są do wygodnego bytowania człowiekowi kulturalnemu, Włocławek, jak wogóle miasta dawnego zaboru rosyjskiego, nie stoi oczywiście na poziomie miast zachodniej Europy, czy też choćby na poziomie miast naszej dzielnicy zachodniej. Można jednak stwierdzić, że miasto przybiera coraz lepszy wygląd, mając po temu zasadnicze warunki we właściwem rozplanowaniu śródmieścia jeszcze za czasów okupacji pruskiej po ostatnim rozbiorze Polski, w dobrze obmyślanym planie za Królestwa Kongresowego oraz — jak obecnie — w całkowicie już wykończonym planie regulacji i zabudowy miasta.

Ulice śródmieścia, a w dużej części i starych przedmieść, są zabrukowane kamieniem polnym. Niezabrukowane są drogi nowych przedmieść, jak już poprzednio wspomniano, mających przeważnie charakter wsi. Ulic zabrukowanych jest 20,5 ha, a łącznie z szosami 30 ha. Długość ich wynosi około 80.400 m. Dróg niezabrukowanych jest 55 ha. Ulice i place miasto ma zadrzewione.

Ogród publiczny Włocławek posiada dotychczas tylko jeden. Park ten, pięknie położony nad rzeką Zgłowiączką, w niedługim czasie zostanie znacznie powiększony, stając się pewnego rodzaju plantami miejskiemi. Obecnie park ma powierzchni 23,446 m. kw., osiągnie zaś 59.422 m. kw.

Prócz parku miasto posiada kilka publicznych skwerów, z tych jeden w samem centrum miasta na Placu Wolności (na miejscu zburzonej cerkwi), — a nadewszystko szeroki i długi bulwar z zieleńcami nad Wisłą.

Włocławek ma przeprowadzoną w śródmieściu kanalizację prowizoryczną oraz zapoczątkowaną sieć właściwych kanałów według planów inż. Lindley. Plany kanalizacji i wodociągów są ostatecznie przygotowane. Budżet miasta na rok 1928/29 przewiduje wydatek nadzwyczajny na budowę wodociągów w kwocie 1.000.000 złotych oraz na dalszą budowę kanałów sumę 745.000 złotych.

Miasto oświetlone jest elektrycznością dostarczaną głównie przez elektrownię miejską oraz przez niewielką elektrownię prywatną. W bardzo krótkim czasie będzie oświetlała miasto, jak również dostarczała miejscowemu przemysłowi i rzemiosłu prąd do

motorów, Kujawska Elektrownia Okręgowa, wybudowana przez Gminę miejską. Nowa elektrownia dostarczać będzie również prądu okolicznym miasteczkom, wsiom i fabrykom kilku sąsiednich powiatów.

Środkami komunikacyjnemi miasta są dorożki konne w liczbie 29 i samochodowe w ilości 32.

Co się tyczy ogólnego wyglądu miasta stwierdzić należy, że śródmieście jest dość regularnie zabudowane domami przeważnie jednopiętrowemi. Domy te, począwszy od roku 1927, zaczęto odnawiać, głównie na skutek nakazu Magistratu. Fasady odnawianych domów przybierają obecnie o wiele estetyczniejszy niż dawniej wygląd, gdyż plany remontów zatwierdzane są przez Wydział Techniczny Magistratu, który na stronę estetyczną projektów zwraca dużą uwagę. Również chodniki w śródmieściu doprowadzone zostały w bardzo dużej części do właściwego stanu, gdyż układane były przez Zarząd Miasta. Koszt chodników pokrywali właściciele nieruchomości średnio w wysokości 70%, obowiązani do tego na podstawie specjalnego statutu o dopłatach na budowę chodników.

Naturalne wartości estetyczne miasta, jak to, że miasto posiada: szerokie zadrzewione ulice, zieleńce, park, rzekę Zgłowiączkę, Wisłę – podnosi piękno okolicy, gdyż Włocławek otoczony jest wokół lasami. Nadto wielce dodają miastu uroku wzgórza, pokryte lasem, które wznoszą się na Szpetalu Dolnym, leżącym na prawym brzegu Wisły. Wzgórza szpetalskie sięgają do 130 m. nad poziom rzeki. Stare miasto łączy z tym przedmieściem most drewniany, długości 776 m., będący ulubionem miejscem przechadzek mieszkańców.

WŁADZE I URZĘDY

We Włocławku mają siedzibę następujące władze, urzędy i instytucje państwowe i samorządowe: Sąd Okręgowy, dwa Sądy Pokoju, Wydział Hipoteczny, dwa Notarjaty, Starostwo Włocławskie, Komenda Powiatowa Policji Państwowej, Komisarjat P. P. na m. Włocławek, Powiatowa Komenda Uzupełnień, Urząd Skarbowy Podatków i Opłat Skarbowych, Kasa Skarbowa, Urząd Skarbowy Akcyz i Monopolów Państwowych, Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy, Zarząd Obwodowy Funduszu Bezrobocia, Obwodowy Inspektorat Pracy, Urząd Poczt i Telegrafów, Zarząd Techniczny Telegrafów i Telefonów, Inspektorat Szkolny, Powiatowy Urząd Ziemski, Zarząd Lasów Państwowych, Powiatowy Zarząd Drogowy, Urząd Miar, Państwowa Wytwórnia Wódek, Więzienie.

Z władz samorządowych mieszczą się we Włocławku: Magistrat m. Włocławka, Wydział Powiatowy Sejmiku Włocławskiego, Urząd Gminy Łęg oraz instytucje o charakterze samorządowym, jak: Powiatowa Kasa Chorych i Oddział Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych.

Z urzędów duchownych wyznania rzymsko-katolickiego we Włocławku, jako siedzibie biskupa włocławskiego, znajdują się: Kurja Diecezjalna, Kapituła Bazyliki Katedralnej i inne.

Pozatem w mieście jest Dowództwo Garnizonu; stacjonuje tu 14 pułk piechoty i szwadron zapasowy 8 pułku strzelców konnych.

ŻYCIE GOSPODARCZE

Życie gospodarcze miasta jest dość ożywione. Włocławek jest miastem przemysłowem. Z większych fabryk należy wymienić: Fabrykę Celulozy Rob. Saengera, Fabrykę Papieru również Rob. Saengera, Papiernię Szwarcsteina, trzy fabryki cykorji: Ferd. Bohma, „Gleba" i „Stella", Młyny parowe: Sterna i „Słodowo", tartaki Szymańskich, Parową Cegielnię Miejską, Cegielnię „Borowo", Garbarnię Jabłonki, fabryki maszyn rolniczych: H. Mühsama, „Wisłę" i Kujawską Fabrykę Maszyn Rolniczych, Fabrykę Osi Szwarca, Warsztaty Miejskie, Fabrykę Dykty Opatowskiego, fabryki papy i przetworów smołowcowych: Kocenta i Goździewicza, L. Dystyliera i Reicha, Fabrykę Superfosfatów D-ra Romana Maya, Fabrykę Farb „Nobiles", Fabrykę Atramentu „Bengal", Fabrykę Kalki „Karbon", fabryki fajansu: Czamańskich, Tajchfelda i Asterbluma i B-ci Cohn, Fabrykę Organów D. Biernackiego, Fabrykę Manometrów H. Neumana, Fabrykę Cukierków Związku Stowarzyszeń Spożywców, Elektrownię Miejską, Browar i Słodownię.

W mieście rozwinięte jest także w poważnym stopniu rzemiosło, o czem świadczy utworzenie we Włocławku Izby Rzemieślniczej dla całego Województwa Warszawskiego (poza Warszawą).

Najoważniejszym rodzajem handlu we Włocławku jest handel ziemiopłodami.

Przedsiębiorstw handlowych w mieście jest 1.447, przemysłowych zaś 549. Z przedsiębiorstw handlowych 5 wykupuje świadectwa I kategorji, 165 — II kategorji; wśród przedsiębiorstw przemysłowych II kategorji jest 1, III — 3, IV — 18, V — 15.

O napięciu życia gospodarczego miasta mówią też instytucje kredytowe, których tutaj jest osiem, a mianowicie Oddziały: Banku Polskiego, Banku Gospodarstwa Krajowego, Banku Handlowego w Warszawie, Banku dla Handlu i Przemysłu, oraz banki miejscowe: Bank Kujawski, Bank Handlowo-Przemysłowy, Bank Rzemieślników i Drobnych Kupców i Bank Spółdzielczy. Pozatem w stadjum organizacji znajduje się Miejska Kasa Oszczędności.

Ruch spółdzielczy we Włocławku przybiera większe rozmiary, gdyż oprócz wymienionego wyżej Banku Spółdzielczego istnieje w mieście Związek Spółdzielni Spożywców z Oddziałami Spożywczym i wytwórczym, 10 kooperatyw spożywczych i 1 księgarska.

ŻYCIE KULTURALNE

Kultura miasta w szerszem znaczeniu przejawia się przedewszystkiem w jego zabytkach architektonicznych, pomnikach, w jego instytucjach religijnych, oświatowych, opiekuńczych, zdrowotnych i urządzeniach, mających na celu ułatwienie codziennego bytu mieszkańców. O ostatnich już wspomniano.

Zabytków architektury Włocławek posiada niewiele. Reprezentują je stare świątynie katolickie: katedra z r. 1411 z licznemi dziełami sztuki, kościołek św. Witalisa z r. 1330 przy Seminarjum Duchownem, kościół parafjalny św. Jana z r. 1538, i klasztor OO. Reformatów z r. 1640.

Oprócz tych świątyń w mieście znajdują się: kościół parafjalny św. Stanisława, będący w budowie, kościół ewangielicki i dwie synagogi.

Pomników, które są dziełami sztuki, miasto ma dwa: pomnik poległych obrońców Wisły (w r. 1920), stojący na ich mogile na wzgórzu Szpetalskim, i pomnik powstańca z r. 1863 Bechiego, oficera włoskiego, rozstrzelanego we Włocławku.

Muzea w mieście są dwa: muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i muzeum Diecezjalne. Bibljotek jest sześć. Na zaznaczenie specjalne zasługuje Bibljoteka Seminaryjna, licząca około 60.000 tomów. Miejskiej bibljoteki dotychczas niema, jednak można przypuszczać, iż w ciągu najbliższych lat powstanie, gdyż lokal na tę bibljotekę przeznaczony już jest w gmachu muzeum Kujawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego budowa wydatnie subsydjowana jest przez Gminę miejską i w niedługim czasie będzie ukończona.

Kinoteatrów Włocławek posiada trzy. Teatru stałego niema. Co pewien czas przybywa jedynie do miasta Teatr Pomorski, z którym Magistrat zawarł stosowną co do tego umowę.

We Włocławku wychodzą trzy pisma codzienne: *A. B. C.*, *Express Kujawski* i *Słowo Kujawskie*, będące w fuzji ze stołecznem *A. B. C.*, *Expressem Porannym* i *Polakiem Katolikiem*. Pozatem wydawane są miesięczniki: *Życie Szkolne*, *Kronika Diecezji Włocławskiej*, *Ateneum Kapłańskie* i *Życie Włocławka i Okolicy*. Ostatnie pismo jest jednem z pierwszych pism regjonalnych i oceniane jest przez sfery fachowe nadzwyczaj pochlebnie. Miesięcznik wydawany jest przez Sekcję Regjonalistyczną Oddz. Kujawskiego Polskiego Tow. Krajoznawczego. Ukazuje się też we Włocławku od czasu do czasu *Biuletyn Kujawskiego Oddziału Stowarzyszenia Kupców Polskich*.

W mieście jest 16 szkół powszechnych; 12 państwowych 7-oddziałowych i 4 prywatne; 1 Miejska Szkoła Dokształcająca (dla uczniów zatrudnionych w przemyśle, rzemiośle i handlu); 5 szkół zawodowych średnich, mianowicie: Państwowa Szkoła Handlowa, Państwowa Szkoła Techniczna, Komunalne Koedukacyjne Seminarjum Nauczycielskie (utrzymywane przez Gminę m. Włocławka i Związek Komunalny pow. Włocławskiego), Seminarjum Nauczycielskie Żeńskie Tow. „Oświata i Wychowanie", Liceum Piusa X; 7 szkół średnich ogólnokształcących, z czego państwowych 2, społecznych i prywatnych 5. Szkołami państwowemi są dwa gimnazja: męskie i żeńskie. Z pośród szkół prywatnych 3 zakłady są żeńskie, 2 — męskie. W liczbie szkół prywatnych 2 szkoły subsydjowane są przez Gminę Żydowską.

Pozatem Włocławek ma jedną wyższą uczelnię: Seminarjum Duchowne, zaliczone do szkół wyższych rozporządzeniem M. W. R. i O. P.

Nauka przedszkolna odbywa się w 7 ochronkach: Miejskiej, Żydowskiej im. Szenfelda, O.O. Reformatów, Kurji Biskupiej, Domu Sierot (ewangielicka) i w 3 zakładach freblowskich prywatnych.

Ogółem do szkół (bez przedszkoli) uczęszcza we Włocławku ponad 8.000 młodzieży, z czego do samych szkół powszechnych około 5.600. Podkreślić tu trzeba, że przymus powszechnego nauczania i dokształcania zaprowadzony został przez władze miejskie jeszcze w r. 1921.

ZDROWOTNOŚĆ

Z instytucji zdrowotnych Włocławek ma szpital na 142 łóżka, będący wspólną własnością Gminy miejskiej i Związku Komunalnego pow. Włocławskiego, — 5 ambulatorjów: miejskie, kolejowe, 2 Pow. Kasy Chorych i 1 Tow. Wspomagania Biednych Żydów, Poradnię Eugeniczną Kuj. Oddz. Pol. Tow. Eugenicznego, 2 miejskie zakłady dezynfekcyjne, 5 łaźni (w tem dwie miejskie), 3 laboratorja bakterjologiczne, 2 prywatne zakłady terapji fizykalnej.

OPIEKA SPOŁECZNA

W dziedzinie opieki społecznej miasto posiada: Stację Opieki nad Matką i Niemowlęciem (społeczna), 2 miejskie przychodnie dla dzieci, Dom Sierot „Opatrzność", Chrześć. Tow. Wspomagania Biednych (opieka nad dziećmi całkowita), Ewangielicki

Dom Miłosierdzia (opieka nad dziećmi całkowita), Ochronkę Żydowską im. Szenfelda, Ochronkę O.O. Reformatów, Przytułek Miejski dla starców i kalek oraz takież przytułki: Chrześć Tow. Wspomagania Biednych, Tow. Wspomagania Biednych Żydów i Ewangielickiego Domu Miłosierdzia. Pozatem ogólną opiekę nad ubogimi — oprócz Magistratu — sprawują: Tow. Wspomagania Biednych Żydów i Tow. Św. Wincentego a Paulo, specjalną zaś opiekę: Czerwony Krzyż i Chrześć. Tow. Ochrony Kobiet, które prowadzi Biuro pośrednictwa pracy, warsztat czapniczy oraz hotelik dla kobiet.

ZWIĄZKI I STOWARZYSZENIA

Wyrazem silnie rozwiniętego zbiorowego życia miasta są liczne instytucje, związki, stowarzyszenia oświatowe, kulturalne, dobroczynne, opiekuńcze, zdrowotne, sportowe, zawodowe, gospodarcze i polityczne, których wszystkich nie byłoby celową rzeczą wyszczególniać. Wymienione zostają tylko ważniejsze następujące: Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Koło Polskiej Macierzy Szkolnej, Stow. Śpiewacze „Lutnia", Tow. Miłośników Sceny, Stow. Młodzieży Katolickiej „Spójnia", Liga Obr. P. P., Koło Związku Obrony Kresów Zachodnich, Czerwony Krzyż, Polskie Tow. Eugeniczne, Chrześć. Tow. Ochrony Kobiet, Ewangielicki Dom Miłosierdzia, Stacja Opieki nad Matką i Niemowlęciem, Stow. Pań Miłosierdzia pod wezwaniem Św. Wincentego a Paulo, Tow. Wspomagania Biednych Żydów, Włocl. Chrześć. Tow. Wspogania Biednych, Stowarzyszenie Kobiet Katolickich „Wspólna Praca", Zakłady Rzemieślniczo-wychowawcze pod wezwaniem Ś-go Józefa, Włocławskie Tow. Wioślarskie, Związek Harcerstwa Polskiego, Tow. Kolarzy, Tow. „Sokół", Tow. Gimnastyczne „Makabi", Związek Strzelecki, Włocławska Straż Ogniowa Ochotnicza, Miejski i Powiatowy Komitet Wychow. Fiz. i Przysp. Wojsk., Stow. rezerwistów i b. wojskowych, Międzystowarzyszeniowy Komitet Porozumiewawczy, Chrześć. Tow. Rzemieślników i Przemysłowców, Stow. Kupców Polskich, Centrala Drobnych Kupców i Handlarzy, Zgromadzenie Kupców, Sekretarjat Okręgowy Chrześć. Zw. Zawodowych, Stow. Robotników Chrześcijańskich, Rada Zawodowa, Tow. Przemysłowców, Kujawskie Stow. Techników, Stow. Właścicieli Nieruchomości, Stow. Urzędników Państwowych, Związek Zaw. Naucz. Polskich Szkół Średnich, Zw. Pol. Naucz. Szkół Powszechnych, Zw. Zaw. Prac. Przemysłowych, Handlowych i Biurowych, Tow. Rolnicze Okręgowe Kujawskie, Kujaw. Okręg. Zw. Kółek Rolniczych, Kujawski Związek Ziemian, Chrześcijańska Demokracja, Polska Partja Socjalistyczna, Klub Społeczno-Polityczny, Partja Pracy, Zw. Ludowo-Narodowy, Żydowski Zw. Robotniczy „Bund", „Poalej Sjon" — Prawica, „Poalej Sjon" — Lewica, Organizacja Sjonistyczna.

PRZYSZŁOŚĆ MIASTA

Kończąc ten najogólniejszy opis Włocławka, trzeba spojrzeć i w przyszłość. Otóż z dotychczasowego rozwoju miasta sądząc, odczuwszy tętno gospodarczego, kulturalnego, społecznego i samorządowego życia miasta z całą pewnością spodziewać się można, że miasto Włocławek w niedługim czasie stanie się istotnie stolicą Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej, ogniskując w sobie kulturę regjonalną tych ziem.

CZĘŚĆ I.

SPRAWOZDANIA RACHUNKOWE GMINY MIASTA WŁOCŁAWKA

ZA OKRES CZASU

OD DNIA 1-GO KWIETNIA 1927 ROKU

DO DNIA 31-GO MARCA 1928 ROKU

SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE

Z WYKONANIA

BUDŻETU ADMINISTRACYJNEGO

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		WYDATKI ZWYCZAJNE	2,287,934.12
		DZIAŁ I. ADMINISTRACJA OGÓLNA	514,976.30
1		Wydatki osobowe	403,832.86
	a	Uposażenie Członków Magistratu	56,361.86
	b	Uposażenie pracowników miejskich	266,990.—
	c	Opłata na rzecz Kasy Chorych	12,600.—
	d	Dodatek na mieszkanie	11,594.—
	e	Wpisy szkolne	2,000.—
	f	Emerytury i odprawy	17,467.13
	g	Odprawy dla Członków Magistratu	4,082 42
	h	Remuneracja	19,980.—
	i	Zasiłek świąteczny	12,757.45
2		Wydatki rzeczowe	111,143.44
	a	Konserwacja i utrzymanie gmachu Magistratu	5,580.—
	b	Koszty związane z utrzymaniem lokali biurowych	12,550.—
	c	Wydatki kancelaryjne	17,000.—
	d	Prenumerata pism i zakup książek do bibljoteki	1,400.—
	e	Wydawnictwa	3,300.—
	f	Uzupełnienie i remont umeblowania biurowego i przyrządów	9,200.—
	g	Umundurowanie woźnych	180.—
	h	Środki lokomocji	5,000.—
	i	Djety i koszty podróży służbowych	10,500.—
	j	Wydatki reprezentacyjne	2,433.44
	k	Koszty utrzymania Urzędu Rozjemczego	1,830.—
	l	Koszty sądowe	2,000.—
	m	Wydatki na reorganizację Biura Meldunkowego	8,000.—
	n	Manco kasowe dla kasjera miejskiego	120.—
	o	Za przechowanie sprzętów i narzędzi administracyjnych w składach Warsztatów Miejskich	750.—
	p	Wynajęcie lokalu dla Komisji Poborowej	700.—
	r	Wydatki związane z wyborami do przyszłej Rady Miejskiej i ciał prawodawczych	16,000.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
2,155,764 30	26,487.38	2,182.251.68	176,834.20	282,516.64	
507,698.62	5,743 07	513,441.69	4.566.74	6,101.35	
400,128.41	606.87	400,735.28	1,081.86	4,179.44	
56,361.86		56,361.86			
263,814.80		263,814 80		3,175.20	
12,494.82		12,494.82		105.18	
10,833.50		10,833.50		760.50	
1,864.--		1,864.—		136.—	
17.922.11		17,922.11	454.98		
4,080.42		4,080.42		2.—	
20,000.01	606.87	20,606.88	626 88		
12,756.89		12,756.89		0.56	
107,570 21	5,136.20	112,706.41	3,484.88	1.921.91	
5,940.79	25.—	5,965.79	385.79		
13,326.63	26.40	13,353.03	803.03		
15,971.88	1.631 55	17.603.43	603.43		
1,469.39	149.50	1,618.89	218.89		
3.608.90		3,608.90	308.90		
8,809 65	1,029.55	9,839 20	639 20		
195.—		195.—	15.—		
5,000 —		5,000.—			
10,673.11	3.—	10,676.11	176.11		
2,418.57	5.—	2,423.57		9,87	
1,676 60		1,676.60		153.40	
1,410.16		1,410.16		589 84	
7,576.98		7,576 98		423.02	
120.—		120.—			
750.—		750.—			
322.60		322.60		377 40	
15,631.62		15,631.62		368.38	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	s	Wydatki na wybory do Sejmu i Senatu	8,000.—
	t	Wynagrodzenie ekspertów rachunkowych Rady Miejskiej	1,600.—
	u	Przerobienie instalacji elektrycznej w gmachu Magistratu na prąd zmienny	5,000.—
		DZIAŁ II. MAJĄTEK KOMUNALNY	28,961.—
3		Koszty utrzymania budynków.	21.821.—
	a	Utrzymanie i konserwacja domów przy ul. Łęgskiej 22	10,000.—
	b	Utrzymanie i konserwacja domów I-ej i II-ej Kolonji Miejskiej oraz Baraków Robotniczych	6,500.—
	c	Konserwacja domu i zabudowań przy ul. Biskupiej Nr. 8	421.—
	d	Utrzymanie i konserwacja Hal Targowych na Pl. Gen. Dąbrowskiego	2,600.—
	e	Utrzymanie i konserwacja 4-ch kiosków handlowych, 7-miu budek rogatkowych i t. p.	700.—
	f	Utrzymanie i konserwacja słupów ogłoszeniowych	600.—
	g	Podatki i ubezpieczenia	1,000.—
4		Utrzymanie gruntów i placów	7,140.—
	a	Dozór i ogrodzenie placów	2,140.—
	b	Koszty sądowe, rejentalne, hipoteczne, czynsze dzierżawne, opłaty i podatki skarbowe	5,000.—
		DZIAŁ III. PRZEDSIĘBIORSTWA KOMUNALNE	
4A		Deficyt budżetowy z Warsztatów Miejskich	
4B		Deficyt budżetowy z Taboru Miejskiego	
		DZIAŁ IV. SPŁATA DŁUGÓW	520,452.61
5		Raty amortyzacyjne	94,498.94
	a	Cztery raty pożyczki z Ministerstwa Robót Publicznych z roku 1919 na sumę marek 2.500.000	44,666.80
	b	Dwie raty pożyczki z Ministerstwa Robót Publicznych z roku 1921 na sumę marek 5.000.000	1,430.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMA WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
8,068.33	266.20	8,334.53	334.53		
1,600.—		1,600.—			
3,000.—	2,000.—	5.000.—			
45,116.08	1,870.57	26,986.65	1.706.84	3,681 19	
20,440.53	1,720.57	22,161.10	1.706.84	1,366.74	
9,613.28		9,613.28		386.72	
6,486.27	1,720 57	8,206.84	1.706.84		
253.09		253.09		167.91	
2,548.80		2,548.80		51.20	
440.39		440.39		259.61	
106 77		106.77		493.23	
991.93		991.93		8.07	
4,675.55	150.—	4,825.55		2,314.45	
2,098.55		2,098.55		41.45	
2,577.—	150.—	2,727.—		2,273.—	
42,990.83		42,990.83	42,990.83		
33,277.63		33,277.63	33,277.63		
9,713.20		9,713.20	9,713.20		
387,132.21		387,132.21	75,014.80	208,335.20	
88,652.65		88,652.65	70,709.68	76.615.97	
				44,666.80	
				1,430.—	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	c	Dwie raty pożyczki z Min. Rob. Publ. z roku 1921 na Mk. 5.000.000 na remont domów	1,100.—
	d	Cztery raty pożyczki z Min. Rob. Publ. z roku 1921, zaciągniętej na pomiary miasta	220.—
	e	Trzy raty pożyczki z Min. Rob. Publ., zaciągniętej w roku 1922 w sumie Mk. 2.000.000	780.—
	f	Dwie raty pożyczki z Min. Rob. Publ. zaciągniętej w roku 1922 na Mk. 15.000.000	2,925.—
	g	Raty pożyczki z Min. Rob. Publ. zaciągniętej w 1922 r. na budowę łaźni	936 —
	h	Raty pożyczki z B. Min. Zdrowia	1,177.20
	i	Raty pożyczki Obligacyjnej z Polskiego Banku Komunalnego	445.—
	j	Pożyczka z Polskiego Banku Komunalnego 2.325.60 zaciągnięta w roku 1923 na budowę kanalizacji i wodociągów	2,325.60
	k	Pożyczka z Pol. Banku Komunalnego	3,801.60
	l	Pożyczka z Pol. Banku Komunalnego	854.70
	m	Raty pożyczek z Min. W. R. i O. Publ.	8,407.04
	n	Rata pożyczki hipotecznej z Banku Gospodarstwa Krajowego	430.—
	o	Raty różnych pożyczek, których warunki (konwersja, prolongata, przerachowania) nie zostały dotychczas ustalone	25,000.—
	p	Raty pożyczek zaciągniętych w roku 1927/28	—
6		Procenty od pożyczek długoterminowych	51,684.54
	a	5% od pożyczki z Min. Rob. Publ. z r. 1919	—
	b	5% od pożyczki z Min. Rob. Publ. z r. 1921	—
	c	5% od pożyczki z Min. Rob. Publicz. z r. 1921	—
	d	5% od pożyczki z Min. Rob. Publicz. z r. 1921	—
	e	5% od pożyczki z Min. Rob. Publicz. z r. 1922	195.—
	f	5% od pożyczki z Min. Rob. Publicz. z r. 1922	1,462.50
	g	5% od pożyczki z Min. Rob. Publicz. z r. 1922	468.—
	h	2% od pożyczki z Min. Zdrowia z r. 1920/21	—
	i	6% od pożyczki obligacyjnej z Polskiego Banku Komunalnego przerachowanej na złotych 20.600	1,635.—
	j	4% od 3-ch pożyczek z Polskiego Banku Komunalnego z roku 1923, przerachowanych na złotych 6.981.90	300.—
	k	5% od pożyczki z Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. z r. 1921	55.50
	l	5% od pożyczki z Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. z r. 1922	715.90

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
				1,100.—	
				220.—	
				780.—	
				2,925.—	
				936.—	
				1,177.20	
455 18		455 18	10.18		
2,325.60		2,325.60			
3,801.60		3,801.60			
854.70		854.70			
8,407.06		8,407.06	0.02		
382.36		382.36		47.64	
1,666.67		1,666.67		23,333.33	
70,759.48		70,759.48	70,759.48		
45,726.91		45,726.91	13,66	5,971.29	
				195.—	
				1,462.50	
				468.—	
1,605 64		1,605.64		29.36	
146.63		146.63		153.37	
55.50		55.50			
715.88		715.88		0.02	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	m	5% od pożyczki z Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. z r. 1923 . .	1,049.30
	n	5% od pożyczki z Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publ. z r. 1924 . .	2,333.34
	o	5% od pożyczki z Min. Wyznań Relig. i Ośw. Publicz. z r. 1925 .	4,000.—
	p	Procenty od pożyczki z Banku Gospodarstwa Krajowego z r. 1925	6,570.—
	r	6% od pożyczki obligacyjnej miasta Włocławka z r. 1916	10,500.—
	s	6% od pożyczki budowlan. z Banku Gospodarstwa Krajowego z r. 1925	7,200. —
	t	6% od pożyczek budowlanych z Banku Gospodarstwa Krajowego z r. 1926	1,200 —
	u	6% od pożyczki inwestycyjnej z Min. Robót Publ. z r. 1926 . . .	. —
	w	14% od pożyczki z Pol. Banku Komunalnego z r. 1926	14,000. —
7		Procenty od pożyczek krótkoterminowych. Od różnych pożyczek, których warunki nie zostały podane i procenty od pożyczek długoterminowych w ciągu roku zaciąganych.	374,269.13
	a	Procenty od pożyczek krótkoterminowych	4,000.—
	b	Procenty od różnych pożyczek, których warunki nie zostały dotąd podane	10,000.—
	c	Procenty cd pożyczek mających być zaciągniętemi w ciągu r. 1927	30,000.—
	d	Procenty od pożyczek na budowę elektrowni.	330,269.13
		DZIAŁ V. DROGI I PLACE PUBLICZNE	320,602.—
8		Wydatki na utrzymanie dróg państwowych	4,801.—
	a	Udział miasta w kosztach utrzymania szos państwowych	3,000.—
	b	Oczyszczanie szos	1,800.—
	c	Zadrzewienie szos	1.—
9		Wydatki na utrzymanie dróg samorządowych miejskich	313,800.—
	a	Konserwacja dróg brukowanych.	80,000. —
	b	Konserwacja dróg gruntowych	10,000.—
	c	Konserwacja chodników i wjazdów	185,000.—
	d	Oczyszczenie dróg i placów	35,000.—
	e	Zadrzewienie dróg i placów, ustawienie ławek oraz umieszczenie tabliczek z nazwami ulic	3,300.—
	f	Kupno dwuch wozów dla beczek do wody i 4 zastaw ulicznych .	500.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
1,049.27		1,049.27		0.03	
2,333.33		2,333 33		0.01	
4,000.—		4,000.—			
5,579.80		5,579.80		990.20	
10,500.—		10,500.—			
7,200.—		7,200.—			
1,213.66		1,213.66	13.66		
—		—	—		
11,327.20		11,327.20		2,672.80	
252,752.65		252,752 65	4,231.46	125,747.94	
8,231.46		8,231 46	4,231.46		
790.73		790.73		9,209.27	
27,038.32		27,038.32		2,961.68	
216,692.14		216,692.14		113,576.99	
312,714.23	1,373.—	314,087.23	5,252 70	11,767 47	
4,869.26		4,869.26	125.26	57.—	
2,944.—		2,944.—		56.—	
1,925.26		1,925.26	125.26		
				1.—	
306,752.12	1,373.—	308,125.12	5,127.44	10,802.32	
76,149.85	1,373.—	77,522.85		2,477.15	
5,646.54		5,646.54		4,353.46	
190,127.44		190,127.44	5.127.44		
32,902.52		32,902.52		2,097.48	
1,535.77		1,535.77		1,764 23	
390.—		390.—		110.—	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
10		Konserwacja i remont mostów wiaduktów-przyczułków	2,001.—
	a	Konserwacja i remont mostów	1.—
	b	Konserwacja skarpy nad Wisłą.	2,000.—
		DZIAŁ V-a. POMIARY I PLANY ROZBUDOWY MIASTA	22,405.—
11		Wydatki na systematyczną regulację miasta (niwelacja i t. p.)	18,205.—
	a	Regulacja i pomiary uzupełniające miasta	11,000.—
	b	Niwelacja ulic i reperów	7,205.—
12		Sporządzanie planów	4,200.—
	a	Sporządzanie planów miasta	1,200.—
	b	Sporządzanie planów rozbudowy	3,000.—
		DZIAŁ VI. OŚWIATA	262,469.19
13		Wydatki na szkolnictwo powszechne	173,724.67
	a	Komorne za lokale	41,200. -
	b	Opał i światło	21,177.—
	c	Remont lokali	11,700.—
	d	Ubezpieczenie budynków i ruchomości szkolnych	350.87
	e	Uzupełnienie umeblowania i sprzętów gospodarczych	7,000.—
	f	Wydatki gospodarcze różne	2,930.—
	g	Materjały pisemne szkolne, prenumerata pism, druki i ogłoszenia .	2,213.80
	h	Pomoce naukowe	2,000.—
	i	Narzędzia i materjały do robót ręcznych	3,500.—
	j	Bibljoteka 3-go Maja dla dzieci szkół powszechnych	1,770.—
	k	Dożywianie dzieci szkolnych i zakup podręczników	15,000.—
	l	Apteczki szkolne	1,701.—
	m	Wynagrodzenie lekarzy, dentystki i higjenistek	22,091.—
	n	Kształcenie fizyczne dzieci szkolnych	1,500.—
	o	Półkolonje szkolne.	3,000.—
	p	Wycieczki i choinka dla dzieci szkolnych..	500.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
1.092 85		1,092.85		908.15	
				1.—	
1,092.85		1,092.85		907.15	
19.430.88	17.70	19,448.58	1,325.42	4,281.84	
16,905.46	17.70	16,923 16		1,281.84	
10,717.42	7.80	10,725.22		274.78	
6.188.04	9.90	6,197.94		1,007.06	
2.525.42		2,525.42	1,325.42	3,000.—	
2,525.42		2,525.42	1,325.42		
				3,000.—	
269,462.13	876.05	270,338.18	15,037.40	7,168.41	
183,361.10	876 05	184,237,15	15,037.40	4,524 92	
38,477.71		38,477.71		2,722.29	
24,935.12	871.55	25,806.67	4,629.67		
21,718.77	4 50	21,723.27	10,023.27		
350.87		530.87			
7,000.—		7,000. –			
3,314.46		3,314.46	384.46		
2,198.80		2,198.80		15.—	
1,985.50		1,985.50		14.50	
3,499.90		3,499.90		0.10	
1,770.—		1,770.—			
14,990.54		14,990.54		9.46	
1,593.53		1,593.53		107.47	
21,945.51		21,945.51		145.49	
85.—		85.—		1,415.—	
2,951.20		2,951.20		48.80	
500.—		500.—			

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	r	Zespoły muzyczne szkolne	4,700.—
	s	Wynagrodzenie woźnych oraz służby.	31,391.—
14		Wydatki na biuro Rady Szkolnej Miejskiej i stosowanie przymusu szkolnego	1,990.—
	a	Wydatki osobowe.	1,820.—
	b	Koszty utrzymania w areszcie odbywających karę za niedopełnianie obowiązku szkolnego	70.—
	c	Ogłoszenia i zakup materjałów pisemnych	100.—
15		Przedszkola	5.064.—
	a	Wynagrodzenie kierowniczek oraz służby	4,486.—
	b	Komorne za lokale	230.—
	c	Opał	248.
	d	Pomoce naukowe	100.—
16		Oświata pozaszkolna	51,090.52
	a	Szkoła dokształcająca dla chłopców	42,202.02
	a[1]	Szkoła dokształcająca dla dziewcząt	1.—
	b	Kursy dla dorosłych	6,087.50
	c	Pogadanki i odczyty	300.—
	d	Kursy dla urzędników przy Instytucie Społecznym.	2,500.—
17		Komunalne Seminarjum Nauczycielskie	20,500.
	a	Wynagrodzenie nauczycieli	20,500.—
18		Stypendja dla młodzieży ogólnokształcących i subsydja dla szkolnych instytucyj opiekuńczych. .	10,100.—
	a	Pomoc na wpisy dla niezamożnych uczni szkół średnich i stypendja	3,400.—
	b	Subsydja dla zakładów naukowych i instytucji opieki nad młodzieżą	6,700.—
		DZIAŁ VII. KULTURA I SZTUKA	24,200.—
19		Popieranie sztuki teatralnej i szerzenie kultury muzycznej	5,000.—
	a	Zapomoga dla Związku Teatrów Pomorskich	1,200.—
	b	Koncerty w ogrodzie miejskim	800.—
	c	Sfilmowanie miasta	3,000.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
4,683.25		4,683.25		16.75	
31,360.94		31,360.94		30.06	
1,935.50		1,935.50		54.50	
1,820.—		1,820.—			
37.50		37.50		32.50	
78.—		78.—		22.—	
2,810.06		2,810.06		2,253.94	
2,311.78		2,311.78		2,174.22	
161.13		161.13		68.87	
246.—		246.—		2.—	
91.15		91.15		8.85	
50,755.47		50,755.47		335.05	
42,157.57		42,157.57		44.45	
				1.—	
6,087.50		6,087.50			
281.40		281.40		18.60	
2,229. -		2,229.		271.	
20,500.—		20,500.—			
20,500.—		20,500.—			
10,100.—		10,100.—			
3,400 —		3,400.—			
6,700.—		6,700.—			
23,283.05	700.—	23,983.05	775.—	991.95	
4,787.75	700.—	5,487.75	775.—	287.25	
325.—	700.—	1,025.—		175.—	
687.75		687.75		112.25	
3.775.—		3.775.—	775.—		

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
20		Utrzymanie pomników, muzeów i wydatki na cele krajoznawcze	16,900.—
	a	Utrzymanie pomników	1,000.—
	b	Subsydja na budowę Kujawskiego Muzeum Krajoznawczego	15,900.—
21		Subsydja dla instytucji ogólno-kulturalnych i różne wydatki na kulturę	2,300.—
	a	Subsydja	1,895.—
	b	Urządzanie obchodów narodowych i wystaw sztuki	405.—
		DZIAL VIII. ZDROWIE PUBLICZNE	203.177.02
22		Wydatki na dozór sanitarny	6,350.—
	a	Koszty Komisji Sanitarnej	200.—
	b	Kontrola artykułów żywnościowych	5,500.—
	c	Utrzymanie grzebowiska zwierzęcego	100.—
	d	Kontroler sanitarny	550.—
23		Wydatki na zapobieganie chorobom zakaźnym	12,340.02
	a	Szczepienie ochronne	3.650.—
	b	Zapoczątkowanie przychodni przeciwgruźlicznej	1.—
	c	50% utrzymania urzędu sanitarno-obyczajowego	50.00
	d	Utrzymanie kolonji przeciwgruźlicznej	8,639.02
24		Utrzmanie szpitali	20,000.—
	a	Udział miasta w utrzymaniu szpitala św. Antoniego z tyt. przynależności do Celowego Związku Szpitalnego	20,000.—
25		Utrzymanie Ambulatorjum Miejskiego	36,100.—
	a	Wydatki osobowe	18,800.—
	b	Wydatki na lokal	2,600.—
	c	Opał i światło	700.—
	d	Lekarstwa i środki opatrunkowe	13,500.—
	e	Konserwacja i uzupełnienie urządzeń i narzędzi	200.—
	f	Utrzymanie czystości	300.—
26		Utrzymanie kolonji leczniczej w Ciechocinku	12,750.—
	a	Żywienie dzieci miejscowych szkół powszechnych	7,200.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
16,195.30		16,195.30		704.70	
295.30		295.30		704.70	
15,900.—		15,900.—			
2,300.—		2,300.—			
1,895.—		1,895.—			
405.—		405.—			
187,161.18	1,630.08	188,791.26	13,295.42	27,681.18	
5,718.97	2.40	5,721.37	114.76	743.39	
20.—		20.—		180.—	
5,612.36	2.40	5,614.76	114.76		
86.61		86.61		13.39	
				550.—	
12,480.90		12,480.90	191.88	51.—	
3,841.88		3,841.88	191.88		
				1.—	
				50.—	
8,639 02		8,639.02			
14,796.68		14,796.68		5,203 32	
14,796.68		14,796.68		5,203.32	
33,739.51	1.237.83	34,977.34	1,172.68	2,295.34	
19,771.90		19,771.90	971.90		
640.71	325.80	966.51		1,633.49	
527.39	4.—	531.39		168.61	
12,224.03	908.03	13,132.06		367.94	
74.70		74.70		125.30	
500.78		500.78	200.78		
18,684.23		18,684.23	6,009.23	75.—	
13,070.68		13,070.68	5,870.68		

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	b	Żywienie dzieci obcych	2,000.—
	c	Konserwacja baraku	300.—
	d	Utrzymanie ogródka	100.—
	e	Przebudowanie pokoiku izolacyjnego dla chorych dzieci	2,000.—
	f	Uzupełnienie urządzeń i sprzętów	1,150.—
	g	Urząd gminy Raciążek za pod. grunt. z Kolonji w Ciechocinku . .	—
27		Utrzymanie łaźni i zakładu dezynfekcyjnego przy ulicy Biskupiej	20,997.—
	a	Pobory pracowników wraz ze świadczeniami socjalnemi	11,500.—
	b	Opał i światło oraz prąd do motoru	3,040.—
	c	Środki dezynfekcyjne	400.—
	d	Remont, konserwacja i uzupełnienie urządzeń łaźni	5,500.—
	e	Różne	557.—
28		Utrzymanie łaźni przy ulicy Kapitulnej	12,480.—
	a	Pobory pracowników wraz ze świadczeniami socjalnemi	8,100.—
	b	Opał, światło i prąd do motorów	3,100.—
	c	Remont, konserwacja i uzupełnienie urządzeń łaźni	680.—
	d	Różne	600.—
29		Utrzymanie kanalizacji miejskiej	26,830.—
	a	Utrzymanie urządzeń kanalizacyjnych	5,500.—
	b	Koszty robocizny przy obsłudze kanałów wraz ze świadczeniami socjalnemi	13,230.—
	c	Czyszczenie sieci prowizorycznych i rowów	3,300.—
	d	Koszty dołączeń sieci podwórzowych i inne roboty kanalizacyjne .	2,500.—
	e	Kupno materjałów kanalizacyjnych	1,000.—
	f	Uzupełnienie i remont narzędzi oraz asekuracja	1,299.—
	g	Wydatki na kierownictwo	1.—
30		Utrzymanie studni miejskich	4,400.—
	a	Konserwacja studzien	1,920.—
	b	Remont większych uszkodzeń	2,400.—
	c	Drobne wydatki	80.—
31		Utrzymanie parków i skwerów	47,430.—
	a	Wydatki na personel techniczny	18,180.—
	b	Robocizna	10,600.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
2,000.–		2,000.–			
326.—		326.—	26.–		
45.—		45.—		55.–	
1,980.—		1,980.—		20.–	
1,202 85		1,202.85	52.85		
59.70		59 70	59.70		
23,144.94	129.80	23,274.74	2,634 04	356.30	
11,429,84		11,429 84		70.16	
4,342 77	129.—	4,471.77	1,431.77		
113.86		113.86		286.14	
6,437.79		6,437.79	937.79		
820.68	0.80	821.48	264.48		
12,497.05	119.—	12,616.05	896.03	759.98	
8,175.89		8,175.89	75.89		
2,348.17	116.—	2,464.17		635.83	
1,500.14		1,500.14	820.14		
472.85	3.—	475.85		124.15	
18,438.45	107.35	18,545.80	1,399.49	9,683.69	
2,274.71	73.70	2,348.41		3,151.59	
10,235.75	33.65	10,269.40		2,960.60	
4,432.21		4,432.21	1,132.21		
228.50		228.50		2,271.50	
1,267 28		1,267.28	267.28		
				1,299.–	
				1.—	
1,880.83		1,880.83		2,519.17	
1,629 03		1,629.03		290.97	
251.80		251.80		2,148.20	
				80.—	
42.596 65	33.70	42,630.35	877.31	5,676.96	
17,448.42		17,448.42		731.58	
9,084.61		9,084 61		1,515 39	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	c	Świadczenia socjalne	1,550.–
	d	Przewozy i środki lokomocji	2,670.—
	e	Uzupełnienie i konserwacja narzędzi ogrodniczych	250.—
	f	Różne materjały	1,980.—
	g	Powiększenie inspektów	500.—
	h	Ławki ogrodowe	1,500.—
	i	Nasiona traw	250.—
	j	Konserwacja parkanów, mostków w parku Sienkiewicza, studni ogrodowej i zabudowań gospodarczych	500.—
	k	Wydatki na skwery	5,000.—
	l	Wywóz nieczystości z szaletu ogrodowego	250.–
	m	Opracowanie planu powiększenia parku Sienkiewicza	2,000.—
	n	Koszty wyjazdów celem zwiedzenia wzorowych ogrodów i urządzeń ogrodowych w innych miastach	200.—
	o	Wykończenie cieplarni	2,000.—
32		Wydatki związane z wychowaniem fizycznem ludności	3,500.—
	a	Pogotowie ratunkowe podczas sezonu kąpielowego na rzece Wiśle	1,000.—
	b	Popieranie harcerstwa i organizacji sportowych	500.–
	c	Subsydjum Komitetowi Wychowania Fizycznego	2,000.—
		DZIAŁ IX. OPIEKA SPOŁECZNA	311,309.—
33		Utrzymanie przychodni dla dzieci przy ul. Łęgskiej 22	18,635.
	a	Wynagrodzenie personelu wraz ze świadczeniami socjalnemi	3,085.—
	b	Opał i oświetlenie	640.—
	c	Remont lokalu	400.–
	d	Uzupełnienie urządzeń i sprzętów	760.–
	e	Koszty żywienia dzieci	10,600.—
	f	Utrzymanie czystości	150.—
	g	Urządzenie kanalizacji	3,000.—
34		Na zapoczątkowanie przychodni dla dzieci na Kokoszce	11,600.—
35		Opieka nad niemowlęciem i podrzutkiem	2.770.—
	a	Koszty utrzymania u osób prywatnych	2,095.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
1,419.84		1,419.84		130.16	
2,985.11		2,985.11	315.11		
406.06		406.06	156.06		
2,148.91		2,148.91	168.91		
500.		500.—			
708.25		708.25		791.75	
180.—		180.—		70.-	
737.23		737.23	237.23		
4,777.83		4,777.83		222.17	
136.—		136.—		114.—	
358.53	1.50	360.03		1,639.97	
67.30		67.30		132.70	
1,638.56	32.20	1,670.76		329.24	
3,182.97		3,182.97		317.03	
739.07		739.07		260.93	
450.—		450.—		50.—	
1,993.90		1,993.90		6.10	
307,342.76	13,972.26	321,315.02	16,800.13	6,794.11	
18,357.64		18,357.64	654.71	932.07	
2,842.31		2,842.31		242.69	
507.31		507.31		132.69	
409.—		409.—	9.—		
1,260.09		1,260.09	500.09		
10,043.31		10,043.31		556.69	
246.05		246.05	96.05		
3,049.57		3,049.57	49.57		
11,397.80		11,397.80		202.20	
2,370.—		2,370.—		400.—	
1,815.—		1,815.—		280.—	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	b	Zakup odzieży i bielizny	675.—
36		Utrzymanie sierot w zakładach wychowawczych i poprawczych	10,950.—
	a	W zakładach wychowawczych	7,300. –
	b	W zakładach poprawczych	3.650.—
37		Subsydja dla towarzystw, opiekujących się matką i dzieckiem	7,295.—
	a	Dla Stacji Opieki nad Matką i Niemowlęciem	1,000. –
	b	Dla domu sierot „Opatrzność"	1,745.—
	c	Dla ochronki przy klasztorze OO. Reformatów	600.—
	d	Dla ochronki przy Ewangielickim Domu Miłosierdzia	500.—
	e	Na ognisko dla dzieci robotniczych	600.—
	f	Dla ochronki im. Szenfelda	750.—
	g	Dla przychodni dla dzieci żydowskich	2,000. —
	h	Składka na udział w Tow. Wiosek Kościuszkowskich	100.—
38		Utrzymanie starców i kalek w przytułku miejskim i przytułkach obcych	26,205. —
	a	Wynagrodzenie personelu wraz ze świadczeniami socjalnemi	2,300. —
	b	Opał i oświetlenie	1,000. —
	c	Wydatki na nieruchomość i lokal	750.—
	d	Uzupełnienie urządzeń, sprzętów i odzieży	1,000. —
	e	Koszty żywienia pensjonarzy	17,500. —
	f	Utrzymanie czystości	500.—
	g	Utrzymanie starców i kalek w przytułkach obcych	3,155. –
39		Subsydja dla towarzystw opiekujących się starcami i kalekami	5,400.—
	a	Dla Włocławskiego T-wa Wspomagania Biednych	2,500. –
	b	Dla przytułku przy zborze ewangielickim	300.—
	c	Dla przytułku dla starców żydów	2,000. —
	d	Dla T-wa Wspomagania biednych żydów	600.—
40		Walka z żebractwem, włóczęgostwem, nierządem, opieka nad więźniami oraz ochrona kobiet	1,003. —
	a	Koszty odstawiania żebraków i włóczęgów do ich stałych miejsc zamieszkania względnie pomoc tymże	1. —

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
555.—		555.—		120.—	
10,151.50	137.—	10,289.—	62.—	723.—	
6,439.50	137.50	6,577.—		723.—	
3,712.—		3,712.—	62.—		
7,295.—		7,295.—			
1,000.—		1,000.—			
1,745.—		1,745.—			
600.—		600.			
500.—		500.—			
600.—		600.—			
750.—		750.—			
2,000.—		2,000.—			
100.—		100.—			
26,139.73		26,139.73	772.22	837.49	
2,222.57		2,222.57		77.43	
809.05		809.05		190.95	
554.54		554.54		195.46	
806.35		806.35		193.65	
17,654.67		17,654.67	154.67		
1,117.55		1,117.55	617.55		
2,975.—		2,975.—		180.—	
5,400.—		5,400.—			
2,500.—		2,500.—			
300.—		300.—			
2,000.—		2,000.—			
600.—		600.—			
1,000.—		1.000.—		3.—	
				1.—	

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	b	Koszty zwalczania nierządu i alkoholizmu	1.—
	c	Opieka nad więźniami	1.—
	d	Subsydjum dla T-wa Ochrony Kobiet	1,000.—
41		Utrzymanie kuchni dla ubogich	20,200.—
	a	Wydatki na lokal	2,100.—
	b	Zakup urządzeń	500.—
	c	Wynagrodzenie personelu	1,000.—
	d	Artykuły spożywcze	16,000.—
	e	Opał i światło oraz różne	600.—
42		Koszty leczenia niezamożnych mieszkańców	108,800.—
	a	W szpitalu miejscowym	48,000.—
	b	W szpitalach i klinikach obcych	4,500.—
	c	Leczenie specjalne promieniami Roentgena, lampą kwarcową, oraz kąpiele w Wieńcu i Ciechocinku	1,500.—
	d	Leczenie umysłowo chorych	50,000.—
	e	Leczenie ubogich chorych w domu	4,800.—
43		Dopłata do opłat za leczenie członków Kasy Chorych	29,000.—
44		Doraźne, pogrzebowe i transportowe zapomogi dla ubogich	25,550.—
	a	Zapomogi stałe najbiedniejszym	15,500.—
	b	Zapomogi doraźne	4,650.—
	c	Zapomogi pogrzebowe	3,000.—
	d	Zapomogi na podróż	2,400 —
45		Świadczenia na pomoc społeczną	43,901.—
	a	Pomoc dla bezrobotnych	36,001.—
	b	Subsydjum dla instytucji społecznych	4,400.—
	c	Na gwiazdkę dla wojska i ubogich	2,500.—
	d	Na powodzian w Małopolsce Wschodniej	1,000.—
		DZIAŁ X. POPIERANIE ROLNICTWA	10,862.—
46		Koszty utrzymania targowicy zwierzęcej	7,500.—
	a	Poborca opłat	2,400.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
				1.—	
				1.—	
1,000.—		1,000.—			
19,068.37	304 —	19,372.37	262.06	1,089 69	
1,964.20		1,964.20		135.80	
169.10		169.10		330.90	
1,262.06		1,262 06	262.06		
15,114.01	304.—	15,418.01		581.99	
559.—		559.—		41.—	
114,433.72	3,678.51	118,112.23	9,804 57	492 34	
47,555.63	2,590.01	50,145.64	2,145.64		
11,874.58	178 50	12,053.08	7,553.08		
1,421.50		1,421 50		78.50	
48,676.16	910.—	49,586.16		413.84	
4,905.85		4,905.85	105.85		
28,747.—	3,882.25	32,629.25	3,629.25		
24,660 64		24,660.64	224.96	1,114 32	
14,592.—		14.592.—		908. -	
4,517.17		4,517.17		132 83	
3,224.96		3,224 96	224.96		
2,326.51		2,326.51		73.49	
38,321.36	5,970.—	44,291.36	1,390.36	1,000 —	
31,421.36	5,970.—	37,391.36	1,390.36		
3,400.—		3,400. —		1,000.—	
2,500.—		2,500.—			
1,000.—		1,000.—			
10,293.96	77 07	10,371.03	68 92	559.89	
6,931.96	77.07	7,009.03	68.92	559 89	
2,391.85	77.07	2,468.92	68 92		

WYDATKI ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	b	Nadzór weterynarza miejskiego	600.—
	c	Pobudowanie studni, ustępu, zagrody dla trzody i wybrukowanie wjazdu	4,500.—
47		Na Wojewódzki Fundusz Meljoracyjny	3,362.—
		DZIAŁ XI. POPIERANIE PRZEMYSŁU I HANDLU	1,000.—
48		Popieranie szkolnictwa zawodowego	500.—
	a	Subsydjum dla szkoły zawodowej dla dziewcząt przy Tow. Kobiet „Wspólnej Pracy"	500.—
49		Stypendja dla uczniów szkół zawodowych	500.—
	a	Dla uczniów Państwowej Szkoły Rzemiosł (Technicznej)	250.—
	b	Dla uczniów Państwowej Szkoły Handlowej	250.—
		DZIAŁ XII. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	29,500.—
50		Wydatki na akcję przeciwpożarową	24,100.—
	a	Dopłata na utrzymanie Włocławskiej Straży Ogniowej oraz kupno mundurów	24,100.—
51		Oświetlenie ulic i placów	3,900.—
	a	Za oświetlenie ulic i placów publicznych	2,200.—
	b	Wykonanie i konserwacja instalacji ulicznych	1,700.—
51A		Pomoc dla Policji Państwowej	1.500.
		DZIAŁ XIII. RÓŻNE	38,020.—
52		Koszty realizacji, konwersji i prolongaty pożyczek	24,000.—
53		Na założenie Miejskiej Kasy Oszczędnościowej . .	10,000.—
54		Różne składki i subsydja	4,020.—
	a	Składka roczna do Związku Miast Polskich	920.—
	b	Subsydjum na budowę Kościoła św. Stanisława	3,000.—
	c	Popieranie lotnictwa	100.—

WYDATKI ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
600.—		600.—			
3,940.11		3,940.11		559.89	
3,362 —		3,362.—			
1,000.—		1,000.—			
500.—		500.—			
500.—		500.—			
500.—		500.—			
250.—		250.—			
250. -		250. –			
29,500.—		29,500.—			
24,100.—		24,100.—			
24,100.—		24,100.—			
3,900.		3,900. –			
2,200. —		2,200.			
1,700.--		1,700.—			
1,500.—		1,500.—			
32,638.37	227.58	32,865.95		5,154.05	
18,858.07		18,858 07		5,141.93	
10,000 —		10,000.—			
3 780.30	227.58	4,007.88		12.12	
680.30	227.58	907,88		12.12	
3,000.—		3,000.—			
100.—		100,—			

WYDATKI NADZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		WYDATKI NADZWYCZAJNE	6.835,060.05
		DZIAŁ II. MAJĄTEK KOMUNALNY	208,000.—
55		Budowa domów	180,000.—
	a	Wykończenie II-ej Kolonji Mieszkaniowej	120,000. -
	b	Wykończenie II-go Baraku Robotniczego	20,000.
	c	Budowa III-go Baraku Robotniczego	40,000.—
56		Kupno nieruchomości	20,000.
	a	Kupno placów	20,000.—
57		Kupno papierów procentowych	8,000.—
		DZIAŁ III. PRZEDSIĘBIORSTWA KOMUNALNE	5,070,000.—
58		Budowa nowej elektrowni miejskiej	3,450,000. -
58A		Budowa wodociągów	1,500,000 —
59		Dotacja na rozbudowę cegielni miejskiej	120,000.—
		DZIAŁ V. DROGI I PLACE PUBLICZNE	288,596 05
60		Budowa dróg i ulic samorządowych	160,000.—
60A		Niwelacja nowej ulicy od Al. Szopena do Warsztatów Miejskich	8,596.05
61		Budowa i kapitalne remonty mostów i pobrzeży .	120,000 —
	a	Wykończenie mostu na ul. Kilińskiego	80,000.—
	b	Kapitalny remont mostu przy ul. Toruńskiej	10,000.—
	c	Regulacja pobrzeża	30,000. -
	d	Most na Rudzie	—
		DZIAŁ V-a. POMIARY I PLANY ROZBUDOWY	74,400.—
62		Pomiary przedmieść	34,400.—
63		Komasacja i regulacja gruntów	40,000.—

WYDATKI NADZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
5,135.765.32	60,184.07	5,195,949.39	87,821.18	1,726,931.84	
158,306.29	19,021.50	177,327.79	11,992.71	42,664.92	
151,517.29		151,517.29	11,117.21	39,599.92	
99,348.01		99,348.01		20,651.99	
1,052.07		1.052.07		18.947.93	
51,117.21		51,117.21	11,117.21		
1,854.—	19,021.50	20,875.50	875.50		
1.854.—	19,021.50	20,875.50	875.50		
4,935.—		4,935.—		3,065.—	
3,578,201.60	5,291.51	3,583,593.11	2,081.21	1,488,488.10	
3,446,789.70	5,291.51	3,452,081.21	2,081.21		
12,386.04		12,386.04		1,487.613.96	
119,125 86		119,125.86		874.14	
311,400.62		311,400.62	38,841.38	16,036.81	
197,224.82		197,224.82	37,224.82		
8,699.62		8,699.62	103 57		
105,476.18		105,476 18	1,512.99	16,036.81	
78 251.53		78,251.53		1,748.47	
				10,000.—	
25,711.66		25,711.66		4,288 34	
1,512,99		1,512.99	1,512.99		
71,580.—		71,580.—	5,975.78	8,795.78	
31,282.60		31,282.60		3,117.40	
40,297.40		40,297.40	5,975.78	5,678.58	

WYDATKI NADZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	a	Wykup gruntów, komasacja oraz szczegółowe plany	30,000.—
	b	Wykup gruntów pod ulice	10,000.—
		DZIAŁ VI. O Ś W I A T A	184,099.—
64		Wykończenie szkoły przy placu Staszyca	60,000.—
65		Budowa 7-mio oddziałowej szkoły barakowej . . .	125,699.—
		DZIAŁ VIII. ZDROWIE PUBLICZNE	199.865.—
66		Wywiercenie nowej studni	6,000.—
66A		Odwodnienie części miasta	23,000.—
66B		Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	140,000.—
67		Urządzenie boiska sportowego	7,000.—
67A		Kupno nieruchomości w Ciechocinku na rozszerzenie kolonji leczniczej	23,865.—
		DZIAŁ IX. OPIEKA SPOŁECZNA	100.—
68		Budowa przytułku	100.—
		DZIAŁ X. POPIERANIE ROLNICTWA	20,000.—
68A		Budowa budynku dla kontroli administracyjnej i weterynaryjnej na targowicy zwierzęcej . .	20,000.—
		DZIAŁ XII. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	40.000.—
68B		Kupno automobilowego beczkowozu mechanicznego	40,000.—
		DZIAŁ XIII. R Ó Ż N E	750.000.—
69		Przymusowy remont domów prywatnych	50,000.—
70		Na fundusz budowy elektrowni okręgowej	700.000.—

WYDATKI NADZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
24,321.62		24,321.62		5,678.38	
15,975.78		15,975.78	5,975.78		
92,066.33	461.—	92,527.33		91,571.67	
33,237.41	120.—	33,357.41		26,642.59	
58,828.92	341.—	59,169.92		64,929.08	
187,590.27	1,410.06	189,000.33	1,370.10	12,234 77	
				6,000.—	
24,319.50		24,319.50	1,319.50		
132,383.32	1,410.06	133,793.38		6,206.62	
6,971.85		6,971.85		28.15	
23,915.60		23,915.60	50.60		
				100.—	
				100.—	
2,862.94		2,862.94		17,137.06	
2,862.94		2,862.94		17.137.06	
	34,000.—	34,000.—		6,000.—	
	34.000.—	34,000.—		6.000.—	
733,657.27		733,657.27	27,560.—	43,902.73	
6,097.27		6,097.27		43,902 73	
727,560.—		727,560.—	27,560.—		

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		DOCHODY ZWYCZAJNE	2,169,188.69
		DZIAŁ I. MAJĄTEK KOMUNALNY	58,178.—
1		Czynsze budynków miejskich	43,898.—
	a	Z domów przy ul. Łęgskiej Nr. 22	4,275.—
	b	Z Kolonji Miejskiej I-ej przy ul. Żałobnej	6,890.—
	c	Z Kolonji Miejskiej II-ej przy ul. Żałobnej	13,100.—
	d	Z baraków robotniczych przy ul. Południowej	2,160.—
	e	Z domu przy ul. Biskupiej Nr. 8	100.—
	f	Z hal targowych przy pl. Dąbrowskiego	8,000.—
	g	Z kiosków handlowych	950.—
	h	Z dzierżawy słupów ogłoszeniowych	3,900.—
	i	Z dzierżawy magazynów przy ul. św. Antoniego i Zdrowej	1,200.—
	j	Z oficyn szkolnych przy ul. Łęgskiej Nr. 20	780.—
	k	Z domu dla nauczycieli przy ul. Rolińskiego	2,100.—
	l	Z domu szkolnego przy ul. Brzeskiej	150.—
	m	Z domu szkolnego przy ul. Toruńskiej Nr. 14	50.—
	n	Z gmachu szkolnego przy pl. Staszyca	200.—
	o	Różne	43.—
2		Dochody z gruntów, placów, jezior i rzek	9,820.—
	a	Czynsze wieczyste	122.—
	b	Czynsze za dzierżawę i użytkowanie gruntów	1,740.—
	c	Czynsze za dzierżawę i użytkowanie placów	5,748.—
	d	Czynsze za dzierżawę rybołóstwa	460.—
	e	Różne	1,750.—
3		Odsetki od kapitałów i papierów procentowych	1,400.—
	a	Odsetki od kapitałów wieczystych	100.—
	b	Odsetki od kapitałów bieżących	100.—
	c	Odsetki i dywidendy od papierów procentowych	1,200.—
4		Ze sprzedaży ruchomości i odpadków	3,060.—
	a	Ze sprzedaży żużytych ruchomości biurowych	50.—
	b	Ze sprzedaży makulatury	10.—
	c	Ze sprzedaży zużytych narzędzi i odpadków	3,000.—

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
1,973,363.83	353.512.69	2,326,876.52	395,222.23	237,534.40	
64,074.30	13,097.11	77,171.41	21,076.06	2.082,65	
42,018.01	4,818.21	46,836.22	4,960.87	2,022.65	
3,624.43	395.—	4,019.43		255.57	
7,104.63	352.07	7,456.70	566.70		
11,040.92	501.—	11,541.92		1,558.08	
3,087.—	646.—	3,733.—	1,573.—		
100. —		100.—			
7,632.15	1,052.38	8,684.53	684 53		
741.—		741.—		209.—	
4,113.47	504.25	4,617.72	717.72		
1.200 —		1,200.—			
759.11	250.89	1,010.—	230.—		
1,873.02	688.12	2,561.14	461.14		
125.30	129.14	254.44	104.44		
50.04	4.17	54.21	4.21		
397.53	180.44	577.97	377.97		
169.41	114.75	284.16	241.16		
11,021.20	51.90	11,073.10	1,253.10		
134.50		134 50	12.50		
1,917.30	16.50	1,933.80	193.80		
6,354.60	35 40	6,390.—	642.—		
626.—		626.—	166.—		
1,988.80		1,988.80	238.80		
10,822.09		10,822.09	9,422.09		
100.—		100.—			
9,208.59		9,208.59	9,108.59		
1,513.50		1,513.50	313.50		
213.	8,227.—	8,440.—	5,440.—	60.—	
				50.—	
				10.—	
213.—	8,227.—	8,440.—	5,440. —		

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		DZIAŁ II. PRZEDSIĘBIORSTWA KOMUNALNE	339,741.72
5		Zyski budżetowe z komunalnych przedsiębiorstw użyteczności publicznej	217,348.72
	a	Z Rzeźni Miejskiej	77,941.—
	b	Z Elektrowni Miejskiej	139,407.72
6		Zyski budżetowe z komunalnych przedsiębiorstw przemysłowo-handlowych	122,392.—
	a	Z Cegielni Miejskiej	65,000.—
	b	Z Gospodarstwa Leśnego	50,000.—
	c	Z Warsztatów Miejskich	3,806.—
	d	Z Taboru Miejskiego	3,586.—
7		Zyski z przedsiębiorstw koncesyjnych	1.—
	a	Opłata koncesyjna od Elektrowni B-ci Harendorf	1.—
		DZIAŁ III. SUBWENCJE I DOTACJE	49,426.–
8		Subwencje	49,426.—
	a	Od Min. W. R. i O. P. na utrzymanie szkoły dokształcającej dla chłopców	6,923.—
	b	Od Min. W.R. i O.P. na utrzymanie szkoły zawodowej dla dziewcząt	1. –
	c	Od Urzędu Wojewódzkiego na kolonje leczniczą w Ciechocinku . .	500.—
	d	Od Urzędu Wojewódzkiego na prowadzenie taniej kuchni dla biednych	4,000.—
	e	Od Urzędu Wojewódzkiego na akcję dożywiania dzieci	2,000.—
	f	Od Urzędu Wojewódzkiego na akcję pomocy bezrobotnym . . .	36,001.—
	g	Różne	1.—
		DZIAŁ IV. ZWROTY	46,601.—
9		Zwroty od Skarbu Państwa	15,000.—
	a	Zwrot kosztów poboru państwowego podatku od nieruchomości . .	12,000.—
	b	Zwrot kosztów poboru państwowego podatku od lokali	2,999.—
	c	Zwroty różne ze Skarbu Państwa	1.—

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
345,143.18		345,143.18	13,470 38	8,068.92	
221,726.96		221,726 96	5,054.16	675.92	
82,995 16		82.995.16	5,054.16		
138.731 80		138,731.80		675.92	
123,416.22		123,416 22	8,416.22	7.392.—	
72,877.47		72,877.47	7,877.47		
50,538.75		50,538.75	538.75		
				3,806.—	
				3,586.—	
				1.—	
				1.—	
47,193.81		47,193.81	3,768.81	6,001.—	
47,193.81		47,193,81	3,768.81	6,001.—	
7,492 96		7,492.96	569.96		
				1.—	
3,000.—		3,000.—	2,500.—		
				4,000.—	
				2,000.—	
36,650.—		36,650.—	649.—		
50.85		50.85	49.85		
44,615.79	5,904.18	50,519.97	18,886.75	14,967 78	
15,180 42		15,180.42	984.37	803 95	
11,196 05		11,196.05		803.95	
3,575.05		3,575.05	576 05		
409.32		409.32	408.32		

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
10		Zwroty od korporacji samorządowych	19,801.—
	a	Zwroty od gmin podmiejskich części wydatków na szkolnictwo powszechne	1.—
	b	Zwroty od różnych korporacji Samorządowych kosztów utrzymania dzieci na kolonji leczniczej w Ciechocinku	2,000.—
	c	Zwroty od różnych gmin kosztów kuracyjnych	13,000.—
	d	Zwroty od różnych gmin zapomóg, kosztów pogrzebowych i kosztów utrzymania biednych w przytułku	3,000.—
	e	Zwrot od Gminy Żydowskiej miasta Włocławka kosztów poboru składki gminy	1,799.—
	f	Zwroty różne	1.—
11		Zwroty od własnych przedsiębiorstw	3,900.—
	a	Od Rzeźni Miejskiej zwrot 20% kosztów utrzymania personelu biura Wydziału Majątków Miejskich	2,600.—
	b	Od gospodarstwa leśnego zwrot 10% kosztów utrzymania personelu biura Wydziału Majątków Miejskich	1,299.—
	c	Zwroty różne	1.—
12		Zwroty od osób prywatnych	7,90 .—
	a	Zwrot kosztów utrzymania dzieci na Kolonji w Ciechocinku . . .	250.—
	b	Zwrot kosztów kuracyjnych	300.—
	c	Zwrot zapomóg, kosztów pogrzebowych i t. p.	150.—
	d	Zwrot za materjały ubraniowe dostarczone dzieciom szkół powszechnych	150.—
	e	Zwrot za koszt znaczków na psy i różne druki	449.—
	f	Zwrot za dostarczenie i osadzenie kamieni granicznych	600.—
	g	Zwrot za remont domów prywatnych	6,000.—
	h	Zwroty różne	1.—
	i	Ze sprzedaży planów	
		DZIAŁ V. OPŁATY ADMINISTRACYJNE	34,000.—
13		Opłaty za czynności i poświadczenia urzędowe organów administracyjnych	24,400.—
	a	Opłaty ogólno-kancelaryjne	4,580.—
	b	Opłaty meldunkowe i za wyciągi z ksiąg ludności	7,020.—

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
10,574.12	5,741.80	16,315.92	4,990.57	6,210.—	
				1.—	
6,210.—		6,210 —	4,210.—		
1,957.42	4,018 90	5,976.32		7,023.68	
666.07	1,722.90	2,388.97		611.03	
959.06		959.06		839.94	
781.57		781.57	780 57		
5,501.69		5,501 69	1,602.69	1.-	
3,667.79		3,667.79	1,067.79		
1,833.90		1,833.90	534.90		
				1.—	
13,359.56	162.38	13,521.94	11,309.12	5,687.18	
258.—		258.—	8.—		
21.—		21.—		279.—	
351.40		351.40	201.40		
1,183.65		1,183.65	1,033.65		
436.74		436.74		12.26	
2,559.78		2,559.78	1,959.78		
441.70	162.38	604.08		5,395.92	
7,822.29		7,822.29	7.821.29		
285.—		285.—	285.—		
34,774.13	96.70	34,870.83	4,923.79	4,452.96	
34,774.13	96.70	34,870.83	4,923.79	4,452.96	
7,831.77		7,831.77	3,251.77		
4,944.19		4.944.19		2,075.81	

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
	c	Opłaty za czynności Urzędu Stanu Cywilnego	1,500.—
	d	Opłaty za czynności Urzędu Rozjemczego	1,500.—
	e	Opłaty za analizy artykułów żywnościowych	800.—
	f	Opłaty kanalizacyjne za inspekcję	1,000.—
	g	Opłaty budowlane	6,000.—
	h	Opłaty Komitetu Rozbudowy	3,500.—
	i	Opłaty Miernicze	8,500.—
		DZIAŁ VI. OPŁATY ZA KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ I ZAKŁADÓW DOBRA PUBLICZNEGO	126,002.—
14		Opłaty placowe	13 000.—
15		Opłaty rogatkowe	21,500 —
16		Opłaty lądowe	7 500.—
17		Opłaty za prawo jazdy	13,000.—
18		Opłaty za wpęd na targowicę zwierzęcą	11,500.—
19		Opłaty kanalizacyjne	47,002.—
	a	Opłaty od różnych abonentów	21,336.—
	b	Opłata od fabr. Celulozy „R. Saenger" za użytkowanie górnego kolektora na ul. Łęgskiej	23,166.—
	c	Opłaty za dołączenia prywatnych nieruchomości i zatwierdzenie projektów kanalizacyjnych	2,500.—
20		Opłaty za porady ambulatoryjne	200.—
21		Opłaty za korzystanie z łaźni i zakładu dezynfekcyjnego	5,100.—
	a	Za natryski	2,600.—
	b	Za wanny	2,000.—
	c	Za natryski za robotników przedsiębiorstw miejskich	300.—
	d	Za użycie ręczników	100.—
	e	Za dezynfekcję mieszkań	100.—
22		Opłaty za korzystanie z łaźni przy ul. Kapitulnej	7,200.—
	a	Za natryski	4,000.—
	b	Za wanny	3,000.—
	c	Za użycie prześcieradeł i ręczników	200.—

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
2,374.59		2,374.59	874.59		
811.35	96.70	908.05		591.95	
647.—		647.—		153. –	
				1,000. --	
6,014.34		6,014.34	14.34		
2,867.80		2,867.80		632.20	
9,283.09		9,283 09	783.09		
119,214 66	65,666.23	184,880.89	62,375.58	3,496.69	
11,572.95		11,572.95		1,427.05	
22,697.30	500.44	23,197 74	1,697.74		
6,344.66		6,344.66		1,155.34	
8,546.09	6,394.22	14,940.31	1,940.31		
11,325.60		11,325.60		174.40	
42,231 36	58,358 07	100,589.43	53,587.43		
16,791.97	14,762.50	31,554.47	10,218.47		
15,000.—	10,333.—	25,333.–	2,167.—		
10,439 39	33,262 57	43,701.96	41,201.96		
412.20	34.—	446.20	246.20		
8,870.95	310.70	9,181.65	4,724.70	643.05	
1,922.15	34.80	1,956.95		643.05	
5,865.90	84. –	5,949.90	3,949.90		
751.50	187.70	939.20	639.20		
203.30	4.20	207.50	107.50		
128.10		128.10	28.10		
7,213.55	68.80	7,282.35	179 20	96.85	
4,029.—	45.30	4,074.30	74.30		
2,882.15	21.—	2,903 15		96.85	
302.40	2.50	304.90	104.90		

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		DZIAŁ VII. DOPŁATY (OPŁATY SPECJALNE)	46,660.—
23		Dopłaty na utrzymanie dróg publicznych	46,660.—
	a	Dopłata od nadmiernie zużywających drogi publiczne (przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych)	6,660.—
	b	Dopłata na przebudowę i ułożenie chodników	40,000.—
		DZIAŁ VIII. UDZIAŁ W PODATKACH PAŃSTWOWYCH	110,000.—
24		Udział w państwowym podatku dochodowym . . .	110,000 —
		DZIAŁ IX. DODATKI OD PODATKÓW PAŃSTWOWYCH	681,000.—
25		Dodatek do państwowego podatku gruntowego . .	9,700.—
26		Dodatek do państwowego podatku od nieruchomości	100.000.—
27		Dodatek do państwowego podatku przemysłowego.	380,000.—
28		Dodatek do państwowego podatku od spożycia, zużycia i produkcji	180,000.—
29		Dodatek do opłat od patentów na wyrób i sprzedaż trunków	11,300 —
		DZIAŁ X. PODATKI SAMOISTNE	529,612.—
30		Podatek od placów niezabudowanych	20,500.—
31		Podatek od lokali	88,000.—
32		Podatek od zbytku mieszkaniowego	3,000.—
33		Podatek od wynajmu mieszkań na dobę	9,500.—
34		Podatek od zabaw, rozrywek i widowisk	136,000.—
35		Podatek od ładunków kolejowych	63,612.—
36		Podatek od plakatów, szyldów i reklam	16,000.—
37		Podatek od przedmiotów zbytku i wygody osobistej	2,000.—
38		Podatek od spadków i darowizn	20,000.

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
27,947.15	46,639.75	74,586.90	27,926 90		
27,947.15	46,639.75	74,586 90	27,926.90		
6.436.80	637.60	7,074.40	414.40		
21,510.35	46,002.15	67,512.50	27,512.50		
136,518.33	8,804.46	145,322 79	35,322 79		
136,518.33	8,804.46	145,322.79	35,322 79		
718,661.41	63,431.25	782,092.66	137,487.89	36.395 23	
1,076.75	459 02	1,535.77		8,164 23	
81,435 03	26,468 35	107,903 38	7,903.38		
471.698.53	36,503.88	508,202.41	128.202.41		
151.769.—		151,769.—		28,231.—	
12,682 10		12,682.10	1,382.10		
428.312.03	149,873.01	578,185.04	68,868.24	20,295.20	
10,679.90	12,129.56	22,809.46	2,309.46		
55,830.21	72,338.43	128,168.64	40,168.64		
3,914.92	2,202.05	6,116.97	3,116.97		
9.233 29		9,233.29		266.71	
137,833.38		137,833.38	1,833.38		
63,372.27		63,372.27		239.73	
9,992.48	9,600.49	19,592.97	3,592.97		
1.822.85	727.—	2,549.85	549.85		
4,837.49	1,386.10	6,223.59		13,776.41	

DOCHODY ZWYCZAJNE.

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
39		Podatek od psów	9.000.—
40		Opłaty od umów o przeniesienie własności nieruchomości	61,000.—
41		Podatek od zaprotestowanych weksli	11,000. —
42		Składka na koszty kuracyjne	90,000.—
42A		Podatek gminny wyrównawczy	—
42B		Podatek od gruntów państwowych	—
		DZIAŁ XI. RÓŻNE	147,567.97
43		Kary administracyjne	1,001.
	a	Kary za niestosowanie się do obowiązku posyłania dzieci do szkół powszechnych	350.—
	b	Kary za niestosowanie się do obowiązku posyłania do szkoły dokształcającej	450.—
	c	Kary z art. 62 — 67 Ustawy z dnia 11.VIII.1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747)	100.—
	d	Kary za przekroczenia przepisów sanitarnych	100.—
	e	Różne	1.—
44		Kary dyscyplinarne	2.—
	a	Kary z § 35 statutu służbowego pracowników miejskich w Włocławku	1 —
	b	Kary z art. 30 i 31 Dekretu z dnia 4.II.1919 roku	1.—
45		Składka emerytalna od poborów pracowników stałych i emerytalnych	5,000.—
45A		Nadwyżka budżetowa z dnia 31 marca 1927 roku	141,564.97

DOCHODY ZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
4,258.69	3,5 4 11	7,782.80		1,217.20	
56,204.85		56,204.85		4,795.15	
15,893.52		15,893.52	4,893.52		
48,602.23	42,609.16	91,211.39	1,211.39		
5,722 73	5,076.77	10,799.50	10,799.50		
113.22	279.34	392.56	392.56		
6,909.04		6,909 04	1,115.04	141,773.97	
1,516.50		1,516.50	723 50	208.—	
243.—		243.—		107.—	
633.50		633.50	183.50		
640.—		640.—	540.—		
				100.—	
				1.—	
25.—		25 —	24	1.	
25.—		25.—	24.—		
				1.	
5,367.54		5,367.54	367.54		
				141,564.97	

DOCHODY NADZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		DOCHODY NADZWYCZAJNE	7,323,461.90
		DZIAŁ I. ZE SPRZEDAŻY I LIKWIDACJI MAJĄTKU I PRZEDSIĘBIORSTW	1.—
46		Ze sprzedaży placów	1.—
46A		Ze sprzedaży budki rogatkowej Rzeźni Miejskiej . .	
		DZIAŁ II. SUBWENCJE I DOTACJE	60,000.—
46B		Dotacja z P. D. U. W. na kupno automobilowego beczkowozu	40,000.—
46C		Subwencje z Min. Pracy i Opieki Społecznej na zatrudnienie bezrobotnych	20,000.—
		DZIAŁ IV. P O Ż Y C Z K I	6,995,262.90
47		Pożyczki budowlane z Banku Gospodarstwa Krajowego	140,000.—
	a	Na budowę mieszkań i wykończenie szkoły przy pl. Staszyca . .	90,000.—
	b	Na przymusowy remont domów prywatnych	50,000.—
47A		Inwestycyjny kredyt ceramiczny w Banku Gospodarstwa Krajowego	120,000.—
47B		Pożyczka obligacyjna z Banku Gospodarstwa Krajowego na budowę elektrowni	3,023,865 —
47C		Pożyczka obligacyjna z Banku Gospodarstwa Krajowego na zatrudnienie bezrobotnych	155,931.50
48		Pożyczki z Polskiego Banku Komunalnego	837,466.40
	a	Pożyczka obligacyjna na budowę nowej elektrowni miejskiej . . .	787,466.40
	b	Pożyczka na inwestycje drogowe zamiast pożyczki na budowę Kolonji leczniczej w Ciechocinku	50,000.—
49		Pożyczki z Ministerstwa Robót Publicznych	318,000.—
	a	Na roboty inwestycyjne celem zatrudnienia bezrobotnych	293,000.—
	b	Na pomiary przedmieść	25,000.—

DOCHODY NADZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
5,628,808.19	101,774.—	5,730,582.19	208,548.10	1,801,427.81	
400.—		400.—	400.—	1.—	
				1.—	
400.—		400.—	400.—		
				60,000.—	
				40,000.—	
				20,000.—	
5,288,057.50		5,288,057.50	27,000.—	1,734.205.40	
102,000.—		102,000.—	12,000.—	50,000.—	
102,000.—		102,000.—	12,000.—		
				50,000.—	
120,000.—		120,000.—			
3,023,865.—		3,023,865.—			
155,931.50		155,931.50			
837,466.40		837,466.40			
787,466.40		787,466.40			
50,000.—		50,000.—			
265,000.—		265,000.—		53,000.—	
265,000.—		265,000.—		28,000.—	
				25,000.—	

DOCHODY NADZWYCZAJNE.

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDZETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
50		Kredyt wekslowy na kupno maszyn dla nowej elektrowni miejskiej	900,000.-
50A		Zagraniczna pożyczka na budowę wodociągów . .	1,500,000.—
50B		Pożyczka z Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Warszawie na kupno beczkowozu dla straży Ogniowej w Włocławku . . .	—
		DZIAŁ V. DOPŁATY (OPŁATY SPECJALNE)	158,198.—
51		Dopłata do ceny prądu elektrycznego na budowę nowej elektrowni miejskiej	120,698.—
52		Dopłata na budowę mostu przy ul. Kilińskiego . .	37,500.—
		DZIAŁ VI. PODATKI INWESTYCYJNE	110,000.—
53		Dodatek do poszczególnych podatków miejskich samoistnych i do podatków komunalnych do podatków państwowych	110,000.—
		DZIAŁ VII. RÓŻNE	—
54		Nadwyżka budżetowa z dnia 31 marca 1927 r. po potrąceniu umorzeń w roku 1927/28	—

DOCHODY NADZWYCZAJNE.

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
768,794.60		768,794.60		131,205.40	
				1,500,000.—	
15,000.—		15,000.—	15,000.—		
130,890.29	38,007.60	168,897 89	17,921.30	7,221.41	
114,760.85	23,858.45	138,619 30	17,921.30		
16,129.44	14,149.15	30,278.59		7,221.41	
73,842 08	63,766.40	137,608.48	27,608.48		
73,842.08	63,766.40	137,608.48	27,608.48		
135,618.32		135,618.32	135,618.32		
135,618.32		135,618.32	135,618 32		

ZESTAWIENIE WYDAT

Dział budżetu	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3
	WYDATKI BUDŻETOWE	9,122,994.17
	WYDATKI ZWYCZAJNE	2,287,934 12
I	Administracja Ogólna	514,976 30
II	Majątek Komunalny	28,961.—
III	Przedsiębiorstwa Komunalne	—
IV	Spłata długów	520,452.61
V	Drogi i place publiczne	320,602. –
V-a	Pomiary i plany rozbudowy miasta	22,405. –
VI	Oświata	262,469.19
VII	Kultura i sztuka	24,200.—
VIII	Zdrowie publiczne	203,177.02
IX	Opieka Społeczna	311,309.—
X	Popieranie rolnictwa	10,862.—
XI	Popieranie przemysłu i handlu	1,000. –
XII	Bezpieczeństwo publiczne	29,500.—
XIII	Różne	38,020. –
	WYDATKI NADZWYCZAJNE	6,835,060.05
II	Majątek Komunalny	208,000.—
III	Przedsiębiorstwa Komunalne	5,070,000.—
V	Drogi i place publiczne	288,596.05
V-a	Pomiary i plany rozbudowy miasta	74,400.—
VI	Oświata	184,099.—
VIII	Zdrowie publiczne	199,865.—
IX	Opieka Społeczna	100.—
X	Popieranie rolnictwa	20,000.—
XII	Bezpieczeństwo publiczne	40,000.—
XIII	Różne	750,000.—

KÓW BUDŻETOWYCH

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7	
			W stosunku budżetu wykonano	
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej
4	5	6	7	8
7,291,529.62	86,671.45	7,378,201.07	264,655.38	2,009,448 48
2,155,764.30	26,487.38	2,182,251.68	176,834.20	282,516.64
507,698.62	5,743.07	513,441.69	4,566.74	6,101.35
25,116.08	1,870.57	26,986.65	1,706.84	3,681.19
42,990.83	—	42,990.83	42,990.83	
387,132.21		387,132.21	75,014.80	208,335.20
312,714.23	1,373.—	314,087.23	5,252.70	11.767.47
19,430.88	17 70	19,448.58	1,325.42	4,281.84
269,462.13	876.05	270,338.18	15,037.40	7,168.41
23,283.05	700.—	23,983 05	775.—	991.95
187,161 18	1,630 08	188,791.26	13,295 42	27,681 18
307,342.76	13,972 26	321,315 02	16,800.13	6.794.11
10,293.96	77.07	10,371.03	68.92	559.89
1,000.—		1,000.—		
29,500 —		29,500.—		
32,638.37	227.58	32,865.95		5.154 05
5,135,765.32	60,184.07	5,195,949.39	87,821.18	1,726,931 84
158,306.29	19,021.50	177,327.79	11,992.71	42,664.92
3,578,301.60	5,291.51	3,583,593.11	2,081.21	1,488,488.10
311,400.62		311,400.62	38,841.38	16,036.81
71,580.—		71,580.—	5,975.78	8,795.78
92,066.33	461.—	92,527.33	—	91,571.67
187,590.27	1,410.06	189,000.33	1.370.10	12,234.77
				100.—
2,862.94		2,862.94		17,137.06
	34,000.—	34,000.—		6,000.—
733,657.27		733,657.27	27,560.—	43,902.73

ZESTAWIENIE DOCHO

Dział budżetu	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3
	DOCHODY BUDŻETOWE	9,492,650.59
	DOCHODY ZWYCZAJNE	2,169,188.69
I	Majątek Komunalny	58,178.—
II	Przedsiębiorstwa Komunalne	339,741.72
III	Subwencje i dotacje	49,426.—
IV	Zwroty	46,601.—
V	Opłaty administracyjne	34,400.—
VI	Opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego	126,002.—
VII	Dopłaty (opłaty specjalne)	46,660.—
VIII	Udział w podatkach państwowych	110,000.—
IX	Dodatki do podatków państwowych	681,000.—
X	Podatki samoistne	529,612.—
XI	Różne	147,567.97
	DOCHODY NADZWYCZAJNE	7,323,461.90
I	Ze sprzedaży i likwidacji majątku i przedsiębiorstw	1.—
II	Subwencje i dotacje	60,000.—
III	Pożyczki	6,995,262.90
V	Dopłaty (opłaty specjalne)	158,198.—
VI	Podatki inwestycyjne	110,000.—
VII	Różne	

DÓW BUDŻETOWYCH

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 3 i 6	
			W stosunku budżetu wykonano	
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej
4	5	6	7	8
7,602,172 02	455,286.69	8,057,458.71	603,770.33	2,038,962.21
1,973,363.83	353,512.69	2,326,876.52	395,222.23	237,534.40
64,074.30	13,097.11	77,171.41	21,076.06	2,082.65
345,143.18	—	345,143.18	13,470.38	8,068.92
47,193.81		47,193.81	3,768.81	6,001.—
44,615.79	5,904.18	50,519.97	18,886.75	14,967.78
34,774.13	96.70	34,870.83	4.923.79	4,452.96
119,214.66	65,666.23	184,880.89	62,375.58	3,496 69
27,947.15	46,639.75	74,586.90	27,926.90	
136,518 33	8,804.46	145,322.79	35,322.79	
718,661.41	63,431.25	782,092.66	137,487.89	36,395.23
428,312.03	149,873.01	578,185.04	68,868.24	20,295.20
6,909.04		6,909.04	1,115.04	141,773.97
5,628,808.19	101,774.—	5,730,582.19	208,548.10	1,801,427.81
400.—	—	400.—	400.—	1.—
				60,000.—
5,288,057.50		5,288,057.50	27,000.—	1,734,205.40
130,890.29	38,007.60	168,897.89	17,921.30	7,221.41
73,842 08	63,766.40	137,608.48	27,608.48	—
135,618.32		135,618.32	135,618.32	—

RACHUNEK WYKO

WINIEN

L. p.	Niedobory	Sumy poszczególne	Sumy ogólne
1	Sumy wykonania mniejsze niż sumy preliminowane w budżecie dochodów	2,038,962.21	
2	Sumy wykonania większe niż sumy preliminowane w budżecie wydatków	264,655.38	2,303,617.59
3	Nadwyżka w okresie budżetowym 1927/28 . .		679,257.64
			2,982,875.23

PORÓWNANIE

Dochody według zestawienia	8,057,458.71
Wydatki według zestawienia	7,378,201.07
Nadwyżka w okresie budżetowym 1927/28	679,257.64

NANIA BUDŻETU

MA

L. p.	Nadwyżki	Sumy poszczególne	Sumy ogólne
1	Sumy wykonania większe niż sumy preliminowane w budżecie dochodów	603,770.33	
2	Sumy wykonania mniejsze niż sumy preliminowane w budżecie wydatków	2,009,448.48	
3	Preliminowano więcej w dochodach niż w wydatkach	369,656.42	2,982,875.23
			2,982,875.23

ZAŁĄCZNIKI DO SPRAWOZDANIA
Z WYKONANIA
BUDŻETU ADMINISTRACYJNEGO

WYKAZ SUM UMORZONYCH PODATKÓW I OPŁAT ZA ROK SPRAWOZDAWCZY.

Dział	§	poz.	PODATEK	Umorzono
VI	17		Opłaty za prawo jazdy	1,973.75
VI	19	a.	Opłaty kanalizacyjne od abonentów	—
VI	19	b.	Opłaty od fabryki Celulozy	—
VI	19	c.	Opłaty za przyłączenia kanalizacyjne	213.40
VII	23	a.	Dopłaty od nadmiernie zużywających drogi	13 80
VII	23	b.	Dopłata na przebudowę i ułożenie chodników	786.74
IX	26		Dodatek do podatku od nieruchomości	1,719.70
X	30		Podatek od placów niezabudowanych	3,399.01
X	31		Podatek od lokali	6,120.40
X	32		Podatek od zbytku mieszkaniowego	1,021.15
X	36		Podatek od plakatów, szyldów i reklam	1,747.95
X	37		Podatek od przedmiotów zbytku	146.00
X	39		Podatek od psów	2,829.50
X	42		Składka na koszty kuracyjne	1,836.12
X	42A.		Podatek gminny wyrównawczy	82.54
X	42B.		Podatek od gruntów państwowych	13.63
			BUDŻET NADZWYCZAJNY	
V	52		Dopłata na budowę mostu przy ul. Kilińskiego	9,804.00
VI	53		Podatek inwestycyjny	3,060.20
			Razem	34,767.89

SPRAWOZDANIE O STANIE ZALEGŁOŚCI CZYNNYCH

Budżet Dział	§	Poz.	Podatki i inne dochody	Zaległości na początku roku
			a) **Podatki samoistne i dodatki do podatków państwowych**	
VI	17		Opłaty za prawo jazdy	2,434.50
VI	19	a	Opłaty kanalizacyjne	866.17
VII	23	b	Dopłaty za ułożenie chodników	5,425.—
IX	26		Dodatek do państwowego podatku od nieruchomości	24,136.03
X	30		Podatek od placów niezabudowanych	10,840.28
X	31		Podatek od lokali	62,398.50
X	32		Podatek od zbytku mieszkaniowego	1,130.40
X	33		Podatek hotelowy	173.61
X	34		Podatek od zabaw, rozrywek i widowisk	3.577.—
X	36		Podatek od plakatów, szyldów i reklam	1,504.60
X	37		Podatek od przedmiotów zbytku	202.—
X	38		Podatek od spadków i darowizn	12,226.50
X	39		Podatek od psów	1,989.—
X	40		Opłaty od umów o przeniesienie własności nieruchomości	3,168.30
			Podatek drogowy	37,678.14
			Kary za zwłokę	22,914.34
				190,664.37
			b) **Inne zaległości**	
			Komorne z Kolonji Miejskiej	3,157.11
			Opłaty rogatkowe	857.50
			Komorne z baraku	240.—
			Opłaty za czynsze i inne	312.76
			Zwrot kosztów utrzymania w przytułku i zapomóg	1,878.40
			Zwrot od gmin za leczenie ubogich	4,244.60
			Komorne od nauczycieli	285.50
			Koszty egzekucyjne	290.15
				11,266.02
			Razem	201,930.39

Z LAT POPRZEDZAJĄCYCH ROK SPRAWOZDAWCZY.

Pobrano	Umorzono	Nadpłata	Pozostaje do pobrania na rok następny
352.40		352.40	2,434.50
793.91			72.26
2,394.59			3,030.41
21,577.98		730.63	3,288.68
11,329.52		489.24	—
43,395.20	8,021.71	16,463.09	27,444.68
144.70	120.70		865.—
173.61			—
3,577.—			—
1,018.92		2,565.—	511.33
232.10		30.10	—
7,020.02	265.58		4,940.90
197.95		19.—	1,810.05
3,168.30			—
37,623.36	418.70	10,290.81	9,926.89
	22,914.34		
132,999.56	31,741.03	28,400.92	54,324.70
2,695.92	461.19		
694.97	162.53		
243.40		3.40	
276.34	36.42		
1,794.04	84.36		
2,603.66	1,640.94		
60.—	225.50		
290.15			
8,658.48	2,610.94	3.40	
141,658.04	34,351.97	28,404.32	54,324.70

USPRAWIEDLIWIENIE PRZEKROCZEŃ BUDŻETOWYCH.

Uwagi: Uchwałą Rady Miejskiej m. Włocławka z dn. 14 lutego 1927 r. Magistrat otrzymał prawo stosowania virement w granicach sum wszystkich paragrafów z wyłączeniem wydatków personalnych.

Z uwagi na powyższe w wydatkach rzeczowych omówione zostają jedynie przekroczenia kredytów budżetowych netto w sumach paragrafów. Uwzględnia się przedewszystkiem poważniejsze przekroczenia.

do § 1. poz. g. h. Przekroczenie wydatków na odprawy wynikło na skutek potrzeby formalnego skorygowania pewnych zarachowań.

Przekroczenie wydatków na remuneracje znajduje pokrycie w specjalnej dotacji P. Z. U. W., przeznaczonej na wypłatę dodatkowego wynagrodzenia pracownikom za pobór ubezpieczeniowej składki ogniowej.

do §§ 2. i 3. Netto przekroczenie sum paragrafów wyniosłoby od 1 do 2% sum preliminowanych, a więc odsetek nieznaczny i usprawiedliwiony charakterem wydatków, uzależnionych od bieżących niezbędnych potrzeb.

do § 4. A. Niedobory budżetowe przedsiębiorstw nie mogą być a priori z całą pewnością przewidziane. Dotyczy to przedsiębiorstw mniejszych, w których nieraz kilka tranzakcyj w końcu roku może spowodować przeistoczenie się salda czynnego w saldo bierne.

do § 13. Przekroczenie kredytów na szkolnictwo powszechne wynikło wskutek przejęcia przez administrację miejską budynków i urządzeń szkolnych na nowoprzyłączonych do miasta terenach. Stan tych urządzeń i budynków wykazał szereg nieodrazu dostrzegalnych braków, które wymagały znaczniejszych reperacyj i wydatków gospodarczych. W roku 1927/28 uruchomiono poraz pierwszy centralne ogrzewanie w szkole na placu Staszica. Przy ustaleniu kredytów na ten cel nie rozporządzano danemi, jakich w innych wypadkach dostarcza uprzednia praktyka. Ostra zima i spóźniona wiosna zwiększyły również wydatki na opał. Mimo to przekroczenie w sumie paragrafu nie przekracza 2,8% sumy preliminowanej.

do § 23. Przekroczenie nieznaczne, ponieważ stanowi netto 1,2% sumy preliminowanej.

do § 26. Przekroczenie kredytów na utrzymanie kolonji leczniczej w Ciechocinku znajduje w znacznej części pokrycie w uzyskaniu wyższego niż preliminowano subsydjum na ten cel od Urzędu Wojewódzkiego.

do §§ 27. i 28 Przekroczenie wynikło wskutek potrzeby dokonania niedających się odłożyć remontów.

do §§ 42. i 43 Przekroczenie nie dało się przewidzieć wobec podwyższenia opłat za leczenie chorych w szpitalach i zwiększonych wypadków zasłabnięć sezonowych w końcu roku budżetowego.

do § 45. Przekroczenie na pomoc społeczną (dla bezrobotnych) znajduje pokrycie w uzyskaniu wyższego niż preliminowano subsydjum na zapomogi dla bezrobotnych.

do § 56. Przekroczenie spowodowane zostało wyzyskaniem korzystnej a niedającej się odroczyć okazji kupna placu.

do § 58. Przekroczenie kredytów na budowę Elektrowni Okręgowej stanowi zaledwie 0,6 promil, co przy tak wielkiej inwestycji nie gra roli.

do § 60. Przekroczenie wynikło wskutek wyzyskaniu przy końcu roku budżetowego korzystnej a niedającej się odroczyć okazji zakupu kamienia do brukowania ulic.

do § 60 A. Przekroczenie wynosi zaledwie 1,2% sumy preliminowanej. Kosztów niwelacji nowej ulicy nie da się zgóry ściśle przewidzieć.

do § 63. Przekroczenie wynikło na skutek wyzyskania przy końcu roku budżetowego korzystnej okazji kupna gruntu.

do § 66 A. Przekroczenie wynikło na skutek trudności ścisłego preliminowania kosztów kopania rowów.

do § 70. Zarachowanie na fundusz budowy elektrowni reszty pożyczki, przeznaczonej na ten cel, nie stanowi de facto wydatku.

ROCZNE ZAMKNIĘCIE WSZYSTKICH RACHUNKÓW SUM BUDŻETOWYCH I POZABUDŻETOWYCH

ZESTAWIENIE

L. p.	RACHUNEK	Obroty	
		Winien	Ma
1	Nieruchomości	9,843,233.08	402,470 00
2	Ruchomości	203,280.73	16,338.89
3	Aktywa przedsiębiorstw komunalnych	2,484,177.43	82,016.62
4	Materjały i zapasy	64,031.43	
5	Papiery wartościowe	755,130.25	
6	Dłużnicy i Wierzyciele	1,417,78/ 01	1,372,436.79
7	Zaległości budżetowe czynne z lat ubiegłych	233.385.39	179,060.69
8	Zaległości budżetowe czynne	455,286.69	
9	Banki i P. K. O.	8,676,289.68	8,413.618.19
10	Kasa	4,761,847.37	4,742,677.36
11	Udziały miasta w związkach celowych i instytucjach społecznych	335,973.30	2,100.00
12	Weksle obce	53,018.64	45.265.11
13	Prawa i przywileje	1.00	
14	Depozyty walorowe	17,528.75	475.00
15	Pożyczki długoterminowe	315,019.07	7.660.748 76
16	Pasywa przedsiębiorstw Komunalnych		184.124.72
17	Weksle własne	2,083,928.73	2,139,953.08
18	Sumy przechodnie	1,424,371.33	1,443,553.11
19	Zaległości budżetowe bierne		86,671.45
20	Fundusze specjalne		845,106.53
21	Deponenci	4.954.84	25,430.01
22	Majątek Miejski	6,075,084.09	10,883,024.86
23	Wydatki zwyczajne	2,611,905.90	429,654.22
24	Wydatki nadzwyczajne	5,397,175.15	201,225.76
25	Dochody zwyczajne	197.215.27	2,524,091.79
26	Dochody nadzwyczajne	79,541,70	5,810,123.89
		47,490,166.83	47,490,166.83

BILANSOWE

Salda		Bilans		Niedobory i Nadwyżki		Inwentarza stanu majątkowego
Winien	Ma	Winien	Ma	Winien	Ma	
9,440,763.08		9,440,763.08				Grupa I, I-a i II
186.941.84		186,941.84				„ III
2,402,160 81		2,402,160.81				„ IV
64,031.43		64,031,43				„ VI
755,130.25		755,130.25				„ VII
102,145.51	56,795.29	102,145.51	56,795.29			„ VIII i poz. 6 grupy XII oraz grupa VIII pasywów
54,324.70		54,324.70				poz. 1 grupy IX
455,286.69		455,286.69				„ 2 „ IX
262,671.49		262,671.49				Grupa X
19,170.01		19.170.01				„ XI
333,873.30		333,873.30				„ XII poz. 1-4
7,753.53		7,753 53				„ XII poz. 5
1.00		1.00				„ XII poz. 7
17.053.75		17,053.75				„ XIII
	7,345,729.69		7,345,729.69			„ I
	184,124.72		184,124.72			„ II
	56,024.35		56,024.35			„ IV
	19,181.78		19,181.78			„ V
	86,671.45		86,671.45			„ VI
	845,106.53		845,106.53			„ VII
	20,475.17		20,475.17			„ IX
	4,807,940 77		4,807,940.77			„ X
2,182,251 68				2,182,251.68		
5,195,949.39				5,195,949.39		
	2,326,876.52				2,326,876.52	
	5,730,582.19				5,730,582.19	
21,479,508.46	21,479,508.46	14,101,307 39	13,422,049.75	7,378,201.07	8,057,458.71	
Nadwyżka budżetowa			679,257,64	679,257.64		„ XI
		14,101,307.39	14,101,307.39	8,057,458.71	8,057,458 71	

SPRAWOZDANIA RACHUNKOWE, BILANSE ORAZ RACHUNKI STRAT I ZYSKÓW, PRZEDSIĘBIORSTW MIEJSKICH

I. RZEŹNIA MIEJSKA W WŁOCŁAWKU

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	116,061.—	119,410.95
		DZIAŁ I. WYDATKI NA NIERUCHOMOŚCI I URZĄDZENIA WEWNĘTRZNE	8,490.—	6,770.58
1		Konserwacja i remont budynków oraz urządzeń wewnętrznych	6,500.—	4,846.03
	a	Niezbędna konserwacja budynków	3,000.—	1,910.09
	b	Niezbędna konserwacja bruków i chodników . . .	500.—	390.59
	c	Konserwacja urządzeń Rzeźni	3,000.—	2,145.35
	d	Nabycie od Magistratu budki drewnianej po rogatce	—	400.—
2		Asekuracja od ognia	130.—	64.55
3		Odpisy na kapitał renowacyjny	1,860.—	1,860.—
	a	Od budynków	1,000.—	1,000.—
	b	Od urządzeń	860.—	860.—
		DZIAŁ II. KOSZTY UBOJU I BADANIA MIĘSA	18,175.—	16,624.06
4		Pobory personelu technicznego wraz ze świadczeniami socjalnemi	14,100.—	11,382.19
	a	Pobory pracowników	13,550.—	10,945.07
	b	Świadczenia socjalne	550.—	437.12
5		Wydatki rzeczowe	3,775.—	4,627.87
	a	Opał	2,125.—	2,433.—
	b	Światło i woda	700.—	758.93
	c	Wydatki kancelaryjne	450.—	694.72
	d	Ruchomości	300.—	529.02
	e	Różne	200.—	212.20
6		Premja za wykrycie trychin i potajemnych ubojów	300.—	614.—
		DZIAŁ III. KOSZTY ADMINISTRACYJNE	11,455.—	13,021.15
7		Wydatki osobowe	11,455.—	13,021.15
	a	20% kosztów utrzymania biura Wydziału Majątków Miejskich	2,600.—	3,667.79

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	b	Pensja poborcy opłat	3,155.—	3,115.34
	c	Utrzymanie dwuch uprzątaczy	3,630. –	3,965.56
	d	Szwajcar przy bramie rzeźni	1,280.—	1,410.93
	e	Prowadzenie buchalterji rzeźni	390. -	390. –
	f	Manco dla poborcy opłat	50.—	50.—
	g	Świadczenia socjalne	350.—	421 53
		DZIAŁ IV. NADWYŻKA (ZYSK BUDŻET.)	77,941.—	82,995.16
8		Czysty zysk budżetowy	77,941.—	82,995.16
		DOCHODY ZWYCZAJNE	116,061.—	119,410.95
		DZIAŁ I. DOCHÓD Z UBOJU I BADAŃ MIĘSA	115.911.—	118,982.30
1		Dochód z opłat za ubój i badanie mięsa	115,911.—	118,982.30
		DZIAŁ II. RÓŻNE	150.—	428.65
2		Różne inne wpływy	150.—	428.65

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

T r e ś ć	Zł.
Nieruchomości	113,700.—
Ruchomości i urządzenia wewnętrzne	9,455.21
Lokata Funduszu renowacyjnego	1,860.—
Nadwyżka budżetowa wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	82,995.16
	208,010.37

3. RACHUNEK STRAT I

STRATY

Wydatki na utrzymanie nieruchomości i urządzeń wewnętrznych	6,115.33
Koszty administracyjne	25,094.29
Koszty uboju i badania mięsa	4,333.81
Zysk	83,867.52
	119,410.95

4. PODZIAŁ

Nadwyżka budżetowa wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administrac.	82,995.16
Na kapitał	872.36
	83,867.52

Włocławek, dnia 3 maja 1928 roku.

Buchalter: *(—) J. Skowroński.*

DNIU 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
z dnia 31 marca 1927 r.	zł. 58,747.30	
powiększenie kapitału spowodowane przeszacowaniem nieruchomości w r. 1927/8	„ 58,601.67	117,348.97
Fundusz renowacyjny		1,860.—
Wierzyciele		4,933 88
Zysk		83,867.52
		208,010.37

ZYSKÓW ZA ROK 1927/8.

ZYSKI

Dochody z badania mięsa i inne	119,410.95
	119,410.95

ZYSKU

Kierownik Wydziału
Majątków Miejskich:
(—) L. Kowalewski.

Kontroler Gospodarki Miejskiej:
(—) W. Mystkowski.

II. ELEKTROWNIA MIEJSKA

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU.

Budżet §	Budżet poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	450,029.—	446,409.78
		DZIAŁ I. WYDATKI NA NIERUCHOMOŚCI I URZĄDZENIA WEWNĘTRZNE	20,203.—	13,692.66
1		Konserwacja budynków i urządzeń wewnętrznych	8,100.	9,637.42
	a	Konserwacja budynków	600.—	467.50
	b	Konserwacja maszyn	7,500.—	9,169.92
2		Uzupełnienie urządzeń wewnętrznych	10,001. -	916.38
	a	Kupno pompy odśrodkowej	5,000.—	916.38
	b	Kupno 2-ch motorów każdy 4 K. M.	5,000.—	
	c	Kupno liczników	1.—	
3		Czynsze dzierżawne.	600.—	600.—
	a	Dzierżawa placu Elektrowni	600.—	600.—
4		Asekuracja od ognia	1,500.—	2,538.86
	a	Ubezpieczenie budynków od ognia	300.—	521.11
	b	Ubezpieczenie maszyn od ognia	1,200.—	2,017.75
5		Odpisy na fundusz renowacyjny budynków i urządzeń wewnętrznych . .	2.—	
	a	Amortyzacja budynków	1.—	
	b	Amortyzacja maszyn	1.—	
		DZIAŁ II. URZĄDZENIA ZEWNĘTRZNE	52,534.55	28,609.99
6		Konserwacja sieci i urządzenia ulicznego	9,200.—	3,839.67
	a	Konserwacja sieci	7,500.—	1,262.75
	b	Konserwacja oświetlenia ulicznego	1,700.—	2,576.92
7		Uzupełnienie sieci i urządzenia ulicznego	25,358.50	2,257.01
	b	Zamiana przewodu na przedmieściu Kokoszka, ulicy Królewieckiej, Toruńskiej, Botanicznej, Szpichlernej i Ceglanej	20,158.50	2,257.01

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	c	Kupno 8 lamp łukowych	5,200.—	
8		Obsługa sieci i zapalanie lamp ulicznych	17,975.05	22,513.31
	a	Płace obsługi sieci i zapalanie lam ulicznych . . .	16,910.12	20,915.12
	b	Świadczenia socjalne	904.93	1,358.19
	c	Umundurowanie	160.—	240.—
9		Odpisy na fundusz renowacyjny sieci .	1.—	
	a	Amortyzacja sieci	1.—	
		DZIAŁ III. KOSZTA PRODUKCJI	176,707.16	197,277.16
10		Koszta robocizny	72,597.16	80,959.47
	a	Płace obsługi maszyn	68,160.29	75,629.16
	b	Świadczenia socjalne	3,956.87	4,835.31
	c	Umundurowanie	480.—	495.—
11		Wydatki rzeczowe	104,110.—	116,317.69
	a	Węgiel	87,480.—	70,391.75
	b	Smary	7,560.—	17,780.34
	c	Czyściwo	1,870.	970.36
	d	Zakup materjałów technicznych	4,200.—	4,673.41
	e	Narzędzia	1,000.—	509.70
	f	Koszt konserwacji instalacji elektrycznej stacji . .	2,000.	610.07
	g	Koszt oświetlenia stacji		21,382.06
		DZIAŁ IV. KOSZTA ADMINISTRACYJNE	61,176.57	68,098.17
12		Wydatki osobowe	42,996.28	51,812.54
	a	Pobory Kierownika Elektrowni i pracowników biura oraz służby	40,400.—	49,424.89
	b	Świadczenia socjalne	2,096.28	2,107.65
	c	Zapomogi pogrzebowe	500.	280.—
13		Utrzymanie lokalu biurowego	1,680.29	2,726.20
	a	Komorne, opał i światło	1,300.—	1,925.70

Budżet §	poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	b	Utrzymanie porządku i remont lokalu	380.29	800.50
14		Wydatki kancelaryjne	6,950.—	5,793.98
	a	Materjały pisemne oraz księgi biurowe i rachunkowe	4,500.—	1,481 01
	b	Porto, depesze, telefon i opłaty stemplowe	1,000.—	2,349.22
	c	Ogłoszenia	200.—	315.—
	d	Prenumerata pism i uzupełnienie bibljoteki	600.—	264.70
	e	Kupno ruchomości	500.—	587.20
	f	Manco dla kasjera	150.00	796.85
15		Różne	9,550.—	7,765.45
	a	Djety i koszty podróży	1,000.—	447.82
	b	Podatki	6,000.—	5,910.—
	c	Składki	1,500.—	1,354.14
	d	Różne drobne wydatki	50.—	22.—
	e	Procenty od krótkoterminowych pożyczek	1,000.—	31.49
		DZIAŁ V. NADWYŻKA (ZYSK BUDŻETOWY)	139,407.72	138,731.80
16		Nadwyżka (zysk budżetowy)	139,407.72	138,731.80
	a	Przelew nadwyżki na rzecz budżetu administracyjnego	139,407,72	138,731.80
		DOCHODY ZWYCZAJNE	450,029.—	446,409.78
		DZIAŁ I. WPŁYWY ZE SPRZEDAŻY ENERGJI ELEKTRYCZNEJ	444,529.—	441,740 10
1		Za prąd do oświetlenia	368.673.—	340,162.45
	a	Za oświetlenie ulic i placów publicznych miejskich	2,200.—	2,200.—
	b	Za oświetlenie lokali miejskich Magistratu i przedsiębiorstw	9.323.—	12,690.34
	c	Za światło od innych abonentów	357,150.—	325,272.11
2		Za prąd do siły	72,156.—	98,603.04
	a	Ze sprzedaży przedsiębiorstwom miejskim i zakładom	6,000.—	6,532.37

Budżet §	poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	b	Ze sprzedaży innym abonentom	66,156.—	92,070.67
3		Za wykonanie i konserwacje instalacji	3,700.—	2,974.61
	a	Na ulicach i placach publicznych	1,700.00	1,700.—
	b	W lokalach miejskich Magistratu i Przedsiębiorstw	2,000.—	1,274.61
		DZIAŁ II. WPŁYWY RÓŻNE	5,500.—	4,669.68
4		Wpływy różne	5,500.—	4,669.68
	a	Opłaty za sprawdzanie, zakładanie i zdejmowanie liczników	5,500.—	4,669.68

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

T r e ś ć	Zł.
Nieruchomości	40,528.—
Maszyny	201,472.57
Sieci i urządzenia	102,067.82
Ruchomości	11,787.07
Magazyn	36,105.79
Udziały	1,100.—
Kasa	2,091.57
Banki	15,931.50
Weksle	1,200.—
Dłużnicy	13,139.68
Sumy przechodnie	4,795.54
Nadwyżka budżetowa wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	138,731.80
	568,951.34

3. RACHUNEK

STRATY

Rzeczowa produkcja prądu	122,063.21
Robocizna	103,472.78
Koszty administracyjne	70,649.83
Konserwacja maszyn	9,169.92
„ sieci	1,262.75
„ budynków	467.50
„ oświetlenia ulic	2,576.92
Zniszczone części maszyn i ruchomości	1,485.45
Zysk	135,261.42
	446,409.78

4. PODZIAŁ

Nadwyżka budżetowa za rok 1927/28 wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	138,731.80
Zmniejszenie kapitału	3.470.38
	135,261.42

Włocławek, dnia 11 maja 1928 roku.

Buchalter: *(—) R. Kowalewicz.*

DNIU 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
z dnia 31 marca 1927 r.	zł. 383,286.90	
różnica spowodowana przeszacowaniem nieruchomości w r. 1928	„ 84,981.19	298,305.71
Fundusz renowacyjny		73,105.85
Wierzyciele		9,666.98
Sumy przechodnie		52,611.38
Zysk		135,261.42
		568,951.34

STRAT I ZYSKÓW

ZYSKI

Wpływ za sprzedany prąd	440,465.49
Wpływy różne	5,944.29
	446,409.78

ZYSKU

Kierownik Biura:
(—) T. Hajdo.

Kontroler Gospodarki Miejskiej:
(—) W. Mystkowski.

III. CEGIELNIA MIEJSKA W WŁOCŁAWKU

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU.

Budżet §	Budżet poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	270,882.—	401,602.98
		DZIAŁ I. KONSERWACJA I REMONTY	20,853.—	29,092.43
1		Konserwacja i remonty nieruchomości i urządzeń wewnętrznych	8,040.—	14,382.68
	a	Smołowanie i reperacja dachów	1,500.—	456.31
	b	Remont pieca systemu Hoffmana	2,000.—	3,010.88
	c	Remont lokomobili	1,500.—	2,133 82
	d	Remont maszyn roboczych, tarcz obrotowych, wózków piętrowych i t. p.	1,500.—	7,745.51
	e	Kupno nowych łożysk i t. p. części	1,500.—	1,000.16
	f	Czyszczenie kominów	40.—	36.—
2		Uzupełnienie urządzeń	1.—	1,649.75
3		Czynsz dzierżawny	2,000.—	2,000.—
	a	Magistratowi za plac pod Cegielnię	2,000.—	2,000.—
4		Asekuracja budynków	1,112.—	1,360.—
5		Odpisy na fundusz renowacyjny	9,700.—	9,700.—
	a	Z zabudowań	5,200.—	5,200.—
	b	Z urządzeń	4,500.—	4,500.—
		DZIAŁ II. KOSZTY PRODUKCJI	151,572.—	253,345 51
6		Koszty robocizny i świadczenia socjalne	119,163.—	205,062 60
	a	Skrywka	6,156.—	6,237.13
	b	Kopanie gliny	24,300.—	50,885 61
	c	Pompowanie wody	1,110.—	51.52
	d	Przekładanie szyn	560.—	—
	e	Wyrób surówki ręcznej	16,800.—	29,414.50
	f	Wyrób surówki maszynowej	27,000.—	48,319.99
	g	Obsługa pieca	35,000.—	52,878.35
	h	Świadczenia socjalne	8,237.—	14,064.39
		Zapomogi świąteczne	—	3,211.11

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
7		Wydatki rzeczowe	32.409 —	48,282.91
	a	Za glinę Magistratowi	1,250.—	1,250.—
	b	Za węgiel do wypalania cegły	19,764.—	32,705.81
	c	Za węgiel gruby do lokomobili	3,750.—	5,213.40
	d	Węgiel gruby do rozpalania pieców	400.—	—
	e	Prąd elektryczny do pompy	2,200.	633.52
	f	Smary i czyściwo	660.—	2,258.91
	g	Utrzymanie maszyn i narzędzi	600.—	214.56
	h	Papier szybrowy	640.—	847.82
	i	Tantjema od cegły	2,165.—	4,279.73
	j	Zakup desek na jezdnię i pokrycie stogów	850.—	879.16
	k	Elektryczne oświetlenie pieca	130.—	—
		DZIAŁ III. KOSZTY ADMINISTRACYJNE	33,457.—	46,287.57
8		Wydatki osobowe	20,771.—	29,308.31
	a	Pobory kierownika, personelu biurowego i technicznego	15,358.—	21,754.77
	b	Wynagrodzenie służby	3,565.—	5,938.21
	c	Komorne Magistratowi za lokal kierownika . . .	500.—	817.10
	d	Świadczenia socjalne	1,348.—	798.23
9		Utrzymanie lokalu biurowego	436.	260.15
	a	Opał i światło	256.—	260.15
	b	Utrzymanie czystości i remont lokalu	180.—	—
10		Wydatki kancelaryjne	2,750.—	2,811.76
	a	Materjały pisemne i książki rachunkowe	850.—	1,273.03
	b	Porto, stemple i depesze	600.—	897.30
	c	Ogłoszenia i reklamy	700.—	401.—
	d	Prenumerata pism	1,00.—	55.55
	e	Abonament telefonu	500.—	184.88
11		Różne	9,500.—	13,907.35
	a	Wyjazdy służbowe	350.—	847.93
	b	Podatki i świadectwo przemysłowe	4,500.—	10,737.97
	c	Składki	200.—	91.50
	d	Oświetlenie placu	850.—	1,576.41

Budżet §	poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	e	Środki opatrunkowe	1,00.—	102.70
	f	Procenty od pożyczek krótkoterminowych	3,500.—	550.84
		DZIAŁ IV. NADWYŻKA (ZYSK BUDŻETOWY)	65,000.—	72,877.47
12		Przelew nadwyżki na rzecz budżetu administracyjnego.	65,000.—	72,877.47
		WYDATKI NADZWYCZAJNE	120,000.—	119,125.86
13		Rozbudowa Cegielni	120,000.—	119,125.86
		DOCHODY ZWYCZAJNE	270,882.—	401,602.98
		DZIAŁ I. ZE SPRZEDAŻY PRODUKTÓW	269,669.—	401 523.60
1		Ze spredaży cegły maszynowej	194,669.—	285,722.60
2		Ze sprzedaży cegły ręcznej	75,000.—	115,801.—
		DZIAŁ II. RÓŻNE	1,213.—	79.38
3		Wpływy drobnych należności od dłużników z roku ubiegłego	1,000.—	—
4		Odsetki za dyskonto	100.—	—
5		Ze sprzedaży odpadków i gliny	113.—	79.38
		DOCHODY NADZWYCZAJNE	120,000.—	119,125.86
6		Dotacja z budżetu administracyjnego .	120 000.—	119,125 86

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

Treść	Zł.
Nieruchomości	231,031.11
Inwestycje w budowie	119,125.86
Ruchomości	68,144.82
Magazyn: towary	15,699.30
„ półprodukty	38,781.42
„ materjały	8,029.08
Kasa	119.45
Banki	12,520,62
Weksle	290.—
Dłużnicy	29,065.06
Lokata Kapitału Renowacyjnego	10,000.—
Nadwyżka budżetowa na r. 1927/28 wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	72,877.47
	605,684.19

3. RACHUNEK

STRATY

Koszty administracyjne	62,050.89
Materjały	36,999.78
Wydatki rzeczowe	3,674.49
Robocizna	205,062.60
Konserwacja	14,382.68
Skreślenie ruchomości	1,052.01
Zysk	78,380.53
	401,602.98

4. PODZIAŁ ZYSKÓW

Nadwyżka budżetowa za r. 1927/28 wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	72,877,47
Powiększenie kapitału	5,503,06
	78,380.53

Buchalter: *(—) A. Mańkowski.*

DNIU 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
pozostałość z dnia 31.III.27 r.	zł. 204,807.69	
powiększenie spowodowane przeszacowaniem w 1928 r.	„ 83,660.10	
dotacja Magistratu w r. 1927/28	„ 119,125.86	407,593.65
Fundusz renowacyjny		29,294.15
Wierzyciele		90,415.86
Zysk		78,380.53
		605,684.19

STRAT I ZYSKÓW

ZYSKI

Zysk brutto	401,602.98
	401,602.98

Kierownik Cegielni: *(—) J. Skierkowski.*

IV. LASY MIEJSKIE W WŁOCŁAWKU

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU

Budżet §	Budżet poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	65,223.—	65,014.71
		DZIAŁ I. WYDATKI NA ZALESIENIE, UTRZYMANIE DRÓG I BUDYNKÓW	1,854.—	957.33
1		Sadzenie zagajników, szkółek leśnych i tępienie owadów (szkodników) . .	1,100.—	563.45
	a	Zasadzenie zagajników	780.	263.35
	b	Utrzymanie szkółek leśnych	160.—	220.30
	c	Tępienie owadów (szkodników leśnych)	160.—	79.80
2		Kupno nasion leśnych	234.—	124.50
3		Utrzymanie dróg i rowów	240.—	—
4		Konserwacja leśniczówek	150.—	215.60
5		Asekuracja leśniczówek	130.—	53.78
		DZIAŁ II. KOSZTY EKSPLOATACJI LASÓW	11,969.—	11,646.01
6		Pobory służby leśnej wraz z fachową lustracją	7,320.—	7,618.08
	a	Pobory gajowych	7,020.—	7,318.08
	b	Fachowa lustracja lasów miejskich	300.—	300.—
7		Eksploatacja poręby	2,317.—	2,320.30
8		Przecięcie zagajników i wyrąb posuszu	900.—	979.55
	a	Przecięcie zagajników	450.—	552.10
	b	Wycięcie i wyrąb posuszu ze starodrzewa i powałów	450.—	427.45
9		Sprzątanie siana	550.—	268.10
10		Świadczenia socjalne	600.—	452.48
11		Uzupełnienie różnych materjałów i narzędzi leśnych, oraz uzbrojenie służby leśnej	282.—	7.50
	a	Kupno pługa	150.—	—
	b	Kupno innych narzędzi i sprzętów	32.—	—
	c	Różne	100.—	7.50

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		DZIAŁ III. KOSZTY ADMINISTRACYJNE	1,400.—	1,872.62
12		Udział w kosztach utrzymania Biura Wydziału Majątków Miejskich . .	1,300.—	1,833.90
13		Podatki	100.00	38.72
		DZIAŁ IV. NADWYŻKA (ZYSK BUDŻETOWY)	50,000.—	50,538.75
14		Nadwyżka (czysty zysk budżetowy) . .	50,000.—	50,538.75
		DOCHODY ZWYCZAJNE	65,223.—	65.014.71
		DZIAŁ I. ZE SPRZEDAŻY PRODUKTÓW LEŚNYCH	63,348.—	62,766.46
1		Ze sprzedaży budulcu	58,008.—	54,439.—
	a	Warsztatom Miejskim	57,708.—	54,439.—
	b	Innym odbiorcom	300.—	—
2		Za opał z poręby i drobnego posuszu oraz materjał z trzebieży zagajników	5,340.—	8,327.46
	a	Ze sprzedaży opału	4,440.—	5,294.60
	b	Za materjał porządkowy z trzebieży zagajników .	900.—	3,032.86
		DZIAŁ II. RÓŻNE DOCHODY	1,875.—	2,248.25
3		Dochody z pastwisk i łąk	1,725.—	2,243.25
	a	Z pastwisk leśnych	375.—	460.75
	b	Z łąk	1,350.—	1,782.50
4		Z kar za nieprawne korzystanie z lasu	150.—	5.—

2. BILANS ZAMKNIĘCIA Z

STAN CZYNNY

Treść		Zł.
Nieruchomości:		
a) lasy . . . . zł.	935.703.—	
b) budynki . . . . „	13.029.—	948,732.—
Ruchomości		627.
Materjały		6,674.—
Dłużnicy		450.—
Nadwyżka budżetowa za r. 1927/28 wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego.		50,538.75
		1,007,021.75

3. RACHUNEK

STRATY

Wydatki na zalesienie, utrzymanie dróg i budynków	957.33
Koszty eksploatacji lasu.	11,646.01
Koszty administracyjne	1,872.62
Zysk	57,212.75
	71,688.71

4. PODZIAŁ ZYSKU

Nadwyżka budżetowa wpłacona do Magistratu na dochód budżetu administracyjnego	50,538,75
Na kapitał	6,674.—
	57,212.75

Włocławek, dnia 12 maja 1928 roku.

Buchalter: *(—) J. Skowroński.*

DNIA 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
z dnia 31 marca 1927 r.	zł. 400,697.--	
powiększenie kapitału spowodowane przeszacowaniem nieruchomości w r. 1927/28	„ 548,662.—	949,359. –
Wierzyciele		450. –
Zysk		57,212.75
		1,007,021.75

STRAT I ZYSKÓW

ZYSKI

Dochody z eksploatacji lasów	71,688 71
	71,688.71

Kierownik Wydziału
Majątków Miejskich:
(–) L. Kowalewski.

Kontroler Gospodarki Miejskiej:
(—) W. Mystkowski.

V. WARSZTATY MIEJSKIE W WŁOCŁAWKU

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU

Budżet §	poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	301,278.—	472,097.98
		DZIAŁ I. NIERUCHOMOŚCI I URZĄDZENIA WEWNĘTRZNE	10,011.—	26,979.—
1		Konserwacja budynków i urządzeń . .	1,500.—	4,972.93
	a	Konserwacja i remont budynków	400.—	628.93
	b	Konserwacja i remont motorów i maszyn	1,100.—	4,344.—
2		Inwentarz ruchomy	3,600.—	12,439.75
	a	Kupno trzech motorów	2,500.—	5,525.65
	b	Kupno form betonowych	800.—	6,174.20
	c	Kupno węży do sikawki	300.—	739.90
3		Czynsz dzierżawny	400.—	400.—
4		Asekuracja ogniowa	1,126.—	1,614.22
5		Odpisy na kapitał renowacyjny	3,385.—	3,385.—
	a	Od budynków	1,048.—	1,048.—
	b	Od ruchomości	2,337.—	2,337.—
5A		Uzupełnienie urządzeń i budynków gospodarczych	—	4,167.10
	a	Pobudowanie szopy do przechowywania wyrobów betonowych i zainstalowanie bębna w betoniarni	—	2,047.38
	b	Pobudowanie szopy do przechowywania desek wraz z postawieniem ściany murowanej	—	1,057.16
	c	Pobudowanie kantorku przy magazynie	—	1,062.56
		DZIAŁ II. KOSZTY PRODUKCJI	277,222.—	416,580.41
6		Robocizna ze świadczeniami socjalnemi	119,362.—	130,431.22
	a	Płace rzemieślników i robotników	104,280.—	114,284.18
	b	Świadczenia socjalne	10,428.—	9,045.84
	c	Łaźni Miejskiej za kąpiele	2,038.—	377.50
	d	Płace robotników przy przecieraniu drzewa . . .	2,468.—	6,460.79
	e	Świadczenia socjalne	148.—	262.91

Budżet §	Budżet poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
7		Wydatki rzeczowe	157,860.—	286,149.19
	a	Zakup materjałów	108,000.—	183,132.35
	b	Za zwózkę materjałów i innych	5,000.—	33,200.38
	c	Zakup surowca	32,175.—	54,474.-
	d	Zwózka surowca	5,460.—	4,586.25
	e	Za przetarcie surowca	2,522.—	7,351.06
	f	Prąd do motorów	3,600.—	3,011.80
	g	Smary i czyściwo	303.—	240.—
	h	Wydatki i inne	800.—	153.35
		DZIAŁ III. KOSZTA ADMINISTRACJI	10,239.-	28,538.57
8		Wydatki osobowe	8,492.-	23,762.16
	a	Pobory personelu biurowego	7,500.—	22,721.45
	b	Świadczenia socjalne	750.—	882.47
	c	Remuneracje	242.—	158.24
9		Wydatki rzeczowe	1,747.—	4,776.41
	a	Opał i światło	672.—	783.72
	b	Utrzymanie porządku w kantorze	180.—	381.65
	c	Księgi, druki i materjały pisemne	500.—	1,908.98
	d	Porto, depesze i stemple	120.—	1,326.49
	e	Prenumerata pism	75.—	147.80
	f	Wyjazdy służbowe	200.—	227.77
		DOCHODY ZWYCZAJNE	301,278.—	472,097.98
		DZIAŁ I. ZA WYKONANE ROBOTY WRAZ Z DODANYM MATERJAŁEM	300,528.—	438,070.35
		DZIAŁ II. RÓŻNE	750.-	750.—
		Za przechowanie narzędzi i majątku administracyjnego gminy	750.—	750.—
		DZIAŁ III. NIEDOBÓR (STRATA BUDŻETOWA)		33,277.63

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

T r e ś ć	Zł.
Nieruchomości	50,570.—
Ruchomości	39,304.22
Magazyn	139,547.04
Kasa	1,367.96
Lokata funduszu renowacyjnego w Magistracie m. Włocławka	6,790.27
Dłużnicy	29,668.70
Strata	7,569.69
	274,817.88

3. RACHUNEK

STRATY

Odpisano za zniszczone przedmioty p/g protokułu Komisji z dnia 13.III.1928 r.	219.74
Robocizna	127,005.58
Materjały zużyte do robót	263,499.97
Administracja	30,552.79
Prąd do motorów	3,011.80
Konserwacja budynków i urządzeń	8,511.28
Przewóz materjałów i wykonanych przedmiotów	33,200.18
Strata na przetarciu drzewa	11,963.63
	477,964.97

4. POKRYCIE STRATY

Strata	7,569.69
Powiększenie kapitału	25,707.94
Niedobór budżetowy pokryty z budżetu administracyjnego Magistratu	33,277.63

Włocławek, dnia 15 maja 1928 roku.

Buchalter: *(—) R. Krzewski.*

DNIU 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
kapitał na dzień 1 kwietnia 1927 roku	zł. 206,994.95	
powiększenie kapitału na skutek przeszacowania nieruchomości	„ 8,670,01	215,664.96
Fundusz renowacyjny.		6,790.27
Wierzyciele		12,186 20
Dostawcy		6,898.82
Niedobór budżetowy pokryty z budżetu administracyjnego Magistratu. . . .		33,277.63
		274,817.88

STRAT I ZYSKÓW

ZYSKI

	Zł.
Zysk brutto na wykonanych robotach	470,395.28
Strata	7,569.69
	477,964.97

Kierownik Warsztatów M.: *(—) inż. Szlezinger.*

VI. TABOR MIEJSKI W WŁOCŁAWKU

I. SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE Z WYKONANIA BUDŻETU.

Budżet §	Budżet poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
		WYDATKI ZWYCZAJNE	109,360.—	160,297.05
		DZIAŁ I. NIERUCHOMOŚCI I URZĄDZENIA WEWNĘTRZNE	5,185.—	3,890.70
1		Konserwacja budynków i urządzeń . .	300.—	496.40
2		Remont inwentarza ruchomego	400.—	—
3		Asekuracja ogniowa.	1,126.—	35.30
4		Czynsz dzierżawny	200.—	200.—
5		Odpis na kapitał renowacyjny	3,159.—	3,159.—
	a	Od budynków	1,271.—	1,271.—
	b	Od inwentarza ruchomego żywego i martwego . .	1,888.—	1,888.—
		DZIAŁ II. KOSZTY PRZEWOZU	90,875.—	144,052.98
6		Robocizna	34,263.—	30,455.44
	a	Płace woźniców i robotników.	30,392.—	28,947.83
	b	Świadczenia socjalne	3,039.—	1,507.61
	c	Łaźni Miejskiej za kąpiele	832.—	—
7		Wydatki rzeczowe	56,612.—	113,597.54
	a	Utrzymanie koni (pasza)	25,984.—	25,243.31
	b	Podkowy	1,728.—	1,217.—
	c	Leczenie koni	300.—	50.18
	d	Konserwacja i remont wozów i bryczek	7,800.—	6,045.67
	e	Reperacje uprzęży	600.—	738.30
	f	Drobne uzupełnienie inwentarza.	500.—	264.80
	g	Donajem koni i środków lokomocji (obcych) . . .	14,400.—	72,790.70
	h	Kupno 2-ch beczek asenizacyjnych kompl.	3,500.—	4,931.98
	i	Kupno 1 pary koni	1,500.—	2,025.60
	j	Kupno roweru	300.—	290.—
		DZIAŁ III. KOSZTY ADMINISTRACJI	9,714.—	12,353.37
8		Wydatki osobowe.	8,492.—	10,005.62
	a	Pobory personelu biurowego	7,500.—	9,544.88

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania budżetu
	b	Świadczenia socjalne	750.—	367 41
	c	Remuneracje	242.—	93 33
9		Wydatki rzeczowe	1,222.	2,347.75
	a	Opał i światło	312. -	733.86
	b	Utrzymanie porządku w kantorze	180. -	287.50
	c	Księgi i materjały pisemne	400.—	456.25
	d	Porto, depesze, stemple	120.—	48.11
	e	Prenumerata pism	90. -	49.50
	f	Telefon	120.—	772.53
		DZIAŁ IV. CZYSTY ZYSK (NADWYŻKA)	3,586. -	—
10		Czysty zysk (nadwyżka)	3,586. -	—
		DOCHODY ZWYCZAJNE	109,360. -	160,297.05
		DZIAŁ I. ZA PRZEWOZY	109,360.—	150,583.85
1		Od przedsiębiorstw i instytucji miejskich	104,860.—	148,334.52
	a	Od Magistratu (Wydz. Administracyjne)	67,400. -	113,852.49
	b	Od przedsiębiorstw miejskich	37,460. -	34,482.03
2		Od osób prywatnych i instytucji społecznych	4,500.—	2,249.33
		Od osób prywatnych	2,000. -	689.88
		Od instytucji społecznych	2,500.—	1,559.45
		DZIAŁ II. DEFICYT (NIEDOBÓR BUDŻETOWY)		9,713.20
3		Nadwyżka wydatków budżetowych nad dochodami budżetowemi pokryta z budżetu administracyjnego Magistratu		9,713.20

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

T r e ś ć	Zł.
Nieruchomości	42,222.45
Konie	7,920.—
Ruchomości	22,898.80
Lokata funduszu renowacyjnego	6,496.26
Pasza	1,454.—
Kasa	1,004.63
Dłużnicy	8,392.01
Strata	3,603.94
	93,992.09

3. RACHUNEK STRAT

STRATY

Konserwacja budynków i urządzeń wewnętrznych	496.40
Koszty administracyjne	12,588.67
Rzeczowe koszty przewozu	9,381.75
Robocizna	30,455.44
Donajem koni i listy przewozowe	72,790.70
Zużycie paszy	25,096.67
Odpisy za zniszczone ruchomości	219.16
Odpisy na fundusz renowacyjny od budynków	1,271.—
Odpisy na fundusz renowacyjny od inwentarza ruchomego żywego i martwego	1,888.—
	154,187.79

4. POKRYCIE STRATY

Strata	3,603.94
Na kapitał	6,109.26
Niedobór budżetowy pokryty przez Magistrat z wydatków budżetu administracyjnego	9,713.20

Włocławek, dnia 11 kwietnia 1928 roku.

Buchalter: (–) *Ryszard Krzewski.*

DNIU 31 MARCA 1926 ROKU

STAN BIERNY

T r e ś ć		Zł.
Kapitał:		
z dnia 31 marca 1927 r.	zł. 71,180 60	
zmniejszenie kapitału spowodowane przeszacowaniem nieruchomości w r. 1927/28	„ 359.57	70,821.03
Fundusz renowacyjny		6,496.26
Wierzyciele		6,961.60
Niedobór budżetowy pokryty przez Magistrat z wydatków budżetu administracyjnego		9,713.20
		93,992.09

I ZYSKÓW ZA R. 1927/28

ZYSKI

Wpływy za przewozy	150,583.85
Strata	3,603.94
	154,187.79

Kierownik Taboru Miejskiego

(—) *Inż. Szlezinger.*

Kontroler Gospodarki Miejskiej

(—) *W. Mystkowski.*

INWENTARZ
STANU MAJĄTKOWEGO

INWENTARZ STANU MAJĄTKOWE
SPORZĄDZONY PO DZIEŃ

STAN CZYNNY

Grupa	Poz.	Aktywa	Wartość Sumy pozyc. Zł.	Wartość Sumy grup Zł.	Uwagi i objaśnienia
I		NIERUCHOMOŚCI			
	1	Budowle	1,962,848.10		Załącznik
	2	Place zabudowane.	813,630.—		„
	3	Place budowlane niezabudowane . . .	405,667.—		„
	4	Parki	320,000.—		
	5	Inne grunta.	1,307,269.—		„
	6	Przestrzenie wodne	3,000.—		„
	7	Różne urządzenia	99,630.48	4,912,044.58	„
I-a		URZĄDZENIA KANALIZACYJNE		441,797.93	Podług oddziel. inwent. w Dz. B.
II		INWESTYCJE W BUDOWIE			Podniesione koszty podług r/ków budżetu nadzwyczajnego wydatk.
	1	II Kolonja Miejska	357,767.47		
	2	Nowa Elektrownia Miejska	3,455,081.21		
	3	Wodociągi	28,508.72		
	4	Kanalizacja	134,420.98		
	5	III Barak robotniczy	51,117.21		
	6	7-mio oddziałowa szkoła barakowa . .	59,169.92		
	7	Szkoła na Bularce	855.06	4,086,920.57	
III		RUCHOMOŚCI		186,941.84	Załącznik
IV		AKTYWA PRZEDSIĘBIORSTW KOMUNALNYCH			Podług bilansów przedsiębiorstw miejskich w cz. II sprawozdania
	1	Rzeźnia Miejska	125,015.21		
	2	Elektrownia Miejska	430,219.54		
	3	Cegielnia Miejska	532,806.72		
	4	Lasy Miejskie	956,483.—		
	5	Warsztaty Miejskie.	267,248.19		
	6	Tabor Miejski	90,388.15	2,402,160.81	
V		AKTYWA FUNDACYJ		—	
VI		MATERJAŁY I ZAPASY		64,031.43	Załącznik
VII		LOKATY			
	1	Papiery wartościowe	755,130.25	755,130.25	Załącznik
VIII		SUMY W KASACH INNYCH ZWIĄZKÓW KOMUNALNYCH ORAZ W KASACH SKARBOWYCH			
	1	Związek Szpitalny w Włocławku . .	7,000.—		Pożyczka krótkoterm.

GO GMINY MIASTA WŁOCŁAWKA
31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

Grupa	Poz.	Pasywa	Wartość Sumy pozyc. Zł.	Wartość Sumy grup Zł.	Uwagi i objaśnienia
I		DŁUGI DŁUGOTERMINOWE			Załącznik
	1	Długi hipoteczne	4,978,696.43		
	2	Długi obligacyjne	179,250.01		
	3	Inne długi długoterminowe	2,187,783.25	7,345,729.69	
II		PASYWA PRZEDSIĘBIORSTW KOMUNALNYCH			Podług bilansów przedsiębiorstw miejskich w cz. II sprawozdania
	1	Rzeźnia Miejska	4,933.88		
	2	Elektrownia Miejska	62,278.36		
	3	Cegielnia Miejska	90,415.86		
	4	Lasy Miejskie	450.—		
	5	Warsztaty Miejskie.	19,085.02		
	6	Tabor Miejski.	6,961.60	184,124.72	
III		PASYWA FUNDACYJ		—	
IV		DŁUGI KRÓTKOTERMINOWE			
	1	Weksle własne	56,024.35	56,024.35	Załącznik
V		SUMY PRZECHODNIE			Załącznik
	1	Sumy skarbowe	13,004.55		
	2	Sumy związków komunal.	2,703.61		
	3	Sumy innych instytucyj	3,473.62	19,181.78	
VI		ZALEGŁOŚCI BUDŻETOWE BIERNE		86,671.45	Podług sprawozdania z wykonania budżetu administracyjnego
VII		FUNDUSZE SPECJALNE			Pokryty w aktywach zdeponowanemi obligacjami B. G. K.
	1	Fundusz Budowy Nowej Elektrowni Miejskiej	727,560.—		

STAN CZYNNY

Grupa	Poz.	Aktywa	Wartość Sumy pozyc. Zł.	Wartość Sumy grup Zł.	Uwagi i objaśnienia
	2	Starostwo Włocławskie	93.60		
	3	Kasa Skarbowa w Włocławku . . .	2,605.78	9,699.38	Podług sald książkowych
IX		ZALEGŁOŚCI BUDŻETOWE CZYNNE			
	1	Z lat poprzedzających rok sprawozdawczy	54,324.70		Podług wykazu w cz. I sprawozdania.
	2	Z roku sprawozdawczego	455,286 69	509,611.39	Podług sprawozdania z wykonania budżetu administracyjnego.
X		POZOSTAŁOŚCI CZYNNE NA RACHUNKACH BIEŻĄCYCH W INSTYTUCJACH FINANSOWYCH			Podług sald książkowych
	1	Bank Polski, Oddział w Włocławku .	1,500.—		
	2	Pocztowa Kasa Oszczędności w Warszawie	1,054.34		
	3	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	30,960.—		
	4	Bank Gospodarstwa Krajowego Oddz. w Włocławku r/k Nr. 2	35,146.53		
	5	Bank Gospodarstwa Krajowego Oddz. w Włocławku r/k Nr. 39	169,734.61		
	6	Polski Bank Komunalny Sp. Akcyjna w Warszawie	24,276.01	262,671.49	
XI		KASA		19,170.01	Gotowizna
XII		INNE AKTYWA			
	1	Udział miasta w wysokości połowy majątku Związku Szpitalnego w Włocławku	329,074.99		Załącznik
	2	Udział miasta w wysokości połowy majątku Komunalnego Seminarjum Nauczycielskiego w Włocławku . . .	3,748.31		„
	3	Udział miasta w wysokości $^{2}/_{7}$ majątku Aresztu w Włocławku	500.—		Podług salda książkowego
	4	Udział Miasta w budowie Szpitala dla chorób wenerycznych	550.—		„
	5	Weksle obce	7,753.53		Załącznik
	6	Dłużnicy	92,446.13		„
	7	Prawo rybołóstwa na Wiśle	1.—	434,073.96	Dla ewidencji.
XIII		DEPOZYTY WALOROWE		17,053.75	Załącznik
				14,101,307,39	

Włocławek, dn. 19 maja 1928 r.

Księgowy *(—) Mikołaj Lisocki.*

Kierownik W-łu Finansowego:
(—) Ludomir Starzyński

STAN BIERNY

Grupa	Poz.	Pasywa	Wartość Sumy pozyc. Zł.	Wartość Sumy grup Zł.	Uwagi i objaśnienia
	2	Fundusz renowacyjny Rzeźni Miejskiej	1,860.—		
	3	Fundusz renowacyjny Elektrowni Miejsk.	73,105.85		Podług bilansów przedsiębiorstw miejskich w cz. II sprawozdania.
	4	Fundusz renowacyjny Cegielni Miejskiej	29,294.15		
	5	Fundusz renowacyjny Warsztatów Miejskich	6,790.27		
	6	Fundusz renowacyjny Taboru Miejskiego	6,496.26	845,106.53	
VIII		INNE PASYWA			
	1	Wierzyciele	56,795.29	56,795.29	Załącznik
IX		DEPONENCI		20,475.17	„
X		MAJĄTEK GMINY MIASTA WŁOCŁAWKA			
	1	Kapitały przedsiębiorstw Miejskich . .			Podług bilansów przedsiębiorstw miejskich w cz. II sprawozdania.
	a	Rzeźnia Miejska	118,221.33		
	b	Elektrownia Miejska	294,835.33		
	c	Cegielnia Miejska	413,096.71		
	d	Lasy Miejskie	956,033.—		
	e	Warsztaty Miejskie	241,372 90		
	f	Tabor Miejski	76,930.29		
	2	Czysty Majątek Gminy	2,707,451 21	4,807,940.77	
XI		NADWYŻKA BUDŻETOWA		679,257.64	Podług sprawozdania z wykonania budżetu administracyjnego i rachunku niedoborów i nadwyżek budżetowych
				14,101,307.39	

Kontroler Gospodarki Miejskiej:
(—) Witold Mystkowski

Prezydent:
(—) Pachnowski Stefan

ZAŁĄCZNIKI DO INWENTARZA STANU MAJĄTKOWEGO

NIERUCHOMOŚCI

(do grupy I-ej pozycyj 1—8 stanu czynnego)

Nr. porz. w/g Ks. Inw.	Oznaczenie	Położenie	Wartość w dn. 31 marca 1928 r. Zl.
	BUDOWLE (do pozycji 1)		
1	Gmach Magistratu	ul. Kościuszki Nr. 12	219,000.—
2	Dom dla Administracji i Przytułek dla starców	„ Łęgska Nr. 22	252,000.—
3	Szkoła Powszechna Nr. 3 i 7 i dom dla Nauczycieli	„ Łęgska Nr. 20	373,000.—
4	Dom Sierot „Opatrzność"	„ Łazienna róg Biskupiej	60,000.—
5	Kąpiele Ludowe	„ Łazienna Nr. 6-a	30,000.—
7	Łaźnia Miejska	„ Kapitulna Nr. 18	35,000.—
8	I-sza Kolonja Miejska	„ Żałobna Nr. 8	175,000.—
11	2 Baraki Robotnicze	„ Południowa Nr. 1	95,000.—
13	Szkoła Powszechna	pl. Staszica	618,330.49
14	Oranżerja Miejska	ul. Polna Nr. 94/96	34,517.61
15	Hale Targowe	pl. Gen. Dąbrowskiego	26,000.—
16	Zabudowania gospodarcze po b. Wydziale Zaopatrywania	ul. Św. Antoniego róg Zdrowej	3,000.—
17	Kolonja Lecznica dla dzieci	w Ciechocinku	25,000.—
18	Szkoła Powszechna Nr. 2	ul. Brzeska Nr. 2	5,000.—
19	Budynek szkolny	„ Płocka Nr. 136	12,000.—
			1,962,848.10
	PLACE ZABUDOWANE (do pozycji 2)		
1	Plac pod Magistratem	ul. Kościuszki Nr. 12	48,000.—
2	Plac pod domem Administracji Miejskiej . . .	„ Łęgska Nr. 22	134,000.
3	Plac pod Szkołą Powszechną Nr. 3 i 7 . . .	„ Łęgska Nr. 20	94,000.—
4	Plac pod domem Sierot „Opatrzność"	„ Łazienna róg Biskupiej	8,000.—
5	Plac pod Kąpielami Ludowemi.	„ Łazienna Nr. 6a	12,000.—
6	Plac pod Łaźnią Miejską	„ Kapitulna Nr. 18	4,384.—
7	Plac pod I-szą Kolonją Miejską	„ Żałobna Nr. 8	16,000.—

Nr. porz. w/g Ks. Inw.	Oznaczenie	Położenie	Wartość w dn. 31 marca 1928 r. Zł.
8	Plac pod I-szym blokiem II-ej Kolonji Miejskiej	ul. Żałobna Nr. 17	9,000.—
9	Plac pod 2-gim blokiem II-ej Kolonji Miejskiej.	„ Żałobna Nr. 19	9,000.—
10	Plac pod Baraki Robotniczemi	„ Południowa Nr. 1	18,000.—
11	Plac pod Barakami na Grzywnie.	„ Al. Szopena 2/4	9,000.—
12	Plac pod Szkołą Powszechną	„ Stodólna 21/23	78,000.—
13	Plac pod Oranżerją Miejską	„ Polna Nr. 94 96	39,000.—
14	Plac pod zabudowaniami gospodarczemi po b. Wydziale Zaopatrywania	„ Św. Antoniego róg Zdrojowej	15,000.—
15	Plac pod Kolonją Leczniczą dla dzieci. . . .	w Ciechocinku	25,000.—
16	Plac pod Cegielnią Miejską.	ul. Al. Szopena	184,246.—
17	Plac pod Warsztatami i Taborem Miejskim. .	„ Al. Szopena	30,000.—
18	Plac pod Nową Elektrownią Miejską	„ Płocka Nr. 132/136	62,000.—
19	Plac pod Rzeźnią Miejską	„ Toruńska Nr. 34	19,000.—
			813,630.—
	PLACE BUDOWLANE NIEZABUDOWANE (do pozycji 3)		
1	Plac oddany pod budowę Muzeum Kujawskiego	ul. Słowackiego Nr. 3	3,000.—
2	Plac pod ogródkiem dziecięcym	„ Słowackiego Nr. 1	4,000.—
3	Plac pod przystanią wioślarską	„ Piwna Nr. 3	22,127.—
4	Plac pod Szkółką drzewek	„ Kościuszki Nr. 22	30,000.—
5	Plac strażacki.	„ Ogniowa Nr. 2	58,000.—
6	Plac Kolarzy (sportowy)	„ Św. Antoniego od Wolności	3,000.—
7	Plac pod budową szkoły	„ Wiejska róg Smolnej	55,000.—
8	Plac pod powiększenie parku i ulicę	„ Szpitalna	15,000.—
9	Plac pod powiększenie parku i budowę mostu .	„ Kilińskiego róg Lunewil	45,000.—
10	Plac pod powiększenie parku i regulację ulicy .	n/d rz. Zgłowiączką od ul. Łazienne	12,000.—
11	Plac pod osadnikami kanalizacyjnemi	ul. Toruńska Nr. 32	17,000.—
12	Plac pod letniem Kasynem Oficerskiem . . .	„ Bulwarowa róg Towarowej Nr. 2	21,000.—

Nr. porz. w g Ks. Inw.	Oznaczenie	Położenie	Wartość w dn. 31 marca 1928 r. Zł.
13	Plac pod regulację ulicy	„ Zimna Nr. 7	1,800.—
14	Plac przy przedłużeniu ulicy Kilińskiego . . .	za rzeką Zgłowiączką	36,000.—
15	Plac pod Skwer nad Wisłą.	pomiędzy ul. Towarową a Bechiego	75,000.—
16	Plac niezabudowany pod regulację ulicy . . .	ul. Al. Szopena Nr. 37 róg Cichej	6,740.—
17	9 parceli z folwarku Zazamcze.	pomiędzy ul. Szpitalną a Wieniecką	1,000.—
			405,667.—
	PARKI (do pozycji 5)		
1	Park Miejski im. Sienkiewicza	ul. Toruńska Nr. 3	85,000.—
2	Park Miejski im. Sienkiewicza nowa część . .	„ Toruńska „ 1	55,000.—
3	Boisko Sportowe	„ Al. Szopena	180,000.—
			320,000.—
	INNE GRUNTA (do pozycji 5)		
1	Osada czyściciela miejskiego	ul. Łanieszczyzna	95,000.—
2	Grunta miejskie (piaski)	przy Al. Szopena i torze kolejowym	1,101,909.—
3	Grunta orne i łąki (po Hauku)	ul. Żytnia Nr. 65 i Leśna Nr. 14	95,000.—
4	Kępa na Wiśle	rzeka Wisła	750.—
5	Plac pod bocznicę do Elektrowni.	ul. Płocka Nr. 139	12,610.—
6	Majątek rolny „Łąki na Korabnikach" . . .	Osada Korabniki przy szosie Nieszawskiej	2,000.—
			1,307,269.—
	PRZESTRZENIE WODNE (do pozycji 6)		
1	Jezioro „Grzywno"	pod lasem miejskim	3.000.—

Nr. porz. w/g Ks. Inw.	Oznaczenie	Położenie	Wartość w dn. 31 marca 1928 r. Zł.
	RÓŻNE URZĄDZENIA (do pozycji 7)		
1	Estrada dla orkiestry (muszla)	Park Sienkiewicza	4,708.58
2	3 Kioski handlowe (budki)	Park Sienkiewicza ulice: Gdańska i Aleje Szopena	1,200.—
5-11	7 budek rogatkowych	Na rogatkach miejskich	2,100. -
1/19	19 słupów ogłoszeniowych	Na terenie miasta	1,600.—
1	Targowisko zwierzęce	ul. Toruńska	90,021.90
			99,630.48

RUCHO

(do grupy III

Nr. kolejny	Wyszczególnienie	Wydział Główny Zł.
1	Szkoły powszechne	
2	Ochronka Miejska	
3	Szkoła Zawodowa Dokształcająca	
4	Bibljoteka dla Młodzieży	
5	Kolonja w Ciechocinku	
6	Szkolny zespół muzyczny	
7	Muszla koncertowa w parku	
8	Przybory miernicze i kreślarskie Oddz. Arch. Bud.	
9	Przybory miernicze i kreślarskie Oddz. Kan. Bud.	
10	Inwentarz Sekcji Pomiarów	
11	Dział Gospodarczy (podwórze i skład)	
12	Dom Administracji Miejskiej	
13	Rogatki miejskie	
14	Hale Targowe	
15	Miejskie Kolonje urzędnicze i baraki przy ul. Południowej	
16	Targowisko zwierzęce	
17	Ogrody, parki i skwery miejskie	
18	Plac przy ul. Zdrowej (po Aprowizacji)	
19	Inwentarz biurowy Administracji ogólnej	30,925.76
20	Bibljoteka Miejska	9,610.—
21	Stacja kontroli artykułów żywnościowych	
22	Zakład Dezynfekcyjny	
23	Ambulatorjum Miejskie	
24	Łaźnia Miejska Nr. 2	
25	Łaźnia Miejska Nr. 1	
26	Przytułek dla starców	
27	Przychodnia dla dzieci Nr. 1	
28	Przychodnia dla dzieci Nr. 2	
29	Kuchnia dla biednych	
30	Kolonje przeciwgruźlicze	
		40,535.76

M O Ś C I

stanu czynnego)

Wydział Majątków Miejskich	Wydział Szkolny	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Techniczny	Razem w dniu 31 marca 1928 r.
Zł.	Zł.	Zł.	Zł.	Zł.
	83,115.80			
	313.—			
	3,715.05			
	3,486.19			
	4,667.40			
	5,628.10			
	324.—			101,249.54
			534.46	
			16,984.30	
			3,502.10	21,020.86
493.50				
970.20				
537.18				
252.—				
74.05				
1,553.11				
5,548.48				
15.—				9,443.52
				40,535.76
		490.84		
		277.—		
		2,128.80		
		532.96		
		803.22		
		3,350.81		
		2,719.47		
		1,316.50		
		1,321.76		
		1,750.80		14,692.16
9,443.52	101,249.54	14,692.16	21,020.86	186,941.84

MATERJAŁY

(do grupy VI

Nr. kolejny	Wyszczególnienie	Wydział Główny Zł.	Wydział Techniczny Zł.
1	Materjały komunikacyjno-kanalizacyjne		41,024.77
2	Materjały architektoniczno-budowlane .		15,643.80
3	Materjały lecznicze		
4	Materjały pisemne	2,376.57	
5	Materjały opałowe	351.—	
6	Materjały drzewne		
7	Materjały odzieżowe		
8	Materjały różne	58.40	
		2,785.97	56,668.57

LOKATY

PAPIERY WARTOŚCIOWE

(do grupy VII stanu czynnego)

Sztuk	Wyszczególnienie	Wartość w dniu 31 marca 1928 r.
39	5% obligacje Państwowej Pożyczki Konwersyjnej	1,729.—
25	Obligacje Państwowej Premjowej Pożyczki Dolarowej serja II-ga .	668.75
1525	Obligacji Polskiego Banku Komunalnego Sp. Akc.	4,900.—
50	Akcji Banku Polskiego Sp. Akc.	5,000.—
	8% obligacje Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie zdeponowane w Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	727,560.—
40	Akcji Polskiego Banku Komunalnego Sp. Akc. w Warszawie . . .	12,892 50
84	Udziały Zdrojowiska „Wieniec".	2,100.—
	Zaliczka na 50 szt akcji T-wa Popierania Budowy Dróg i budowli wodnych w Polsce	100.—
18	Akcji I emisji S-ki Akc. T-wa Aprowizacji Miast Polskich	180.—
		755,130.25

WEKSLE OBCE

(do grupy XII poz. 5 stanu czynnego)

Ludwig F.	4,000.—
Postolski Z.	1,182.—
Harendorf D.	2,571.53
	7,753.53

I ZAPASY

stanu czynnego)

	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	Wydział Szkolny	Wydział Majątków Miejskich	Razem w dn. 31 marca 1928 roku
	Zł.	Zł.	Zł.	Zł.
				41,024.77
				15,643.80
	2,755.24			2,755.24
		19.—		2,395.57
		131.50		482.50
			641.45	641.45
		913.90		913.90
		115.80		174.20
	2,755.24	1,180.20	641.45	64.031.43

DŁUŻNICY I WIERZYCIELE	Do grupy XII. poz. 6 stanu czynnego	Do grupy VIII poz. 1 stanu biernego
I. PRZEDSIĘBIORSTWA MIEJSKIE:		
Rzeźnia Miejska	4.912,88	
Warsztaty Miejskie	9.348,39	
Tabor Miejski	6.961,60	
Cegielnia Miejska	21,678.51	
Elektrownia Miajska		21,188.76
Lasy Miejskie		450. –
II. PRACOWNICY MIEJSCY ZA ZALICZKI NA PENSJE	9,052.—	
III. PRACOWNICY MIEJSCY ZA OPAŁ	678.90	
IV. KASA POŻYCZKOWA PRACOWNIKÓW MIEJSKICH	5,000.—	
V. RÓŻNI:		
Grossman J.	7,000. –	
Drukarnie	1,168.50	
Bank dla Handlu i Przemysłu Oddział w Włocławku	19.65	
Bretes z Józefowa	2,591.54	
Hajdo Teofil (na przewozy kolejowe)	2,000.—	
Rozenberg	98.48	
Strzelecki	149.60	
Narębski St.	1,342.58	
Lipszyc Eljasz	52.--	
Szymański Z.	38.74	
Kasa Oszczędności we Lwowie	15.—	
Jarząb W.	30.—	
Rojewska Bronisława	300.—	
Rubinstein Aron	280.—	
Koprowski Czesław	120.—	
Białkowski Franciszek	300.—	
Wydawnictwo „Rozwój Samorządu m. Włocławka"	3.437.—	
Obwodowy Fundusz Bezrobocia	633.10	
Kuligowski	20.—	
Adm. „Express Kujawski"	10.—	
Zapomoga bezrobotnym	203.66	
Kasa Pożyczkowa Pracowników Miejskich	4.—	
VI. POWSZECHNE T-WO ELEKTRYCZNE A. E. G.	15,000.—	
Sławiński Antoni		10.—
Komunalna Kasa Oszczędności m. Włocławka		35,146.53
	92,446.13	56,795.29

DEPOZYTY WALOROWE
(DO GRUPY XIII STANU BIERNEGO)

Sztuk	WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan w dniu 31 marca 1928 r.
16	Pożyczki dolar. od Nr. 469771 - 469786 złożonych przez Konwickiego F.	409.60
14	Obligacji pożyczek dolarowych złożonych przez Krwawnika Sz. . . .	630.—
4	Obligacje pożyczki dolarowej i 4 akcje Banku Polskiego złożone przez Hillera Szl.	559.—
6	4% listów zastawnych T-wa Kredytowego Ziemskiego złożone przez Hillera Szl.	660.—
25	Obligacji pożyczki konwersyjnej złożone przez Hillera Szl.	250.—
4	Weksli gwarancyjnych a 500 zł. złożone przez Kaufmana F. i innych .	2,000.—
1	Weksel gwarancyjny złożony przez Firmę „Paszkowski i Próchnicki" .	3,495.15
3	Weksli gwarancyjnych a 1.000 zł. złożone przez Zausznicę J.	3,000.—
1	Weksel gwarancyjny złożony przez Birmana M.	50.—
1	Weksel gwarancyjny złożony przez Musiałka i Dębską	6,000.—
		17,053.75

1. DŁUGI DŁU

(do grupy I pozycyj

Nr. kolejny długu	Wierzyciel	Cel zaciągnięcia długu	Pierwotna wysokość długu	
	DŁUGI HIPOTECZNE (do pozycji 1)			
1	Bank Budowlany w Warszawie . .	Na budowę Kolonji Robotniczej i domu dla Administr.	Mk.	40,000,000
2	Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych w Warszawie	Na budowę Cegielni i dachówczarni	Zł.	50,000
3	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na konwersję kredytu budowlanego	„	38,500 w złocie
4	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę baraku przy ul. Południowej	„	20,000
5	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę Kolonji Miejskiej przy ul. Żałobnej	„	100,000
6	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę Kolonji Miejskiej przy ul. Żałobnej	„	20,000
7	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę Kolonji Miejskiej przy ul. Żałobnej	„	85,000
8	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę baraków mieszkaniowych przy ulicy Południowej	„	17.000
9	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na roboty inwestycyjne w związku z zatrudnieniem bezrobotnych	„	100,000 w złocie
10	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie	Na budowę elektrowni i elektryfikację powiatu włocławskiego	„	1,950,000 w złocie
11	Polski Bank Komunalny Sp. Akc. w Warszawie	Na budowę elektrowni miejsk.	„	600,000 w złocie
12	Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie Oddział w miejscu	Na rozbudowę cegielni miejsk.	„	120,000
	DŁUGI OBLIGACYJNE (do pozycji 2)			
13	Różni za pierwszą miejską pożyczkę obligacyjną z r. 1916.	Na wydatki zwyczajne	Rb.	350,000
14	Różni za drugą miejską pożyczkę obligacyjną z r. 1918	Na wydatki zwyczajne	Mk.	142,000
	INNE DŁUGI DŁUGOTERMINOWE (do pozycji 3)			
15	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — Generalna Dyrekcja Służby Zdrowia	Na budowę domów robotniczych	„	2,000,000

GOTERMINOWE
1 – 3 stanu biernego)

Data zaciągnięcia długu	Oprocentowanie	Na lat	Termin umorzenia	Pozostałość długu w dniu 31 marca 1928 r. Zł.	Zł.
6.12.1922 r.	4%		Nie został ustalony.	28,909.56	
4.11.1925 r.	6%	4	W równych ratach półrocznych do 1929 r..	35,000.—	
14.4.1926 r.	8%	35	W ratach amortyzacyjnych półrocznych do r. 1960	65,485.89	
7.11.1925 r.	6%		Nie został ustalony	20,000.—	
25.12.1925 r.	6%		Nie został ustalony	100,000.—	
29.10.1926 r.	6%		Nie został ustalony	20,000.—	
4.6.1927 r.	6%		Nie został ustalony	85,000.—	
25.7.1927 r.	6%		Nie został ustalony	17,000.—	
30 8.1927 r.	8%	20	W ratach amortyzacyjnych półrocznych do r. 1947	172,000.—	
22.9.1927 r.	8%	20	W ratach amortyzacyjnych półrocznych do r. 1947	3,354,000.—	
14.2.1927 r.	8%	10	W ratach amortyzacyjnych półrocznych do r. 1937	961,300.98	
31.3.1928 r.	9%	3	W równych ratach półrocznych od r. 1929 do r. 1930. . .	120,000.—	4,978,696.43
29.4.1917 r.	6%	33	Amortyzacja od r. 1930 do r. 1949	175,000.—	
20.12.1918 r.	6%	35	Amortyzacja od r. 1932 do r. 1952	4,250.01	179,250.01
30.4 1920 r.	2%	—	Nie został ustalony	5,885.40	

Nr. kolejny długu	Wierzyciel	Cel zaciągnięcia długu	Pierwotna wysokość długu	
16	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Na budowę publicznych szkół powszechnych	„	1,500,000
17	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Na budowę publicznych szkół powszechnych	„	39,000,000
18	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Na budowę publicznych szkół powszechnych	„	753,000,000
19	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Na budowę publicznych szkół powszechnych	Zł.	50.000
20	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Na budowę publicznych szkół powszechnych	„	40,000
21	Ministerstwo Robót Publicznych. . .	Na budowę szkoły i domów robotniczych	Mk.	2,500,000
22	„ „ „ „	Na budowę Cegielni Miejskiej	„	5,000,000
23	„ „ „ „	Na budowę kanalizacji	„	5,000,000
24	„ „ „ „	Na remont zniszczonych domów	„	5,000,000
25	„ „ „ „	Na pomiary miasta	„	500,000
26	„ „ „ „	Na przeprowadzenie konkursu na plan regulacyjny miasta	„	2,000,000
27	„ „ „ „	Na rozbudowę kanalizacji	„	15,000,000
28	„ „ „ „	Na rozbudowę łaźni miejskiej	„	6,000,000
29	„ „ „ „	Na roboty publiczne celem zatrudnienia bezrobotnych	Zł.	865,000
30	Polski Bank Komunalny Sp. Akc. w Warszawie	Na budowę Kolonji Miejskiej oraz domów dla nauczycieli i administracji	Mk.	2,264,000,000
31	Polski Bank Komunalny Sp. Akc. w Warszawie	Na budowę kanalizacji, szkoły powszechnej i cegielni miejskiej	„	25,000,000
32	Polski Bank Komunalny Sp. Akc. w Warszawie	Na budowę domów robotniczych i domów dla administracji	„	400,000,000
33	Zakład Ubezpieczeń od wypadków we Lwowie.	Na wykończenie szkół powszechnych na Placu Staszica i na budowę mieszkań	Zł.	100,000
34	Polski Bank Komunalny Sp. Akc. w Warszawie	Na inwestycje drogowe	„	50,000
35	Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych w Warszawie	Na kupno beczkowozu z motopompą dla straży ogniowej w Włociawku	„	15,000
36	Różni za kredyt wekslowy długoterminowy	Na kupno maszyn do nowej elektrowni miejskiej		

Data zaciągnięcia długu	Oprocentowanie	Na lat	Termin umorzenia	Pozostałość długu w dniu 31 marca 1928 r. Zł.	Zł.
28.10.1921 r.	5%	15	W równych ratach rocznych do r. 1936	999.—	
23.9.1922 r.	5%	25	W równych ratach rocznych do r. 1947	13,635.73	
16.4.1923 r.	5%	16	W równych ratach rocznych do r. 1939	19,371.20	
3.9.1924 r.	5%	16	W równych ratach rocznych do r. 1940	43,333.33	
25.6.1925 r.	5%	16	W równych ratach rocznych do r. 1941	37,333.33	
25.1.1919 r.	5%	—	Nie został ustalony.	167,500.—	
1921 r.	5%	—	Nie został ustalony	5,500.—	
2.7.1921 r.	5%	—	Nie został ustalony	7,150.—	
5.12.1921 r.	5%	—	Nie został ustalony.	5,500.—	
30.12.1921 r.	5%	—	Nie został ustalony	550.—	
28.8.1922 r.	5%	—	Nie został ustalony	1,300.—	
24.5.1922 r.	5%	—	Nie został ustalony	14,625.—	
14.7.1922 r.	5%	—	Nie został ustalony	4,680.—	
1926 i 1927 r.	6%	—	Nie został ustalony	865,000.—	
1923 i 1924 r.	6%	—	Nie został ustalony	9,554.30	
24.8.1921 r.	6%	28	W ratach amortyzacyjnych półrocznych do r. 1949. . . .	19,510.56	
2.5.1923 r.	6%	—	Nie został ustalony	32,560.80	
18.8.1926 r.	8½%	—		100,000.—	
23.2.1928 r.	8½%	2	W r. 1930.	50,000.—	
31.3.1928 r.	4%	3	W równych ratach półrocznych od r. 1929 do r. 1931 . . .	15,000.—	
				768,794.60	2,187,783.25
					7,345,729.69

WEKSLE WŁASNE

(DO GRUPY IV POZYCJI I STANU BIERNEGO)

Nr. akceptu	Data płatności	NA ZLECENIE	Stan w dniu 31 marca 1928 r.
522-3	12/IV	Nowakowski i Niedzielska	12,000. —
479	16/IV	Szpinadel	5,000. —
511	6/V	Zrzeszenie Samorząd. Powiat.	771.20
524-5	12/V	Niedzielska i Nowakowski	12,000.—
366	31/V	Br. Danielak	1,000.—
367	31/V	Br. Danielak	253.15
480-82	18/V	Polski Bank Komunalny	25,000.—
			56,024.35

SUMY PRZECHODNIE

(DO GRUPY V POZYCJI 1 — 3 STANU BIERNEGO)

Nr. grupy	Nr. kolejny	WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan w dniu 31 marca 1928 r. Zł.	Zł.
I		SUMY SKARBOWE		
	1	Starostwo Włocławek	1,586.91	
	2	Starostwo Lipno	8.—	
	3	Starostwo Koło	15. -	
	4	Starostwo Nieszawa	5.—	
	5	Zakład Ubezpieczeń od Wypadków w Warszawie	230.87	
	6	Główny Zarząd Funduszu Bezrobocia w Warszawie	2,566.55	
	7	Sąd Pokoju w miejscu	27.50	
	8	Urząd Rozjemczy w miejscu	27.—	
	9	Sąd w Poznaniu	3.55	
	10	Dyrekcja P. K. P. — Kraków	10.20	
	11	Dyrekcja P. K. P. — Warszawa	98.76	
	12	Urząd Poczt i Telegrafów w miejscu	230.—	
	13	Urząd Skarbowy Lipno	7.76	
	14	Kasa Skarbowa w miejscu	174.40	
	15	Kasa Skarbowa — Koło	8.—	
	16	Podatek dochodowy	93.37	
	17	Państwowy podatek od nieruchomości	7,384.85	
	18	Państwowy podatek od placów	519.25	
	19	Powiatowy Urząd Ziemski	7.58	13,004.55
II		SUMY ZWIĄZKÓW KOMUNALNYCH		
	1	Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych .	72.45	
	2	Magistrat m. Lwowa	109.57	
	3	Magistrat m. Gniezna	10.20	
	4	Magistrat m. Dobrzynia	7.—	
	5	Magistrat m. Torunia	321.65	
	6	Magistrat m. Warszawy	5.40	
	7	Magistrat m. Ozorkowa	6.96	

Nr. grupy	Nr. kolejny	WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan w dniu 31 marca 1928 r. Zł.	Zł.
	8	Magistrat m. Bydgoszczy.	41.90	
	9	Magistrat m. Otwocka	45.38	
	10	Magistrat m. Lipna	20.34	
	11	Magistrat m. Gąbina	20.—	
	12	Magistrat m. Gostynina	5.75	
	13	Magistrat m. Ciechocinka	224.89	
	14	Urząd Gminy Łęg	638.73	
	15	Urząd Gminy Izbica	10.—	
	16	Urząd Gminy Osięciny	1.83	
	17	Sejmik Włocławski	509.06	
	18	Szpital Starozakonnych w Warszawie	141.—	
	19	Szpital we Lwowie.	30.—	
	20	Szpital Św. Antoniego w miejscu	144.—	
	21	Szpital Dzieciątka Jezus w Warszawie	10. –	
	22	Szpital Przemienienia Pańskiego w Warszawie .	160. –	
	23	Szpital Św. Stanisława w Skierniewicach . . .	167.50	2,703.61
III		SUMY INNYCH INSTYTUCJI		
	1	Gmina Żydowska	82.15	
	2	Składka na Kasę Chorych	2,635.90	
	3	Różni na powodzian w Małopolsce	708.09	
	4	Blok — Brun w Warszawie	47.48	3,473.62
				19,181.78

D E P O N E N C I

(DO GRUPY IX STANU BIERNEGO)

W Y S Z C Z E G Ó L N I E N I E	Stan w dniu 31 marca 1928 r.
Zawicki A.	55.55
Konwicki Fr.	409.60
Kaczorowski A.	301. -
Krwawnik Sz.	1,180.—
Snopkowski	300.—
Hiller Szl.	1,469.—
Krygier R.	45.—
Mochorowski Sz.	900. -
Kruczkowski J.	239.—
Paszkowski i Próchnicki	3,495.15
Birman M.	50.—
Kwiatkowski T.	120.
Kaufman F. Lewi H. i Winiarski H.	2,000.—
Zausznica J.	3,000.—
Musiałek S. i Dębska J.	6,000.—
Cech piekarzy	316.73
Cech cieśli	306.11
Cech siodlarzy, rymarzy i tapicerów	117.49
Cech zdunów	2.01
Cech rzeźników	108.55
Cech murarzy	60.—
	20,475.17

INNE AKTYWA

UDZIAŁY MIASTA W WYSOKOŚCI POŁOWY MAJĄTKÓW ZWIĄZKU SZPITALNEGO I KOMUNALNEGO SEMINARJUM NAUCZYCIELSKIEGO W WŁOCŁAWKU.

I. ZWIĄZEK SZPITAL

1. SPRAWOZDANIE RACHUNKO

WYDATKI

Budżet §	Budżet Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		ADMINISTRACJA	22,345.–
1		Wydatki osobowe	17,865.—
	a	Pobory personelu biurowego	12,200.—
	b	Pobory służby administracyjnej	4,100.—
	c	Składki do Kasy Chorych	750.—
	d	Remuneracje	815.—
2		Wydatki rzeczowe	4,480.
	a	Wydatki kancelaryjne	2,700.–
	b	Koszty sądowe i podatki	1,000.—
	c	Prenumerata pism	30.—
	d	Konserwacja zegarów	200.—
	e	Remont umeblowania biurowego	100.—
	f	Umundurowanie woźnych	250.—
	g	Djety i koszta podróży członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej Związku Szpitalnego oraz pracowników szpitala	200.–
3		MAJĄTEK ZWIĄZKU SZPITALNEGO	54,080.—
		Koszty utrzymania nieruchomości	51,000.—
	a	Utrzymanie i remont gmachu głównego	30,000.—
	b	Utrzymanie i remont pawilonu dla chorych wewnętrznie	6,500.—
	a[1]	Wydatki związane z pożyczką na remont gmachu głównego	
	b[1]	Kupno akcji	
	c	Utrzymanie oddziału zakaźnego oraz czynsz dla Skarbu Państwa	2,500.—
	d	Budynki gospodarcze	2,000.—
	e	Posesja po małż. Ciesielskich—Szpitalna 4—8	500.—
	f	Studnie, wodociągi i kanalizacje	2,000.—
	g	Instalacje elektryczne	2,000.—
	h	Kaplica przedpogrzebowa, prosektor, i trupiarnia	500.–
	i	Urządzenie pralni mechanicznej	5,000.—
4		Koszty utrzymania gospodarstwa	3,080.—
	a	Środki lokomocji	2,080.—
	b	Urzymanie rogacizny, trzody i drobiu	1,000.—

NY W WŁOCŁAWKU

WE Z WYKONANIA BUDŻETU

WYDATKI

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 — W stosunku do budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
23,158.96	270.45	23,429.41	1,084.41		
18,928.45		18,928.45	1,063.45		
13,070.37		13,070.37	870.37		
4,072.50		4,072 50		27.50	
1,034.62		1,034.62	284 62		
750.96		750 96		64.04	
4,230.51	270.45	4,500.96	19 04		
2,463.55	219.45	2,683.—		17.—	
1,179.28		1,179.28	179.28		
33.10		33.10	3.10		
135.—	51.—	186.—		14.—	
125.—		125.—	25.—		
228.—		228.50		21.50	
66.08		66.08		133.92	
94,432.81	164.—	94,596.81	40,516.81		
90,866.56	164.—	91,030 56	40,030 56		
77,773.33		77,773.33	47,773.33		
898.28		898.28		5,601.72	
3,712.18		3,712.18	3,712.18		
1.575.—		1,575.—	1,575.—		
1,184 23		1,184.23		1,315.77	
724.95		724.95		1,275.05	
826.73		826.73	326,73		
3,190.70		3,190.70	1,190.70		
961.16	84.—	1,045.16		954 84	
20.—	80.—	100.—		400.—	
				5,000.—	
3,566.25		3,566.25	486 25		
2,154.40		2,154.40	74.40		
1,411.85		1,411.85	411.85		

WYDATKI

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		LECZENIE I UTRZYMANIE CHORYCH	166,789.—
5		Leczenie chorych	76,741.—
	a	Pobory personelu lekarskiego, sanitarnego, duchownego i służby sanitarnej	41,850.—
	b	Składki do Kasy Chorych	2,100.—
	c	Remuneracja	2,091.—
	d	Honorarjum lekarzy przychodnich niebędących na etacie szpitala	1,000.—
	e	Prześwietlanie aparatem Rentgena i koszty przewozu chorych	1,000.—
	f	Medykamenty i materjały opatrunkowe	22,000.—
	g	Przyrządy chirurgiczne	6,500.—
	h	Utrzymanie umeblowania na salach operacyjnych	200.—
6		Utrzymanie chorych	90,048.—
	a	Aprowizacja	55,000.—
	b	Opał	10,000.—
	c	Prąd elektryczny do światła i motorów	9,000.—
	d	Uzupełnienie umeblowania na salach chorych	1,000.—
	e	Pościel i bielizna	5,450.—
	f	Pogrzeby	4,000.—
	g	Naczynia kuchenne i stołowe	1,000.—
	h	Ogrody i oranżerje	4,298.—
	i	Wino, opłatki, świece i t. p. do obrzędów religijnych	300.—

ZESTA

Administracja	22,345.—
Majątek Związku Szpitalnego	54,080.—
Leczenie i utrzymanie chorych	166,789.—
	243,214.—

WYDATKI

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7 W stosunku do budżetu wykonano		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
164,953.60	9,468.73	174,422.33	7,633.33		
68,208.98	3.114.85	71,323.83		5,417 17	
41,993.18	260.—	42,253.18	403.18		
2,250.88		2,250.88	150.88		
946.04		964.04		1,144.96	
996.—		996.		4.—	
102.46		102.46		897.54	
17.727.32	2,854.85	20,582.17		1,417.83	
4,009.—		4,009.—		2,491.—	
184.10		184.10		15.90	
96,744 62	6,353.88	103,098.50	13.050.50		
63,909.06	4.196.60	68,105.66	13,105.66		
11,238.75	491.60	11,730.35	1,730.35		
5,383.97	1,567.18	6,951.15		1,048.85	
2,192.—		2,192.—	1,192.—		
5,493.68		5,493.68	43.68		
1,743. —		1,743.—		2,257.—	
869.52	64.50	934.02		65.98	
5,727 09	34.—	5,761.09	1,463.09		
187.55		187.55		112.45	

WIENIE

23,158.96	270.45	23,429.41	1,084.41
94,432.81	164.—	94,596.81	40,516.81
164,953.60	9,468.73	174,422.33	7,633.33
282,545.37	9,903.18	292,448.55	49,234.55

DOCHODY

Budżet §	Poz.	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane
1	2	3	4
		MAJĄTEK ZWIĄZKU SZPITALNEGO	9,600.—
1		Z gospodarstwa	4,000.—
2		Z ogrodnictwa i pól	3,000.—
3		Czynsz dzierżawny z posesji szpitalnych	2,000.—
4		Procenty od legatów	600.—
		OPŁATY KURACYJNE	233,614 —
5		Magistrat m. Włocławka za leczenie ubogich	60,000.—
6		Magistrat m. Włocławka 50% na Kasę Chorych w/m.	19,000.—
7		Sejmik Włocławski za leczenie ubogich	45,000.—
8		Sejmik Włocławski 50% za Kasę Chorych wm.	4,500.—
9		Kasa Chorych w/m 50% kosztów kuracyjnych	24,000.—
10		Kasy Chorych obcych powiatów 100% kosztów kuracyjnych	4,000.—
11		Związki Komunalne — obce koszty kurac.	15,000.—
12		Skarb Państwa za funkcjonarjuszów państwowych	5,000.—
13		Chorzy samopłacący koszty kuracyjne	24,000.—
14		Pracodawcy prywatni koszty kuracyjne	6,000.—
15		Różne	114.—
		Magistrat m. Włocławka — niedobór	13,500.—
		Sejmik Włocławski — niedobór	13,500.—

ZESTA

Majątek Związku Szpitalnego	9,600.—
Opłaty kuracyjne	233,614.—
Niedobór budżetowy	
	243,214.—

DOCHODY

SUMY WYKONANIA BUDŻETU			Różnice pomiędzy sumami rubryk 4 i 7		Wyjaśnienia do poważniejszych różnic
			W stosunku do budżetu wykonano		
Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	
5	6	7	8	9	10
9,141.53		9,141.53		458.47	
4,542 91		4 542.91	542 91		
2,498.90		2,498.90		501.10	
2,099.72		2,099.72	99.72		
				600.—	
239,471 76	23,600.86	283,672.62	29,458.62		
47,050.63	2,590.01	49,640.64		10,359.36	
28,747.—	3,882.25	32,629.25	13,629.25		
50,893.55		50,893.55	5,893.55		
6,216.—		6,216.—	1,716.—		
38,524.73	2,515.69	41,040.42	17,040.42		
2,718.60	2,335.—	5,053.60	1,053.60		
5,478.80	6,671.30	12,150.10		2,849.90	
1,941.72	3 457.85	5,399.57	399.57		
24,946.77	1 235.26	26,182.03	2,182.03		
5,469.70	913.50	6,383.20	383.20		
484.26		484.26	370.26		
13,500.—		13,500.—			
13,500.—		13,500.—			

WIENIE

Wypłacono	Zaległości	Razem	Więcej	Mniej	Wyjaśnienia
9,141.53		9,141.53		458.47	
239,471.76	23,600.86	263,072.62	29,458.62		
20,234.40		20,234.40			
268,847.69	23,600.86	292,448.55	29,000.15		

WYJASNIENIA DO POWAŻNIEJSZYCH RÓŻNIC BUDŻETU ZWIĄZKU SZPITALNEGO W WŁOCŁAWKU ZA ROK 1927/8.

§ 1 a — Wskutek wypłacenia różnicy dodatku mieszkaniowego za czas od 1.I. 1926 r. do 31.XII. 1927 r. oraz 45%-go jednorazowego zasiłku za I kw. 1928 roku preliminowana suma została przekroczona o zł. 870.37.

§ 3 a — W chwili preliminowania na remont gmachu głównego zł. 30,000.— nie można było przewidzieć, jakie faktyczne koszty poniesie za sobą kapitalny remont tego gmachu, gdyż gmach ten, od dziesiątków lat nieremontowany, wymagał podczas remontu wykonania całego szeregu nieprzewidywanych dodatkowych i nieujętych poprzednio kosztorysem robót budowlanych, wskutek czego koszt remontu znacznie się zwiększył i przekroczył preliminowaną sumę o zł. 47,773.33.

§ 3 b — Preliminowane zł. 6,500.— na utrzymanie i remont pawilonu dla chorych wewnętrznie, wskutek poważnego przekroczenia w § 3 poz. a, nie zostało wydatkowane. Wykonania tych robót zaniechano w roku sprawozdawczym.

§ 3 a[1] — Dla wykonania remontu gmachu głównego (patrz § 3, poz. a), który jak już wyjaśniono wymagał znacznie większego nakładu aniżeli preliminowano, musiano na ten cel zaciągnąć pożyczkę krótkoterminową w Polskim Banku Komunalnym w sumie zł. 30,000.—, w związku z czem poniesiono koszty odsetek od pożyczki i zakupu weksli na sumę zł. 3,712.18.

§ 3 a[2] — W związku z uzyskaniem pożyczki (patrz § 3, poz. a[1]) nabyto akcje polskiego Banku Komunalnego na sumę zł. 1,575.—.

§ 3 p — W związku ze staraniami w sprawie nabycia od Skarbu Państwa posesji przy ul. Toruńskiej Nr. 8 na własność Związku szpitalnego wstrzymano regulowanie czynszu dzierżawnego za korzystanie z tej posesji, wskutek czego preliminowana suma nie została wykorzystana o zł. 1,315.77.

§ 3 d — Z powodu poniesienia poważnych wydatków na remont gmachu głównego ograniczono do minimum remont budynków gospodarczych, wobec czego z preliminowanej sumy zaoszczędzono zł. 1.275.05.

§ 3 e — Zarządzenia sanitarno-budowlane wymagały remontu budynku gospodarczego w posesji przy ul. Szpitalnej Nr. 4 i 6, co pociągnęło za sobą zwiększony nakład o sumę zł. 326.73.

§ 3 f — Urządzenie pompowe przy studni, wskutek paroletniego użytkowania, uległo zupełnemu zniszczeniu, tak że musiano przystąpić do poważniejszego remontu tego urządzenia, wobec czego preliminowana suma została przekroczona o zł. 1,190.70.

§ 3 g — Ze względu na to, że remont pawilonu dla chorych wewnętrznie (patrz § 3, poz. b) nie mógł być wykonany, instalacja elektryczna z materjału cynkowego w tym gmachu również pozostała bez zmiany na nową—miedzianą i dlatego preliminowana suma nie została wyczerpana o zł. 954.84.

§ 3 h — Wskutek dużego nakładu na remont gmachu głównego (patrz § 3, poz. a i poz. b.) ograniczone zostały ze względów oszczędnościowych również wydatki na remont kaplicy przedpogrzebowej, prosektorjum i trupiarni o sumę zł. 400.—.

§ 3 i — Urządzenie pralni mechanicznej z powodów wymienionych w § 3, poz. h nie zostało wykonane, a temsamem kredytu tego nie wyczerpano.

§ 4 b — Podrożenie zboża i innych ziemiopłodów, w stosunku do lat poprzednich, pociągnęło za sobą przekroczenie wydatków na utrzymanie trzody chlewnej, rogacizny i drobiu o zł. 411,85.

§ 5 a — Wypłacenie 45%-go jednorazowego zasiłu za I kw. 1928 r. zwiększyło wydatki z tego tytułu o zł. 403.18.

§ 5 e — Przewidywane wydatki na prześwietlanie chorych aparatem Rentgena, którego szpital związkowy nie posiada, i na koszty przewozu chorych nie zostały wyczerpane wskutek zbyt małego zapotrzebowania na korzystanie z aparatu Rentgena.

§ 5 f — Przewidywany kredyt na zakup medykamentów i materjałów opatrunkowych w sumie zł. 22.000. — nie został całkowicie wyczerpany wobec mniejszego zapotrzebowania i z tego tytułu zaoszczędzono złotych 1.417.83.

§ 5 g — Kredyt na zakup przyrządów chirurgicznych oraz na utrzymanie tychże nie został wyczerpany o sumę zł. 2.491.— wskutek mniejszego zapotrzebowania.

§ 6 a — Podrożenie artykułów spożywczych w stosunku do lat poprzednich spowodowało przekroczenie kredytu na aprowizację o sumę zł. 13.105.66.

§ 6 b — Wskutek ciężkiej i długotrwałej zimy kredyt na opał musiano przekroczyć o sumę zł. 1.730.35.

§ 6 c Wobec mniejszego zapotrzebowania prądu elektrycznego kredyt nie został wyczerpany o sumę zł. 1.048.85.

§ 6 d Łącznie z przeprowadzonym remontem szpitala musiano dokonać częściowego remontu umeblowania na salach chorych, co pociągnęło za sobą przekroczenie kredytu o sumę zł. 1.192.

§ 6 f W kredycie preliminowanym na pogrzeby umieszczona była suma na ogrodzenie cmentarza szpitalnego, czego jednak ze względów oszczędnościowych (patrz §. 3. poz. a. i poz. b.) nie wykonano. Z tego tytułu kredyt nie został wyczerpany o sumę zł. 2.257.—

§ 6 h Wskutek podwyższenia poborów ogrodnika ze zł. 150.00 na zł. 200.00 miesięcznie oraz znacznie większego nakładu na robociznę dzienną, związaną z uprawianiem warzywników, preliminowaną sumę musiano przekroczyć o zł. 1.463.09.

BILANS ZAMKNIĘCIA SPORZĄDZONY

STAN CZYNNY

Grupa	Poz.	A k t y w a	Wartość Sumy pozyc. Zł.	Wartość Sumy grup Zł.	Uwagi i objaśnienia
I		NIERUCHOMOŚCI			P/g spisu Komisji z 9.4. 1927 r.
	1	Budowle	396,945.—		
	2	Place zabudowane i niezabudowane .	184,001.—	580,946.—	
II		RUCHOMOŚCI			P/g stanu na dzień 1.4. 1928 r.
	1	Inwentarz żywy	4,530.—		
	2	Inwentarz martwy — ruchomości . .	34,237.—		
	3	Narzędzia chirurgiczne, naczynia apteczne, kuchenne i t. p.	9,029.—		
	4	Pościel i bielizna.	19,387.—	67,183.—	
III		MATERJAŁY I ZAPASY			P/g sald książkowych
	1	Artykuły żywnościowe.	1,903.54		
	2	Medykamenty i materjały opatrunkowe	6,439.84		
	3	Opał	102.60	8,445.98	
IV		LOKATY			
	1	Akcje Polskiego Banku Komunalnego w Warszawie	1,575.—	1,575.—	„ „ „
V		ZALEGŁOŚCI BUDŻETOWE CZYNNE		23,600.86	P/g sprawozdania z wykon. bud.
VI		POZOSTAŁOŚCI CZYNNE NA RACHUNKACH BIEŻ. W INSTYT. FINANSOWYCH			P/g sald książkowych
	1	W Polskim Banku Komunalnym w Warszawie	88.47		
	2	P. K. O. Warszawa	16.28	104.75	
VII		KASA			P/g sald książkowych
		Pozostałość gotówką		11.—	P/g sprawozdania
VIII		Niedobór budżetowy za r. 1927/8 . . .		20,234.40	
				702,100.99	

Włocławek, dnia 15 maja 1928 roku.

Rachmistrz Szpitala (—) *Wielicki.*

PO DZIEŃ 31 MARCA 1928 ROKU

STAN BIERNY

Grupa	Poz.	Pasywa	Wartość		Uwagi i objaśnienia
			Sumy pozyc. Zł.	Sumy grup Zł.	
I		DŁUGI KRÓTKOTERMINOWE			
	1	Akcepty własne (weksle)	15,000.—		P/g sald książeczkowych
	2	Magistrat m. Włocławka	7,000.—		
	3	Sejmik Włocławski	7,000.—	29,000.—	
II		SUMY PRZECHODNIE			
		Na kupno posesji Toruńska 9 od Skarbu Państwa			
	1	Magistrat m. Włocławka	2,500.—		
	2	Sejmik Włocławski	2,500.—	5,000.—	P/g sald książeczkowych
III		ZALEGŁOŚCI BUDŻETOWE BIERNE		9,903.18	
IV		MAJĄTEK ZWIĄZKU SZPITALNEGO W WŁOCŁAWKU		658.149.98	
V		Nadwyżka budżetowa za I kwartał 1927 roku		47.83	P/g bilansu za I kw. 1927 r.
				702,100 99	

Intendent Szpitala Św. Antoniego w Włocławku

(—) Dyko.

Przewodniczący Związku Szpitalnego w Włocławku

(—) S. Pachnowski.

II. KOMUNALNE KOEDUKACYJNE SEMINAR

I. SPRAWOZDANIE RACHUNKO

WYDATKI

Budżet §	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania
	WYDATKI		
1	Lista płacy	58,837.55	65,501.07
2	Kasa Chorych	979.92	1,144.12
3	Lekcje praktyczne	1,720.—	966.70
4	Wydatki kancelaryjne	800.—	546.48
5	Pomoce naukowe	1,500.—	1,392.75
6	Ruchomości	—	309.50
7	Światło	1,168.—	1,257.90
8	Opał	1,560. –	1,340.—
9	Wydatki gospodarcze	1,000.—	590.69
10	Subsydjum wycieczkowe	1,000.—	985.—
11	Bibljoteka	1,000.—	838.77
12	Różne	434.53	256.96
		70,000. –	75,129 94
	Nadwyżka budżetowa za r. 1927/28		1,953.06
			77,083.—

2. BILANS ZAMKNIĘCIA W

STAN CZYNNY

TREŚĆ	Zł.
Kasa	1,953.06
Ruchomości	2,907.85
Bibljoteka	4,588.77
	9,449.68

Dyrektor Seminarjum: *(—) Z. Błędowski.*

JUM NAUCZYCIELSKIE W WŁOCŁAWKU

WE Z WYKONANIA BUDŻETU

DOCHODY

Budżet §	TREŚĆ WEDŁUG BUDŻETU	Sumy preliminowane	Sumy wykonania
	DOCHODY		
1	Nadwyżka budżetowa z dnia 31 marca 1927 r.		5,480.80
2	Subsydjum Magistratu.	21,000.—	21,300.—
3	Subsydjum Wydziału Powiatowego	21,000.—	21,300.—
4	Opłaty szkolne	28,000.—	28,802 20
5	Różne		200.—
		70,000 —	77,083.—

DNIU 31 MARCA 1928 R.

STAN BIERNY

T R E Ś Ć	Zł.
Majątek	7,496.62
Nadwyżka budżetowa	1,953.06
	9,449.68

Przewodniczący Zarządu: *(—) St. Pachnowski.*

CZĘŚĆ II.

ORGANIZACJA I DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACJI MIEJSKIEJ

RADA MIEJSKA
MAGISTRAT
PRZEDSIĘBIORSTWA MIEJSKIE

UWAGI OGÓLNE O RADZIE MIEJSKIEJ

Wydany przez Magistrat „Rozwój Samorządu m. Włocławka" dostatecznie uwydatnił przeszło 8-mioletnią pracę pierwszej Rady Miejskiej. Uważny czytelnik i bezstronny obywatel miasta przyzna, że Rada Miejska pracowała nietylko intensywnie, ale i celowo. Ciało uchwałodawcze wraz z Magistratem prócz znacznego rozmachu nadało gospodarce miejskiej należytą planowość. Nowa Rada Miejska łącznie z Magistratem przystąpiła do realizowania inwestycyj, nakreślonych przez swoją poprzedniczkę.

Obecnie Magistrat wydaje sprawozdanie z prac Samorządu w ostatnim roku budżetowym. Po zaznajomieniu się z tem sprawozdaniem czytelnik będzie musiał przyznać, że rozwój gospodarki naszego miasta postępuje bardzo szybko i że Włocławek z roku 1928 bardzo się różni od Włocławka z roku 1918 — w sensie korzystnym.

O ile poprzednia Rada Miejska wykazała dużo pracowitości, o tyle nowa zdradza ku temu dużo dobrych chęci i bodaj nie zawiedzie pokładanych w niej nadziei. Daje się bowiem zauważyć wśród radnych coraz większe zainteresowanie się potrzebami miasta oraz tendencja do szybkiego ich realizowania. Zadania Rady Miejskiej obecnie w pewnej mierze są już ułatwione, gdyż obywatele zaczynają się powoli przyzwyczajać do podatków miejskich, których uprzednio prawie nie znali. Powoli też wyrabia się przekonanie, że dążeniem samorządu nie jest li tylko opróżnianie kieszeni obywateli, lecz że działalność jego zmierza do ich wzbogacenia i zaspokojenia koniecznych potrzeb kulturalnych mieszkańców miasta.

Racjonalne stanowisko obywateli w stosunku do Samorządu jest wynikiem większego zainteresowania się pracami Samorządu, do czego przyczyniają się tego rodzaju wydawnictwa.

Dzięki pracowitości ciała uchwałodawczego a energji i inicjatywie obecnego Prezydenta miasta, jako przedstawiciela ciała wykonawczego, stare i nowe inwestycje rozwijają się w szybkiem tempie. Samorząd baczy skrupulatnie, aby świeżo zaciągane znaczne pożyczki nie dały się we znaki obywatelom miasta. Komisje radzieckie starannie badają finansowanie inwestycyj, uważając, by procenty i amortyzacja znalazły pokrycie w dochodowości przedsiębiorstw. Rezultatem tej polityki finansowej Władz Miejskich jest to, iż podatki obywateli idą jedynie na pokrycie budżetu zwyczajnego. Są one pobierane w ramach ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych i tych ram przekroczyć nie mogą.

Rada Miejska zdaje sobie sprawę z odpowiedzialności przed obywatelami, którzy opłacają podatki z ciężko zapracowanego grosza, ma jednak prawo wymagać pewnych poświęceń dla dobra miasta i kraju.

Zaniedbane nasze miasta możemy dźwignąć jedynie przez prawdziwe poczucie obywatelstwa, które — oby wszystkim nam przyświecało.

Budując bowiem miasta i wsie, budujemy potęgę Państwa.

(—) Dr. WITOLD PIASECKI
Prezes Rady Miejskiej.

RADA MIEJSKA POPRZEDNIA

Wybory do pierwszej Rady Miejskiej m. Włocławka w Polsce Niepodległej odbyły się dnia 9 marca 1919 r. W wyniku tych wyborów do Rady Miejskiej weszli:

Skład osobowy

Z Listy Nr. 1 — (Komitet Narodowy): Ajchler, F. Tęsiorowski, T. Gutowski, Ks. S. Pruski, A. Górnikiewicz, J. Kochanowicz, E. Nell, F. Dowmontowa, A. Grąbczewski, A. Postolski, Dr. W. Piasecki, L. Opoczyński, M. Biesiadziński, A. Wawrzyniecki — jako radni oraz Ks. Kan. R. Kossowski, J. Lewandowski, F. Zuchmantowiczowa, J. Ulasiński i L. Pomirski — jako zastępcy radnych.

Z listy Nr. 2 — (Komitet Rolników na Przedmieściach): J. Pawłowski — jako radny.

Z listy Nr. 3 — (Bund): S. Hiller, N. Gluzman, P. Gluzmanowa i A. Toruńczyk — jako radni oraz H. Wyszegrodzki i I. Chajmowicz — jako zastępcy radnych.

Z listy Nr. 4 — (P. P. S.): L. Jarlachowicz, C. Kossobudzki, S. Dubalski, W. Hibner, J. Ćwierczakiewicz, A. Mańkowski, W. Nowak i K. Zaleska — jako radni oraz S. Wawrzynkiewicz, B. Jabłoński, F. Twardowski, J. Plonkowski i A. Janowicz — jako zastępcy radnych.

Z listy Nr. 5 — (Poale-Sjon): I. Kino i J. Bornsztejn — jako radni oraz Kinowa Hajcia — jako zastępczyni radnych.

Z listy Nr. 8 — (Związek Kupców Żydów): P. Golde — jako radny.

Z listy Nr. 10 — (Komitet Narodowy Żydowski): J. Szubiński, H. Kino i F. Kaufman — jako radni oraz D. Ersler — jako zastępca radnych.

Prezesem Rady był do grudnia 1919 r. A. Wawrzyniecki, od tego czasu do końca kadencji Dr. Witold Piasecki.

Ugrupowania

W łonie Rady Miejskiej utworzyły się następujące ugrupowania:

Radni z listy Nr. 1 i 2 stanowią Grupę Narodową (15 radnych),
Radni z listy Nr. 4 „ Grupę Pracy P. P. S. (8 radnych),
Radni z listy Nr. 8 i 10 „ Grupę Narodową Żydowską (4 radnych),
Radni z listy Nr. 3 „ Grupę Bundu (4 radnych),
Radni z listy Nr. 5 „ Grupę Poale-Sjon (9 radnych).

W lutym 1922 r. skład Rady Miejskiej zdekompletował się o 5 osób przez wyczerpanie niektórych list zastępców radnych, wobec czego zarządzone zostały wybory uzupełniające, które odbyły się dnia 5 marca 1922 r.

W rezultacie tych wyborów wybrani zostali:

Z listy Nr. 1 — Radny Suski Stanisław (komunista).

Z listy Nr. 4 — (P. P. S.) jedynie zastępcy radnych: Michałowski Antoni, Gąszczyński Wacław, Kuźmiński Józef, Krzywkowska Klementyna, Wiśniewski Franciszek, Kujawa Feliks.

Z listy Nr. 5 — (Grupa Narodowa) Radni: Gąsiorowski Witold, Mirewicz Stanisław, Borzęcki Ludwik, Musiałek Stefan, Przybojewski Jan, Goliński Kazimierz, Ks. Bogdański Antoni, Filipiak Wacław, Ślusarski Zygmunt, Mańkowski Ludwik.

Z listy Nr. 6 — (Grupa Narodowa Żydowska) Radny Sztolcman Alfred i zastępca Jakób Zausznica.

Komisje Radzieckie

W pracach Rady Miejskiej wybitny udział brały komisje radzieckie, których zadaniem było szczegółowe opracowywanie spraw, wnoszonych na posiedzenia Rady, oraz przedstawianie Radzie Miejskiej opinji i ściśle umotywowanych wniosków. Rada Miejska wyłoniła 3 główne Komisje, mianowicie: Komisję Finansowo-Budżetową, Komisję Regulaminowo-Prawną i Komisję Rewizyjną.

W skład Komisji Finansowo-Budżetowej (7 członków) wchodzili kolejno radni: Górnikiewicz, Grąbczewski, Dowmontowa, Ćwierczakiewicz, Mańkowski, Toruńczyk,

Golde, Dr. Piasecki, Gąszczyński. Przewodniczącym był najpierw Viceprezes Rady Miejskiej Górnikiewicz, następnie Prezes Rady Dr. Piasecki. Następnie po rekonstrukcji w roku 1922 do tejże Komisji weszli radni: Bojanczyk, Dowmontowa, Ersler, Gąszczyński, Goliński, Mirewicz, Ks. Kan. Pruski i Toruńczyk. Przewodniczącym Komisji od dnia rekonstrukcji był Viceprezes Rady Miejskiej J. Bojanczyk.

Komisja Regulaminowo-Prawna (7 członków) trzykrotnie zmieniała swój skład osobowy. Pierwotnie weszli do niej radni: Wawrzyniecki, Gutowski, Kochanowicz, Jarlachowicz, Kossobudzki, Kaufman i Bornstein. Przewodniczącym był wówczas radny Wawrzyniecki. W roku 1921 nastąpiła pierwsza rekonstrukcja, po której w skład Komisji weszli radni: Opoczyński, Ulasiński, Mańkowski, Twardowski, Wyszegrodzki, Dr. Piasecki, Gąsiorowski. Przewodniczącym był obecny Prezes Rady Miejskiej Dr. Piasecki. Wreszcie po ogólnej rekonstrukcji w roku 1922 weszli do Komisji Regulaminowo-Prawnej radni: Gąsiorowski, Kochanowicz, Opoczyński, Nell, Krzywkowska, Sztolcman i Wyszegrodzki. Przewodniczącym był Viceprezes Rady W. Gąsiorowski.

W skład Komisji Rewizyjnej (7 członków) wchodzili radni: Postolski, Nell, Tęsiorowski, Ćwierczakiewicz, Twardowski, Hiller, Kino, Mańkowski, Ersler, Grąbczewski, Kochanowicz, Zaleska, Pomirski i Chajmowicz. Przewodniczącymi byli: najpierw radny Ersler, a następnie radny Mańkowski. Po rekonstrukcji Komisji w roku 1923 weszli do niej radni: Borzęcki, Hiller, Mirewicz, Mańkowski, Musiałek, Postolski i Sztolcman. Przewodniczącym Komisji Rewizyjnej od dnia rekonstrukcji był radny A. Postolski.

Kadencja

Pierwsza Rada Miejska odbyła inauguracyjne posiedzenie w dniu 9.III. 1919 r. Ostatnie, 363-cie z kolei, posiedzenie jej odbyło się dnia 4 sierpnia 1927 roku.

Działalność

Najważniejsze uchwały Rady Miejskiej dotyczyły wprowadzenia w życie szeregu zamierzeń w poszczególnych dziedzinach życia gospodarczego i kulturalnego naszego miasta. Były niemi:

W dziedzinie szkolnictwa:

1) Wprowadzenie przymusowego nauczania powszechnego.
2) Wprowadzenie przymusowego dokształcania zawodowego.
3) Akcja dożywiania dzieci szkolnych.
4) Akcja pomocy szkolnej i naukowej.
5) Otwarcie szkoły zawodowej dokształcającej.
6) Otwarcie Seminarjum Nauczycielskiego.
7) Rozszerzenie sieci szkół powszechnych.
8) Otwarcie Kursów dla analfabetów.
9) Prowadzenie kolonji leczniczych w Ciechocinku dla dzieci szkół powszechnych.
10) Prowadzenie półkolonji letnich.
11) Budowa 7-oddziałowej szkoły bliźniaczej przy ul. Łęgskiej.
12) Budowa 7-oddziałowej szkoły bliźniaczej na pl. Staszica.
13) Prowadzenie przedszkola.

W dziedzinie zdrowia publicznego:

1) Prowadzenie ambulatorjum miejskiego.
2) Budowa boiska sportowego.
3) Budowa kąpieliska przy ul. Kapitulnej.

W dziedzinie opieki społecznej:

1) Prowadzenie przytułku dla starców i kalek.
2) Prowadzenie 2 przychodni dla dzieci.

W dziedzinie budownictwa i majątku miejskiego:

1) Budowa kolonji miejskiej.
2) Budowa hal targowych.
3) Budowa baraków dla bezdomnych
4) Budowa nasypu mostowego na rzece Zgłowiączce przy ul. Kilińskiego.
5) Budowa mostu na rzece Zgłowiączce w parku Sienkiewicza.
6) Nabycie placu na „Młodziach" i wzniesienie na nim domu dla administracji miejskiej.
7) Rozbiórka cerkwi i założenie skweru na Nowym Rynku.
8) Przedłużenie bulwaru nad Wisłą.
9) Regulacja Al. Szopena.
10) Założenie targowiska zwierzęcego.
11) Otwarcie 2 nowych ulic: Rolińskiego i Bechiego.
12) Zaprowadzenie hipotek dla nieruchomości miejskich.
13) Pomiary miasta.

14) Plan regulacji miasta.
15) Sporządzenie inwentarza majątku miejskiego.
16) Budowa mostu na rz. Zgłowiączce w przedłużeniu ul. Kilińskiego.

W dziedzinie przedsiębiorstw miejskich:

1) Budowa Cegielni Miejskiej.
2) Założenie Parku Budowlanego, t. j. Warsztatów, Taboru, Magazynów i Betoniarni.
3) Daleko idące inwestycje w Elektrowni i rozszerzenie sieci przewodów elektrycznych do światła i siły.
4) Budowa nowej Elektrowni Okręgowej.

W dziedzinie ofiar w gruntach na cele społeczne:

1) Darowizna placu pod budowę szkoły technicznej.
2) „ „ „ „ gimnazjum żeńskiego im. M. Konopnickiej.
3) „ „ „ „ „ męskiego im. Długosza.
4) „ „ „ „ kasyna oficerskiego.
5) Wydzierżawienie placu pod budowę Muzeum Ziemi Kujawskiej.
6) Wydzierżawienie placu przy ul. Piwnej T-wu Wioślarskiemu.

W dziedzinie organizacji wewnętrznej:

1) Statut służbowy.
2) Statut uposażeniowy i
3) wprowadzenie zabezpieczenia emerytalnego dla pracowników miejskich.

Honorowi Obywatele

Pozatem pierwsza Rada Miejska mianowała trzech obywateli honorowych miasta w osobach: 1) Prezesa Sądu Okręgowego i b. Prezesa Rady Miejskiej za czasów okupacji niemieckiej ś. p. Władysława Nowcy 2) b. Burmistrza za czasów okupacji ś. p. Ludwika Bauera, 3) b. Wojewody Warszawskiego Władysława Sołtana.

Rozwiązanie Rady

Rozwiązanie pierwszej Rady Miejskiej nastąpiło na mocy reskryptu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29.VIII. 1927 r., zakomunikowanego Samorządowi m. Włocławka przez Pana Wojewodę Warszawskiego pismem z dnia 3.IX.1927 r. Nr. S. M. 2711/6.

RADA MIEJSKA OBECNA.

Wybory

Termin wyborów do Rady Miejskiej m. Włocławka został wyznaczony na dzień 16 października 1927 r.

Przewodniczącym Głównej Komisji Wyborczej został mianowany Sędzia Pokoju Piaszczyński.

Do wyborów zgłoszono 18 list kandydatów, z których uznano za ważne następujące listy:

Nr. 2 P. P. S. i Klasowych Związków Zawodowych.
Nr. 4 Ogólnego Żydowskiego Związku Robotniczego „Bund".
Nr. 5 Żydowskiego Robotniczego Komitetu Wyborczego „Poale Sjon".
Nr. 6 Żydowskiej Socjalistycznej Partji Robotniczej „Poale Sjon" prawica.
Nr. 7 Polskiego Gospodarczego Komitetu Wyborczego.
Nr. 12 Bezpartyjnego Zjednoczenia Wyborczego (lista niemiecka).
Nr. 15 Demokratycznego Komitetu Wyborczego (odpowiednik późniejszego „Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem").
Nr. 16 Żydowskiego Bloku Narodowego.
Nr. 17 Zjednoczonego Komitetu Wyborczego przy Szlomej i Poalej Amunaj Izrael.
Nr. 18 Komitetu Bezpartyjnego Gospodarczego Żydów.

Unieważniona została lista komunistyczna: „Opozycji Robotniczej" Nr. 10.

W dniu wyborów oddano ważnych głosów ogółem 16.170 na ogólną liczbę uprawnionych do głosowaniu 28.345 (65,71% głosujących).

Z tej liczby oddano głosów uznanych za ważne:

a) na listę Nr	2 — 3.701		f) na listę Nr.	12 — 520
b) „ „ „	4 — 1.042		g) „ „ „	15 — 1.183
c) „ „ „	5 — 736		h) „ „ „	16 — 1.272
d) „ „ „	6 — 559		i) „ „ „	17 — 683
e) „ „ „	7 — 6.318		j) „ „ „	18 — 156

Skład osobowy

W wyniku wyborów zostali wybrani na radnych:

1. Z listy Nr. 2. (P. P. S.).

1) Kossobudzki Czesław	lat 53	technik
2) Jabłoński Bronisław	„ 41	murarz
3) Bettman Edward	„ 27	buchalter

4) Jagodziński Stanisław lat 30 robotnik
5) Rutkowski Aleksander „ 41 kolejarz
6) Wojciechowski Jan „ 32 robotnik
7) Jurgo Edward „ 44 buchalter
8) Ciechurski Roman „ 27 giser

2. Z listy Nr. 4 („Bund").
9) Hiller Szlama Gedalja lat 40 pracownik handlowy
10) Toruńczyk Abram „ 45 handlowiec

3. Z listy Nr. 5. (Poale Sjon Lewica).
11) Zemelman Jeszyc Hersz lat 32 pracownik handlowy

4. Z listy Nr. 6 (Poale Sjon Prawica).
12) Horn Józef lat 34 felczer

5. Z listy Nr. 7. (Polskie Zjednoczenie Gospodarcze).
13) Dr. Piasecki Witold lat 53 lekarz
14) Płoski Edmund „ 65 Prezes Sądu Okr.
15) Ks. Wojsa Stanisław lat 33 prefekt Gimn. Z. K.
16) Kasia Karol „ 28 robotnik, Prezes Chrz. Zw. Zaw.
17) Mirewicz Stanisław „ 34 bankowiec, Prezes Tow. Rzem.
18) Stein Alfons „ 38 handlowiec, Prezes Stow. Kup. Pol.
19) Przybyłowski Bolesław „ 39 prof. Gimn.
20) Dowmontowa Feliksa „ 39 Blok Kobiet
22) Gaworski Edward „ 51 właść. nieruchomości
22) Olszewski Józef „ 45 Sekretarz Sądu Okr., Prezes Stow. Urzęd. P. i Stow. Pracow. Sąd.
23) Goździewicz Roman lat 50 przemysłowiec
24) Ziętarski Jan „ 38 bankowiec
25) Makowski Ludwik „ 40 kupiec
26) Chybalski Ludwik „ 38 rzemieślnik
27) Tarnecki Antoni „ 31 rob. Zw. Zaw. R. Ch.

6. Z listy Nr. 12. (Lista Niemiecka).
28) Karau Jakób lat 44 poseł na Sejm

7. Z listy Nr. 15. (Grupa Demokratyczna).
29) Bojanczyk Jerzy lat 46 rolnik i przemysł.
30) Wawrzyniecki Antoni „ 47 adwokat

8. Z listy Nr. 16 (Grupa Narodowa Żydowska).
31) Ersler Dawid lat 45 dyrektor Banku
32) Sztolcman Alfred „ 37 inżynier
33) Zausznica Jakób „ 36 przemysłowiec

9. Z listy Nr. 17. (Ortodoksi).
34) Praszkier Sine lat 53 kupiec

pozatem

lista Nr. 2 otrzymała 5 zastępców radnych
lista Nr. 4 „ 1 zastępcę radnego
lista Nr. 5 „ 1 zastępcę radnego
lista Nr. 7 „ 8 zastępców radnych
lista Nr. 15 „ 1 zastępcę radnego
lista Nr. 16 „ 1 zastępcę radnego

Na pierwszem organizacyjnem posiedzeniu w dniu 10 listopada 1927 r. nowa Rada Miejska wybrała Prezydjum w osobach:

Prezydjum Rady

Prezesa Dra Witolda Piaseckiego, 3 Viceprezesów: Ks. Stanisława Wojsy, Aleksandra Rutkowskiego i Alfreda Sztolcmana oraz dokonała wyboru Prezydenta miasta w osobie dotychczasowego Prezydenta Stefana Pachnowskiego.

Na następnych posiedzeniach Rada Miejska wybrała ławników Magistratu w osobach: Czesława Kossobudzkiego, Stanisława Markowskiego, Bolesława Przybyłowskiego i Alfreda Sztolcmana.

Wyborów Viceprezydenta nie dokonano.

Wobec opróżnienia stanowisk w Radzie Miejskiej w związku z wyborami członków Magistratu do Rady Miejskiej weszli z liczby zastępców:

z listy Nr. 2 Ziółkowski Józef,
z listy Nr. 7 Nowakowski Tadeusz i
Lewandowski Antoni,
z listy Nr. 16 Miedziński Józef Monik.

Ugrupowania Radzieckie

Następnie ukonstytuowały się ugrupowania radzieckie, jak następuje:

1) Radni z listy Nr. 2 stanowią Klub Radziecki P. P. S. (8 członków).

2) Radni z listy Nr. 7 stanowią Polskie Zjednoczenie Gospodarcze (15 członków).

3) Radni z listy Nr. 16 i 17 stanowią Grupę Narodową Radnych Żydów (4 członków).

4) Radni z listy Nr. 4 stanowią Grupę Bundu (2 członków).

5) Radni z listy Nr. 15 stanowią Grupę Demokratyczną (2 członków).

6) Radny z listy Nr. 5 stanowi Grupę Poale Sjon (1 członek).

7) Radny z listy Nr 6 stanowi Grupę Poale Sjon Prawica.

Komisje

Po ustaleniu „Klucza" ugrupowań Rada Miejska powołała następujące Komisje Radzieckie:

1) Konwent Senjorów w składzie radnych: Dowmontowej, Erslera, Hillera, Jabłońskiego, Kasi, Makowskiego, Zemelmana i Ziętarskiego.

2) Komisję Finansowo-Budżetową w składzie rr.: Bojanczyka, Erslera, Futomy, Jurgo, Lewandowskiego, Makowskiego, Steina i Toruńczyka.

3) Komisję Regulaminowo-Prawną w składzie radnych: Jagodzińskiego, Miedzińskiego, Płoskiego i Wawrzynieckiego.

4) Komisję Rewizyjną w składzie radnych: Horna, Makowskiego, Mirewicza, Praszkiera, Rutkowskiego, Tarneckiego, Toruńczyka i Ziętarskiego.

5) Komisję Sanitarno-Budowlaną w składzie radnych: Chybalskiego, Goździewicza, Jabłońskiego, Olszewskiego i Zausznicy oraz osób z poza Rady Miejskiej: ławnika Przybyłowskiego, lekarza Miejskiego, Kierownika Wydziału Technicznego, architekta Miejskiego oraz z ramienia Stow. Techników p. Inż. Fürstenwalda i p. K. Księżopolskiego.

W okresie sprawozdawczym, t. j. do dnia 1 kwietnia 1928 r., nowa Rada Miejska odbyła 20 posiedzeń.

Najważniejsze uchwały

Najważniejsze uchwały nowej Rady Miejskiej dotyczyły:

1) ustalenia wysokości dodatków komunalnych do państwowych podatków na rok 1928/29,
2) zakupienia beczkowozu dla Straży Ogniowej,
3) nabycia placu przy ul. Toruńskiej od Niedzielskiej i Nowakowskich pod budowę szkoły (5000 metrów kwadratowych),
4) zamiany placu miejskiego przy ul. Łaziennej na plac przy ul. Szopena, należący do Związku Ziemian,
) darowizny placu przy ul. Ogrodowej pod gmach Muzeum Kujawskiego,
6) nabycia placu przy ul. św. Antoniego pod plac targowy,
7) zamiany terenów z firmą Ferd. Bohm & Co pod rozszerzenie parku im. Sienkiewicza,
8) sprawy unormowania ruchu kołowego na przejeździe kolejowym na ul. Kaliskiej,
9) zaciągnięcia w Banku Gospodarstwa Krajowego pożyczki 120.000 zł. na inwestycje w Cegielni Miejskiej,
10) przyjęcia statutu o zaopatrywaniu w wodę nieruchomości w m. Włocławku i o przymusie połączenia ich z wodociągiem miejskim,
11) zamiany placu z L. Sternem celem przeprowadzenia nowej ulicy Pułaskiego, prowadzącej od ul. Kościuszki do ul. Ks. Arcybiskupa Karnkowskiego,
12) uchwalenia budżetu miejskiego na rok 1928/29.

Frekwencję członków Nowej Rady Miejskiej na posiedzeniach, których odbyło się w okresie sprawozdawczym 20, ilustruje następujący wykaz:

FREKWENCJA CZŁONKÓW NOWEJ RADY MIEJSKIEJ NA POSIEDZIENIACH

OGÓLNA LICZBA POSIEDZEŃ 20.

L. p.	Nazwisko i imię	Obecny	Nieobecny	
			uspr.	nieuspr.
	RADNI:			
1	Bojanczyk Jerzy	19	1	—
2	Ciechurski Roman	18	2	—
3	Chybalski Henryk	20	—	—
4	Dowmontowa Feliksa	18	2	—

L. p.	Nazwisko i imię	Obecny	Nieobecny	
			uspr.	nieuspr.
5	Ersler Dawid.	19	1	—
6	Futoma Józef	7	13	—
7	Goździewicz Roman	16	4	—
8	Hiller Szlama.	20	—	—
9	Horn Józef.	19	1	—
10	Jabłoński Bronisław	18	2	—
11	Jagodziński Bronisław.	20	—	—
12	Jurgo Edward	17	3	—
13	Karau Jakób	5	15	—
14	Kasia Karol	19	1	—
15	Lewandowski Antoni	20	—	—
16	Makowski Ludwik.	20	—	—
17	Miedziński Józef.	20	—	—
18	Mirewicz Stanisław	15	5	—
19	Nowakowski Tadeusz.	16	4	—
20	Olszewski Józef	19	1	—
21	Dr. Piasecki Witold	19	1	—
22	Płoski Edmund	17	3	—
23	Praszkier Sine	17	3	—
24	Rutkowski Aleksander	20	—	—
25	Stein Alfons	20	—	—
26	Tarnecki Antoni.	20	—	—
27	Toruńczyk Abram	19	1	—
28	Wawrzyniecki Antoni	16	4	—
29	Wojciechowski Jan.	20	—	—
30	Ks. Wojsa Stanisław	20	—	—
31	Zausznica Jakób.	18	1	1
32	Zemelman Jeszyc	15	5	—
33	Ziętarski Jan	18	2	—
34	Ziółkowski Kazimierz.	18	2	—
	CZŁONKOWIE MAGISTRATU:			
1	Pachnowski Stefan, Prezydent	19	1	—
2	Kossobudzki Czesław, Ławnik	14	6	—
3	Markowski Stanisław „	19	—	—
4	Przybyłowski Bolesław „	18	1	—
5	Sztolcman Alfred „	19	1	—

Rok sprawozdawczy 1927/28 cechuje wytężona działalność we wszystkich dziedzinach gospodarki samorządowej m. Włocławka.

Żywiołowy pęd do odrobienia zaniedbań, powstałych nie z naszej winy, lecz wskutek długich lat niewoli i okupacji, przyjął w tym roku formy o wiele większe, niż w latach ubiegłych.

Wzrost tempa pracy zarówno w dziedzinie gospodarki zwyczajnej, jak i inwestycyjnej, ilustruje porównanie zamknięć rachunkowych roku sprawozdawczego 1926 i 1927/8:

Rok	Wydatki zwyczajne	Wydatki nadzwyczajne	Razem
	Zł.	Zł.	Zł.
1926	1,396,522.89	882,791.86	2,279,314.75
1927/8	2,182,251.68	5,195,949.39	7,378,201.07

Wysiłki Magistratu w roku sprawozdawczym szły równolegle w dwuch kierunkach: 1) w kierunku usprawnienia organizacji administracji miejskiej, 2) w kierunku intensywnej pracy gospodarczej, przeważnie inwestycyjnej (aczkolwiek budżet zwyczajny objął również wiele wydatków ściśle gospodarczych: chodniki, remonty bruków, drogi gruntowe i t. d.).

Z samych cyfr wyżej przytoczonych, jak i z ogólnego stanu administracji miejskiej, można wnioskować o konieczności wzmożenia działalności poszczególnych biur Magistratu. Wymagało tego szybkie tempo pracy, nieodzowność usprawnienia jej i usunięcia szeregu zaniedbań oraz piecza nad doskonalszem zaspakajaniem potrzeb ludności.

Rozwój i organizacja administracji biur Magistratu poszły zasadniczo nie w kierunku powiększenia liczby pracowników miejskich, a raczej w kierunku jej udoskonalenia.

Świadczy o tem fakt, że wydatki na uposażenie pracowników miejskich z działu ogólnej administracji stanowiły w stosunku do ogółu wydatków budżetu zwyczajnego w 1926 roku — 23,7%, w roku zaś 1927/8 mimo kolosalnego wzrostu zakresu działania Magistratu — tylko 26,3%.

Stosunek ten jeszcze bardziej charakterystycznie przedstawia się, jeśli bierze się pod uwagę całość wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych. Wydatki na uposażenie wynoszą wówczas:

w roku 1926 — 14,5%,
a w roku 1927/8 — 6,7%.

Tego rodzaju porównanie jest celowe i konieczne, gdyż wydatki inwestycyjne wpływają wielce na zwiększenie pracy administracyjnej i dlatego nie należy ich pomijać przy ocenie pracy personelu urzędniczego.

Z ważniejszych zarządzeń Magistratu, zmierzających do usprawnienia administracji miejskiej, należy wymienić w dziale administracji ogólnej utworzenie Biura Statystycznego przy Wydziale Głównym, które — z chwilą rozwoju — pozwoli Zarządowi Miasta

na właściwą ocenę działalności poszczególnych organów miejskich, jak również umożliwi Władzom Miejskim orjentację co do kierunku polityki samorządowej.

Drugiem ważniejszem posunięciem w tym dziale jest reorganizacja Biura Adresowo-Meldunkowego przez zastosowanie nowoczesnych urządzeń.

W dziale organizacji gospodarki finansowej miasta przedewszystkiem utworzono stanowisko kontrolera gospodarki miejskiej celem umożliwienia Magistratowi dokładnego wnikania w dziedzinę rachunkową, finansową i gospodarczą wszystkich instytucyj miejskich. Do powołania instytucji kontrolera zmusiła Magistrat potrzeba usunięcia pewnych braków w dziale kasowo-rachunkowym poszczególnych instytucyj miejskich oraz konieczność wzmożenia kontroli w dziedzinie gospodarczej wobec wielkich nakładów inwestycyjnych. Obecnie z uwagi na kancelarję kontroler został przydzielony do Wydziału Głównego; podlega bezpośrednio prezydentowi miasta i ma prawo i obowiązek w każdym czasie dokonywania rewizji gospodarki miejskiej. Do niego należy także współpraca przy układaniu budżetu i opracowaniu zamknięć rocznych.

Wynikiem utworzenia organu kontroli i powołania na stanowisko to wybitnego znawcy rachunkowości komunalnej i gospodarki miejskiej było uporządkowanie stosunkowo w bardzo krótkim czasie rachunkowości miejskiej i opracowanie tymczasowych przepisów kasowo-rachunkowych. Przez dokonanie szeregu rewizyj i w związku z tem kilku dochodzeń dyscyplinarnych usunięto wiele usterek z organizacji pracy oraz przeprowadzono konieczne przesunięcia personalne.

W organizacji Wydziału Finansowego wprowadzoną została również korzystna zmiana przez utworzenie z dwuch — tylko jednego referatu podatkowego z kierownikiem, odpowiedzialnym za całość spraw podatkowych i egzekucyjnych. W związku z tem powiększono personel egzekucyjny.

Za ważną reformę uznać należy połączenie dwuch wydziałów: Zdrowia i Opieki Społecznej w jeden wydział. Dzięki tej zmianie lekarz miejski został zwolniony od wielu czynności biurowych, związanych z jego funkcją kierownika Wydziału Zdrowia, i może więcej czasu poświęcać sprawom sanitarnym. Połączony personel dwuch wydziałów może być również lepiej wykorzystany. Reorganizacja ta zmierzała do usprawnienia policji sanitarnej, co zostało w znacznym stopniu osiągnięte. W tym celu został również utworzony w zreorganizowanym Wydziale Zdrowia i Opieki Społecznej etat kontrolera sanitarnego (policjant miejski). Kontroler ten oddaje znaczne usługi, pomagając lekarzowi miejskiemu w dokonywaniu drobnych lustracyj sanitarnych i sprawdzając, czy zarządzenia sanitarne zostały w terminie wykonane.

Rozwój działalności technicznej samorządu skłonił Magistrat do usprawnienia organizacji Wydziału Technicznego, mającego różnorodny i obszerny zakres działalności (pomiary, policja budowlana, wszelkie budownictwo). Życie wykazało, iż dotychczasowy kierownik Wydziału, architekt miejski, nie mógł podołać obowiązkom architekta i zarazem inżyniera miejskiego. Dlatego też podzielono te funkcje: architektowi zlecono jedynie sprawy oddziału architektonicznego i policji budowlanej, natomiast nowozaangażowanemu inżynierowi wszelkie inne sprawy poza miernictwem i architekturą (drogi, kanalizację, mosty i t. d.) oraz ogólne kierownictwo Wydziału. Przy tej okazji można było położyć nacisk na sprawniejsze wykonywanie ustaw w dziedzinie policji budowlanej (odnawianie domów, remonty, poradnia w sprawach budowy domów i t. d.). Podobnie utworzenie etatu sekretarza Wydziału Technicznego pozwoliło usprawnić biurowość tego Wydziału.

W dziale przedsiębiorstw miejskich również dokonano celowych posunięć organizacyjnych. Przedewszystkiem obsadzono przez fachowca inżyniera stanowisko kierownika Warsztatów Miejskich, Betoniarni i Taborów (wspólne kierownictwo), zajmowane od kilku lat przez kierownika, nieposiadającego dostatecznych kwalifikacyj.

W Cegielni Miejskiej oddzielono funkcje kasjera od księgowego, co było rzeczą konieczną ze względów formalnych, a także organizacyjnych — wobec znacznego wzmożenia produkcji przedsiębiorstwa.

Niemniej celowym krokiem było utworzenie stanowiska sekretarza Komitetu Budowy Kujawskiej Elektrowni Okręgowej, na które powołano fachowca-inżyniera. Umożliwiło to Zarządowi Miasta w pewnej mierze szybsze prowadzenie akcji budowy i właściwe zorganizowanie biura nowej elektrowni.

Dając przegląd prac Zarządu Miasta, zmierzających do usprawnienia organizacji administracji miejskiej, należy nadmienić, że na tem się one nie kończą, bowiem wzmożona działalność na wszystkich polach wymaga dalszych ulepszeń w myśl zasad naukowej organizacji pracy. Rok sprawozdawczy i następny są z tego względu okresem przejściowym, w ciągu którego ustalają się ramy organizacyjne i normy pracy. Głównem zadaniem tego okresu będzie opracowanie szeregu statutów, regulaminów i instrukcyj jako to: szczegółowych przepisów kasowo-rachunkowych, statutu organizacyjnego biura Magistratu, statutów organizacyjnych przedsiębiorstw miejskich, instrukcji biurowej, regulaminu pracy Komitetu Rozbudowy, lokalnych przepisów budowlanych i innych. (Niektóre z tych prac są już ukończone lub na ukończeniu).

Oczywiście, Magistrat zdaje sobie sprawę z tego, iż same przepisy organizacyjne, chociażby najlepsze, nie wystarczą i dlatego stale czyni starania o odpowiedni dobór personelu kierowniczego i należyte szkolenie personelu pomocniczego.

Tak się przedstawia w najogólniejszym zarysie praca Zarządu Miasta na polu ulepszenia administracji miejskiej. Równolegle z tą pracą szły wysiłki w kierunku wzmożenia życia ściśle gospodarczego i kulturalnego. Szczególnie wiele wysiłków uczyniono w dziedzinie inwestycyj miejskich. W dziale tym Magistrat szedł w kierunku wykonywania zgrubsza nakreślonego planu inwestycyjnego, polegającego na powoływaniu do życia rentownych instytucyj użyteczności publicznej, któreby, spłacając swe długi, pozwoliły na zaciąganie nowych zobowiązań na urządzenia nierentowne. Tą myślą kierując się, Magistrat pobudował wielką, nowoczesną Elektrownię Okręgową, rozbudował do znacznych rozmiarów Cegielnię Miejską, wprowadzając nowe działy produkcji (materjały cienkościenne, dachówka, sączki i wyrób cegły kanalizacyjnej), usprawnił gospodarkę Warsztatów Miejskich, Betoniarni, Taborów, Rzeźni i założył Miejską Kasę Oszczędności.

Nakłady w dziedzinie przedsiębiorstw użyteczności publicznej wyniosły około 80% ogółu wydatków inwestycyjnych; resztę stanowią niezbędne nakłady w innych działach jak: budowa mieszkań, szkół, kupno placów, budowa dróg, regulacja, bezpieczeństwo publiczne i t. p.

Nieprzeciętne wyniki pracy samorządowej w roku sprawozdawczym w naszem mieście były rezultatem wysoce harmonijnej współpracy wszystkich władz i organów miejskich. Przedewszystkiem przyczyniła się do tego zgodna i owocna praca w łonie Rady Miejskiej, rzeczowa ocena przez Radę Miejską wszelkich zamierzeń Magistratu i bardzo wielkie wczuwanie się w potrzeby miasta. Rada Miejska, kierowana jedyną wytyczną — dobrem ogółu mieszkańców, nie cofała się nieraz przed uchwałami, wprowadzającemi nowe ciężary podatkowe, w tem przeświadczeniu, że wszystko to stokrotnie się zwróci mieszkańcom w formie tych czy innych udogodnień. Reszty dokonała ciężka i częstokroć wielce denerwująca praca członków Magistratu i całego zespołu pracowników miejskich. W ciągu tego roku widać było szlachetny wyścig pracy i budzącą się na wszystkich polach inicjatywę.

Ogół pracowników Magistratu poczyna coraz więcej zdawać sobie sprawę z roli, jaką samorząd wogóle a pracownik samorządowy w szczególności w społeczeństwie odgrywać winien.

(—) STEFAN PACHNOWSKI
Prezydent miasta Włocławka.

MAGISTRAT.

ORGANIZACJA KOLEGJUM MAGISTRATU.

Podstawy prawne

Zgodnie z dekretem o Samorządzie Miejskim z dnia 4.II.1919 r. Magistrat jest organem zarządzającym gminy miejskiej i wykonawcą uchwał Rady Miejskiej. Na czele Magistratu stoi Prezydent miasta jako przewodniczący, kierownik i przedstawiciel Magistratu, odpowiadający za czynności Zarządu Miasta zarówno przed Radą Miejską, jak i przed Władzami Nadzorczemi.

Zgodnie z wyżej przytoczonym dekretem Magistrat na zasadzie własnej uchwały przekazuje swym członkom nadzór i kontrolę nad poszczególnemi działami gospodarki miejskiej w postaci t. zw. decernatów. — Decernenci odpowiedzialni są za gospodarkę swych decernatów przed plenum Magistratu, a politycznie przed ugrupowaniami radzieckiemi, przez które zostali powołani.

Skład osobowy poprzedniego Magistratu

Od początku roku sprawozdawczego na czele gminy miejskiej stał Magistrat, powołany uprzednio przez dawniejszą Radę Miejską w składzie następującym:

Prezydent Stefan Pachnowski
Viceprezydent vacat
Ławnicy: Czesław Kossobudzki, Edward Gaworski, Tadeusz Gutowski i Wincenty Maszewski.

Podział pracy pomiędzy Członkami Magistratu był następujący:

Prezydent sprawował decernat Wydziału Głównego i Wydziału Finansowego;

Ławnik Kossobudzki decernat Działu Podatkowego Wydziału Finansowego, Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Warsztatów i Taboru Miejskiego;

Ławnik Gaworski decernat Wydziału Majątków Miejskich;

„ Gutowski decernat Wydziału Szkolnego i Technicznego;

„ Maszewski decernat Elektrowni i Cegielni Miejskiej.

W październiku 1927 r. Ławnik Maszewski zrezygnował ze swego mandatu. Decernaty jego objął Ławnik Gaworski.

Skład obecnego Magistratu

Nowa Rada Miejska, jak to już wyżej wspomniano, wybrała nowy Magistrat w składzie następującym:

Prezydent Stefan Pachnowski
Viceprezydent vacat
Ławnicy: Czesław Kossobudzki, Stanisław Markowski, Bolesław Przybyłowski i Alfred Sztolcman.

Podział pracy

Nowy Magistrat podzielił między sobą decernaty, jak następuje:

Prezydent objął decernat Wydziału Głównego, Wydziału Finansowego i Wydziału Technicznego;

Ławnik Kossobudzki — decernat Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej i nadto współudział w załatwianiu spraw podatkowych;

Ławnik Markowski — decernat Wydziału Szkolnego i Elektrowni Miejskiej;

Ławnik Przybyłowski decernaty Warsztatów i Taboru, Cegielni Miejskiej oraz zastępstwo w decernacie Wydziału Technicznego w porozumieniu z Prezydentem;

Ławnik Sztolcman — decernat Wydziału Majątków Miejskich, Rzeźni i Lasów Miejskich.

Komisje Magistratu

Na zasadzie Dekretu o Samorządzie Miejskim Magistrat ma prawo powoływać specjalne Komisje dla przekazania im do opracowania względnie zaopinjowania spraw podlegających jego kompetencji. Do takich Komisyj zaliczyć należy funkcjonujące stale w miarę potrzeby przy Magistracie Komisję Kwalifikacyjną i Dyscyplinarną w odniesieniu do pracowników miejskich; pozatem Magistrat powołuje doraźnie specjalne komisje do opracowywania określonych spraw, jak naprz.: Komisja do uregulowania spraw, związanych

z unormowaniem ruchu na przejeździe kolejowym i przeniesieniem stacji towarowej, Komitet Budowy Elektrowni i inne w miarę zachodzącej potrzeby.

Wynagrodzenie członków Magistratu

Na zasadzie uchwał Rady Miejskiej Członkowie dawniejszego Magistratu korzystali z uposażenia w wysokości następującej:

Prezydent otrzymywał uposażenie w/g grupy III plac pracowników państwowych oraz 30% dodatku na reprezentację (bez dodatku komunalnego).

Ławnicy otrzymywali pensje w wysokości 1350 „punktów" miesięcznie. (zł. 680).

Nowa Rada Miejska uchwaliła dla wybranego przez siebie Magistratu uposażenie następujące:

Prezydent otrzymuje uposażenie poprzednio pobierane, t. j. w granicach grupy III wraz z 30% dodatkiem reprezentacyjnym (bez dodatku komunalnego);

Ławnicy otrzymują pobory w/g grupy V plac pracowników państwowych szczebel c) z dodatkiem mieszkaniowym, natomiast bez dodatku ekonomicznego na członków rodziny i bez dodatku komunalnego, t. j. około zł. 660.—

DZIAŁALNOŚĆ KOLEGJUM MAGISTRATU I KOMISYJ.

Posiedzenia Magistratu

Posiedzenia Magistratu normalnie odbywają się dwa razy w tygodniu, we wtorki i czwartki, a w miarę potrzeby i częściej. Na posiedzeniach Magistratu rozpatrywane są wnioski zgłoszone na piśmie, na specjalnych formularzach, przez Wydziały i Przedsiębiorstwa Miejskie. Sprawy referuje na posiedzeniu decernent tego Wydziału lub Przedsiębiorstwa, który zgłosił wniosek. Na wniosku wpisuje się powziętą uchwałę, którą podpisują wszyscy obecni na posiedzeniu członkowie Magistratu. Z posiedzenia Magistratu Referent Prezydjalny Wydziału Głównego spisuje protokuł, do którego wciąga wszystkie powzięte na posiedzeniu uchwały, poczem przesyła wnioski odnośnym Wydziałom do wykonania.

W roku sprawozdawczym 1927/28 tempo prac Magistratu wzmogło się bardzo znacznie z powodu nawału doniosłych spraw zarówno w dziedzinie inwestycyjnej, jak i organizacyjnej, co ilustrują dalsze działy sprawozdania.

Poza sprawami inwestycyjnemi i organizacyjnemi Magistrat załatwiał uchwałami swemi wszelkie inne sprawy, wchodzące normalnie w zakres jego kompetencji. Do najważniejszych spraw należy zaliczyć sprawy personalne, które w poprzednich latach przez przeprowadzenie w r. 1925 t. zw. rekwalifikacji stały się przedmiotem sporu w instancji administracyjnej. Spór ten Władze Nadzorcze rozstrzygnęły na korzyść pracowników. Wobec tego Magistrat zmuszony był w myśl decyzji właściwych władz poddać rewizji uchwały z r. 1925, ponownie rozważyć sprawy poszczególnych pracowników i w drodze restytucji naruszonych uprawnień wydać cały szereg uchwał, zmierzających do przywrócenia szeregowi pracowników zarówno uprawnień pracowników stałych, jak również unormowania ich poborów oraz przyznania im odpowiedniej kwoty z tytułu wyrównania za czas ubiegły.

Przeprowadzenie przymusowego remontu elewacyj domów prywatnych oraz uporządkowanie ulic przez ułożenie jednolitych chodników i przebrukowanie jezdni również było rezultatem wielokrotnych uchwał Magistratu, wymagających szczegółowego rozważenia sprawy. Wreszcie w okresie od początku września do połowy listopada w czasie rozwiązania Rady Miejskiej Magistrat sprawował zastępczo atrybucje Rady Miejskiej w myśl art. 66 Dekretu o Samorządzie Miejskim.

Poza powyższemi najważniejszemi zadaniami w dziedzinie gospodarki komunalnej Magistrat zorganizował stałą kontrolę wszystkich Wydziałów i Przedsiębiorstw miejskich zarówno pod względem należytego prowadzenia rachunkowości i kasowości, jako też w kierunku usprawnienia działalności oraz przeprowadzenia należytej kalkulacji i unormowania kosztów i wydajności produkcji w przedsiębiorstwach miejskich. Specjalnie utworzone w tym celu stanowisko kontrolera miejskiego daje Magistratowi pewnego rodzaju gwarancję co do właściwego prowadzenia rachunkowości i należytego użytkowania funduszów miejskich.

W okresie sprawozdawczym Magistrat odbył w r. 1927 — 85, w I kwartale r. 1928—23, razem — 108 posiedzeń, na których załatwił uchwałami w r. 1927 — 985, w I kwartale r. 1928 — 318 spraw, razem — 1303 sprawy.

Najważniejsze uchwały

Najważniejsze uchwały Magistratu dotyczyły następujących spraw:

1) budowy Elektrowni Okręgowej
2) uporządkowania stanu ulic i placów,
3) uporządkowania wyglądu zewnętrznego domów,
4) uporządkowania warunków sanitarnych w nieruchomościach,
5) dalszej rozbudowy kanalizacji,

6) starań w kierunku rozpoczęcia budowy wodociągów,
7) usprawnienia gospodarki przedsiębiorstw miejskich,
8) zaprowadzenia kontroli rachunkowości, biurowości oraz kalkulacji w przedsiębiorstwach miejskich,
9) uregulowania sprawy pracowników (restytucja uprawnień),
10) zainicjowania rozbudowy mieszkaniowej na dzierżawionych przez osoby prywatne działkach miejskich,
11) utworzenia Miejskiej Kasy Oszczędności,
12) zorganizowania statystyki miejskiej,
13) zreorganizowania Biura Meldunkowego,
14) przeprowadzenie Wyborów do Rady Miejskiej, Sejmu i Senatu.

W trybie art. 66 Dekretu o Samorządzie Miejskim, t. j. w zastępstwie Rady Miejskiej, zostały powzięte przez następujące uchwały:

1) Uzgodnienie w myśl wskazań Wojewody Warszawskiego statutu służbowego pracowników miejskich.
2) Zmiana statutu etatów stanowisk służbowych.
3) Delegowanie przedstawicieli miasta na Zjazd Związku Miast Polskich w Poznaniu dnia 2.X. 1927 r.

Działalność reprezentacyjna

W roku sprawozdawczym Magistrat reprezentował miasto w następujących wypadkach:

1) w uroczystości 3 Maja,
2) w jubileuszu Straży Ogniowej Ochotniczej,
3) w przyjęciu Delegatów 31 p. Strzelców Kaniowskich z racji wręczenia miastu odznaki pułkowej
4) w przyjęciu p. Wojewody Sołtana w związku z mianowaniem go Obywatelem Honorowym m. Włocławka,
5) w zjeździe Związku Miast Polskich w Poznaniu w październiku 1927 r.,
6) w obchodzie święta państwowego 11 listopada,.
7) w powitaniu p. Wojewody Warszawskiego Twardo,
8) w uroczystości przewiezienia Wisłą przez miasto zwłok Juljusza Słowackiego i w uroczystościach w Krakowie,
9) w wystawie mieszkaniowej w Stuttgardzie w lipcu 1927 r.,
10) w powitaniu p. Ministra Skarbu Czechowicza podczas jego przyjazdu z odczytem do Włocławka.

ORGANIZACJA BIURA MAGISTRATU.

Rozwój organizacji i podstawy prawne

Władze Samorządowe Polskie, wyłonione na zasadzie Dekretu o Samorządzie Miejskim z dnia 4.II. 1919 r., przejęły organizację biura Magistratu od Magistratu, utworzonego w r. 1917 przez okupantów. Stosownie do potrzeb organizacyjnych gospodarki samorządowej biuro Magistratu podzielone było na Wydziały, z których każdy prowadził samodzielnie pewien dział gospodarki miejskiej. Polski Zarząd Miasta rozbudował w miarę potrzeby i możności organizację Wydziałów i dostosował się do przepisów prawnych, na czele których stoi wspomniany Dekret o Samorządzie Miejskim, jako podstawa prawna istnienia, działania i organizacji władz i instytucyj samorządów miejskich.

Aż do roku 1927 było Wydziałów 7, mianowicie: Główny, Finansowy, Szkolny, Majątków Miejskich, Zdrowia, Opieki Społecznej i Techniczny. W r. 1927 połączono Wydział Zdrowia i Wydział Opieki Społecznej w jeden: Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej.

Poza Wydziałami egzystują autonomiczne przedsiębiorstwa miejskie: Elektrownia Miejska, Cegielnia Miejska oraz Warsztaty i Tabor Miejski.

W roku 1928 dotychczasowe biuro Elektrowni Miejskiej (starej) zostanie zlikwidowane, a powstanie nowozorganizowane biuro Kujawskiej Elektrowni Okręgowej. Z chwilą rozpoczęcia prac, związanych z budową wodociągów, powstanie również biuro budowy wodociągów.

Na czele Wydziałów i Przedsiębiorstw stoją kierownicy, odpowiedzialni przed Magistratem za całokształt prac tychże Wydziałów i Przedsiębiorstw. Przy przedsiębiorstwach istnieją jeszcze t. zw. Zarządy, ciała kolegjalne, powołane przez Radę Miejską względnie Magistrat, spełniające specjalne, poruczone im przez Magistrat zadania w zakresie kierownictwa przedsiębiorstwami. Pozatem funkcje kontroli nad wydziałami i przedsiębiorstwami spełniają z ramienia Magistratu członkowie Zarządu Miasta, t. zw. decernenci.

Zakres czynności poszczególnych Wydziałów przedstawia się jak następuje:

Zakres czynności Wydziałów

L. p.	Oznaczenie Wydziałów	Znak	Oznaczenie spraw
1	Wydział Główny	G	1) Posiedzenia Rady Miejskiej, Magistratu i Komisyj Radzieckich. 2) Sprawy organizacji i działalności organów miejskich. 3) Sprawy statystyki miejskiej. 4) Sprawy urzędu stanu cywilnego, wyznaniowe, wojskowe, cechowe, przemysłowe. 5) Sprawy osobowe, gospodarcze i kancelaryjne. 6) Sprawy meldunkowe. 7) Sprawy archiwalne. 8) Sprawy przedsiębiorstw miejskich (ogólne).
2	Wydział Finansowy	F	1) Sprawy budżetowe. 2) Sprawy podatków i opłat miejskich. 3) Sprawy rachunkowe i kasowe.
3	Wydział Szkolny	S	1) Sprawy szkolnictwa powszechnego i Rady Szkolnej. 2) Sprawy oświaty i kultury. 3) Sprawy wychowania fizycznego.
4	Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	ZO	1) Sprawy ogólne opieki społecznej. 2) Sprawy miejskich zakładów opiekuńczych. 3) Sprawy kosztów kuracyjnych. 4) Sprawy ogólne zdrowotności publicznej. 5) Sprawy miejskich zakładów zdrowia publicznego.
5	Wydział Majątków Miejskich	M	1) Sprawy lasów miejskich. 2) Sprawy gmachów, placów miejskich (administracja, remont, kupno). 3) Sprawy targowisk, hal targowych, parków, ogrodów i utrzymania porządku na placach publicznych. 4) Sprawy rzeźni miejskiej.
6	Wydział Techniczny	T	1) Sprawy policji budowlanej. 2) Sprawy pomiarowe. 3) Sprawy kanalizacyjno-wodociągowe. 4) Sprawy rozbudowy miasta. 5) Sprawy budowy inwestycyj miejskich i miejskich budynków. 6) Sprawy drogowe (bruki, chodniki, mosty).

Podział pracowników miejskich

Pracownicy Magistratu dzielą się:

A) pod względem charakteru służbowego na:
  a) pracowników stałych etatowych, którzy mogą być zwolnieni przez Magistrat jedynie na własne żądanie lub na zasadzie orzeczenia dyscyplinarnego,
  b) pracowników kontraktowych, z którymi została zawarta umowa służbowa, określająca warunki ich pracy, uposażenia lub obowiązki służbowe,
  c) pracowników czasowych, przyjętych na ściśle określony czas, nieprzekraczający 3 miesięcy, z możnością prolongaty.

B) Pod względem stanowiska służbowego na:
  a) pracowników kierowniczych,
  b) „ referendarskich,

c) pracowników kancelaryjnych,
d) „ technicznych,
e) oficjalistów i obsługę.

C) Pod względem uposażeniowym na t. zw. „grupy płac pracowników państwowych" (od VI do XV), wyszczególnione w Ustawie z dnia 9.X. 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 929). Podział pracowników miejskich pod względem charakteru służbowego stanowisk i uposażenia ilustruje obok pomieszczony wykaz.

Statut służbowy

Obowiązki i uprawnienia wszystkich pracowników miejskich normuje „Statut służbowy pracowników miejskich m. Włocławka".

Ilość stanowisk służbowych z wymienieniem wymaganych kwalifikacyj wraz z wysokością wynagrodzenia określa „Statut etatów stanowisk służbowych dla pracowników m. Włocławka", uchwalony przez Radę Miejską dnia 21.IV. 1926 r. na zasadzie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30.XII. 1924 r. o dostosowaniu płac pracowników państwowych, ze zmianami, poczynionemi przez Magistrat.

Uposażenie urzędników miejskich

Na zasadzie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30.XII. 1924 r. uposażenia pracowników miejskich dostosowane zostały do płac pracowników państwowych w ten sposób, że pracownicy miejscy otrzymują uposażenie obliczone według norm, wskazanych w ustawie z dnia 9.X. 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów i wojska. Urzędnicy otrzymują uposażenie obliczone w punktach w/g grup od VI do XI, ustalonych w tejże ustawie, fukcjonarjusze niżsi (służba. woźni, gońce) w/g grup XIV i XV. Pozatem pracownicy miejscy Migistratu m. Włocławka otrzymują dodatek komunalny w wysokości 15% poborów, obliczonych według zacytowanej ustawy.

Pracownicy przedsiębiorstw i niektórzy pracownicy czasowi otrzymują uposażenie ryczałtowe, obliczone odpowiednio do wyżej przytoczonych zasad, wynikających z Ustawy.

Na zasadzie Uchwał Rady Miejskiej z dnia 18.II. 1924 r. i 29.I. 1925 r. do pracowników uznanych za stałych (etatowych) stosuje się przepisy Ustawy z dnia 11.XII. 1923 roku o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych. Pracownicy, korzystający z uposażeń emerytalnych, wpłacają na rzecz Kasy Miejskiej składki emerytalne w wysokości 3% uposażenia, obliczone na zasadach, przewidzianych w wymienionej Ustawie. Emerytów i wdów po zmarłych pracownikach, pobierających uposażenie emerytalne, jest 9.

Umowa służbowa, zawarta z pracownikiem kontraktowym, może być w każdej chwili rozwiązana przez każdą z umawiających się stron za 3-miesięcznem wymówieniem, przyczem ostatni miesiąc służby uważany jest za płatny urlop o ile wymawia Magistrat.

Wszyscy pracownicy miejscy z chwilą objęcia przez nich posady ubezpieczeni zostają w Kasie Chorych. W razie choroby otrzymują od Magistratu całkowite pobory, należny zaś im z Kasy Chorych zasiłek na czas trwania choroby przekazany jest na rzecz Magistratu.

Pracownicy miejscy otrzymują od Magistratu zwrot wpisów szkolnych, uiszczonych za kształcenie swych dzieci w szkołach państwowych i komunalnych oraz prywatnych, o ile uczeń lub uczenica po zdaniu egzaminu do klas, poczynając od IV-ej, nie zostaną przyjęci do uczelni państwowej z braku miejsca.

Niektórzy niżsi funkcjonarjusze miejscy otrzymują mieszkanie służbowe, którego wartość potrącana im bywa z poborów. Pozatem woźni miejscy otrzymują od Magistratu ubranie służbowe (mundury i obuwie).

Za prace wykraczające ponad normy zwykłych obowiązków urzędnika, a spełniane w godzinach pozabiurowych (jak np. kontrola podatku od widowisk, spisy ludności, wyborców, poborowych etc), względnie za specjalne zasługi pracownicy miejscy otrzymują remuneracje, przyznawane im ad personam uchwałą Migistratu.

WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYDZIAŁÓW I PRZEDSIĘBIORSTW MAGISTRATU M. WŁOCŁAWKA W/G CHARAKTERU SŁUŻBOWEGO, STANOWISK I UPOSAŻENIA.

	Wydział, zakład lub instytucja względnie przedsiębiorstwo	Charakter służbowy	Grupa uposażenia										Stanowisko służbowe								Ogółem			
			VI	VII	VIII	IX	X	XI	Woźni XIV	Woźni XV	XVI (sprzątaczki)	Ryczałt	Kierown.	Referen.	Kancel.	Innych (sekwestratorzy i inkasenci)	Rachunk.	Fachowych	Woźnych	Obsługi	Stałych	Kontrakt.	Czasowych	Razem
Administracja ogólna	Główny	Stały . . .	1	1	2	3	3	1	2	4	—	—	1	6	4	—	—	—	6	—	17	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	1	—	2	3	—	—	—	1	—	—	—	2	3	—	6	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	2	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	—	—	4	—	—	6	—
		Razem . . .	1	1	2	3	5	2	2	6	3	4	1	6	7	—	—	—	8	7	—	—	—	29
	Finansowy	Stały . . .	1	3	2	2	3	2	—	—	—	—	1	5	3	4	—	—	—	—	13	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Razem . . .	1	3	2	2	4	6	—	—	—	1	1	5	9	4	—	—	—	—	—	—	—	19
	Majątków Miejskich	Stały . . .	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	Zdrowia i Opieki Społecznej	Stały : . .	1	—	—	2	—	2	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	5	—	—	—
		Kontraktowy	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	2	—	—	2	—	3	—	—	—	—	2	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	7
	Szkolny	Stały . . .	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	Techniczny	Stały . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
		Kontraktowy	2	1	—	—	3	—	—	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	6	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
		Razem . . .	2	2	1	—	3	—	—	—	—	1	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Przedsiębiorstwa miejskie	Elektrownia Miejska	Stały . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	3	—	—	1	—	4	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	1	2	—	2	2	—	—	—	8	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	11	1	1	2	3	2	2	1	—	—	—	—	12
	Cegielnia Miejska	Stały . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	1	1	1	—	—	—	4	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	5
	Park Budowlany	Stały . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	1	—	2	—	—	—	—	6	1	—	—	3	2	3	—	—	—	9	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	1	—	2	—	—	—	—	6	1	—	—	3	2	3	—	—	—	—	—	9
	Rzeźnia	Stały . . .	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	3
Instytucje i zakłady	Szkolnictwo powszechne	Stały . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	9	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	10	7	—	—	17	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	—	9	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	10	7	—	—	—	—	17
	Szkoła Zawodowa Dokształcająca	Kontraktowy	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3
	Przedszkole (Ochronka)	Kontraktowy	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
	Ambulatorjum	Kontraktowy	—	1	—	—	—	2	—	1	—	6	—	—	—	—	—	9	1	—	—	10	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	1	—	—	—	2	—	1	—	6	—	—	—	—	—	9	1	—	—	—	—	10
	Służba Zdrowia	Kontraktowy	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	1	—	4	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	—	4
	Przychodnie dla dzieci	Kontraktowy	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
	Przytułek dla starców	Kontraktowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—
		Czasowy . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Razem . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
	Gospodarstwo miejskie (leśne i ogrodn.)	Stały . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
		Kontraktowy	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	—
		Razem . . .	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	5
	Ogółem .		6	10	8	12	25	21	3	19	3	38	11	21	29	15	8	29	18	14	50	87	8	145

Powyższy wykaz wymaga pewnych wyjaśnień, a mianowicie, że w dziale:

Szkolnictwo powszechne:	w rubryce	„fachowych"	zamieszczono	4 lekarzy szkolnych, 1 dentystkę szkolną i 5 higjenistek szkolnych
Szkoła Zawod. Dokształcająca:	„	„kancelistów"	„	1 sekretarkę z poborami ³/₄ XI grupy
Przedszkole:	„	„fachowych"	„	1 ochroniarkę „ XII grupy
Ambulatorjum miejskie:	„	„	„	6 lekarzy-ordynatorów, 1 aptekarz z płacą VII gr. i 2 sanitarjuszki
Służba zdrowia:	„	„rachunkowych"	„	2 kasjerki łaźni Nr. 1 i 2 — jedna z nich płatna w/g XII gr.
„	„	„fachowych"	„	1 badacz artykułów spożywczych
Przychodnia dla dzieci:	„	„innych"	„	1 ochroniarka, 2 zarządzające
Przytułek dla starców:	„	„obsługa"	„	1 zarządzająca i 1 kucharka
Gospodarstwo miejskie:	„	„fachowych"	„	1 ogrodnika
„ „	„	„obsługa"	„	3 gajowych, 1 dozorcę robotników

SPRAWOZDANIE WEDŁUG DZIAŁÓW ADMINISTRACJI MIEJSKIEJ

ADMINISTRACJA OGÓLNA

Zakres czynności Wydziału Głównego

Sprawy administracji ogólnej, załatwiane przez Magistrat,ześrodkowane są w Wydziale Głównym. Zakres działalności i organizacja Wydziału Głównego przedstawione są na poniżej przytoczonej tablicy:

Znak	Dział czynności	Osoby	Wyszczególnienia czynności
	Decernent Wydziału	Prezydent	Czynności decernenta Wydziału Głównego.
	Kierownictwo	Kierownik	Kierownictwo pracami personelu Wydziału Głównego, załatwianie spraw szczególnej wagi, poruczonych przez Prezydenta, oraz kontrola kancelaryj wszystkich Wydziałów i Przedsiębiorstw.
I	Referat prezydjalny	Referent	1) Sprawy posiedzeń Rady Miejskiej, Komisyj Radzieckich i Magistratu, wnioski na posiedzenia, protokuły posiedzeń, ewidencja wykonania uchwał, ewidencja członków, regulaminy posiedzeń. 2) Sprawy organizacyjne: organizacja Wydziałów, statuty, regulaminy i instrukcje, regulowanie stosunków pomiędzy Wydziałami, zarządzenia w sprawach ogólnych, dotyczących wszystkich Wydziałów. 3) Stosunki służbowe i uposażeniowe pracowników miejskich, przyjmowanie i zwalnianie pracowników, urlopy, awanse, sprawy dyscyplinarne, kwalifikacja i ewidencja pracowników. 4) Sprawy prasowe: ewidencja głosów prasy w sprawach miejskich, komunikaty prasowe. 5) Sprawy autonomicznych przedsiębiorstw miejskich (Elektrowni, Cegielni oraz Warsztatów i Taboru).
		Kancelistka	Sporządzanie list płacy, ewidencja uposażeń, składek na Kasę Chorych i składek emerytalnych, pomoc kancelaryjna referentowi.
II	Referat statystyczny	Referent	1) Sprawy organizacji statystyki miejskiej. 2) Zbieranie, opracowywanie i ogłaszanie materjałów statystycznych. 3) Sprawy cen na artykuły pierwszej potrzeby. 4) Sprawozdania z działalności organów miejskich i ewidencja tej działalności oraz wydawnictwa miejskie.
		Kancelista	Opracowywanie tablic statystycznych i ogólna pomoc referentowi.

Znak	Dział czynności	Osoby	Wyszczególnienie czynności
III	Referat administracyjny	Referent	1) Ewidencja ludności: księgi ludności stałej, sprawy obywatelstwa i przesiedleń. 2) Akta stanu cywilnego wyzn. niechrześcijańskich i sprawy wyznaniowe. 3) Sprawy wojskowe: pobór, ewidencja poborowych, zasiłki wojskowe, straty wojenne, ewidencja koni dla celów wojskowych. 4) Sprawy ekonomiczne: rzemiosła, cechy, jarmarki, przemysł, handel, środki komunikacji (dorożki, samochody).
		Kancelistka	Prowadzenie ksiąg ludności stałej i pomoc kancelaryjna referentowi.
IV	Referat meldunkowy	Mł. Referent	1) Sprawy organizacyjne Biura Meldunkowego. 2) Korespondencja w sprawach adresowych i meldunkowych.
		2 kancelistów	Prowadzenie czynności meldunkowych i pomoc kancelaryjna referentowi.
V	Referat gospodarczy i kancelarja główna	Młodszy Referent — kierownik kancelarji	1) Sprawy gospodarcze: układanie budżetu Wydziału Głównego, materjały piśmienne, urządzenia biurowe, prenumerata pism, ogłoszenia, zarząd gmachu, opał, światło i utrzymanie porządku w lokalu Magistratu. 2) Sprawy kancelaryjne: ewidencja czynności kancelaryjnych Wydziałów, nadzór nad czynnościami kancelaryjnemi Wydziału Głównego, przyjmowanie korespondencji, załatwianie spraw kancelaryjnych i biura podawczego. 3) Sprawy wezwań sądowych, nakazów karnych i doręczeń innych pism urzędowych.
VI	Archiwum miejskie	Mł. Referent archiwista	1) Sprawy organizacyjne archiwum miejskiego. 2) Korespondencja w sprawach archiwalnych. 3) Zarządzanie bibljoteką miejską.
	Kancelarja	Maszynistka	Sporządzanie czystopisów na maszynie, ewidencja materjałów piśmiennych i pomoc kierownikowi kancelarji.
		Registrator	Prowadzenie dziennika korespondencji i odpowiednich skorowidzów oraz przechowywanie akt Wydziału Głównego.
	Oficjaliści	5 woźnych	Dyżur w biurze w godzinach urzędowych. Dyżur w biurze na zmianę w godzinach pozaurzędowych i roznoszenie papierów na miasto.
		1 goniec	Roznoszenie wezwań i obsługiwanie Biura Rachuby.
		1 woźny ekspedytor	Przynoszenie z poczty korespondencji urzędowej, roznoszenie papierów z kancelarji głównej po Wydziałach i prowadzenie ekspedytury.
		2 sprzątaczki	Codzienne sprzątanie biura Magistratu, froterowanie podłóg co tydzień, w każdą sobotę, oraz opalanie pieców w zimie.

Decernat Wydziału Głównego sprawuje Prezydent miasta Stefan Pachnowski, kierownictwo zaś — Stanisław Krzewski.

Kierownik Wydziału przydziela referentom sprawy do załatwienia, udziela dyrektyw, aprobuje sposób załatwiania, bezpośrednio zaś spełnia czynności szczególnej wagi, poruczone przez Prezydenta oraz kontroluje kancelarje wszystkich Wydziałów i Przedsiębiorstw Magistratu.

KANCELARJA I SPRAWY GOSPODARCZE.

Prace kancelaryjne Wydziału Głównego i sprawy gospodarczeześrodkowane są w jednym referacie, noszącym nazwę: Referat gospodarczy i kancelarja główna. Personel tego działu, jak również zakres jego prac, wymieniony jest w tablicy podziału czynności Wydziału Głównego.

Dziennik główny i ekspedytura

W ciągu roku kalendarzowego 1927 wpłynęło do Wydziału Głównego przez dziennik główny 10.041 spraw. Faktyczna liczba spraw, załatwionych przez kancelarję Wydziału Głównego, jest przynajmniej o 200% większa, gdyż sprawy tego rodzaju, jak: rachunki, ponaglenia podatkowe, nakazy płatnicze, osądy i mandaty karne szkolne oraz pewne sprawy poruczonego zakresu działania, mianowicie: książki wojskowe, karty mobilizacyjne, wezwania sądowe, powiadomienia prokuratorów, osądy i mandaty karne Starostwa za przekroczenia sanitarne — nie przechodzą przez dziennik. Nadsyłane są one sporadycznie do kancelarji głównej po kilkadziesiąt a nawet po kilka tysięcy sztuk przy jednem piśmie. W liczbie spraw, załatwionych przez kancelarję główną poza dziennikiem, a spadających na ekspedyturę Wydziału, nakazów płatniczych na podatek od lokali jest około 11.000, nakazów płatniczych na podatek od nieruchomości i inne około 1.200 sztuk, ponagleń podatkowych, wciąganych do książki doręczeń, około 3.000. Ekspedytura Wydziału Głównego doręcza też kurendy i zawiadomienia o posiedzeniach Rady Miejskiej, komisyj radzieckich i magistrackich i wszelkich innych zebraniach, odbywających się w Magistracie.

Dziennik główny prowadzi registrator, do którego okowiązków nadto należy:

1) prowadzenie skorowidza do dziennika głównego,
2) „ dzienników korespondencyj wydziałowych,
3) „ terminarza i terminatki,
4) „ książek przydziału korespondencji referatom Wydziału Głównego,
5) „ ewidencji czynności kancelaryjnych,
6) „ ewidencji okólników Magistratu i Władz Nadzorczych,
7) sporządzanie sprawozdań z działalności registratur Wydziałów Magistratu,
8) nadzór nad aktami Wydziału,
9) „ „ ekspedyturą,
10) sprawdzanie czystopisów.

Sprawozdanie roczne z działalności registratur Wydziałów Magistratu przedstawia poniższa tablica:

Nazwa Wydziału	Wpłynęło spraw	Załatwiono spraw	Pozostało na r. 1928
Wydział Główny	10.041	9.942	99
Wydział Finansowy	7.200	7.139	61
Wydział Szkolny	3.221	3.209	12
Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej	6.328	6.328	—
Wydział Majątków Miejskich	4.270	4.262	8
Wydział Techniczny	5.874	5.829	45
Ogółem:	36.934	36.709	225

Sporządzanie czystopisów

Pisma na maszynie sporządza jedna maszynistka, która wykonywuje je dla wszystkich referatów Wydziału Głównego. Ponadto maszynistka pisze na maszynie listy płacy oraz obsługuje Radę Miejską, sporządzając odpisy protokółów posiedzeń w dwu nakładach.

Woźni

Kancelarja główna zatrudnia 5 woźnych, 1 gońca i 3 dozorców przedmieść. Z woźnych: starszy woźny pełni stały dyżur przy Prezydencie Miasta; drugi — pełni dyżur w gmachu Magistratu w godzinach pozabiurowych od 15 do 22, a często i do późnej nocy, oraz roznosi kurendy na posiedzenia Rady Miejskiej i komisyj radzieckich; trzeci zatrudniony jest w ekspedycji, odbiera i wysyła pocztę nazewnątrz miasta, podszywa akty i stale znajduje się w kancelarji głównej, będąc oddany do dyspozycji kierownika kancelarji w obrębie Magistratu. Pozostali dwaj woźni roznoszą korespondencję po mieście, doręczają papiery urzędowe, notują ceny artykułów pierwszej potrzeby dla celów statystycznych i t. p. Goniec obsługuje telefon oraz wysyłany jest na miasto w sprawach bardzo pilnych.

Dozorcy przedmieść

Prócz woźnych Magistrat zatrudnia także, jak wyżej wspomniano, 3 dozorców przedmieść. Obsługują oni tereny, przyłączone do miasta w r. 1927. Są to poniekąd „sołtysi" przedmieść. Obowiązkiem dozorców jest doręczanie mieszkańcom przedmieść papierów urzędowych, rozplakatowywanie obwieszczeń, inkasowanie należności z tytułu podatków, składki ogniowej, kar i grzywien, oraz prowadzenie w pewnych wypadkach wywiadu w zakresie opieki społecznej, jak również spełnianie funkcyj w zakresie policji sanitarno-technicznej.

Sprawy gospodarcze

Sprawy gospodarcze Magistratu załatwiane są przez Referat gospodarczy Wydziału Głównego. Załatwia je referent gospodarczy, będący jednocześnie kierownikiem kancelarji głównej. Układa on budżet administracji ogólnej, sprawuje nadzór nad czystością i porządkiem w lokalach Magistratu, uzupełnia — zgodnie z budżetem — urządzenia biurowe, nabywa materjały kancelaryjne, ma w swej pieczy inwentarz biurowy Magistratu.

Utrzymanie lokali biurowych

Utrzymanie lokali biurowych Magistratu wyniosło w roku sprawozdawczym złotych 13,353.03.

Wydatki te dzielą się jak następuje:

Pensja 3 sprzątaczek	Zł. 4,322.12
Światło	„ 2,671.88
Opał	„ 3,021.91
Komorne za lokal Wydziału Technicznego	„ 1,550.03
Remont lokali w gmachu Magistratu, ubezpieczenie ruchomości, utrzymanie porządku i t. p.	„ 1.787.09

W związku z wydatkami na utrzymanie lokali należy dodać, iż Biura Magistratu zajmują 40 ubikacyj w gmachu Magistratu i 10 ubikacyj w domu prywatnym na pomieszczenie Wydziału Technicznego. W lokalach tych jest 45 pieców. Lokale biurowe uprzątane są przez 3 sprzątaczki. Do nich też należy palenie w piecach w czasie zimy.

Urządzenia biurowe

W roku sprawozdawczym doprowadzono wreszcie do należytego stanu salę Rady Miejskiej. Umeblowanie tej sali w części całkowicie zmieniono, w części zaś znacznie uzupełniono, nabywając dla niej 3 wyścielane, obite skórą, fotele prezydjalne, 40 foteli Thoneta, nakrycia na stoły, lambrekiny, obrazy i t. p., oraz urządzając podjum dla prezydjum Rady Miejskiej i dla Kolegjum Magistratu. Ponadto urządzono galerję dla publiczności, oddzielając w tym celu część sali barjerką i pomieszczając za nią ławki. Dzięki tym zmianom sala Rady Miejskiej nie tylko pozyskała wygodniejsze warunki obradowania, ale i nabrała bardziej estetycznego wyglądu.

Wydatki kancelaryjne

Ogólny koszt uzupełnienia umeblowania sali Rady Miejskiej wyniósł zł. 2,721.—.

Wydatki kancelaryjne w r. 1927/28 wyniosły zł. 17,603 gr. 43 z czego wydatki na:

materjały piśmienne	Zł. 3,302.92
druki i książki	„ 5,716.55
ogłoszenia	„ 3,813.32
telefony	„ 3,576.29
oprawa książek	„ 659.75
depesze, porto i opłaty stemplowe	„ 534.60

Prowadzenie inwentarza biurowego

Inwentarz biurowy Administracji Ogólnej znajdował się do niedawna w zarządzie poszczególnych Wydziałów. Z dniem 1 kwietnia 1928 roku — zgodnie z przepisami rachunkowo-kasowemi — przeszedł całkowicie pod nadzór Wydziału Głównego. Ewidencja urządzeń biurowych jest powierzona w Wydziale referentowi gospodarczemu, który obowiązany jest uzgadniać stan inwentarza z właściwem kontem Biura Rachuby.

REFERAT PREZYDJALNY.

Zakres obowiązków Referatu Prezydjalnego oznaczony jest w p. I. wykazu podziału czynności Wydziału Głównego.

Wydziały i przedsiębiorstwa nadsyłają do Referatu Prezydjalnego wnioski, zgłaszane przez nie na posiedzenia Magistratu i Rady Miejskiej. Po załatwieniu tych wniosków przez Magistrat, Komisje Radzieckie lub Radę Miejską Referat Prezydjalny zwraca wnioski właściwym Wydziałom i Przedsiębiorstwom do wykonania. O terminie wykonania tych uchwał Wydziały i Przedsiębiorstwa zawiadamiają Referat Prezydjalny, który prowadzi dokładną ewidencję wykonania uchwał Magistratu i Rady Miejskiej.

Pozatem Referat Prezydjalny prowadzi akta osobiste wszystkich pracowników miejskich oraz ich ewidencję, sporządza listy płacy pracowników ogólno-administracyjnych, wreszcie opracowuje projekty regulaminów, instrukcyj i przepisów, normujących pracę Wydziałów, ich wzajemny do siebie stosunek i zakres kompetencji.

Referentem prezydjalnym jest Bronisław Jaensch.

REFERAT ADMINISTRACYJNY.

Referat Administracyjny prowadzi sprawy wojskowe, ewidencję ludności stałej, sprawy przemysłowe oraz akta stanu cywilnego wyznań niechrześcijańskich.

Czynności samorządu w zakresie spraw wojskowych określają: ustawa o powszechnym obowiązku służby wojskowej z dnia 23 maja 1924 roku, przepisy wykonawcze do tej ustawy z dnia 25 maja 1925 i rozporządzenia: Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 19 września 1927 roku w sprawie zasiłków dla rodzin osób powołanych na ćwiczenia wojskowe i Prezydenta Rzplitej z dnia 8 listopada 1927 roku o obowiązku odstępowania zwierząt pociągowych, wozów, pojazdów mechanicznych i rowerów dla celów obrony Państwa.

W sprawach ewidencji ludności stałej obowiązują przepisy podane w instrukcji z roku 1861 o prowadzeniu ksiąg stałej ludności.

Prowadzenie akt stanu cywilnego dla wyznania mojżeszowego opiera się na przepisach kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego o aktach stanu cywilnego. Na mocy tych przepisów funkcję urzędników stanu cywilnego dla wyznań niechrześcijańskich pełnią burmistrze miast.

Działalność Referatu Administracyjnego w roku sprawozdawczym opisuje się poniżej według działów załatwianych spraw.

Sprawy wojskowe.

Rejestr osiemnastoletnich

W roku sprawozdawczym została przeprowadzona przez Referat Administracyjny rejestracja mężczyzn osiemnastoletnich, t. j. urodzonych w 1909 roku. Rejestr objął 876 osób, które zapisano na skutek osobistych zgłoszeń. Zarejestrowanym, zamieszkałym w Włocławku, wydano zaświadczenia. Rejestracja odbywała się w godzinach popołudniowych, od 5-ej do 8-ej wieczorem, i trwała około 6 tygodni.

Spis poborowych

Oprócz rejestru osiemnastoletnich w 1927 roku sporządzono spis poborowych 1906 rocznika. W spisie pomieszczono 697-miu popisowych Dane osobiste poborowych, wezwanych imiennie, wpisano na podstawie złożonych przez nich dokumentów. Wszystkim poborowym, zamieszkałym w Włocławku, wydano zaświadczenia o wniesieniu ich do spisu, o zarejestrowaniu zaś poborowych, urodzonych poza Włocławkiem, jako też o rejestracji 18-letnich (o których była mowa wyżej), urodzonych w innych gminach, zawiadomiono właściwie Urzędy gminne. Spis przeprowadzony został w ciągu 5 tygodni.

Pobór do wojska

W roku 1927 odbył się pobór popisowych 1906 rocznika. Komisja Poborowa urzędowała w pomieszczeniu, wynajętem przez Magistrat, koszt najmu w sumie zł. 322.60 pokryty został z wydatków budżetu, preliminowanych na wynajęcie lokalu dla Komisji Poborowej. Do poboru zgłosiło się 472 popisowych, z których Komisja uznała za zdatnych do pełnienia służby w wojsku 231. Za niezdatnych uznano 20, do pospolitego ruszenia zaliczono 70, odroczono do następnego roku 151.

Meldowanie rezerwistów

Referat Administracyjny prowadzi księgi meldunkowe oddzielnie dla szeregowych urlopowanych i oddzielnie dla rozerwistów i należących do pospolitego ruszenia. Meldunków, tyczących się zmian miejsca zamieszkania wymienionych osób, w roku sprawozdawczym załatwiono 2354. Księgę meldunkową dla szeregowych urlopowanych zaprowadzono przy końcu roku sprawozdawczego. Meldunki sporządzano na podstawie osobistych zgłoszeń meldujących się. Dla wszystkich wciągniętych do księgi mel-

dunkowej wypisane zostały karty meldunkowe, przyczem dopełnienie obowiązku zameldowania się poświadczano w książeczkach wojskowych.

Ponadto Referat Administracyjny udzielał władzom wojskowym i cywilnym informacyj o osobach, podlegających przepisom o meldowaniu się, które po wyjeździe z innych miejscowości do Włocławka we właściwy sposób wyjazdu i przybycia swego nie zgłosiły. Czynności z tem związane polegały na ustaleniu miejsca zamieszkania tych osób oraz na stwierdzeniu stałego lub czasowego ich pobytu na terenie miasta.

Zasiłki dla rodzin rezerwistów

Rodzinom rozerwistów, którzy w 1927 roku powołani zostali na czterotygodniowe ćwiczenia, Magistrat wypłacił zasiłki w myśl odnośnego rozporządzenia Min. Spraw Wewn. z dnia 19 września 1927 r. Zasiłki wypłacane były z sum, przekazanych Magistratowi na ten cel przez Skarb Państwa, w kwocie 2618 zł 30 gr. Zgłoszeń o zasiłki załatwiono 115, z tego uwzględnione 87, stwierdziwszy uprzednio warunki, uzasadniające prawo do pobierania zasiłku w myśl wymienionego rozporządzenia. O uwzględnieniu zgłoszenia i wysokości przyznanego zasiłku petenci powiadamiani byli pisemnie. Nie uwzględniono zgłoszeń 28, o czem każdy z petentów także otrzymał zawiadomienie wraz z motywami odmowy. Akta spraw oraz wykazy wyasygnowanych sum z pokwitowaniem odbioru przesłane zostały Starostwu.

Sprawy inwalidzkie

Czynności, tyczące się spraw inwalidzkich, polegają na sporządzaniu na żądanie Powiatowej Komendy Uzupełnień protokułów zeznań, poświadczeń książeczek inwalidzkich oraz deklaracyj o rentę. W roku sprawozdawczym zaświadczono 63 deklaracyj i 11 książeczek inwalidzkich.

Spisy koni

Czynności Referatu Administracyjnego w zakresie spisu koni polegają na prowadzeniu wykazu zmian koni, posiadających wojskowe karty ewidencyjne, oraz spisu ogólnego dla wszystkich koni w wieku od 3-ch lat wzwyż. Według wykazu zmian w roku 1927 przybyło do Włocławka koni typu artyleryjskiego 97, taborowego 119, wierzchowego 8 i jucznego 5, ubyło zaś do innych miejscowości koni typu artyleryjskiego 38, taborowego 30, wierzchowego 3 i jucznego 1. Każda zmiana miejsca pobytu konia wymaga wysłania zawiadomienia i karty ewidencyjnej. Na podstawie tych zawiadomień czyni się odpowiednie adnotacje w wykazie zmian.

Ogólna liczba koni zameldowanych w Włocławku w roku 1927 wynosiła 813, z tego z kartami wojskowemi 446. W zależności od płci zameldowano wałachów 382, ogierów 152 i klaczy 279.

Akta Stanu Cywilnego.

Referat Administracyjny prowadzi akta stanu cywilnego, głównie wyznania mojżeszowego. Akta te spisuje się na podstawie pisemnych zgłoszeń, nadsyłanych przez Zarząd Wyznaniowej Gminy Żydowskiej. Po przygotowaniu aktu wzywa się osoby zainteresowane do podpisania tegoż. System ten, wprowadzony w szeregu miast, okazał się najodpowiedniejszy, gdyż w ten sposób Gmina Żydowska, prowadząca księgi zapisowe urodzeń, ślubów i zgonów, melduje o każdym obrządku Magistratowi i wskutek tego niema wypadków niewypełnienia obowiązku, wymaganego przez prawo. W roku 1927 sporządzono aktów urodzeń 174, z czego dla noworodków płci żeńskiej 89, a płci męskiej 85. Aktów ślubnych sporządzono 79, aktów zgonu 84. Zmarło kobiet 35, mężczyzn 39, dzieci 10.

W ewidencji Referatu Administracyjnego znajdują się również akta stanu cywilnego baptystów, adwentystów, marjawitów i mahometan. W roku 1927 wydano 2 odpisy aktu urodzenia baptystów.

Dla osób, które we właściwym czasie albo też wcale nie miały sporządzonego aktu urodzenia, sporządzono w 1927 roku 54 aktów określenia wieku. Celem kontroli wydawanych aktów określenia wieku zaprowadzona została księga, w której rejestruje się każdy sporządzony akt.

Czynności kancelaryjne, związane z prowadzeniem aktów stanu cywilnego, polegają na wydawaniu metryk i odpisów na żądanie osób zainteresowanych oraz władz. Metryki urodzenia wkraczających w wiek poborowy przesyłane są właściwym Urzędom Gminnym.

Referat Administracyjny przesyła również kwartalne wykazy imienne urodzonych, zaślubionych i zmarłych Głównemu Urzędowi Statystycznemu oraz wykazy miesięczne zmarłych Urzędowi Skarbowemu w związku z wymiarem podatku spadkowego.

Opłaty

Za akta stanu cywilnego, jak również odpisy i metryki, pobierane są opłaty według następujących stawek: Za zestawienie lub pełny wypis aktu urodzenia — 4 zł., ślubu — 8 zł., śmierci — 4 zł; za metrykę na druku 1 zł, za akt określenia wieku — 10 zł.

Księgi stałej ludności.

Księgi ludności przyłączonych terenów

W roku sprawozdawczym z powodu przyłączenia do miasta terenów podmiejskich przejęte były przez Magistrat księgi stałej ludności i dowody do tychże ksiąg z Urzędów Gminnych, do których poprzednio należały przyłączone osady i wsie. Wobec tego jednak, że z terenów przyłączonych nie wszystkie wsie w całości przeszły pod Zarząd Miasta, w związku z czem i księgi tych wsi nie zostały przekazane, przeto dla mieszkańców tych miejscowości założono nowe księgi.

Stali mieszkańcy

Do ksiąg stałej ludności wszystkich terenów przyłączonych zaprowadzone zostały skorowidze. Dowody do ksiąg ludności zostały skompletowane i uporządkowane. Liczba stałych mieszkańców z powodu przyłączenia nowych terenów wzrosła o 3787 osób, ogólna zatem liczba wniesionych do ksiąg stałej ludności wyniosła 26217 osób.

Uzupełnianie ksiąg

W roku sprawozdawczym uzupełniono księgi ludności na podstawie nadsyłanych wykazów parafjalnych urodzeń, ślubów i zgonów, zawiadomień z Urzędów gminnych oraz dowodów metrykalnych, złożonych osobiście przez osoby zainteresowane. Uzupełnienia te polegały na wykreślaniu zmarłych, dopisywaniu i wykreślaniu kobiet z powodu zmiany ich stanu cywilnego oraz dopisywaniu dzieci. Ogólna suma dokonanych wpisów i adnotacyj w uzupełnieniu ksiąg wyniosła 516.

Dane o urodzonych, zaślubionych lub zmarłych, przynależnych do innych miejscowości, przesłane zostały właściwym Urzędom Gminnym celem uskutecznienia odpowiednich zmian w księgach stałej ludności.

Na skutek zawiadomień Prokuratorji i innych władz uczyniono w księgach ludności 42 adnotacyj o karach, poniesionych przez stałych mieszkańców za przestępstwa karne. W 272 wypadkach udzielono informacyj władzom sądowym o zachowaniu się oraz karalności osób podejrzanych o przestępstwa karne, albo też znajdujących się pod śledztwem. Na mocy zawiadomienia Starostwa uskuteczniono 72 adnotacyj o wydaniu dowodów osobistych.

Przesiedlenia

Podań w sprawie przesiedlenia osób z innych miejscowości do Włocławka załatwiono 17, podań zaś w sprawie przesiedlenia stałych mieszkańców Włocławka do innych miejscowości — 5.

W roku sprawozdawczym wydano wyciągów z ksiąg ludności 457, z czego osobom prywatnym 410, konsulatom zaś i władzom administracyjnym 47.

Opłaty

W sprawach ksiąg ludności opłaty ustalone są w następujących stawkach: za wyciąg, zawierający dane do 3-ch osób — 1 zł.; — więcej niż 3 osoby — 2 zł.; za przesiedlenie lub wpisanie do ksiąg ludności osoby pojedyńczej lub rodziny od 3 osób — zł. 6.

Sprawy Przemysłowe.

Rzemiosło

Na podstawie okólnika Wojewody Warszawskiego z dnia 23 września 1924 r. L. P. H. 626/4/W. zlecone zostały Magistratowi czynności, tyczące się rejestracji i wydawania uprawnień na zakłady rzemieślnicze. Rejestrację przeprowadzono w 1926 roku. Uprawnienia na wykonywanie rzemiosła wydano zarejestrowanym w formie potwierdzeń zgłoszeń po zbadaniu pomieszczeń zakładów przez Komisję Sanitarno - Budowlaną. W związku z tem zaprowadzono rejestry potwierdzeń zgłoszeń, wydanych dla zakładów rzemieślniczych, i oddzielnie potwierdzeń zgłoszeń, wydanych rzemieślnikom niecechowym.

W roku 1927 potwierdzono 9 zgłoszeń.

Stosownie do cytowanego okólnika Magistrat przesłał Województwu poniżej podany cyfrowy wykaz warsztatów rzemieślniczych, istniejących na terenie miasta według stanu na 1.VII.1927. Wykaz ten daje niejakie pojęcie o stanie rzemiosła w naszem mieście.

WYKAZ WARSZTATÓW RZEMIEŚLNICZYCH, ISTNIEJĄCYCH NA TERENIE M. WŁOCŁAWKA W DNIU 1.VII 1927 r.

Rodzaj warsztatu	Ilość warsztatów należących do majstrów		Rodzaj warsztatu	Ilość warsztatów należących do majstrów	
	cechowych	niecechow.		cechowych	niecechow.
Piekarski	47	3	Fryzjerski i perukarski	28	4
Ciesielski i murarski . .	23	1	Rzeźnicki i masarski .	55	29
Malarski i lakierniczy .	26	3	Ślusarski	56	4
Szewski i cholewkarski .	23	70	Krawiecki	14	90
Rymarsko-Siodlarski . .	20	7	Stelmarski	41	—
Koszykarski	12	—	Bednarski	15	—

Rodzaj warsztatu	Ilość warsztatów należących do majstrów		Rodzaj warsztatu	Ilość warsztatów należących do majstrów	
	cechowych	niecechow.		cechowych	niecechow.
Stolarski	33	25	Elektotechniczny. . .	—	5
Zduński	13	—	Kapeluszniczy	—	3
Kowalski	21	—	Bieliźniarski	—	9
Olejarnie małe . . .		2	Kaszowniczy	—	2
Blacharski	—	6	Kamieniarski	—	3
Szczotkarski	—	2	Zegarmistrzowski . .	—	16
Kotlarski	—	2	Jubilerski	—	8
Sitarski i druciarski . .	—	2	Pilnikarski	—	2
Pantotlarski	—	6	Hafciarski	—	2
Nawijalnia nici . . .	—	3	Rękawiczniczy . . .	—	2
Introligatorski . . .	—	4	Farbiarski	—	1
Tokarski	—	4	Cukierniczy	—	4
Czapniczy	—	11	Wyrób" gilz	—	1
Torebkarski i pudełkarski	—	7	Bronzowniczy	—	1
			Grawerski	—	1
Kuśnierski	—	4	Garncarski.	—	1
Powroźniczy	—	3			
Wyrób wody sodowej .	—	6	Ogółem .	427	363
Wędzarnie śledzi . . .	—	3			
Litograficzny	—	1		790	

Cechy

Z mocy postanowienia b. Namiestnika Królewskiego w Radzie Stanu z dnia 31.XII. 1816 roku Magistrat załatwiał sprawy cechów rzemieślniczych.

Sprawy te z dn. 23.9.1925 r. zostały przydzielone Referatowi Administracyjnemu. R eferat prowadził księgi protokułów wyzwolin na majstrów i czeladników oraz księgi kasowe wpływów, pobieranych przez Urzędy Starszych za te czynności. W roku 1927 sporządzono protokułów wyzwolin na czeladników 194, na majstrów 137, zapisów uczniów 58.

Tak znaczna liczba wyzwolin w r. 1927 tłomaczy się tem, że na skutek wydanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowem z dnia 7-go czerwca 1927 r. cechy utraciły z dniem 15 grudnia tegoż roku swój napół urzędowy charakter. Po tym terminie stały się one wyłącznie korporacjami, związanemi w swej działalności z Izbą Rzemieślniczą. Te właśnie względy skłoniły wielu rzemieślników, którzy do owego czasu nie starali się o uzyskanie świadectw cechowych, gdyż było to związane z pewnemi kosztami, do zdobycia, odpowiadających ich kwalifikacjom, dyplomów.

Na terenie miasta istnieją następujące cechy:

1. Piekarski założony 9.XIII. 1817 r.
2. Murarski „ około 1850 r.
3. Mularski i lakierniczy „ 30.III. 1919 r.
4. Szewcki „ 7.XII. 1817 r.
5. Siodlarsko-rymarski „ około 1850 r.
6. Koszykarski „ 13.1 1918 r.
7. Fryzjerski i perukarski, „ 14.VIII. 1921 r.
8. Rzeźnicki „ 2.XII. 1817 r.
9. Ślusarski „ około 1820 r.
10. Krawiecki „ 8.XII. 1817 r.
11. Stelmarski „ około 1820 r.
12. Bednarski „ około 1820 r.
13. Stolarki „ okolo 1820 r.
14. Zduński „ 9.XIII. 1817 r.
15. Kowalski „ około 1820 r.
16. Ciesielski „ około 1850 r.

Przemysł dorożkarski

Dorożkarstwem w mieście mogą trudnić się tylko te osoby, które posiadają od Magistratu stosowne zezwolenie, wydawane na mocy przepisów dla dorożkarzy.

Przepisy te Magistrat uchwalił w 1925 roku zgodnie z postanowieniem Dekretu o samorządzie miejskim z 1919 r. Zezwoleń wydano ogółem dla dorożek konnych 29, dla samochodowych 32, z tego zaś w roku sprawozdawczym dla dorożek konnych 5, dla dorożek samochodowych 9. Ponadto wydano 2 zezwolenia na prawo powożenia dorożką konną. Osoby, które otrzymują zezwolenia, wciągane są do rejestrów.

W 1927 roku odbył się przegląd dorożek. Komisja sprawdzała uprząż koni, ogólny stan dorożek i liberyj dorożkarzy.

Oprócz tego w 1927 roku sporządzony został wykaz furmanów i kantorów przewozowych. Zarejestrowano 34 furmanów i 7 kantorów przewozowych.

Sprawy różne.

Dyżury koni

W myśl przepisów w przedmiocie zarządzeń ochronnych przeciw pożarom oraz stosowaniu środków zaradczych przy gaszeniu ognia (Instr. Komitetu Rządzącego dla spraw wewn. i policji) posiadacze koni w mieście obowiązani są w razie pożaru przyprowadzać po jednej parze koni do dyspozycji miejscowej Straży Ogniowej. Ponieważ Straż Ogniowa w wypadku pożaru do przewozu narzędzi i taboru do gaszenia ognia potrzebuje 15 par koni, przeto na zasadzie specjalnego rozkładu wyznacza się właścicielom koni według kolejności miesięczne dyżury. Dyżur obowiązuje do wysyłania koni do remizy Straży Ogniowej na każdy sygnał syreny. Od obowiązku tego zwolnieni są furmani i dorożkarze. Rozkład dyżurów co miesiąc komunikuje się Zarządowi Straży Ogniowej i Komisarjatowi Policji Państwowej.

Świadectwa moralności i zawodu

Podań w sprawach o wydanie świadectw moralności załatwiono 177, z tego uwzględniono 165, nie uwzględniono 12 z powodu ujemnej opinji o petentach. Podań o wydanie świadectw zawodu załatwiono 35.

Poświadczanie ksiąg handlowych

Według kontroli poświadczeń ksiąg handlowych — oparafowano i poświadczono 53 księgi handlowe miejscowych firm. Czynności te wykonywane są przez Referat Administracyjny na podstawie art. 50 ustawy z dnia 14.V. 1923 r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego oraz p. 6 litery B statutu opłat administracyjnych na rzecz m. Włocławka.

Z nakreślonego wyżej obrazu prac Referatu Administracyjnego widać, iż wykonywuje on mnóstwo czynności; liczba ich okazuje stałą tendencję ku wzrostowi, to też, bardzo szczupły personel tego Referatu, bo składający się zaledwie z dwuch osób: referenta i kancelistki, będzie musiał być powiększony, zwłaszcza, że Państwo stale przekazuje samorządowi różnego rodzaju sprawy administracyjne.

BIURO STATYSTYCZNE

Utworzenie Referatu Statystycznego

Referat Statystyczny Wydziału Głównego, nazywany Biurem Statystycznem, utworzony został uchwałą Magistratu z dnia 4 sierpnia 1927 roku. W ten sposób nawiązano do dawnych prac statystycznych, przerwanych w r. 1925, gdyż należy zaznaczyć, że przy Wydziale Głównym istniało od roku 1920 Biuro Statystyczne, zlikwidowane w wspomnianym roku przy reorganizacji Wydziału.

Na stanowisko referenta statystycznego powołany został Józef Kłodawski, referent Wydziału Finansowego.

Zadaniem Biura Statystycznego według uchwały Magistratu jest prowadzenie prac statystycznych przedewszystkiem z dziedziny statystyki administracyjno-samorządowej, związanej bezpośrednio z działalnoscią samorządu m. Włocławka, jak również prac, ujmujących w liczbach stosunki życia miejskiego oraz warunki i wyniki działalności samorządu.

Pierwszą czynnością Biura Statystycznego, które poczęło funkcjonować od 1-go września 1927 roku, było zebranie informacyj od Wydziałów i Przedsiębiorstw miejskich o prowadzonej przez nie statystyce dla Władz Państwowych, Głównego Urzędu Statystycznego lub dla własnych potrzeb. Następną czynnością było skupienie w Biurze Statystycznem bardziej wartościowych dla Zarządu Miasta perjodycznych danych statystycznych.

Z chwilą utworzenia Biura Statystycznego coraz więcej prac zaczęło się w niem koncentrować, gdyż wiele czynności statystycznych i rejestracyjnych, wykonywanych dotychczas przez różne referaty i Wydziały, obecnie spadło na Biuro Statystyczne. Dlatego też natychmiastową koniecznością okazało się zwiększenie personelu Biura do liczby 2-ch pracowników. W rezultacie zaangażowany został do Biura praktykant, student prawa.

Regulamin Biura Statystycznego

Celem bliższego określenia czynności B. St. Magistrat uchwalił w dniu 1 grudnia 1927 roku regulamin Biura Statystycznego oraz plan prac statystycznych.

Ze względu na to, że regulamin ten określa dokładnie zakres działalności tego Biura, zamieszcza go się w całości. Brzmi on, jak następuje:

§ 1. Prace statystyczne Magistratu m. Włocławka koncentrują się w Biurze Statystycznem, będącem oddzielnym referatem przy Wydziale Głównym Magistratu.

§ 2. Do zakresu działalności Biura Statystycznego należy:

1) gromadzenie i opracowywanie materjałów, dotyczących: a) całokształtu gospodarki samorządu m. Włocławka, b) stanu, rozwoju i potrzeb poszczególnych dziedzin społecznego i gospodarczego życia miasta;
2) przygotowywanie sprawozdań z działalności Magistratu;
3) wydawanie publikacyj statystycznych;
4) opracowywanie biuletynów statystycznych dla prasy miejscowej;
5) opracowywanie notatek i prac statystycznych dla prezydenta miasta i Magistratu;
6) przeprowadzanie ankiet i rejestracyj statystycznych;
7) gromadzenie wszelkich publikacyj z dziedziny statystyki;
8) wykonywanie zleceń Głównego Urzędu Statystycznego i władz państwowych w zakresie statystyki.

§ 3. Pracami Biura Statystycznego kieruje referent statystyczny przy pomocy potrzebnego personelu urzędniczego.

§ 4. Wszystkie Wydziały i instytucje miejskie obowiązane są na żądanie Biura Statystycznego dostarczać danych statystycznych oraz zasięgać opinji Biura Statystycznego we wszelkich prowadzonych i przedsiębranych przez nie pracach statystycznych.

§ 5. Wiadomości uzyskane przez Biuro Statystyczne od miejscowych władz i organów państwowych — na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 2.X.1922 r. (Monitor Polski Nr. 238 z dnia 19.X.1922 r.) mogą służyć tylko do celów statystycznych i nie mogą być udzielane władzom publicznym, ani też osobom prywatnym w innym celu.

§ 6. Regulamin niniejszy obowiązuje z dniem uchwalenia go przez Magistrat.

Na szczególne zaznaczenie zasługuje § 5 regulaminu. Wymienione w nim jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2.X. 1922 r. w przedmiocie nałożenia obowiązku na władze i organa państwowe dostarczania miejskim biurom statystycznym posiadanych materjałów dla celów statystycznych. Rozporządzenie to daje biurom statystycznym kilku miast, między innemi i Włocławkowi, poważne uprawnienia statystyczne. Uzyskanie ich jest zasługą dawnego Biura Statystycznego, które w r. 1920 przeprowadziło dla potrzeb miejskich jednodniowy spis ludności oraz w r. 1921 pierwszy powszechny państwowy spis ludności i zwierząt gospodarskich na terenie miasta.

Plan prac statystycznych

Łącznie z regulaminem przyjęty został, jak wyżej zaznaczono, plan prac Biura Statystycznego. Plan ten obejmuje całokształt gospodarki miejskiej i w pewnym zakresie nieomal wszystkie dziedziny społecznego i gospodarczego miasta. Plan opracowany został pod kątem widzenia, ażeby dane i opracowania statystyczne mogły służyć przedewszystkiem do celów praktycznych administracji samorządowej, przygotowania sprawozdania rocznego z działalności Magistratu, a następnie do badań specjalnych życia miasta, umożliwiających Zarządowi Miejskiemu orjentację co do kierunku jego działalności.

Plan wyszczególnia 15 działów statystyki, z których każdy zawiera od kilku do kilkunastu punktów. Wyszczególnia się tylko działy:

1. Ruch ludności: naturalny i wędrówki. 2. Zdrowotność. 3. Szkolnictwo i Kultura. 4. Statystyka moralna (przestępczość). 5. Statystyka polityczna (wybory). 6. Opieka Społeczna. 7. Majątek, budownictwo, stosunki mieszkaniowe. 8. Przemysł. 9. Praca. 10. Handel i Finanse. 11. Ceny. 12. Konsumcja. 13. Finanse miejskie. 14. Administracja samorządowa ogólna. 15. Przedsiębiorstwa miejskie.

Plan prac statystycznych potraktowany został dość szeroko, niemniej Magistrat zdaje sobie dobrze z tego sprawę, że nie może być on natychmiast z wielu przyczyn zrealizowany. Jedną z przyczyn jest to, iż właściwe zorganizowanie statystyki miejskiej jest rzeczą niełatwą, gdyż w obecnych warunkach wymaga większego przygotowania teoretycznego i praktyki w tej dziedzinie, zwłaszcza dlatego, że statystyka miejska w Polsce nie została jeszcze ujednostajniona. To też duże usługi przy organizacji prac statystycznych oddała pracownikom Biura Statystycznego rozprawa dra J. Piekałkiewicza, naczelnika Wydziału w Głównym Urzędzie Statystycznym p. t. „Statystyka miejska w Polsce", która wydrukowana została w zeszycie I kwartalnika Statystycznego z r. 1927.

Co się tyczy statystyki, odnoszącej się do działalności Zarządu Miasta, prawie we wszystkich działach, wymienionych w planie, została ona zorganizowana. W działach, obrazujących życie miasta, statystyka w części jest już prowadzona, w części zaś znajduje się w tadjum organizacji.

Prace Biura Statystycznego

Prace Biura Statystycznego można podzielić na statystyczne i niestatystyczne. W jednych i drugich można znów rozróżnić prace własnego i poruczoczonego zakresu działania.

Z własnych prac statystycznych, zorganizowanych zgodnie z planem, należy przedewszystkiem wyszczególnić prace w zakresie statystyki działalności administracji

miejskiej wogóle. W tym dziale najszerzej potraktowana została statystyka sanitarna i finansów miejskich.

W dziedzinie statystyki, obrazującej życie miasta, objęto — jak już wyżej wspomniano — tylko niektóre przejawy tego życia.

Statystyka ruchu naturalnego

Przedewszystkiem postanowiono zorganizować statystykę ruchu naturalnego ludności. W tym celu Magistrat zwrócił się w grudniu r. ub. do Głównego Urzędu Statystycznego o wyjednanie dla Biura Statystycznego uprawnień przewidzianych w art. 4 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 lutego 1927 r. o statystyce ruchu naturalnego ludności. Z chwilą uzyskania tych uprawnień ewidencję ruchu naturalnego na terenie miasta Włocławka prowadziłoby Biuro Statystyczne Magistratu, a nie Starostwo. Na prośbę Magistratu Główny Urząd Statystyczny odpowiedział odmownie wyjaśniając, iż według dotychczasowej praktyki wspomniane uprawnienia udzielone były tylko Magistratom miast, liczących ponad 100.000. ludności. W piśmie swem Główny Urząd Statystyczny zwrócił wszelako uwagę na możliwość wykorzystania przez B. St. sprawozdań, sporządzanych przez Urzędy Stanu Cywilnego, gdyż dostarczane są one do Starostwa najpóźniej w 15 dni po upływie kwartału sprawozdawczego, gdy tymczasem Starostwo obowiązane jest przesłać je do Gł. U. Stat. dopiero w półtora miesiąca po upływie kwartału t. j. w miesiąc po ich otrzymaniu. Z tego wynika, iż w ciągu tego miesiąca B. St., porozumiawszy się ze Starostwem, mogłoby wyzyskać nadesłane sprawozdania. Ze wskazówki Głównego Urzędu Statystycznego Biuro Statystyczne postanowiło skorzystać, począwszy od r. 1928, tymczasem zaś ograniczyło się do prowadzenia statystyki ruchu naturalnego ludności w skromniejszym zakresie.

Na ruch naturalny ludności składają się: małżeństwa, urodzenia i zgony.

Co się tyczy małżeństw, Biuro Statystyczne posiada dane miesięczne o liczbie zawartych małżeństw z uwzględnieniem małżeństw wyznaniowo mieszanych i wyznania małżonków.

Dane o urodzeniach obejmują ogólną liczbę urodzeń, wyznanie, liczbę urodzeń żywych i nieżywych — ze zróżniczkowaniem jednych i drugich: na ślubne i nieślubne, chłopców i dziewczęta.

O śmiertelności mieszkańców Biuro Statystyczne posiada dane stosunkowo bardzo szczegółowe, gdyż potrzebne wiadomości przewidziane są w formularzu świadectwa śmierci, ustalonym od kilku lat przez Wydział Zdrowia Magistratu. Ze względu na to, że z dokładnie wypełnionych przez lekarzy świadectw śmierci możnaby otrzymać bardzo bogaty i ważny materjał statystyczny, podaje się, jakie dane uwzględnia formularz A więc: 1) imię i nazwisko osoby zmarłej, 2) płeć, 3) wiek, 4) datę śmierci, 5) przyczynę śmierci, 6) podpis lekarza, 7) wyznanie, 8) stan z uwzględnieniem podziału dzieci na ślubne i nieślubne, 9) zawód, 10) miejsce zamieszkania, rodzaj mieszkania (suteryna poddasze i t. p.), ilość izb, liczbę zamieszkałych osób, 11) miejsce leczenia i nazwisko leczącego, 12) sposób karmienia (piersią matki miesięcy... piersią mamki miesięcy..., sztuczne). Niestety sprawa właściwej śmiertelności nie jest dostatecznie doceniana przez lekarzy miejscowych, gdyż w zbyt wielu wypadkach świadectwa śmierci nie są należycie wypełniane lub też nawet — co gorzej wystawione są na receptach lub kartkach z notesu. Ażeby i w takich wypadkach uzyskać potrzebne informacje, Magistrat zwrócił się do Urzędów Stanu Cywilnego o uzupełnienie tego rodzaju świadectw danemi, udzielanemi przez osoby, zgłaszające się do Urzędów w sprawie pochowania zwłok. Należy jednak zauważyć, iż liczba niewłaściwych świadectw śmierci powoli zmiejsza się, do czego przyczyniła się w pewnej mierze odezwa Magistratu, wystosowana do każdego z lekarzy.

Dane o skonach usystematyzowane są w pięciu tablicach, sporządzanych co miesiąc. Pierwsza tablica grupuje skony podług przyczyny, płci, wyznania i wieku; druga — p/g stanu cywilnego i wyznania; trzecia — p/g zawodów, wieku, wyznania i płci; czwarta — p/g przyczyny, zawodu, wyznania i płci; piąta tablica obejmuje skony niemowląt, uwzględniając podział na: ślubne i nieślubne, chłopców i dziewczęta, chrześcian i żydów, rozróżniając przytem wiek zmarłego niemowlęcia: do 1 tygodnia, od 1 tygodnia do 1 miesiąca, od 1 — 2 miesięcy, od 2 — 3, od 3 -- 6 i od 6 — 12 miesięcy.

Dane o ruchu naturalnym ludności otrzymało Biuro Statystyczne z urzędów parafjalnych i z Urzędu Stanu Cywilnego wyznań niechrześcijańskich przy Magistracie, przyczem tygodniowe dane o śmiertelności nadsyła Wydział Zdrowia w formie świadectw śmierci.

Wędrówki

Prócz statystyki ruchu naturalnego ludności, małżeństw, urodzeń i skonów — Biuro Statystyczne prowadzi również statystykę zwykłego ruchu ludności, t. zw. wędrówek. Dane o wędrówkach dostarczane są co miesiąc przez Biuro Meldunkowe,

wykazujące liczbę przemeldowań, zameldowań i wymeldowań chrześcijan i żydów, liczbę ludności na początku miesiąca, przyrost i liczbę ludności w końcu miesiąca. Według tych danych liczba ludności m. Włocławka w dniu 31 marca b. r. wynosiła 49.735 mieszkańców.

Przestępczość

Celem posiadania do pewnego stopnia obrazu moralności życia miejskiego Biuro Statystyczne zwróciło się do Komisarjatu Policji Państwowej we Włocławku o nadsyłanie co miesiąc wykazu przestępstw, przekroczeń i aresztowań według wzoru statystyki prowadzonej przez Policję Państwową.

Wybory do Rady Miejskiej oraz Sejmu i Senatu

Stosunki polityczne w mieście, odzwierciadlone w wyborach do Rady Miejskiej, które odbyły się w październiku roku 1927, oraz w wyborach do Sejmu i Senatu w r. 1928, ujęte zostały przez Biuro Statystyczne w kilku tablicach, ilustrujących w liczbach bezwzględnych i procentowych wyniki wyborów gminnych. Co się tyczy wyborów do ciał prawodawczych na terenie Włocławka, zebrany został jedynie właściwy materjał.

Statystyka konsumcji

Z dziedziny statystyki konsumcji skoncentrowano w Biurze Statystycznem dane o uboju zwierząt w Rzeźni Miejskiej, o uboju potajemnym i spędzie zwierząt na targowiska, jak również — w związku ze sprawozdaniami miesięcznemi Elektrowni Miejskiej — uzyskano informacje o zużyciu elektryczności.

Wymienione dotychczas dane statystyczne zbierane są co tydzień, co miesiąc, co kwartał, co rok lub jednorazowo.

Innych dziedzin życia miasta, mianowicie: przemysłu, pracy, handlu i finansów oczywiście w granicach ustalonego planu prac, statystyka nie objęła ze względu na poważne obarczenie Biura Statystycznego pracami, poruczonemi Zarządowi Miasta przez Władze Nadzorcze. O pracach tych będzie mowa dalej.

Ze sporadycznych ważniejszych prac statystycznych należy wymienić zebranie danych o konsumcji mleka we Włocławku, eo pozostawało w związku z zamiarem założenia tutaj przez grupę ziemian spółdzielczej mleczarni parowej, następnie udzielenie Związkowi Miast informacji o obecnym stanie miasta, jak również danych, tyczących się m. Włocławka, potrzebnych do referatu o zagadnieniu wywłaszczania w miastach, który ma być wygłoszony przez reprezentanta Polski na kongresie miast w Sewilli.

Statystyka cen

Z prac statystycznych poruczonych Biuro Statystyczne Magistratu prowadzi dla Głównego Urzędu Statystycznego statystykę cen artykułów pierwszej potrzeby. Z chwilą założenia Biura Statystycznego sposób notowania cen udoskonalono, zwiększając liczbę notowań, bardziej dopilnowując regularnego podawania cen, oraz tworząc — zgodnie z przepisami — Komisję Rzeczoznawców do opinjowania notowanych cen artykułów pierwszej potrzeby.

Statystyka chorób zakaźnych

Dla Państwowej Szkoły Higjeny Biuro Statystyczne prowadzi tygodniową statystykę zachorowań i zgonów na choroby zakaźne.

Spis zwierząt gospodarskich

Bardzo poważną pracą Biura Statystycznego było przeprowadzenie spisu zwierząt gospodarskich na terenie miasta. Spis taki dokonany został w całej Rzeczypospolitej w/g stanu z dnia 30 listopada 1927 roku. Przy spisie zwierząt we Włocławku zatrudniono 5 pracowników w ciągu 6 dni od 1 do 6 grudnia. Spis ten wykazał, iż w obrębie miasta znajdowało się 802 koni, 768 sztuk bydła rogatego, 1235 sztuk trzody chlewnej, 165 owiec i 218 kóz. Z porównania liczby zwierząt gospodarskich w poprzednich granicach miasta z takiemiż danemi, osiągniętemi z powszechnego spisu zwierząt 30 września 1921 roku, wynika, iż w mieście (w danych granicach) wzrosła liczba koni, natomiast spadła liczba krów. Zjawisko to tłumaczy się w dużym stopniu ożywieniem tętna gospodarczego miasta (ruch budowlany, lepsze położenie przemysłu, inwestycje miejskie i t. p.), wskutek czego wielu posiadaczy krów wyzbyło się ich, nabywając wzamian konie, żeby móc zająć się furmaństwem.

Spis zwierząt gospodarskich w mieście, choć nakazany przez Władze Państwowe i dla celów państwowych, okazał się bardzo pożyteczny dla miejskiego nadzoru weterynaryjnego, jak również stanowi cenny materjał, umożliwiający wniknięcie w pewnej mierze w stosunki rolne na terenie miasta, posiadającego obecnie — po włączeniu do miasta w r. 1927 terenów okolicznych — bardzo wiele gospodarstw rolnych.

Prócz wyżej wymienionych większych prac statystycznych poruczonych Biuro Statystyczne załatwiło szereg drobniejszych, jak naprzykład wypowiedziało swe uwagi na życzenie Gł. U. Stat. w sprawie sposobu przeprowadzenia spisu nabiału w miastach udzieliło informacji Komisji Ankietowej badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany co do stanu przemysłu garbarskiego we Włocławku i t. p.

Do zakresu czynności Biura Statystycznego należą również prace niestatystyczne zarówno własne, jak i poruczone. Trudno je było wyeliminować ze względu na dotychczasowy podział pracy w Wydziale Głównym, jak również z przyczyn natury wyłącznie praktycznej.

Udzielanie informacyj o stanie miasta

Tak więc Biuro Statystyczne ma obowiązek udzielenia informacyj o stanie miasta, zarówno osobom prywatnym, jak i instytucjom i urzędom. W okresie sprawozdawczym liczba ich była dość znaczna.

Większą pracą Biura Statystycznego w tym dziale było opracowanie dla Władz Nadzorczych wykazu przeprowadzonych przez miasto inwestycyj, jak również — w myśl wskazówek Prezydenta Miasta — programu inwestycyj na najbliższe lata, ze szczególnem uwzględnieniem pierwszego 3-chlecia.

Przygotowanie sprawozdania rocznego z działalności Magistratu

Do bardzo poważnych prac Biura Statystycznego należy przygotowanie sprawozdania rocznego z działalności Magistratu. W okresie sprawozdawczym Biuro Statystyczne opracowało szczegółowy plan sprawozdania z działalności Zarządu Miasta za 1927/28. Ogólna redakcja sprawozdania, opracowywanego w poszczególnych działach przez właściwych kierowników i referentów została powierzona przez Magistrat referentowi statystycznemu. Prace przygotowawcze nad sprawozdaniem rocznem rozpoczęte zostały w lutym roku 1928.

Badanie cen artykułów pierwszej potrzeby

Do stałych czynności, zleconych Magistratowi, a wykonywanych przez Biuro Statystyczne, należą sprawy badania cen artykułów pierwszej potrzeby i poświadczenia cen na rachunkach dla Władz Państwowych.

Sprawy badania cen artykułów pierwszej potrzeby powierzone są — zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 lutego 1926 roku o uregulowaniu cen — Komisji do badania cen, która wypowiada swą opinję przed wyznaczeniem cen przez Magistrat. Opinja Komisji nie jest dla Magistratu obowiązująca, jednak na Zarządzie Miasta spoczywa obowiązek zasięgania tej opinji. W skład Komisji wchodzą przedstawiciele producentów i konsumentów. Przewodniczącym Komisji jest z Urzędu Prezydent miasta względnie jego zastępca. Zazwyczaj przewodniczył ławnik Gutowski, następnie ławnik Kossobudzki oraz ławnik Markowski.

Włocławska Komisja badania cen dzieli się na dwie sekcje: mączną i mięsną.

Sekcja Mączna

W skład Sekcji Mącznej wchodzą z ramienia producentów: L. Gnezner, J. Mohr i M. Czarny; z ramienia konsumentów: Fr. Olejniczak, St. Topolewski i radny K. Kasia. Sekcja ta odbyła w okresie sprawozdawczym 17 posiedzeń, często w bardzo krótkich odstępach czasu, jak nprz. w marcu r. 1928, co pozostawało w związku z ciągłą zwyżką cen na zboże.

Sekcja Mięsna

W skład Sekcji Mięsnej wchodzą z ramienia wytwórców: A. Bocheński, T. Humięcki i C. Bacciarelli; z ramienia spożywców: radna F. Dowmontowa, H. Dyko i S. Czarny. Sekcja Mięsna odbyła 4 posiedzenia — wszystkie w I kwartale 1928 roku. Co się tyczy cen na mięso należy zaznaczyć, iż znacznej zniżce uległy ceny na mięso wieprzowe i jego przetwory w związku z obniżeniem cen nierogacizny.

Mówiąc o sprawie wyznaczenia obowiązujących cen na mąkę, pieczywo i mięso, trzeba stwierdzić, iż ustalenie tych cen przez Magistrat żadnego większego wpływu na ich kształtowanie się nie wywiera, gdyż Magistrat właściwie rozpatruje jedynie kalkulację produkcji mąki i wyrobu pieczywa, uboju i przerobu mięsa, nie mając najmniejszej możności wpłynąć na ceny surowca. Ustalenie cen może tylko ograniczyć — i to jest główny pożytek z urzędowego ustalenia cen artykułów pierwszej potrzeby — nadmierne zyski przetwórców.

Poświadczanie rachunków

Jak wspomniano już wyżej Biuro Statystyczne ma obowiązek kontrolowania i poświadczania cen na przedstawionych rachunkach dla władz państwowych. Czynności te nie mają nic wspólnego z istotnemi zadaniami statystyki miejskiej, wszelako ze względu na to, że w porównaniu z zakresem działalności innych referatów Wydziału Głównego najbliższe powinowactwo okazują z pracami Biura Statystycznego, przeto jemu zostały przydzielone. Potwierdzając ceny na rachunkach, B. St. sprawdzało je gruntownie. W dwuch wypadkach na wniosek Biura Statystycznego Magistrat wystąpił do Prokuratora o pociągnięcie jednego z wystawców rachunku do odpowiedzialności za lichwę, w następstwie czego Prokurator przeprowadził dochodzenie, umarzając wszelako sprawę z powodu nieustalenia cech przestępstwa.

Dane dla Władz Państwowych o produkcji rolnej i zwierzęcej

Wielce uciążliwą dla Biura Statystycznego pracą z powodu trudności zdobycia danych było udzielenie Województwu Warszawskiemu informacyj o stanie produkcji rolnej, zwierzęcej i t. d. na terenie m. Włocławka. Częściowo dane o stanie zasiewów zostały dodatkowo zebrane przy okazji przeprowadzania spisu zwierząt gospodarskich. Obecnie tego rodzaju prace zostały ułatwione, gdyż na podstawie rozporządzenia Rady

Ministrów z dnia 2 marca 1928 r. o statystyce produkcji rolnej zarządy gmin obowiązane są co roku sporządzać rejestr produkcji rolniczej do dnia 15 listopada i rejestr zwierząt gospodarskich w/g stanu z 30 czerwca do dnia 15 września.

Rejestracja radjofonicznych urządzeń

Również żmudną pracą, jak wyżej wymieniona, a nie mającą zasadniczo nic wspólnego ze statystyką, była — zlecona Magistratowi przez Wojewodę Warszawskiego — rejestracja radjofonicznych urządzeń na terenie miasta. Rejestracja ta wymagała rozesłania wykazów wszystkim właścicielom nieruchomości, a następnie sprawdzenia zwracanych wykazów, w których wszyscy lokatorzy i sublokatorzy, niezależnie od tego czy posiadali radjoaparaty, czy ich nie posiadali, obowiązani byli stwierdzić to własnoręcznym podpisem.

Pomoc ruchowi regjonalnemu

Do wdzięcznych czynności Biura Statystycznego, mimo że również nie mają charakteru statystycznego, należą prace w zakresie studjów regjonalnych, zalecone samorządom okólnikiem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Prac w tej dziedzinie B. St. specjalnie nie podjęło, nawiązując jedynie kontakt z Sekcją Regjonalistyczną Kuj. Oddziału Pol. Tow. Krajoznawczego i służąc poszczególnym jej członkom wszelką dostępną pomocą co do dostarczania potrzebnych do danego opracowania materjałów.

Znaczenie statystyki miejskiej

Zobrazowawszy w ogólnym zarysie organizację i prace Biura Statystycznego, należy w końcu mocno podkreślić znaczenie dla gospodarki miejskiej decyzji Magistratu w sprawie utworzenia tegoż.

Statystyka miejska jest swego rodzaju „buchalterją życia gospodarczego i społecznego", i jak buchalterja dla wielkiego przedsiębiorstwa, tak i statystyka dla samorządów miejskich jest rzeczą nieodzowną w ich działalności. Bez właściwie prowadzonej statystyki miejskiej, dokładnie ilustrującej przejawy i tendencje rozwojowe życia miasta i samą działalność samorządu, niepodobna sobie wyobrazić, ażeby kierunek polityki miejskiej miał właściwy punkt wyjścia i opierał się na trwałych podstawach.

Oczywiście, podkreślając tak mocno rolę statystyki w gospodarce samorządu, ma się na myśli należycie prowadzoną statystyką miejską. Otóż w tej dziedzinie miasta nie znajdują dotychczas potrzebnej pomocy. Konieczną rzeczą jest ustalenie w pewnym, choćby niezbyt rozległym zakresie, wzorów statystycznych, któreby ułatwiły miastom, zwłaszcza mniejszym, jej zorganizowanie, jak również umożliwiłyby porównanie danych poszczególnych miast. Sprawa ta jest nader pilna. Statystyka miejska mogłaby wówczas mieć również duże znaczenie dla wniknięcia w funkcjonowanie i w rezultaty pracy poszczególnych działów gospodarki. Mogłaby się ona przyczynić do zaprowadzenia i uporządkowania kontroli i rejestracji dokonywanych prac, częstokroć nieujmowanych w żadną planową ewidencję, pozwalając w ten sposób na wytworzenie obrazu całokształtu działalności i jej wyników w danym dziale gospodarki.

Perspektywy rozwoju

Co się tyczy potrzeb Biura Statystycznego Magistratu m. Włocławka, umożliwiających mu trwały rozwój, konieczną rzeczą jest wydzielenie go, o ile nie odrazu, to w każdym razie w niedługim okresie czasu — w samodzielny organ o zakresie prac wyłącznie statystycznych.

BIURO MELDUNKOWO-ADRESOWE.

Początki Biura Meldunkowego

Pierwsze we Włocławku Biuro Meldunkowo-Adresowe utworzone zostało w r. 1912. Istniało ono przy Urzędzie Policmajstra do wybuchu wojny europejskiej.

Rozpoczęte przez władze rosyjskie czynności meldunkowe prowadzi w r. 1915 Milicja Obywatelska, a po jej rozwiązaniu Zarząd Policji niemieckich władz okupacyjnych.

Po opuszczeniu kraju przez okupantów zostaje zorganizowane przez Komisarjat Policji Państwowej m. Włocławka, w lutym 1920 roku, nowe Biuro Meldunkowe na wzór biur meldunkowych, istniejących przy komisarjatach m. Warszawy.

W roku następnym na mocy rozporządzenia Władz Biuro to zostało przekazane Magistratowi.

Zadania Biura Meldunkowego

Zadaniem Biura Meldunkowego jest prowadzenie meldunków ludności przyjeżdżającej do miasta, wyjeżdżającej z miasta do innych miejscowości, przeprowadzającej się z jednego domu do drugiego w obrębie miasta, prowadzenie meldunków dzieci nowonarodzonych i osób zmarłych. Celem meldunków jest utrzymanie w stanie aktualnym ewidencji ludności.

Przepisy meldunkowe

W przedmiocie prowadzenia meldunków obowiązują na terenie m. Włocławka tymczasowe przepisy meldunkowe, uchwalone przez Radę Miejską w dniu 19.VI. 1922 r. na mocy p. p. 24 i 30 instrukcji Rady b. Królestwa Polskiego z r. 1861.

Przepisy te, tylko lokalne, tracą swą moc z dniem 19-go września 1928 r., t. j. z chwilą wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16.III.28 r. o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 309).

Sposób prowadzenia meldunków

Do prowadzenia meldunków służą książki i kartki meldunkowe.

Książki meldunkowe są 2-ch rodzajów: dla ludności faktycznie zamieszkałej w mieście (książki dla nieruchomości) i dla ludności tymczasowo zamieszkującej, czyli przejezdnej (książki dla hoteli, pensjonatów, domów noclegowych, zajazdów i t. p. zakładów).

Książki meldunkowe dla nieruchomości prowadzone są w 2-ch egzemplarzach; jedną prowadzi właściciel domu, drugą Biuro Meldunkowe.

Kartki meldunkowe również są 2-ch rodzajów: kartki do zameldowania (koloru białego) i kartki do wymeldowania (koloru niebieskiego).

Z kart meldunkowych, wypełnianych przez właścicieli nieruchomości, wpisuje się dane dotyczące osób zameldowanych lub wymeldowanych do ksiąg meldunkowych, znajdujących się w Biurze. Kartki te przechowuje się następnie w specjalnie do tego celu zbudowanym segregatorze, gdzie ułożone są w porządku alfabetycznym nazwisk.

Książki meldunkowe również ułożone są w porządku alfabetycznym nazw ulic i p/g kolejności numerów domów. Dla ksiąg tych Biuro Meldunkowe prowadzi skorowidz.

Liczba ksiąg meldunkowych sięga obecnie 1650 egz.

Sposób i terminy meldowania oraz ewidencja ksiąg i kart meldunkowych wymienione są szczegółowo w regulaminie Biura Meldunkowego, uchwalonym przez Magistrat w dniu 8.III. 1926 r., i w opracowanych ostatnio wskazówkach dla właścicieli nieruchomości w sprawie prowadzenia ksiąg meldunkowych w m. Włocławku.

Wskazówki te wydane zostaną w formie książeczek po uzgodnieniu ich z nowemi przepisami meldunkowemi, opartemi na wyżej wspomnianym rozporządzeniu Prezydenta R. P. o ewidencji i kontroli ruchu ludności.

Ze względu na to, że przepisy meldunkowe nie zawsze są przez właścicieli domów należycie rozumiane i przestrzegane, Biuro Meldunkowe przeprowadza co pewien czas kontrolę ksiąg meldunkowych.

W razie zauważenia niedokładności w prowadzeniu meldunków Biuro wzywa właścicieli domów do ich usunięcia. Jeżeli wezwanie nie odnosi skutku, biuro zawiadamia o tem władze policyjne celem spisania na winnych protokułu i przekazania sprawy władzom sądowym.

Na podstawie ksiąg i kart meldunkowych Biuro udziela informacyj o adresach mieszkańców miasta i wydaje zaświadczenia o zameldowaniu lub wymeldowaniu-

Ewidencja wyborców

Do zakresu stałych czynności Biura, prócz wyżej wymienionych, należą jeszcze: prowadzenie ewidencji wyborców do Rady Miejskiej, sporządzanie wykazów rezerwistów, prowadzenie statystyki ruchu napływowego ludności (wędrówek) i sprawozdań z działalności Biura Meldunkowego. Dwie ostatnie czynności rozpoczęte zostały od dnia 1.1. 1928 r.

Opłaty meldunkowe

Za swe czynności Biuro Meldunkowe pobiera następujące opłaty:

a) za zameldowanie każdej osoby przejezdnej lub przemeldowanie osoby, zmieniającej miejsca zamieszkania w granicach miasta, nie wyłączając dzieci, po 30 gr.

b) za poświadczenie zameldowania lub wymeldowania 50 gr.

c) za udzielenie adresu na miejscu w Biurze 20 gr.

d) za udzielenie adresu pisemnie, pocztą 50 gr.

e) za poświadczenie książki meldunkowej 1 zł.

Wpływy z wyżej wymienionych opłat i z opłat za wyciągi z ksiąg ludności przyniosły w roku sprawozdawczym zł. 4.946.04 gr.

Biuro Meldunkowe jest referatem Wydziału Głównego.

Stały personel Biura Meldunkowego składał się z 2-ch pracowników: referenta i kancelisty.

Reorganizacja i uporządkowanie Biura Meldunkowego

W roku sprawozdawczym przeprowadzono cały szereg prac, zmierzających do uporządkowania i reorganizacji Biura Meldunkowego, Prace te prowadzone były w 2-ch kierunkach: a) w kierunku uporządkowania i kontroli ksiąg meldunkowych i b) uporządkowania kartoteki adresowej.

Księgi meldunkowe, prowadzone przez właścicieli domów, wymagały gruntownej kontroli, zauważono bowiem, że wielu mieszkańców miasta nie jest meldowanych. Wobec tego wezwano właścicieli do niezwłocznego uporządkowania meldunków domowych. Niezależnie od tego rozpoczęto kontrolę poszczególnych książek meldunkowych, wzywając właścicieli domów do Biura dla uzgodnienia drugich egzemplarzy ksiąg.

Również kartoteka adresowa mieszkańców miasta znajdowała się w ogromnym nieładzie. Przyczyną takiego stanu rzeczy był zbyt szczupły personel Biura w latach

poprzednich, składający się z 1 pracownika, oraz bardzo prymitywne urządzenie kartoteki. Ażeby zapobiec dalszemu nieładowi, postanowiono stare zniszczone kartki meldunkowe zastąpić przez nowe i zakupić do przechowywania kartek narazie 1 segregator rotacyjny systemu Konstantego Lieberta.

Wydatki, związane z uporządkowaniem Biura, wyniosły w roku 1927/28 sumę złotych 7,576.98.

Wspomniane prace rozpoczęto w czerwcu 1927 r. kontrolą ksiąg meldunkowych.

Z powodu zniszczenia zbyt dużej liczby kartek meldunkowych wypisano nowe kartki dla wszystkich mieszkańców, w danej chwili zamieszkałych w mieście. Jednocześnie w myśl nowego systemu ewidencyjnego wypisano nowe oddzielne kartki dla dzieci do lat 14, dotychczas meldowane na kartkach matek. Pozatem wprowadzono na kartkach adnotacje o zmianach miejsca zamieszkania.

Wypełnione kartki zostały posegregowane według alfabetu, poprzedzielane kartkami przewodniemi (t. zw. indeksami) i umieszczone w segregatorze.

W ten sposób utworzona została nowa kartoteka adresowa, która dzięki swej konstrukcji (bęben rotacyjny) i dokładności pozwala na b. szybkie wyszukiwanie adresów.

Prace powyższe zostały wykonane w ciągu 3-ch miesięcy przy pomocy specjalnie zaangażowanego personelu, złożonego z 5-ciu osób.

Spis wyborców do Rady Miejskiej, Sejmu i Senatu

Obowiązek sporządzania list wyborczych do Rady Miejskiej w r. 1927, a następnie do Sejmu i Senatu w r. 1928, przypadł w udziale Biuru Meldunkowemu, jako posiadającemu podstawowy materjał w postaci książek meldunkowych.

Prace te były wykonane w sposób następujący: naprzód została utworzona kartoteka wyborców do Rady Miejskiej, t. j. dla wszystkich wyborców wypisano oddzielne kartki, zawierające te dane, jakie winna była zawierać lista wyborców; po wypisaniu kart i podziale miasta na obwody głosowania rozgrupowano kartki według obwodów, następnie ułożono poszczególne kartki w porządku abecadłowym nazwisk wyborców w obrębie każdego obwodu.

Z tak przygotowanych kartek sporządzono listy wyborców na maszynie w 3-ch egzemplarzach, zgodnie z wymaganiami ordynacji wyborczej.

Dzięki posiadaniu kartoteki wyborców do Rady Miejskiej, sporządzenie spisów wyborców do Sejmu i Senatu było już bardzo ułatwione, polegało tylko na uzupełnieniu kartoteki i zmienieniu układu kartek wyborców stosownie do przepisanych wzorów.

Zastosowanie systemu kartotekowego okazało się tu bardzo praktyczne.

Kartoteka wyborców jednocześnie służyć będzie jako podstawowy materjał ewidencji wyborców do Rady Miejskiej, którą Magistrat jest obowiązany prowadzić w myśl rozp. Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 24.V. 1927 r.

Rejestracja mieszkańców na terenach nowoprzyłączonych

W dniu 1 i 5 kwietnia 1927 r. po usilnych kilkoletnich staraniach na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.I. 1927 r. zostały przyłączone do miasta nowe tereny, obejmujące miejscowości: Dolny Szpetal, położony na przeciwległym brzegu Wisły, oraz przyległe do miasta wsie: Łęg, Rybnica, Krzywe Błoto, Zazamcze, Kapitułka i inne.

Na terenach tych w czerwcu tegoż roku przeprowadzono rejestrację mieszkańców. Liczba ludności tych terenów wynosiła 4455.

Statystyka

Skontrolowanie książek meldunkowych pozwoliło na ustalenie ogólnej liczby mieszkańców miasta. Liczba ta na dzień 1/8. 1927 r. wynosiła 48.471, łącznie z ludnością nowoprzyłączonych terenów.

Prowadzona przez Biuro Meldunkowe statystyka wędrówek wykazuje stale dość znaczny przyrost ludności, który w poszczególnych miesiącach, przedstawia się jak następuje:

Za czas od 1/8 1927 r. do 31/12. 1927 r.	612
W styczniu 1928 r.	202
W lutym „	217
W marcu „	233
Ogółem przyrost . .	1264 mieszkańców.

Po dodaniu sumy przyrostu do ustalonej w sierpniu 1927 roku liczby mieszkańców, otrzymamy ogólną liczbę ludności w dniu 31 marca 1928 r. 49735 osób.

Przyrost ludności powstaje wskutek nadwyżki ilości urodzeń nad zgonami (przyrost naturalny) i nadwyżki ilości osób, przybywających do miasta z innych miejscowości, nad ilością osób, opuszczających granice miasta (przyrost napływowy).

Otóż przyrost napływowy jest dość znaczny, gdyż w ciągu pierwszego kwartału 1928 r, wyniósł 573 osoby.

Przy sprawdzaniu poprzedniego miejsca zamieszkania tej ludności, okazuje się, że są to w większej części mieszkańcy wsi powiatu Włocławskiego i innych, którzy całemi rodzinami przybywają do Włocławka w nadziei otrzymania pracy i łatwiejszego, ich zdaniem, zarobku w miejscowych fabrykach i warsztatach.

Od 1 stycznia 1928 r. Biuro Meldunkowe prowadzi bardziej szczegółową statystykę ruchu ludności.

Wyrazem tej statystyki jest poniższe sprawozdanie:

SPRAWOZDANIE ZA I KWARTAŁ 1928 ROKU, UJĘTE W FORMIE TABLICY.

Rok Mies.	Przemeldowań	Zameldowań			Wymeldowań			Pryrost			Liczba ludności na początku miesiąca
		Ogółem	Chrześcijan	Żydów	Ogółem	Chrześcijan	Żydów	Ogółem	Chrześcijan	Żydów	
1928 I	739*)	561	472	89	359	290	69	202	182	20	49083
II	700*)	432	373	59	215	160	55	217	213	4	49285
III	612*)	477	433	44	244	208	36	233	225	8	49502
Raz.	2051*)	1470	1278	192	818	658	160	652	620	32	

*) Cyfry te tyczą się meldunków osób przeprowadzających się z jednego domu do drugiego w obrębie miasta.

Rozwój Biura Meldunkowego

Biuro Meldunkowo-Adresowe po uporządkowaniu w roku 1927/28 będzie musiało nietylko utrzymać się na właściwym poziomie, ale również udoskonalić swą działalność. Sprzyja temu cytowane już rozporządzenie Prezydenta R. P., które mocno obostrza przepisy meldunkowe, dotychczas niemające wyraźnych sankcyj karnych. Rozporządzenie to również rozszerza zakres prac biur meldunkowych, nakładając na nie obowiązek prowadzenia meldunków rezerwistów, pospolitego ruszenia i urlopowanych szeregowych.

W związku z tem, jak również wobec znacznego rozszerzenia od r. 1927 obszaru administracyjnego miasta, personel Biura będzie musiał być odpowiednio skompletowany (3 pracowników). Będzie wówczas rzeczą możliwą zaprowadzenie niezbędnej dla potrzeb gospodarki miejskiej szczegółowej kartoteki nieruchomości, jak również uwzględnienie w większym stopniu, niżeli się to dzieje obecnie, spraw statystyki ludnościowej.

ARCHIWUM MIEJSKIE.

W początkach ubiegłego stulecia Magistrat m. Włocławka niezbyt troszczył się o swoje archiwum, a w szczególności o przywileje, posiadające wówczas nietylko historyczną, ale i aktualną wartość jako dokumenty publiczne. Dopiero na skutek polecenia Komisji Wojewódzkiej z dnia 15 lipca 1822 r: Nr 5842/32900 została zakupiona przez Magistrat m. Włocławka skrzynia drewniana za 65 złotych, zamykana na 2 różniące się od siebie zamki, dla przechowywania przywilejów i ważnych dokumentów m. Włocławka, przyczem jeden klucz znajdował się u ówczesnego prezydenta miasta Jana Nejgarta, a drugi u zaufanego obywatela miasta Jana Jabłońskiego. W tymże roku 1822 29 listopada we wspomnianej nowej skrzyni znajdowały się przywileje, których spis dosłownie przytacza się:

Przywileje m. Włocławka

L. p.	Nr. przywileju	Przez kogo przywilej nadany	Data przywileju		
			Data	Mies.	Roku
1	1	Niewiadomo, gdyż dla zaginionych liter z przyczyny starości wcale go odczytać nie można.	Żadnej daty dojrzeć nie można		
2	2	Zygmunta Króla Polskiego.	—	—	1532
3	3	„ „ „	—	—	1544
4	4	Przywilej Zygmunta Augusta uwalniający i potwierdzający przywileje przeszłe od ceł na lądzie i wodzie obywateli włocławskich na Walnym Sejmie Piotrkowskim	24	styczeń	1549

L. p.	Nr. przywileju	Przez kogo przywilej nadany	Data przywileju		
			Data	Mies.	Roku
5	5	Łukasza Górki Biskupa Kujawskiego	22	marzec	1541
6	6	Jana Kazimierza Króla Polskiego	—	—	1649
7	7	Zygmunt August potwierdza wszystkie przywileje dla biskupów, duchowieństwa i obywateli, pozwalając im tych samych prerogatyw, których używa miasto Gniezno. Nadto uwalnia od ceł i jarmark na św. Łukasza pozwala . . .	—	—	1549
8	8	Dla starości przez zaginione litery nie można przeczytać	—	—	—
9	9	Mateusza Biskupa Kujawskiego	—	—	1558
10	10	Zygmunta Augusta Króla Polskiego przywilej uwalniający obywateli m. Włocławka od wszelkich ceł	—	—	1558
11	11	Jana Króla Polskiego.	24	marca	1676
12	12	Jana Dobrzyna Biskupa Kujawskiego przywilej na Wójtostwo (odesłany ten przywilej przez dozorcę miast obwodu kujawskiego do Komisji Wojewódzkiej przy raporcie z dnia 25 stycznia 1820 r. za Nr. 661 do procesu z Nostyczową o Papieżkę)	27	czerwca	1417
13	13	Jana Biskupa Kujawskiego przywilej na Wójtostwo małżonkom Tarczewskim nadany: odesłany do Komisji Wojewódzkiej 25.I. 1820 r. do procesu z Nostyczową o Papieżkę . .	29	grudnia	1550
14	14	Dla starości nie można nic przeczytać	30	sierpnia	1546
15	15	„ „ „ „	—	—	—
16	16	„ „ „ „	—	—	—
17	20	Zygmunta I Króla Polskiego przywilej jeneralny na wolność spławu aż do morza — bez opłaty cła od towarów dla obywateli m. Włocławka	—	—	1530
18	21	Hieronima Bonażewskiego Biskupa Kujawskiego przywilej na Wójtostwo łąki w Korabnikach i jezioro Grzybno (odesłany do Komisji Wojewódzkiej 25.I. 1820 r. za Nr. 661)	16	sierpnia	1591
19	23	Augusta III Króla Polskiego przywilej na jarmarki	7	września	1744
20	24	Pawła św. Papieża (niema liter)	—	—	1608
21	27	Augusta II Króla Polskiego na jarmarki . . .	16	września	1713
22	28	Zygmunta I Króla Polskiego na jarmarki . . .	—	—	—
23	26	Wypis z koronnej metryki z przywileju wydanego przez Zygmunta Augusta na jarmarki .	w dzień św. Łucji		1519
24	179	Przez Archiwum generalne Królestwa Polskiego sumarjusz dokumentów m. Włocławka w Archiwum Jeneralnem Król. Polskiego znajdujących się.	17	czerwca	1822
25	—	Przez Komisję Dobrego Porządku księga ustanawiająca wszelki porządek w mieście i posiadająca wszelkie wiadomości co do przywilejów i długów miasta	24 29	września lipca	1787 1788
26	—	Przez Urząd Municypalny obywateli m. Włocławka zażalenie obywateli miasta przeciw osiedleniu się nieprawnemu starozakonnych .	7	listopada	1822
27	—	Dla starości nie można nic przeczytać	—	—	—

L. p.	Nr. przywileju	Przez kogo przywilej nadany	Data przywileju		
			Dnia	Mies.	Roku
		Przywileje Bractwa Piwowarów i Strzelców.			
28	26	Andrzeja Ignacego Bajera Biskupa.	18	czerwca	1751
29	25	Bonawentury Madalińskiego Biskupa	1	stycznia	1690
30	18	Konstantego Felicjana Szaniawskiego Biskupa .	5	lipiec	1716
31	19	Stanisława Karnkowskiego — wydany a przez 6 innych biskupów potwierdzony	7	stycznia	1577
32	22 lit. G.	Antoni Kazimierz Ostrowski Biskup	19	grudzień	1764
33	17	Stanisława Karnkowskiego Biskupa potwierdzony	7	stycznia	1577
		przez Stefana Króla Polskiego	17	lutego	1578
		Przywileje Bractwa Krawieckiego.			
34	Lit. K.	Łukasz Górka Biskup	21	czerwiec	1542
35	„ K.	Wawrzeniec Gębicki Biskup Włocławski i Pomorski	19	sierpnia	1615
		Przywileje Bractwa Rybaków.			
36	1	Stanisław Karnkowski Biskup Kujawski . . .	9	września	1577
37	31	Cheronima Bonażewskiego Biskupa Kujawskiego.	11	stycznia	1594
		Przywileje Bractwa Szewieckiego.			
38	Lit. A.	Wincentego Biskupa	w piątek po oktawie wszystkich świętych		1492
		Przywileje Bractwa Kuśnierzy.			
39	—	Mateusz Lubański Biskup	9	maja	1639
		Przywileje Bractwa Szynkowego.			
40	Lit. S.	Pawła Woluckiego Biskupa Włocławskiego . .	26	paździer.	1619
		Przywileje Bractwa Piekarzów.			
41	—	Mikołaja Dzorgowskiego Biskupa Włocławskiego i Pomorskiego nadający prawa i ustanawiający Bractwo Piekarzów	we wtorek przed św. Małgorzatą	w lipcu	1544

Pozatem część dokumentów m. Włocławka znajdowało się na przechowaniu w archiwum jeneralnem Królestwa Polskiego, dokąd zostały przesłane 31 lipca 1821 r. za Nr. 347 a mianowicie.

L. p.	Nr. przywileju	Przez kogo przywilej nadany	Data przywileju		
			Dnia	Mies.	Roku
1	2	Zygmunta Króla Polskiego.	—	—	1532
2	3	„ „ „	—	—	1544
3	4	Zygmunta Augusta.	—	—	1549
4	7	„ „	—	—	1549
5	10	„ „	—	—	1551
6	23	Augusta III	1	IX	1744
7	27	Augusta II	16	X	1713
8	20	Zygmunta	—	—	1530
9	28	„ w oryginale	—	—	1519

Archiwum Miejskie do roku 1831 mieściło się w Ratuszu na Starym Rynku. Zarządzał Archiwum wówczas specjalny urzędnik miejski „archiwista". Według spisu akt, sporządzonego w r. 1831 na skutek objęcia stanowiska Prezydenta miasta przez

Archiwum w r. 1831.

Franciszka Olszewskiego, widocznem jest, iż w Archiwum Miejskiem znajdowały się podówczas akta z „dawniejszej epoki Królestwa Warszawskiego" w liczbie 364 akt i akt późniejszych nowszych 434. Razem 798 akt. Zaginionych akt wykazano 21. Między brakującemi aktami wymieniono następujące:

1) Tadeusza Kościuszki z roku 1818,
2) Trybunału Handlowego w roku 1815,
3) Odebrania akt od Rady Miasta Włocławka 1815 r.

Oprócz wymienionych wyżej akt dawnych przywileje i ważniejsze dokumenty m. Włocławka w liczbie 54 sztuk znajdowały się wówczas, t. j. w r. 1831, w kancelarji Prezydenta, złożone we wspomnianej poprzednio starannie malowanej skrzyni, zaopatrzonej w zamek o 2 kluczach. Z powyższego spisu widać, że liczba ważniejszych dokumentów wzrosła w ciągu lat 1822 — 1831 z 41 sztuk do 57.

Do dawniej złożonych dokumentów dodano następujące:

1. Kontrakt przed notarjuszem w dniu 22 kwietnia 1823 r. o odstąpieniu placu przez Kapitułę Kujawską na rzecz gminy m. Włocławka zdziałany.
2. Kontrakt urzędowy z dnia 1 sierpnia 1823 roku z Idzikowskim i Kuźnickim o zmianę gruntu zawarty.
3. Kontrakt urzędowy z dnia 18 listopada 1825 r. z Kazimierzem Bojańczykiem o wieczystą dzierżawę jatki pod Nr. 22.
4. Kontrakt urzędowy — jak wyżej — z Karolem Krajewskim pod Nr. 23.
5. Kontrakt urzędowy — jak wyżej z Tomaszem Dalińskim pod Nr. 13.
6. Egzemplarz protokułu o odstąpieniu na użytek publiczny przez mieszkańców miasta placów i ogrodów.
7. Ugoda z Kapitułą o plac Nr. 294 i ogród warzywny, ugoda z Reformatami o usunięcie muru, ugoda z prefektem Seminarjum o zamianę gruntu i postanowienie Rady Administracyjnej ugody te zatwierdzające.
8. Taryfa prętowego z posiadłości miejskich, a przez Komisję Wojewódzką zatwierdzona 7.II. 1833 r.
9. Kontrakt przed rejentem w dniu 9 maja 1828 r. o odstąpieniu placu na rzecz publiczną miastu Włocławek między Marjanną Weychertową a Prezydentem zawarty.
10. Kontrakt przed rejentem w dniu 10 maja 1828 r. o odstąpieniu placu na rozszerzenie Nowego Rynku między W. Anną Skotnicką a Prezydentem zawarty.
11. Kontrakt przed rejentem dnia 10 maja 1828 r. między Wojciechem i Marjanną Gulskimi a Prezydentem zawarty.
12. Kontrakt przed rejentem na osobę p. Szymona Nowakowskiego wydany, którym sukcesorowie Piotra Ircińskiego służące sobie prawa z mocy kontraktu pruskiego o nabycie gruntów gminnych „Plebanką" zwanych odstąpili. Kontrakt ten jest zatwierdzony przez Komisję Wojewódzką dnia 19 sierpnia 1829 r.
13. Mapa ogólna terytorjum miasta Włocławka.
14. Mapa siedzib miasta Włocławka przez Komisję Rządową zatwierdzona.

Z cytowanego wyżej spisu akt z r. 1831 widać również, że „zagubionym okazał się protokuł z dnia 15 kwietnia 1823 r. przez Assesora Ekonomicznego Komisji Wojewódzkiej sporządzony, a obejmujący granicę lasów kameralnych, oraz że księga ustanowienia wszelkiego porządku w mieście tak co do opłaty podatku, obejmująca ilość gruntów i wszelkie wiadomości co do przywilejów i długów miasto ciążących — została odesłana do Komisji Wojewódzkiej przez Adjunkta Dozorcy Miast". Powtórnie powyższa tak ważna dla miasta księga została odesłana wraz z raportem Prezydenta Miasta z dnia 27 lipca 1854 roku do Naczelnika powiatu Włocławskiego i tam zaginęła.

Rewizja akt i przywilejów w r. 1844.

Następnie na skutek rozporządzenia „Jaśnie Oświeconego Namiestnika Król. Polskiego" specjalna delegacja do opisania zabytków starożytnych i krajowych przystąpiła do rewizji starych akt i przywilejów, znajdujących się w Magistracie m. Włocławka, dnia 30 kwietnia 1844 r. i protokularnie stwierdziła co następuje:

„W ogólności przywileje miasta Włocławka znalazły się w bardzo złym stanie, zbutwiałe, tak dalece uszkodzone, że na niektórych zaledwie kilka wyrazów wyczytać można. Zapytani o przyczynę takiego uszkodzenia Prezydent i Radni oświadczyli, że przywileje te podług wszelkiego prawdopodobieństwa zachowane były poprzednio w kościele parafialnym, gdzie bardzo łatwo popsuć się mogły".

Dalej w protokule czytamy, że Radni oświadczyli delegacji: „że w tymże kościele znajdują się jeszcze księgi radzieckie i wójtowskie". Stwierdziwszy ten fakt, delegaci polecili Prezydentowi spowadzić te akta z kościoła do Magistratu i „naliczywszy 32 ksiąg oprawnych, a 5 pak pojedyńczych papierów, do obserwacji Prezydentowi

oddali, dopóki względem przesłania tychże do Archiwum akt dawnych gub. Mazowieckiej nie nastąpi potrzebna decyzja wyższej władzy".

W 1874 roku Archiwum Miejskie m. Włocławka mieściło się w prywatnym murowanym domu przy ul. Nowej (obecnie 3-go Maja) Nr. 234, gdzie zajmowało jeden pokój na poddaszu, suchy, słoneczny, na drugiem piętrze przy mieszczącej się obok kancelarji Magistratu. Archiwista otrzymywał pensji 300 rubli rocznie i sprawował wyłącznie czynności, związane z prowadzeniem Archiwum Miejskiego i kancelarji Magistratu. Według spisu akt z roku 1874 widać, że w Archiwum znajdowało się:

Archiwum w r. 1874.

1) 30 akt (dokumentów) od 1510 do 1726 roku,
2) 3 akta (dokumenty) od 1726 do 1800 roku,
3) 557 akt za lata 1800 do 1874.

Na podstawie polecenia Naczelnika powiatu Włocławskiego z dnia 31 grudnia 1874 roku 33 przywileje miasta, pisane na pergaminie w języku łacińskim, zostały w dniu 7 czerwca 1875 roku po uprzedniem przetłomaczeniu ich na język rosyjski przez ks. prałata Chodyńskiego, odesłane — jedne i drugie — do Warszawskiego Archiwum akt dawnych, znajdujących się przy Trybunale Cywilnym. Po przeniesieniu Magistratu do obecnego budynku Archiwum Miejskie do roku 1925 mieściło się w ciemnym, bez okien pokoiku i z akt bardzo mocno zakurzonych, częściowo zbutwiałych i mocno zniszczonych, wnioskować można, że o Archiwum Miejskiem zupełnie zapomniano, nie doceniając jego znaczenia.

Odesłanie przywilejów do Archiwum Warszawskiego

Dopiero w końcu 1925 roku na skutek zainteresowania się Zarządu Miasta staremi aktami po rewizji archiwum Magistratu, przeprowadzanej z ramienia Związku Miast Polskich, Wydział Główny opracował regulamin Archiwum Miejskiego, poczem do użytku tegoż oddano w r. 1927 dwa pokoje na piętrze z oknami zakratowanemi od podwórza i jednemi drzwiami żelaznemi wewnątrz. Jednocześnie utworzony został etat archiwisty miejskiego.

Reorganizacja Archiwum Miejskiego w r. 1927.

W następstwie tej reformy akta zostały należycie odkurzone, przewietrzone posegregowane na grupy, działy i poddziały. Zasadniczo podzielono akta w następujący sposób:

Grupa S (stare) od roku 1795 do 1865
Grupa R (rosyjskie) od 1865 do 1914 r.
Grupa N (niemieckie od 1914 do 1918 r.
Grupa P (polskie) od 1919 roku)

Klasyfikacji grup na działy nie wyszczególnia się ze względu na znaczną ich liczbę, wypada wszelako zaznaczyć, że wśród akt niemieckich z r. 1914 — 1918 znajdują się akta wojskowe z napisem „tajne", zawierające dane o dyzlokacji wojsk i różne tajne rozporządzenia władz okupacyjnych.

Archiwum Miejskie obecnie posiada:

Akt grupy „S" 1011
„ „ „R" 8747
„ „ „N" 5735.

Akta grupy „P" od 1919 roku są corocznie składane do Archiwum Miejskiego przez poszczególne Wydziały Magistratu w ten sposób, by za rok bieżący i dwa lata poprzednie znajdowały się akta w Wydziale, a za ubiegłe lata były w Archiwum.

Obecnie znajduje się w Archiwum Miejskiem przeszło 19.000 akt. Akta przechowuje się w szafach zamykanych, z przegrodami. Nad każdą szafą umieszczona jest tabliczka kartonowa z wymienieniem grupy i działu akt. Na drzwiach szaf pomieszczone są wykazy o zawartych w nich aktach z oznaczeniem działów i poddziałów oraz z krótkiem wyszczególnieniem głównych przedmiotów, których akta dotyczą. Nad przegródkami w szafach umieszczony jest napis z wyszczególnieniem działu, poddziału i przedmiotów akt, umieszczonych w przegrodzie. Archiwista prowadzi skorowidz alfabetyczny oraz skorowidz — klucz, w którym znajduje się spis wszystkich akt archiwalnych, podzielonych na grupy, działy, poddziały, oraz prowadzi ewidencję akt wydawanych.

Dla rozważenia ważniejszych spraw, związanych z Archiwum, regulamin Archiwum Miejskiego przewiduje Komisję Archiwalną, złożoną z kierownika Wydziału Głównego i 4 osób z grona urzędników miejskich względnie z pośród mieszkańców miasta, powoływanych przez Magistrat.

Przywileje miasta, księgi radzieckie i wójtowskie, przypuszczalnie z lat 1417 do 1784, oraz cenniejsze dokumenty zostały umieszczone — jak już wykazano — w Archiwum Jeneralnem Królestwa Polskiego w r. 1821, w Archiwum akt dawnych gub. Mazowieckiej w r. 1844 i w Warszawskiem Archiwum akt dawnych w r. 1875. Ponieważ

Znaczenie i przyszły rozwój Archiwum

akta dawne, jak i obecne, posiadają bezwątpienia duże znaczenie kulturalne dla badań tak ogólniejszych, jak i nad przeszłością naszego miasta, przeto należałoby udostępnić je dla ludzi nauki. W związku z tem Magistrat podejmie akcję o przekazanie starych akt z Głównego Archiwum Państwowego w Warszawie do Archiwum Miejskiego, na które wobec tego zamierza przeznaczyć obszerniejszy lokal. Zarazem celem lepszej konserwacji akt wogóle wkrótce zakupiony zostanie dla Archiwum odkurzacz elektryczny.

Badania archiwalne

Kończąc opis Archiwum Miejskiego, trzeba podkreślić, iż znaczenie jego wraz z budzącym się ruchem regjonalnym poczyna stale wzrastać. Korzystanie z Archiwum Miejskiego w celach naukowych zostało już zapoczątkowane. Rozpoczęli je członkowie Sekcji Regjonalnej Kuj. Oddz. Pol. Tow. Krajoznawczego: pierwszy p. St. Krzewski, pomieszczając w wyniku badań artykuł w miesięczniku regjonalnym „Życie Włocławka i Okolicy" p. t. „Skrzynia przywilejów m. Włocławka", drugi - p. Z. Arentowicz, opracowując na podstawie starych akt większą pracę p. t. „Jak wyglądał Włocławek w połowie zeszłego wieku", również drukowaną w wymienionym miesięczniku; trzeci — p. prof. Ciembroniewicz, czerpiąc z Archiwum dane o stanie szkolnictwa miasta Włocławka do pracy: „Monografja powiatu Włocławskiego pod względem kulturalnym".

Należy mieć nadzieję, że liczba tych, którzy zainteresują się materjałami z historji miasta, znajdującemi się w Archiwum Miejskiem, będzie się stale zwiększała.

BIBLJOTEKA MAGISTRATU.

Zadania Bibljoteki

Od szeregu lat przy Wydziale Głównym isnieje Bibljoteka. Jest to księgozbiór stały, przeznaczony do użytku służbowego wszystkich wydziałów, przedsiębiorstw i instytucyj miejskich oraz poszczególnych urzędników, dążących do rozszerzenia swej wiedzy zawodowej. Za czasów rosyjskich rządów zaborczych i okupacji niemieckiej Bibljoteka Magistratu składała się z dzieł prawodawstwa rosyjskiego i rozporządzeń władz niemieckich. Obecnie w bibljotece kompletowane jest w miarę środków materjalnych, ustalanych co rok w budżecie, obowiązujące prawodawstwo polskie, ważniejsze dzieła teoretyczne ze wszystkich dziedzin zarządu państwowego i samorządowego z uwzględnieniem przedewszystkiem administracji samorządu polskiego, dzieła encyklopedyczne oraz perjodyczne wydawnictwa fachowe, prenumerowane przez Magistrat. Do Bibljoteki także włączone są: zbiory okólników Prezydenta Miasta i Władz Nadzorczych, oficjalne i nieoficjalne wydawnictwa sprawozdawcze ogólne, budżetowe, statystyczne, tudzież protokuły posiedzeń Rady Miejskiej, Magistratu, Zarządów Instytucyj Miejskich i. t. p.

Organizacja Bibljoteki Magistratu

Bibljoteka Magistratu posiada regulamin, uchwalony przez Magistrat dn. 3.XII. 1925 roku. Regulamin ten powierza pieczę i ogólny nadzór nad całością zbiorów bibljoteki kierownikowi Wydziału Głównego, bezpośrednie zaś zarządzanie bibljoteką jednemu z urzędników tegoż Wydziału, który funkcję bibljotekarza pełni dodatkowo obok swych zwykłych czynności kancelaryjnych. W roku 1927 przy zmianie czynności Wydziału Głównego funkcje bibljotekarza zostały przydzielone archiwiście miejskiemu. W ten sposób Archiwum i Bibljoteka Magistratu zostały wydzielone w jeden oddzielny referat archiwalno-bibljoteczny.

Zgodnie z regulaminem bibljotekarz prowadzi inwentarz książek i katalogi alfabetyczne, ułożone podług nazwisk autorów i poszczególnych działów naukowych, pilnuje porządku i całości zbioru książek bibljotecznych, prowadzi kontrolę wydawanych książek i czuwa nad zwrotem ich we właściwym czasie. Obecnie Bibljoteka Magistratu posiada 1115 egzemplarzy książek o wartości przeszło 9.000 złotych.

Czytelnia

Celem rozwinięcia czytelnictwa wśród pracowników miejskich, została utworzona z inicjatywy Związku Pracowników Miejskich przy Bibljotece Magistratu czytelnia, w której w godzinach wieczorowych, w dnie wyznaczone przez Prezydenta miasta, są do przejrzenia pisma codzienne, fachowe wydawnictwa perjodyczne, prenumerowane przez Magistrat, oraz książki bibljoteczne.

W związku z tem został opracowany nowy szczegółowy podział książek na poddziały, umożliwiający natychmiastowe wyszukanie żądanej książki.

Ruch czytelniczy

W roku sprawozdawczym czytelnictwo książek z Bibljoteki Magistratu ogromnie wzrosło. Był to skutek otwarcia we Włocławku Kursów Społecznych dla pracowników samorządowych. Okazało się wówczas, iż Bibljoteka Magistratu musi być

wzbogacona o szereg dzieł naukowych z zakresu prawa, ekonomji, geografji, skarbowości i administracji, co też stopniowo zaczęto realizować.

W roku 1927 28 wydatkowano na prenumeratę pism i na zakup książek zł. 618 gr. 89. Budżet na r. 1928/29 przewiduje wydatek na pisma zł. 913. — i na książki zł. 587.

Wydatki na pisma i książki

URZĄD ROZJEMCZY DO SPRAW NAJMU.

Podstawy prawne

Urząd Rozjemczy działa na mocy ustawy o ochronie lokatorów z dnia 11 kwietnia 1924 r. Ma on za zadanie rozstrzyganie sporów pomiędzy właścicielami domów a lokatorami, lub między lokatorami a sublokatorami co do zgodności komornego i innego wynagrodzenia z obowiązującą ustawą o ochronie lokatorów. Koszty połączone z działalnością Urzędu ponosi gmina miejska.

Urząd Rozjemczy stanowią: przewodniczący, jego zastępca i ławnicy. Członków Urzędu mianuje prezes Sądu Okręgowego. Przewodniczący i zastępca wyznaczani są z pośród osób, mających wykształcenie prawnicze, ławnicy zaś w równej liczbie z pośród właścicieli nieruchomości i z pośród lokatorów. Ławników przedstawia do mianowania naczelnik gminy, we Włocławku zatem prezydent miasta.

Godności przewodniczącego, zastępcy i członków Urzędu są honorowe, mają oni jednak prawo do zwrotu wydatków, wyłożonych gotówką. Ponadto tym, którzy żyją z zarobku, może być przyznane wynagrodzenie z funduszów gminnych.

Komplet sądzący Urzędu składa się z przewodniczącego względnie jego zastępcy i dwuch ławników (właściciela nieruchomości i lokatora lub lokatora i sublokatora) oraz z sekretarza, jako protokólanta.

Skład Urzędu we Włocławku

Urząd Rozjemczy do spraw najmu we Włocławku składa się z przewodniczącego, 3 zastępców i 14 ławników. Przewodniczącym Urzędu jest adwokat Wiktor Białoskórski, zastępcami: obrońca sądowy Joachim Szretter, sędzia pokoju Józef Gonsior i aplikant adwokacki Henryk Tusiewicz. Ławnikami są z pośród właścicieli nieruchomości: Franciszek Krzemiński, Wincenty Mrożewski, Roman Piotrow, Antoni Tomaszewski, Bronisław Usakiewicz, Władysław Morawski i Dawid Warszawski; z pośród lokatorów i sublokatorów: Ignacy Chajmowicz, Henryk Kawalec, Józef Kuźmiński, Kazimierz Mętlewicz, Antoni Nieznański, Józef Rudek i Mieczysław Zaleski. Sekretarzem Urzędu jest Józef Krauze, sekretarz Sądu Okręgowego.

Siedziba Urzędu Rozjemczego mieści się w gmachu Magistratu. Sekretarz urzęduje codziennie od godz. 5 — 7 po południu. Posiedzenia Urzędu odbywają się zazwyczaj raz na tydzień w sobotę o godzinie 6-ej, przy większej zaś liczbie spraw dwa razy tygodniowo.

Działalność Urzędu Rozjemczego

Działalność Urzędu Rozjemczego w cyfrach przedstawia się za cały rok 1927, jak następuje:

Wpłynęło spraw 149, z czego: od lokatorów 90, sublokatorów 2, gospodarzy 55, z Sądów 2.

Rozpoznano i zakończono spraw 124.

Pozostało na rok następny spraw 25, z czego z nadanym biegiem 15, nierozpoznanych 10.

Posiedzeń Urzędu było 198.

Komisyjnych oględzin lokali odbyło się 33.

Odwołań do Sądu Okręgowego na rozstrzygnięcie Urzędu wpłynęło 24.

Załatwiono spraw drogą:

1) ugody 27
2) orzeczenia 97

Dla pierwszego kwartału 1928 roku cyfry są następujące:

pozostało spraw z r. 1927 25
wpłynęło spraw 62
z czego: od lokatorów 38
od gospodarzy 24

Rozpoznano i zakończono spraw 50.

Pozostało na kwiecień spraw nierozpoznanych 37, z czego: rozpoczętych 14, nierozpoznanych 23.

Przeciętnie na wokandzie było spraw 8.

Posiedzeń Urzędu było 12.

Oględzin lokali przez Komisję odbyło się 10.

Na rozstrzygnięcie Urzędu wpłynęło odwołań do Sądu Okręgowego 10.

Załatwiono spraw drogą: ugody 9, orzeczenia 36, w inny sposób jak np. przez pogodzenie się stron pozasądowe, cofnięcie i t. p. — 5.

Stosunkowo niewielka liczba spraw, jakie wpłynęły do Urzędu Rozjemczego, tłomaczy się ustawowem wstrzymaniem wzrostu stawki procentowej dla komornego za mieszkania jednopokojowe, złożone z pokoju i kuchni, bądź jednej izby. Wzrost stawki tej był zawieszony poraz pierwszy rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej od 1-go kwietnia 1926 roku do 31 grudnia tegoż roku, a następnie trzykrotnie jeszcze powstrzymywany. Obecnie stawka pozostaje niezmieniona do 30 czerwca 1928 roku.

Ze sprawozdania cyfrowego Urzędu daje się zauważyć dość znaczny odsetek odwołań od wyroków Urzędu Rozjemczego do Sądu Okręgowego. Przyczyna tkwi w stałem wzrastaniu komornego do wysokości pełnego komornego z r. 1914, skutkiem czego w wielu wypadkach lokatorzy nie chcą godzić się na zbyt wygórowane — ich zdaniem — przez właściciela domu komorne podstawowe, względnie ostatni — w razie niepomyślnego dla niego orzeczenia Urzędu — dochodzi swych praw w Sądzie Okręgowym.

W roku 1927 zaczęły napływać do Urzędu Rozjemczego sprawy o ustalenie wysokości komornego dla mieszkań, znajdujących się na przedmieściach o charakterze wiejskim, przyłączonych do miasta na początku roku ubiegłego. Urząd Rozjemczy ustalał w takich wypadkach zasadnicze komorne w wysokości, odpowiadającej czynszowi najmu, płaconemu w roku 1914 za podobne lokale w odleglejszych częściach starych przedmieść miasta.

Opłaty

Koszt utrzymania Urzędu Rozjemczego, jak wyżej wspomniano, ponosi gmina. Z tej racji też Magistrat — w myśl obowiązującej ustawy — pobiera opłaty za czynności Urzędu Rozjemczego według stawek, ustalonych dla sądów pokoju, to jest w wysokości 2% od sumy, jaka jest wymieniona w podaniu, względnie w granicach od 3 — 15 złotych, o ile suma ta nie jest bliżej określona. Za wezwania do stawienia się na rozprawę Urzędu pobiera się 65 groszy, za podanie, mające charakter wyjaśnienia — 50 groszy. Za oględziny lokalu, czyli t. zw. wizję lokalu, członkowie Komisji, złożonej z pięciu osób, mianowicie: członka Urzędu, sekretarza i 3-ch rzeczoznawców, z których dwuch jest z ramienia stron, albo wszyscy z urzędu — otrzymują po 5 złotych każdy. Przy dokonywaniu oględzin kilku lokali w jednej nieruchomości opłata wypada mniejsza.

Wpływ z opłat, pobranych przez Urząd Rozjemczy w roku budżetowym 1927/28, wyniósł zł. 908.05, wydatki zaś związane z działalnością Urzędu—zł. 1.676.60.

W wydatkach główną pozycję stanowi pensja sekretarza Urzędu — zł. 1.626.34, ustanowiona dla tegoż w wysokości 3/4 grupy XII płac.

Różnicę między sumą wydatków a dochodów Urzędu Rozjemczego w kwocie zł. 768 gr. 55 pokryła Gmina m. Włocławka z ogólnych funduszów.

STRAŻ OGNIOWA.

Włocławska Ochotnicza Straż Ogniowa nie jest wprawdzie instytucją miejską, wszelako pomieszcza się nieco informacyj o niej w niniejszym sprawozdaniu ze względu na to, iż wydatki Straży Ogniowej niemal w całości pokrywane są z subsydjum Magistratu m. Włocławka.

Przychód budżetowy Straży Ogniowej na r. 1927 przewidywał sumę zł. 24.792, w tem zaś subsydjum Miasta wynosiło zł. 24.100.

Na wydatki związane z bezpieczeństwem ogniowem Magistrat wydatkował w roku sprawozdawczym, jako subsydjum, wymienioną sumę zł. 24.100 oraz na kupno beczkowozu samochodowego z motopompą o pojemności 3.000 litrów wody — zł. 39.000. Faktyczny wydatek Gminy Miejskiej na kupno beczkowozu wyniósł zł. 34.000, gdyż zł. 5.000 udzielił w formie subwencji Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.

Z kupna beczkowozu wynika dla miasta nie tylko korzyść z racji zwiększenia środków ratowniczych przeciw pożarom, ale i korzyść w dziedzinie higjeny publicznej, gdyż beczkowóz ma zarazem służyć do polewania ulic.

W związku z przyłączeniem w r. 1927 do miasta przedmieścia za Wisłą, Dolnego Szpetala, Magistrat w porozumieniu ze Strażą Ogniową wynajął specjalny budynek, przeznaczając go na pomocniczą remizę strażacką.

Subsydjum, udzielane przez Magistrat Straży Ogniowej, zwiększa się z roku na rok. Na rok obrachunkowy 1928/29 zostało podniesione do sumy zł. 28.000.

Kwota ta w zasadzie nie jest wystarczająca, gdyż Straż Ogniowa, nie mając własnych, korzysta z koni, dostarczanych do pożaru z nakazu Magistratu przez posiadaczy koni w mieście. Mimo tego i mimo innych braków technicznych Straż Ogniowa wywiązuje się dobrze ze swego zadania. Liczy członków czynnych około 150.

FINANSE MIEJSKIE

WARUNKI OGÓLNE GOSPODARKI FINANSOWEJ MIASTA.

Zmiany, zachodzące w życiu gospodarczem kraju, wywierają doniosły wpływ na działalność związków samorządowych. W dziedzinie finansów komunalnych zmiany te posiadają szczególnie ważne znaczenie.

Życie gospodarcze

W okresie sprawozdawczym wszystkie niemal dziedziny życia gospodarczego wykazały poważną poprawę: jedne w większym (przemysł), inne w mniejszym stopniu (handel). Poprawa ta wykazała wiele znamion stałości. Za najpoważniejsze wiązadła tej stałości uważać należy zrównoważony budżet państwowy i stabilizację kursu złotego. Rynek pieniężny kształtował się w okresie sprawozdawczym pod znakiem ożywionej działalności instytucyj kredytowych. Odegrały tu rolę; pożyczka zagraniczna, zaciągnięta przez Rząd w październiku roku ubiegłego, zwiększenie emisji banknotów i wzrost wkładów. W dziedzinie kredytu długoterminowego duże ożywienie wykazał Bank Gospodarstwa Krajowego, finansujący szereg inwestycyjnych przedsięwzięć związków komunalnych. Zawdzięczać to należy dopływowi kapitałów zagranicznych. Niemniej zapotrzebowanie na gotówkę przedsiębiorstw prywatnych i gospodarstw publicznych nie mogło być zaspokojone. Na terenie Włocławka dało się zauważyć silniejsze zapotrzebowanie gotówki, niż naogół w innych miastach polskich.

Jako następny czynnik, oddziaływujący na finanse gminy miejskiej, należy uważać inowacje w ustawodawstwie, dotyczącem samorządu. Dochody publiczno - prawne gminy miejskiej opierały się w okresie sprawozdawczym w dalszym ciągu na ustawie z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych. Pod tym względem zmiany zaszły niewielkie.

Ustawodawstwo w dziedzinie finansów komunalnych

W połowie ubiegłego roku ukazało się rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o utworzeniu komunalnego funduszu pożyczkowo-zapomogowego (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 448). Na podstawie powyższego rozporządzenia 5 wzgl. 10% wpływów z tytułu dodatku komunalnego od państwowego podatku od spożycia, zużycia i produkcji potrącane jest na rzecz funduszu zapomogowo-pożyczkowego, służącego jako źródło kredytu krótkoterminowego dla związków komunalnych na zaspokojenie czasowego braku gotowizny. W dziedzinie finansowania inwestycyj użyteczności publicznej na uwagę zasługuje art. 174 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16.2. 1928 r. o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 202). Według tego artykułu koszty budowy ulic (jezdni i chodników), urządzenia oświetlenia, sieć wodociągów i kanalizacji mogą być rozkładane przez gminę w części lub całości na właścicieli przyległych placów i tych właścicieli, którzy osiągają wskutek urządzenia ulicy szczególne korzyści. Pozatem właściciele placów mogą być zobowiązani do zwrotu wartości gruntów, które przez gminę zostały oddane na urządzenie ulicy. Przepis ten uzasadniony jest charakterem prawnym drogi publicznej, jako „rzeczy publicznej", która nie może być zaliczona do stanu czynnego majątku gminy i w której dysponowaniu gmina jest bardzo skrępowana. Oddanie gruntu gminnego pod ulicę zmniejsza majątek gminy.

Powyżej omówione postanowienia nowego prawa budowlanego rozpraszają wiele wątpliwości dotychczas, podnoszonych przez płatników opłat specjalnych (doplat).

Nowe ustawy i rozporządzenia, jakie ukazały się w okresie sprawozdawczym, posiadają poważniejsze znaczenie dla strony rozchodowej, niż dochodowej budżetu miejskiego. Cytowane powyżej rozporządzenie o prawie budowlanem oddziała w najbliższym czasie na zwiększenie wydatków w dziale V-a budżetu (pomiary i plany rozbudowy). Rozszerzenie granic m. Włocławka, zarządzone rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 28 stycznia 1927 r. (D. U. R. P. Nr. 11, poz. 85), pociągnęło w ubiegłym roku większe wydatki, niż wyniosły dochody z przyłączonych terenów. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej: z dnia 17 sierpnia (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 632) o 15%-owych zasiłkach urzędniczych i z dnia 24 listopada 1927 roku o ubezpieczeniu pracowników umy-

słowych (D. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) podniosły wydatki osobowe. Szereg rozporządzeń z dziedziny zdrowia i opieki społecznej aczkolwiek formalnie nie nałożył nowych zobowiązań na samorządy, jednak faktycznie, przez precyzowanie i wymaganie zaprowadzenia w praktyce nowych urządzeń społecznych i zdrowotnych wywołuje wzrost wydatków.

Rozwój ustawodawstwa, będący wykładnikiem wymagań społeczeństwa i potrzeb życiowych, idzie w kierunku zwiększenia wydatków samorządu. Z dążnością tą nie idzie w parze zaofiarowanie środków do pokrycia tego wzmożenia wydatków.

ORGANIZACJA i ZAKRES DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁU FINANSOWEGO.

Organizacja Wydziału

Biurowe załatwianie spraw administracji finansowej miasta Włocławka skoncentrowane jest w Wydziale Finansowym, który stanowi część biura Magistratu. Naczelne kierownictwo administracji finansowej należy do Prezydenta miasta. Biurowe kierownictwo Wydziału Finansowego sprawuje kierownik Wydziału, bezpośrednio podlegający Prezydentwi miasta i Magistratowi. Zakres działalności Wydziału Finansowego obejmuje wykonywanie stosownie do zarządzeń Magistratu i Prezydenta miasta czynności i spraw, dotyczących finansów miejskich.

W Wydziale Finansowym zatrudnionych było w okresie sprawozdawczym 19 urzędników. Wydział Finansowy składa się z czterech działów: 1) kierownictwa, kancelarji i registratury Wydziału, 2) kasy, 3) biura rachuby i 4) biura podatkowo-egzekucyjnego.

Kancelarja i registratura Wydziału

Personel tej części Wydziału Finansowego stanowiły trzy osoby: kierownik Wydziału — Ludomir Starzyński, registrator, kancelistka (stenotypistka). Kierownik Wydziału Finansowego kieruje pracami Wydziału i jest bezpośrednim zwierzchnikiem podległego mu personelu. Kierownik Wydziału był jednocześnie referentem spraw kredytowych i budżetu. Projekty preliminarzy opracowywane były całkowicie przez kierownika, który ponadto wiele czasu zmuszony był poświęcać przygotowywaniu wniosków i danych na posiedzenia ciał kolegjalnych miejskich oraz memorjałów, danych i sprawozdań do instytucyj kredytowych i władz. Do września 1927 roku do obowiązków kierownika należało również kierowanie wypłatami należności miejskich za dostawy i wykonywane roboty. W związku z powyższemi czynnościami sprawowanie przez kierownika Wydziału nadzoru nad podległem mu personelem było utrudnione.

Registrator prócz prowadzenia dziennika podawczego, skorowidzów, terminarza, archiwum podręcznego, ewidencji druków zarachowanych miał ponadto za obowiązek opracowywać korespondencję, dotyczącą poborów i egzekucji składki ogniowej, składki Gminy Żydowskiej, świadczeń na rzecz ubezpieczeń społecznych, należności obcych związków komunalnych, grzywien i kar administracyjnych oraz należności władz i zakładów specjalnej administracji państwowej. Załatwieniu powyższych czynności w czasie godzin urzędowania registrator nie mógł podołać, wskutek czego zatrudniony bywał częstokroć w godzinach pozasłużbowych.

W związku z powyżej przedstawionym stanem rzeczy należy uważać za wskazane ustanowienie w Wydziale Finansowym etatu referenta finansowo - budżetowego, który odciążyłby w pracach kierownika Wydziału i częściowo registratora.

Kasa

Personel Kasy składał się z jednej osoby — kasjera miejskiego — Władysława Potapskiego. Na czas urlopu zastępował kasjera jeden z sekwestratorów miejskich. Do zakresu czynności kasjera należy prócz przyjmowania i kwitowania wpływów, uskuteczniania wypłat oraz prowadzenia książki kasowej również prowadzenie rejestrów depozytów i walorów, przestrzeganie terminów płatności weksli i kuponów od walorów, realizowanie wylosowanych obligacyj, podejmowanie dywidendy i t. p.

Biuro Rachuby

Zakres działania Biura Rachuby obejmuje:

a) prowadzenie ksiąg rachunkowych,
b) sporządzanie perjodycznych zestawień rachunkowych,
c) sporządzanie rocznego zamknięcia rachunkowego,
d) sprawdzanie pod względem formalnym i kwalifikowanie do wypłaty rachunków i innych dowodów pisemnych, stanowiących podstawę do wystawiania asygnacyj kasowych i not memorjałowych,
e) uzgadnianie dziennika buchalteryjnego z podręczną księgą kasową,
f) sporządzanie codziennych raportów obrotowych i kasowych,
g) wystawianie asygnacyj i kwitów kasowych oraz not memorjałowych,
h) referowanie pism w sprawach rachunkowo-kasowych,
i) prowadzenie obrotów wekslowych.

Personel Biura Rachuby składał się z pięciu osób. Księgowym był Mikołaj Lisocki. Ostatnio personel rachunkowy ustalony został w liczbie sześciu osób według następującego podziału pracy:

1) księgowy — kierowanie czynnościami biura, referowanie pism kasowo-rachunkowych w szczególności dotyczących długów i należności miejskich, załatwianie spraw wekslowych, podpisywanie asygnacyj kasowych, not memorjałowych, raportów kasowych, prowadzenie księgi inwentarza lokat, sporządzanie zamknięć rachunkowych i t. p.

2) pomocnik księgowego — prowadzenie dziennika — głównej i zastępowanie księgowego w czasie jego nieobecności,

3) kancelista rachunkowy Nr. 1 — prowadzenie ksiąg szczegółowych budżetowych,

4) kancelista rachunkowy Nr. 2 — prowadzenie ksiąg szczegółowych pozabudżetowych,

5) kancelista rachunkowy Nr. 3 — sprawdzanie nadsyłanych przez Wydziały rachunków pod względem formalnym, wystawianie asygnacyj dochodowych, rozchodowych oraz not memorjałowych,

6) kancelista rachunkowy Nr. 4 — wystawianie kwitów według nakazów na wpłacone daniny publiczne oraz sporządzanie zestawień dziennych wpływów z podziałem na pozycje budżetowe.

Biuro Podatkowo-Egzekucyjne

Do zakresu czynności Biura Podatkowo-Egzekucyjnego należy:

a) gromadzenie danych do wymiaru podatków,
b) wymiar podatków miejskich i niektórych państwowych, stosownie do obowiązujących przepisów i postanowień Komisji podatkowych,
c) zakładanie podatkowych ksiąg bierczych,
d) sporządzanie dla Państwowych Władz Skarbowych sprawozdań o wymiarze poruczonych podatków pańswowych,
e) wystawianie i doręczanie nakazów płatniczych,
f) badanie odwołań od wymiaru podatków miejskich i poruczonych państwowych,
g) opracowywanie i przedkładanie instancjom odwoławczym sprawozdań i wniosków w przedmiocie odwołań na wymiar podatków,
h) powiadamianie petentów o decyzjach powziętych na skutek złożonych odwołań,
i) referowanie korespodencji w sprawach podatkowych,
j) prowadzenie dzienników wpływów podatkowych,
k) sporządzanie dla władz i urzędów państwowych perjodycznych sprawozdań z poboru poruczonych podatków państwowych,
l) ustalanie uzgodnionych z księgami rachunkowemi czynnych zaległości budżetowych z tytułu nieuiszczenia podatków,
m) sporządzanie list zaległości na niewpłacane w terminie należności podatkowe,
n) wystawianie i doręczanie przypomnień na niewpłacone w terminie należności podatkowe,
o) opinjowanie i przedkładanie do decyzji Izby Skarbowej, Magistratu względnie Prezydenta miasta podań w przedmiocie rozkładania na raty, względnie umarzania należności podatkowych,
p) egzekwowanie bezspornych należności dla gminy m. Włocławka i należności, powierzonych do egzekucji przez inne związki komunalne i urzędy państwowe.

Personel Biura Podatkowego liczy dziewięć osób. Podział pracy w końcu roku sprawozdawczego ustalony został następująco:

1) st. referent — St. Felczyński — bezpośredni nadzór nad pracownikami Biura Podatkowego, załatwianie interesantów w sprawach danin miejskich, redagowanie korespodencji i wniosków na posiedzenia Magistratu, dotyczących danin, opinjowanie odwołań płatników, protokułowanie posiedzeń komisyj podatkowych, wymiar podatku od spadków i darowizn, należności za przyłączenia kanalizacyjne i przymusowy remont domów; sprawy dodatków i udziałów komunalnych, pobieranych przez Urzędy Skarbowe; nadzór nad wymiarem i egzekucją danin miejskich i państwowych;

2) st. kancelista — obliczanie wymiaru samoistnych podatków miejskich, gromadzenie i sprawdzanie danych do wymiaru i odwołań, zakładanie ksiąg bierczych;

3) st. kancelista — obliczanie wymiaru państwowego podatku od nieruchomości i dodatku komunalnego do tegoż podatku, państwowego i miejskiego podatku od placów niezabudowanych, opłat drogowych za nadmierne zużywanie dróg, dopłat za układanie chodników, dopłat za budowę mostu przy ul. Kilińskiego, podatku inwestycyjnego i składki kuracyjnej, obliczonych w stosunku do podatku od nieruchomości i placów, gromadzenie i sprawdzanie danych do wymiaru i odwołań od wymiaru powyższych podatków, zakładanie ksiąg bierczych;

4) kancelista obliczanie wymiaru podatku od lokali, podatku inwestycyjnego i składki kuracyjnej, wymierzanych w stosunku do podatku od lokali, gromadzenie i sprawdzanie danych do wymiaru i odwołań od wymiaru powyższych podatków, zakładanie ksiąg bierczych;

5) kancelista — prowadzenie ksiąg bierczych i sporządzanie list zaległości wszystkich danin miejskich i państwowych, pobieranych przez Magistrat;

6-9) czterech sekwestratorów — egzekucja przymusowa bezspornych należności komunalnych i państwowych. Jeden z sekwestratorów zastępuje kasjera miejskiego w czasie jego nieobecności (urlopu, i choroby).

Budżet gminy miejskiej w przeważnej części pokrywany jest z dochodów publiczno-prawnych (podatków, opłat). W związku z tem zadania admistracji podatkowej są bardzo poważne i odpowiedzialne. Personel podatkowo-egzekucyjny nie jest wystarczający.

PRACE WYDZIAŁU FINANSOWEGO.

Prace kancelaryjne

Liczba spraw p/g dziennika korespondencyjnego Wydziału Finansowego w roku sprawozdawczym wyniosła 8.557. Spraw niezałatwionych (przeważnie odwołań od wymiaru podatku od lokali) na dzień 1 kwietnia 1928 roku było 909, t. j. 10,6% ogólnej liczby spraw. Liczba spraw w Wydziale Finansowym w roku 1927/8 wzrosła w stosunku do roku 1926 o 30%.

Miesięcznie średnio wpływało 796 spraw. Najwięcej spraw wpływa w miesiącach od lutego do lipca. Rozsyłanie nakazów płatniczych w tych miesiącach powoduje duży napływ w tym czasie odwołań od wymiaru podatków.

Rachunkowość

Rok 1927/8 był dla biura rachuby Magistratu rokiem stopniowego przystosowywania rachunkowości miasta Włocławka do przepisów rozporządzenia ministerjalnego z dnia 8 marca 1927 roku o kasowości i rachunkowości związków komunalnych. System księgowości, stosowany w Magistracie m. Włocławka przed rokiem 1927, zaprowadzony był przez specjalistę — buchaltera z Warszawy na wzór księgowości kupieckiej. System ten w układzie swych rachunków pomijał rachunkowość budżetową, którą prowadzono oddzielnie (ubocznie) na zasadach rachunkowości pojedyńczej. System ten nie był właściwy w gospodarce publicznej, której podstawą jest budżet. Pogląd ten, wypowiadany stale przez kierownika Wydziału Finansowego, został przychylnie potraktowany dopiero w chwili, gdy na czele gospodarki miejskiej Włocławka stanął obecny Prezydent miasta. Początek roku budżetowego 1927/8 poprzedzony został licznemi konferencjami w sprawach rachunkowości miejskiej, odbytemi w marcu 1927 roku pod kierownictwem Prezydenta miasta, których wynikiem było wydanie szeregu prowizorycznych instrukcyj, regulujących i usprawniających rachunkowość miejską. W kwietniu i maju 1927 roku zostało sporządzone sprawozdanie rachunkowe za rok 1926/7 (za pięć kwartałów) po raz pierwszy własnemi siłami Wydziału Finansowego. W latach poprzednich Magistrat m. Włocławka corocznie przy zestawianiu sprawozdania rachunkowego angażował za specjalnym wynagrodzeniem buchaltera z Warszawy. Sprawozdanie za rok 1926/7 musiało podobnie jak i cała poprzednia rachunkowość posiadać braki. Było ono jednak poważnym wysiłkiem i krokiem naprzód. Zamieszczony w tem sprawozdaniu, inwentarz stanu majątkowego (bilans) został in extenso przytoczony jako wzór w książce p. Z. Pawlaka (str. 166 — 169) p. t. „Zasady rachunkowości komunalnej” (Warszawa 1928).

Celem usunięcia dowolności w zakupach i przestrzegania kredytów budżetowych wprowadzone zostały w roku 1927 zapotrzebowania na każdy zakup, które po zapotrzebowaniu przez decernenta odnośnego Wydziału i Prezydenta miasta, upoważniały Biuro Rachuby do sporządzenia asygnaty kasowej. W związku z powyższem do wystawiania wszelkich asygnat kasowych upoważnione zostało wyłącznie Biuro Rachuby. Ustalone zostały nowe wzory asygnat kasowych, not memorjałowych oraz układ rachunków zarówno w Biurze Rachuby Magistratu, jak i w przedsiębiostwach miejskich. Ustalenie manipulacyj kasowych i rachunkowych nie mogło być w ciągu roku ostatecznie załatwione, ponieważ dopiero w końcu kwietnia ukazało się wyżej przytoczone rozporządzenie ministerjalne o rachunkowości w związkach komunalnych. W każdym razie w roku 1927/8 rachunkowość Magistratu w ogólnych zarysach dostosowana została do zasad powyższego rozporządzenia, a Wydział Finansowy zgromadził wiele cennego materjału, który wykorzystany zostanie przy opracowaniu szczegółowej instrukcji rachunkowej. Instrukcja ta w myśl § 53 rozporządzenia z dnia 28 marca r. ub. zostanie opracowana przed dniem 31 grudnia roku bieżącego.

Ustalając nowy system rachunkowości, zarówno Prezydent miasta, jak i kierownik Wydziału Finansowego mieli na uwadze, aby system ten obejmował jak najskuteczniej zapobiegawczą kontrolę gospodarki miejskiej, Obowiązek kontroli nad całokształtem czynności kasowo-rachunkowych związku komunalnego rozporządzenie z dnia 28.III 1927 roku włożyło przedewszyskiem na zarząd tegoż związku w osobie jego kierownika (prezydenta). W związku z powyższem kontrola prowadzona z ramienia zarządu związku komunalnego winna obejmować zarówno zapobiegawczą, jak i następczą, formalną i materjalną kontrolę czynności kasowo-rachunkowych. W trosce o prawidłowość

gospodarki miejskiej, jak i w wykonaniu obowiązków, nałożonych przez obowiązujące przepisy, z inicjatywy Prezydenta miasta został zaangażowany do Wydziału Finansowego urzędnik — kontroler w osobie Witolda Mystkowskiego, specjalisty w dziale rachunkowości komunalnej. Kontroler gospodarki miejskiej przeprowadził lustrację przedsiębiorstw miejskich i niektórych biur Magistratu, w której wyniku Prezydent miasta wydał szereg zarządzeń, usprawniających funkcjonowanie aparatu miejskiego. Zarządzeniem Prezydenta miasta w dniu 19.IV 1928 roku kontroler gospodarki miejskiej przeniesiony został na etat Wydziału Głównego. W zakresie swych czynności służbowych kontroler gospodarki miejskiej podlega bezpośrednio Prezydentowi miasta. Kontroler gospodarki miejskiej, jednocześnie jako referent rachunkowy, opracował wzory druków i ksiąg rachunkowych Magistratu, dostosowanych do rozporządzenia z dnia 28.III. 1927 r., i współdziałał przy sporządzaniu sprawozdania rachunkowego za rok 1927/8. Dzięki wydanemu w ciągu roku rozporządzeniu ministerjalnemu, jak również usilnej pracy personelu Biura Rachuby, a przedewszystkiem kontrolera gospodarki miejskiej, sprawozdanie rachunkowe za rok 1927/8 różni się b. korzystnie od sprawozdań z lat poprzednich. Wykonane zostało w pierwszej połowie maja r. b. Przedkładając w tym czasie sprawozdanie rachunkowe za rok 1927/8 Panu Wojewodzie Warszawskiemu miasto Włocławek wyprzedziło pod tym względem wszystkie inne samorządy województwa Warszawskiego, a prawdopodobnie i całego kraju.

W roku 1927/8 miasto Włocławek prowadziło szeroką akcję inwestycyjną, budując elektrownię okręgową, rozbudowując cegielnię i kanalizację. W związku z temi inwestycjami niewspółmiernie do lat poprzednich zwiększyła się ilość czynności rachunkowo-kasowych. Obroty na rachunkach budżetowych i pozabudżetowych wyniosły w roku 1926/7 (za 15 miesięcy) — zł. 38.412.822 gr. 57, w roku zaś 1928/7 zł. 54.192.592 gr. 27. W stosunku rocznym suma obrotów w roku 1927/8 w porównaniu do roku 1926/7 wzrosła blisko 100%. Dane powyższe wskazują, w jakim stopniu wzrosła praca Biura Rachuby, wskutek czego personel tego Biura prawie w ciągu całego roku zmuszony był pracować w godzinach pozasłużbowych.

Prace podatkowo egzekucyjne

Magistrat m. Włocławka (Wydział Finansowy) w roku 1927/8 pobierał we własnym zarządzie następujące daniny publiczne:

a) podatki państwowe: podatek od lokali, podatek od nieruchomości i podatek od placów niezabudowanych;
b) podatki miejskie: miejski podatek od placów niezabudowanych, podatek od zbytku mieszkaniowego, podatek od szyldów, reklam i ogłoszeń, podatek od przedmiotów zbytku, podatek od psów, podatek od widowisk, zabaw i rozrywek, od wynajmu mieszkań na doby, podatek od spadków i darowizn, składkę na pokrycie kosztów kuracyjnych, podatek inwestycyjny, podatek od gruntów państwowych z terenów wyłączonych z gminy Łęg, składkę wyrównawczą wraz z podatkiem inwestycyjnym i opłatami drogowemi z terenów z Gminy Łęg i Szpetal;
c) opłaty specjalne (dopłaty) miejskie: opłatę specjalną od nadmiernie zużywających drogi publiczne, opłatę specjalną na ułożenie i przebudowę chodników i opłatę specjalną na budowę mostu przy ul. Kilińskiego;
d) z innych opłat miejskich: t. zw. opłatę za prawo jazdy.

Przeważająca część dochodów prawno-publicznych, przypadających na rzecz Kasy Miejskiej, wpływa za pośrednictwem innych Urzędów.

1) Urząd Skarbowy Podatków i Opłat Skarbowych w Włocławku, wzgl. Okręgowa Izba Skarbowa w Warszawie, wzgl. inne Urzędy Skarbowe pobierają na rzecz miasta Włocławka następujące daniny:

a) udział w państwowym podatku dochodowym;
b) dodatki do podatków państwowych: przemysłowego, gruntowego i podatku od spożycia, zużycia i podukcji oraz dodatek do opłat od patentów na wyrób i sprzedaż trunków.

2) Kasy kolejowych ekspedycyj towarowych na stacjach kolei normalno-torowej i dojazdowej w Włocławku pobierają podatek od ładunków kolejowych.

3) Zarządy elektrowni: miejskiej i B-ci Harendorfów pobierały dopłatę do ceny prądu elektrycznego na budowę nowej elektrowni.

4) Kancelarje notarjalne pobierają podatki miejskie od umów o przeniesienin własności nieruchomej i od zaprotestowanych weksli.

Prace Wydziału Finansowego (Biura Podatkowo-Egzekucyjnego) przy poborze podatków miejskich i państwowych oraz innych urzędów przy poborze podatków, przypadających na rzecz miasta, ilustrują następujące tablice:

WYMIAR, UMORZENIA, WPŁYWY, ZALEGŁOŚCI I OGÓLNE SUMY PRZY

L. p.	Oznaczenie budżetu		Nazwa daniny	Ilość pozycyj wymiarowych (płatników)	Przypisano	Umorzono i zmniejszono
			OGÓŁEM DANINY MIEJSKIE			
			Daniny pobierane bezpośrednio w Wydziale Finansowym Magistratu	15.256	826,872.46	32,580.74
			Daniny pobierane za pośrednictwem innych Urzędów . . .			
	VIII-X		I. UDZIAŁY W PODATKACH PAŃSTWOWYCH	10.016		6,120.40
1	VIII	24	Udział w państwowym podatku dochodowym wymierza Urząd Skarbowy	—	—	—
2	X	31	Udział w podatku od lokali . .	10.016	134,289.04	6,120.40
			II. DODATKI DO PODATKÓW PAŃSTWOWYCH	936		1,719.70
3	XX	25	Dodatek do państwowego podatku gruntowego wymierza Urząd Skarbowy	—	—	—
4	IX	26	Dodatek do państwowego podatku od nieruchomości	936	109,723.08	1,719.70
5	IX	27	Dodatek do państwowego podatku przemysłowego wymierza Urząd Skarbowy.	—	—	—
6	IX	28	Dodatek do państwowego podatku od spożycia, zużycia i produkcji wymierzają Władze Państwowe	—	—	—
7	IX	29	Dodatek do opłat od patentów na wyrób i sprzedaż trunków wymierza Urząd Skarbowy . . .	—	—	—
			III. PODATKI SAMOISTNE	3.966	461,092.30	11,075.90
8	X	30	Podatek od placów niezabud. . .	187	26,208.47	3,399.01
9	X	32	Podatek od zbytku mieszkaniowego	108	7,138.12	1,021.15
10	X	33	Podatek od wynajmu mieszkań na doby (hotelowy)	61	9,233.29	—
11	X	34	Podatek od zabaw, rozrywek i widowisk	1.212	137,833.38	—
12	X	35	Podatek od ładunków kolejowych.		63,272.27	wymierzają władze kolejowe
13	X	36	Podatek od plakatów, szyldów i reklam	1.152	21,340.92	1,747.95
14	X	37	Podatek od przedmiotów zbytku .	52	2,695.85	145.—
15	X	38	Podatek od spadków i darowizn .	24	6,223.59	—
16	X	39	Podatek od psów	841	10,612.30	2,829.50

CHODÓW Z DANIN KOMUNALNYCH M. WŁOCŁAWKA ZA ROK 1927/8.

% sumy umorzeń w stosunku do przypisu	Ilość poz. umorzeń	% ilości pozycyj umorzeń do ogólnej liczby pozycyj wymiarowych (płatników)	Wpłynęło gotówką	Zaległości w dniu 31.III.1928	% sumy zaległości w stosunku do ogólnej sumy przychodu (wpływ zaległości)	Ogólna suma przychodu (wpływ gotówkowy zaległości) z danego źródła podatkow.	% przychodu danego źródła podatkowego w stosunku do ogólnej sumy przychodu z danin miejskich
			1,516,171.29	370,622.47	19,6	1,886,793,76	100
3,9	1520	9,9	492.295,06	301,996.66	39,3	794,291.72	42,1
			1,023,876.23	68,625.81		1,092,502.04	57,1
4,4	1133	11,3	192,348.54	81,142.89	30,0	273,491.43	14,5
—	—	—	136,518.33	8,804.46	6	145,322.79	7,7
4,4	1133	11,3	55,830.21	72,338.43	56,2	128,168.64	6,8
1,4	34	3,8	718,661.41	63,431.25	0,8	782,092.66	41,4
—	—	—	1,076.75	459.02	30,0	1,535.77	0,1
1,4	34	3,8	81,435.03	26,468.35	24,0	107,903.38	5,7
—	—	—	471,698.53	35,503.88	7,0	508,202.41	26,9
—	—	—	151,769.—	—	—	151,769.—	8,0
—	—	—	12,682.10	—	—	12,682.10	0,7
2,4	339	8,5	372,481.82	77,534.58	17,3	450,016.40	23,8
13,0	24	12,8	10,679.90	12,129.56	5,2	22,809.46	1,2
14,3	22	20,4	3,914.92	2,202.05	36,9	6,116.97	0,3
—	—	—	9,233.29	—	—	9,233.29	0,5
—	—	—	137,833.38	—	—	137,833.38	6,4
—	—	—	63,372.27	—	—	63,372.27	3,4
8,2	79	6,9	9,992.48	9,600.49	48,9	19,592.97	1,0
5,4	6	11,6	1,822.85	727,—	27,7	2,549.85	0,1
—	—	—	4,837.49	1,386.10	22,4	6,223.59	0,4
26,7	203	24,1	4,258.69	3,524.11	44,9	7,782.80	0,4

L. p.	Oznaczenie budżetu	Nazwa daniny	Ilość pozycyj wymiarowych (płatników)	Przypisano	Umorzono i zmniejszono
17	X 40	Podatek od umów o przeniesienie własności nieruchomej		56,204.85	wymiar
18	X 41	Podatek od zaprotestowanych weksli		15,893.52	wymiar
19	X 42	Składka na pokrycie kosztów kuracyjnych	wymiar łącznie z innemi podatkami	93,047.51	1,836.02
20	X 42A	Podatek gminny wyrównawczy z terenów wydzielonych z gmin: Łęgu i Szpetala	315	10,882.04	82.54
21	X 42B	Podatek gminny od gruntów państwowych (dzierżaw.) z terenów wyłączonych z gminy Łęgu . .	14	406.19	13.63
		IV. OPŁATY SPECJALNE (DOPŁATY) (w dochodach zwyczajnych)	188	75,387.44	800.54
22	VII 51a	Opłata specjalna od nadmiernie zużywających drogi publiczne . .	31	7,088.20	13,80
23	VII 23b	Opłata specjalna na ułożenie i przebudowę chodników.	157	68,299.24	786.74
		V. OPŁATY SPECJALNE (DOPŁATY) (w dochodach nadzwyczajnych)	148	178,701.89	9,804.—
24	V 51	Dopłata do ceny prądu elektrycznego na budowę nowej elektrowni miejskiej		138,619.30	wymierza
25	V 52	Opłata specjalna na budowę mostu przy ul. Kilińskiego	148	40,082.59	9,804.—
26	VI 53	VI. PODATEK INWESTYCYJNY	łącznie z innemi podatkami	140,668.68	3,060.20

WYMIAR, UMORZENIA, WPŁYWY GOTÓWKOWE I ZALEGŁOŚCI PODATKÓW PAŃSTWOWYCH

L. p.	Nazwa daniny	Ilość pozycyj wymiarowych (podatków)	Przypisano	Umorzono
	PODATKI PAŃSTWOWE	377	363,325.43	10,071.35
1	Podatek od lokali za potrąceniem udziału, przypadającego gminie m. Włocławka	wykazano przy daninach miejskich	134,289.04	6,120.40
2	Państwowy podatek od placów . . .	377	18,444.35	303.75
3	Państwowy podatek od nieruchomości .	wykazano przy daninach miejskich	210,592.04	3,647.20
	Ogółem daniny miejskie i państwowe, pobierane bezpośrednio przez Magistrat (Wydział Finansowy)	15,633	1,190,197.89	42,652.09

0/0 sumy umorzeń w stosunku do przypisu	Ilość poz. umorzeń	0/0 ilości pozycyj umorzeń do ogólnej liczby pozycyj wymiarowych (płatników)	Wpłynęło gotówką	Zaległości w dniu 31.III.1928	0/0 sumy zaległości w stosunku do ogólnej sumy przychodu (wpływ zaległości)	Ogólna suma przychodu (wpływ gotówkowy zaległości) z danego źródła podatków.	0/0 przychodu danego źródła podatkowego w stosunku do ogólnej sumy przychodu z danin miejskich
w kancelarji notarjusza			56,204.85	—	—	56,204.85	3,0
w kancelarji notarjusza			15,893.52	—	—	15,893.52	0,9
1,9			48,602.23	42,609.16	47,3	91,211.39	5,0
0,8	4	1,2	5,722.73	5,076.77	47,0	10,799,50	0,5
3,3	1	0,7	113.22	279.34	70,9	392.56	0,0
1,1	4	2,1	27,947.15	46,639.75	62,5	74,586.90	4,0
0,19	1	3,2	6,436.80	637.60	9,00	7,074.20	0,4
1,2	3	2,0	21,510.35	46,002.15	68,0	67,512.50	3,6
24,4	10	6,8	130,890.29	38,007.60	22,5	168,897.89	9,0
Elektrownia Miejska			114,760.85	23,858.45	17,3	138,619.30	7,0
24,4	10	6,8	16,129.44	14,149.15	46,8	30,278.59	2,0
			73,842.08	63,766.40	46,1	137,608.48	7,3

POBIERANYCH PRZEZ MAGISTRAT M. WŁOCŁAWKA (WYDZIAŁ FINANSOWY) W ROKU 1927/8

0/0 sumy umorzeń w stosunku do sumy przypisu	Ilość pozycyj umorzeń	0/0 liczby umorzeń w stosunku do liczby podatników	Wpłynęło gotówką	Zaległości	0/0 sum zaległości w stosunku do sumy wymiaru	Wpływ i zaległości razem
	17		224,664.34	128,589.84	36,4	353,254.18
4,4	wykazano przy daninach miejskich	11,3	55,830.21	72,338.43	56,2	128,168.64
1,6	17	4,6	6,177.70	11,962.90	65,8	18,140.60
1,7	wykazano przy daninach miejskich	—	162,656.43	44,288.51	21,4	206,944.94
3,6	1537	9,8	716,959.40	430,586.50	37,5	1,147,545.90

Powyższa tablica wskazuje, że wśród dochodów prawno-publicznych m. Włocławka przeważają dodatki do podatków państwowych wraz z udziałami we wpływach z danin państwowych. Te dwie grupy źródeł podatkowych dają 55,9% ogólnej sumy dochodów prawno-publicznych m. Włocławka. W ubiegłych latach (vide „Rozwój samorządu m. „Włocławka". Włocławek 1926, str. 32) przewaga dodatków komunalnych nad samoistnemi daninami miejskiemi była jeszcze większa (68%). Przewaga ta zmniejszyła się dzięki większemu wyzyskaniu przez m. Włocławek samoistnych danin miejskich, wprowadzeniu opłat specjalnych, podatku inwestycyjnego i składki na pokrycie kosztów kuracyjnych. Z drugiej strony podatek od lokali utracił charakter daniny miejskiej. Wymiar tego podatku odbywał się od r. 1927/28 na podstawie ogólno - państwowej ustawy z dnia 2.VIII.1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 550), przyczem samorząd nie ma wpływu na wysokość opodatkowania. Udział gminy miejskiej w powyższym podatku wynosi 50%.

Właściwsze pojęcie o pracach Wydziału Finansowego daje podział danin miejskich na daniny pobierane przez Wydział Finansowy (Magistrat) i pobierane przez inne urzędy. Okazuje się, że zaledwie 42,1% danin miejskich pobierane jest przez Magistrat (Wydział Finansowy) we własnym zarządzie. Należy jednak zaznaczyć, że pobór danin miejskich przez inne urzędy (skarbowe, kolejowe, notarjalne) wymaga od Wydziału Finansowego również pewnej pracy (miesięczne rozrachunki, korespondowanie z urzędami poborowemi, zaopatrywanie kas kolejowych w druki, podejmowanie gotówki i t.p.).

Poza wymiarem danin miejskich Wydział Finansowy pobiera jeszcze niektóre podatki państwowe.

Daniny publiczne wymierzane są przez Wydział Finansowy bądź to na okres roczny, bądź też wymierzane są w ciągu całego roku. Do pierwszych należą podatki: od lokali, nieruchomości, placów, zbytku mieszkaniowego, przedmiotów zbytku, psów, szyldów, podatek inwestycyjny, składka na pokrycie kosztów kuracyjnych i opłata specjalna na budowę mostu na rzece Zgłowiączce. Do drugich należą: podatek od zabaw, widowisk i rozrywek, podatek od wynajmu mieszkań na doby, podatek od spadków i darowizn i podatek od reklam i ogłoszeń.

W związku z powyższem prace nad wymiarem podatków trwają przez cały rok. W miesiącach od stycznia do kwietnia wymierzane są podatki od lokali, nieruchomości (wraz z dodatkiem miejskim), państwowy od placów, miejski od placów, inwestycyjny i składka na pokrycie kosztów kuracyjnych. W miesiącach: maj — lipiec wymierzane są podatki od zbytku mieszkaniowego, od psów, szyldów oraz opłaty specjalne na budowę mostu przy ul. Kilińskiego. W okresie robót letnich i na jesieni przypada wymiar opłat na przebudowę i ułożenie chodników. Od sierpnia do końca roku po wymierzeniu podatków rocznych Wydział zaabsorbowany jest pracą nad ściąganiem wymierzonych podatków i załatwianiem odwołań na wymiary podatkowe. Przy końcu roku kalendarzowego rozpoczyna się praca nad gromadzeniem materjałów do wymiaru podatku na rok następny.

Ogólna ilość pozycyj wymiarowych wynosi 15.633.

Dużo czasu absorbuje załatwianie odwołań od wymiaru podatków. W roku sprawozdawczym umorzenia i zmniejszenia przy podatkach miejskich i państwowych, pobieranych przez Magistrat, wyniosły zł. 42.652.09.

Specjalny charakter posiadają umorzenia i zmniejszenia podatku od lokali. Ustawa z dnia 2.8. 1926 r. zwalnia od podatku tylko lokale inwalidów wojennych, wdów i sierot po nich oraz dozorców domowych. Wszelkie inne zwolnienia od podatku od lokali dopuszczalne są jedynie w toku postępowania odwoławczego do Izby Skarbowej, przyczem Magistrat (Wydział Finansowy) bada każde odwołanie (parę tysięcy odwołań) i zaopatruje wnioskiem do Izby Skarbowej, ustalonym na posiedzeniu Magistratu.

Wobec dużej liczby odwołań Wydział Finansowy opracowywuje zazwyczaj zbiorowe wnioski na posiedzenie Magistratu, z których każdy dotyczy kilkudziesięciu podań. Izba Skarbowa z nielicznemi wyjątkami przychyla się do wniosków Magistratu tak, iż pewne kategorje podatników, jak np. bezrobotni, z reguły zostają zwalniane. Niemniej jednak każde tego rodzaju zwolnienie wymaga złożenia podania i przepisowego dalszego postępowania administracyjnego, co obarcza urzędy zbędną pracą i wywołuje niezadowolenie wśród szerszych warstw społeczeństwa.

Zmiany w powyższym stanie rzeczy możliwe są jedynie na drodze prawodawczej.

O umorzeniach i zmniejszeniach wymiaru podatku od lokali decyduje przeważnie niezamożność podatkowa. Umorzenia i zmniejszenia innych podatków wynikły natomiast z innych przyczyn, jak np. różnicy w wymiarach, względnie w ilości przedmiotów opodatkowanych i t. p. Umorzenia podatku od lokali miały zatem charakter socjalny, wówczas gdy umorzenia, wzgl. zmniejszenia, innych podatków miały raczej charakter przedmiotowych sprostowań.

Stosunkowo znaczne umorzenia wykazują podatki: od placów niezabudowanych, od zbytku mieszkaniowego i od psów.

Umorzenia, wzgl. zmniejszenia podatku od placów niezabudowanych są w pewnej mierze wypływem oddziaływania podatku na życie. Pewna liczba podatników udowodniła rozpoczętą zabudowę placu, co w myśl przepisów wywołuje umorzenie podatku. Umorzenia podatków od zbytku mieszkaniowego i psów spowodowane zostały wykazaniem różnic w ilości opodatkowanych przedmiotów w porównaniu z deklaracją, złożoną przez właściciela nieruchomości.

Specjalny charakter posiadają umorzenia opłaty specjalnej na budowę mostu. Wynikły one wskutek odstąpienia placów lub ich części na własność gminy miejskiej. Niektórzy właściciele placów wzamian za odstąpienie placu pod ulicę uzyskali od Magistratu zwolnienie reszty placów od podatku. Zwolnienia te w pewnej części dotyczą i podatku miejskiego od placów niezabudowanych.

Zamknięcie 1927/8 roku sprawozdawczego wykazało poważne sumy zaległości podatkowych. Są one miarodajne jedynie dla podatków, pobieranych we własnym zarządzie przez Magistrat (Wydział Finansowy). Nie są natomiast wiadome zaległości podatków, pobieranych na rzecz miasta przez urzędy skarbowe, ponieważ ostatnie prowadzą wspólną rachunkowość dla m. Włocławka łącznie z przyległymi powiatami. Do zaległości dodatków komunalnych od podatków państwowych zaliczono sumy wpływów z marca, znajdujące się w Kasie Skarbowej.

Sumy te nie mają nic wspólnego z faktycznemi sumami zaległości odnośnych danin. Prawdopodobnie nie są one mniejsze, niż zaległości podatków miejskich samoistnych.

Najpoważniejsze zaległości wykazują: podatek gminny od gruntów państwowych z terenów wyłączonych z gminy Łęgu, opłata specjalna na przebudowę i ułożenie chodników, podatek od lokali, podatek od szyldów, podatek gminny wyrównawczy z terenów wyłączonych z gminy Łęgu i Szpetala, składka na pokrycie kosztów kuracyjnych, podatek inwestycyjny, opłata specjalna na budowę mostu na rzece Zgłowiączce i podatek od psów. Zaległości powyższe wahają się w granicach od 46 do 70% ogólnych sum przychodu z poszczególnych podatków.

Za główną przyczynę powstania zaległości uważać należy opieszałość ludności w płaceniu podatków. Poważnie przyczynia się do gromadzenia zaległości rozkładanie płatności na raty. Świadczy ono, iż administracja miejska wchodzi w położenie materjalne podatnika, mimo iż tego rodzaju postępowanie bardzo utrudnia wykonanie budżetu.

Zaległości opłat specjalnych (dopłat ua utrzymanie chodników) wynikły w dużej mierze na skutek złożonych odwołań. Posiadają one moc wstrzymującą przymusowe ściąganie należności do czasu rozstrzygnięcia.

Zaległości podatków z terenów wyłączonych z gmin Łęgu i Szpetala wynikly na skutek późnego otrzymania danych, a zatem i późnego wymiaru oraz trudności technicznych, jakie należało pokonać przy poborze podatków na nowych rozległych terenach, włączonych do obszaru m. Włocławka.

Poważne trudności dla przymusowego ściągania zaległości podatkowych przedstawia sporządzanie list zaległości. Pożądanem jest, aby sekwestrator miejski, przybywając do podatnika, przedstawił mu wykaz wszystkich należnych od niego zaległości podatków. Zastosowanie tej zasady w praktyce napotyka na poważne trudności, wymiar bowiem podatków, obliczanych na cały rok, kończy się niejednocześnie.

Lista zaległości sporządzona zostaje według stanu z pewnego dnia. Stan ten codziennie ulega zmianie. Im więcej podatków obejmuje lista zaległości, tem trudniej jest wprowadzić do listy zaległości zmiany z dnia poprzedniego.

Egzekucja podatków

Biuro podatkowo-egzekucyjne zatrudnia czterech sekwestratorów. Każdy z sekwestratorów ma wyznaczoną część miasta jako rewir, w którego obrębie egzekwuje nieuiszczone w terminie należności z tytułu podatków miejskich, poruczonych podatków państwowych, należności za przymusowy remont domów, składki gminy żydowskiej, należności na rzecz Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych (składka ogniowa), należności na rzecz zakładów ubezpieczeń społecznych, grzywien i kar administracyjnych oraz należności dla urzędów i zakładów specjalnej administracji państwowej (kolei, poczty konsulatów i t. p.).

Poniższa tabela wskazuje sumy, pobrane drogą egzekucji przez sekwestratorów w poszczególnych miesiącach, przeciętne sumy wyegzekwowane dziennie w poszczególnych miesiącach oraz przeciętną ilość czynności egzekucyjnych przypadających dziennie na jednego sekwestratora.

WYKAZ SUM WYEGZEKWOWANYCH I CZYNNOŚCI SEKWESTRATORÓW ZA ROK 1927/8.

Nazwa miesiąca	Suma wyegzekwowanych należności w ciągu miesiąca	Przeciętne sumy wyegzekwowane dziennie w poszczególnych miesiącach	Ilość czynności egzekucyjnych, przypadająca przeciętnie dziennie na jednego sekwestratora
I. kwiecień	25,524.01	411,7	11,44
II. maj	25,650.22	279,2	13,53
III. czerwiec	28,410.99	368,9	17,13
IV. lipiec	22,740.06	388,7	16,82
V. sierpień	22,322.05	398,6	16,36
VI. wrzesień	12,988.20	211,2	17,04
VII. październik	40,680.94	404,9	15,77
VIII. listopad	32,260.77	375,1	19,87
IX. grudzień	23,567.44	300,2	18,39
X. styczeń	30,559.79	402,1	18,71
XI. luty	32,227.81	457,1	17,09
XII. marzec	33,420.54	381,7	17,38
Razem . .	330,352.82		

Przeciętny wpływ miesięcznych wyegzekwowanych sum wynosił zł. 27,529.40. Wpływ dzienny jednego sekwestratora wynosił przeciętnie zł. 364.95. Przeciętna ilość czynności egzekucyjnych, przypadająca dziennie na jednego sekwestratora, wyniosła 16,63.

W wykazie wyników egzekucyj za r. 1927/8 za podstawę obliczenia ilości czynności egzekucyjnych przyjmowano nie liczbę płatników, u których dokonywano egzekucyj, a liczbę poszczególnych wyegzekwowanych należności. Nie wchodząc w ocenę słuszności powyższej zasady, należy na podstawie powyższego wykazu zauważyć, iż w ciągu sprawozdawczego okresu wydajność pracy sekwestratorów wzrosła.

Sprawa usprawnienia egzekucji podatkowej była w ubiegłym okresie i będzie nadal przedmiotem szczególnej troski Prezydenta miasta i Wydziału Finansowego.

Ogólna suma należności wyegzekwowanych wyniosła w roku 1927/8 — zł. 330.352 gr. 82, z czego kwota ca zł. 40.000. przypada na należności, wyegzekwowane dla gminy żydowskiej, zakładów ubezpieczeniowych, urzędów specjalnej administracji państwowej oraz pozamiejscowych związków komunalnych. Pozostałość w sumie ca 290.000 złotych stanowi sumę należności z tytułu danin miejskich i państwowych, pobieranych we własnym zarządzie Magistratu. Ponieważ ogółem wpłynęło danin gotówką na sumę zł. 716.959.40, zatem tylko złotych 426.940.60, t. j. 37% wymiaru (zł. 1.147.546) wpłynęło od płatników w porę dobrowolnie, bez zastosowania egzekucji.

Duży odsetek przymusowo pobieranych wpływów podatkowych wskazuje na poprzednio już zauważone słabe poczuwanie się ludności do obowiązku uiszczania podatków.

Koszty utrzymania personelu biura podatkowo-egzekucyjnego

Wydatki na utrzymanie Biura Podatkowo-Egzekucyjnego w znacznej części są pokrywane z sum, jakie wnosi Skarb Państwa tytułem zwrotu kosztów poboru podatków państwowych (ca zł. 15.000), z kosztów egzekucyjnych ściąganych przez sekwestratorów miejskich (ca zł. 17.000), oraz z kosztów inkasa (ca zł. 1.500), otrzymywanych od wyznaniowej gminy żydowskiej za pobór składki żydowskiej i od Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych za pobór składki ogniowej. Wynagrodzenie personelu Biura podatkowo-egzekucyjnego łącznie z remuneracjami wynosi rocznie ca zł. 52,000. Z tej sumy osoby publiczne i prywatne zwracają ca 33.500.— z czego wynika, iż wydatki personalne gminy miejskiej na administrację podatkową redukują się do kwoty zł. 18.500 rocznie, co wynosi 2,3% rocznych wpływów danin miejskich, pobieranych we własnym zarządzie (t. j. za wyłączeniem sum, pobieranych za pośrednictwem kas i urzędów skarbowych, kolejowych i notarjalnych).

Wydział Finansowy we wszystkich samorządach należy do najliczniejszych. W pracy swej Wydział ten styka się ze wszystkiemi działami gospodarki samorządowej. Jego organizacja i sprawność jest przedmiotem szczególnej troski władz miejskich. W Magistracie m. Włocławka, prowadzącym ożywioną działalność administracyjną i inwestycyjną, zadania Wydziału Finansowego wymagają pracy wytężonej i trudnej.

DOCHODY PODATKOWE.

Podatki niesamoistne

Z pośród źródeł podatkowych, z których czerpie dochody prawno-publiczne m. Włocławek najwięcej wydajne są dodatki komunalne i udziały w podatkach państwowych. Najwyższy dochód wykazuje dodatek do państwowego podatku przemysłowego, z którego wpływ wynosi zgórą $^1/_4$ część dochodów podatkowych i pokrywa 23,3% ogólnej sumy wydatków zwyczajnych.

Drugie miejsce wśród danin niesamoistnych zajmuje udział w państwowym podatku dochodowym, dalej idzie dodatek do państwowego podatku od spożycia, zużycia i produkcji i udział w podatku od lokali.

W porównaniu z sumami preliminarza i z sumami, osiągniętemi w latach poprzednich, znacznie wzrosły wpływy z dodatku od podatku przemysłowego (ca o 25%) i z udziału w państwowym podatku dochodowym, co jest niewątpliwie skutkiem bardziej ożywionego ruchu gospodarczego i wzrostu dochodu społecznego.

Zmniejszyły się natomiast wpływy z dodatku do podatku od spożycia, zużycia i produkcji, co jest konsekwencją rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o funduszu pożyczkowo-zapomogowym, na rzecz którego dokonywane są pewne potrącenia.

Mniejsze wpływy od preliminowanych dał dodatek do podatku gruntowego, co niewątpliwie spowodowane zostało zaległościami, których jednak Urząd Skarbowy oddzielnie dla Włocławka nie mógł wykazać.

Podatki samoistne

Z pośród podatków miejskich samoistnych najwydatniejszy jest podatek od zabaw, widowisk i rozrywek i podatek inwestycyjny. Drugie miejsce zajmuje składka na pokrycie kosztów kuracyjnych. Dalej idzie podatek o przeniesienie własności nieruchomej i podatek od placów niezabudowanych. Pozostałe podatki samoistne nie posiadają poważniejszego znaczenia dla dochodów miejskich.

W stosunku do sumy uzyskanej w r. 1926 i pierwotnie preliminowanej na rok 1927/8 najsilniej wzrosły wpływy z podatku od ładunków kolejowych. Wpływ z tego źródła wyniósł w r. 1926 sumę 21.218 złotych, na r. 1927/8 preliminowano pierwotnie zł. 33.062, a osiągnięto gotówką 63.372 złote, t. j. o 200% więcej niż w roku 1926.

Wzrost w tej wysokości należy zawdzięczać przedewszystkiem znowelizowaniu z inicjatywy Prezydenta miasta statutu podatku od ładunków kolejowych (Uchwała Rady Miejskiej z dn. 24.2. 1927 r. zatwierdzona przez Pana Wojewodę Warszawskiego dn. 5.3. 1927 r.).

Składka kuracyjna i podatek inwestycyjny

Również z inicjatywy Prezydenta miasta wprowadzona została w r. 1927 składka na pokrycie kosztów kuracyjnych, która stanowi obecnie poważne źródło dochodowe.

Podatek inwestycyjny pobierany w r. 1927/8 istniał w roku 1926 w podobnej wysokości pod nazwą „opłat drogowych". W związku z przekształceniem opłat drogowych na podatek inwestycyjny liczba podatków od których obliczany jest podatek inwestycyjny została zwiększona. Tej okoliczności należy zawdzięczać wzrost intratności „podatku iwestycyjnego" w stosunku do poprzednio pobieranych „opłat drogowych".

Podatek od placów

Suma uzyskana z podatku od placów niezabudowanych jest wypadkową trzech czynników:

1. wzrostu cen na place,
2. ożywienia się ruchu budowlanego,
3. postępu regulacji miasta.

Wzrost cen na place działa w kierunku podnoszenia się dochodu z podatku od placów, ożywienie się ruchu budowlanego zmniejsza ilość placów niezabudowanych, a zatem działa w kierunku obniżenia wpływu z powyższego podatku, wreszcie znowu postęp regulacji miasta, nadając nowym terenom wskutek pociągnięcia linji regulacyjnych ulic charakter placów budowlanych, oddziaływa na zwiększenie się intratności podatku od placów niezabudowanych. W wyniku oddziaływania powyższych czynników wymiar podatku od placów niezabudowanych w r. 1927/8 w porównaniu z r. 1926 w pewnej mierze wzrósł. Podatek ten oddziaływa dodatnio na ożywienie się ruchu budowlanego.

Podatek od zabaw i widowisk

Bardzo poważny wzrost wykazuje podatek od zabaw, widowisk i rozrywek. W r. 1926 uzyskano z tego źródła podatkowego 90.736 złotych, na rok 1927/8 preliminowano pierwotnie 95.000. zł. a według zamknięcia budżetowego uzyskano złotych 137.833.38, czyli blisko o 50% więcej.

Wzrost ten przedewszystkiem należy zawdzięczać wzmożonej frekwencji w miejscowych kinematografach. Wzmożenie to wynikło z poprawy warunków gospodarczych. Wydatny wzrost wykazuje sprzedaż biletów wejścia na galerję. co pozostaje w związku ze spadkiem bezrobocia.

Wzrost wpływów z podatku od widowisk należy w pewnej mierze zawdzięczać również systematycznej kontroli poboru podatku.

Poniższa tabela ilustruje wpływ podatku od widowisk w roku 1927/8.

WYKAZ WPŁACONEGO DO KASY MIEJSKIEJ PODATKU OD WIDOWISK W POSZCZEGÓLNYCH MIESIĄCACH 1927/8 ROKU.

Miesiąc	Wpływ podatku
r. 1927	
kwiecień	11,292.41
maj	9,464.53
czerwiec	7,909.48
lipiec	6,619.82
sierpień	8,848.70
wrzesień	12,108.93
październik	14,664.42
listopad	13,754.57
grudzień	12,989.34
r. 1928	
styczeń	16,804.84
luty	11,090.08
marzec	12,286.30
Ogółem	137,833.38

Wpływ podatku — Rodzaj widowiska	Suma	W stosunku procentowym
Z widowisk kinematograficznych	124,574.22	90,4
Z innych widowisk	13,259.16	9,6
Razem	137,833.38	100.

Sprzedaż biletów na widowiska kinematograficzne

Rodzaj miejsc	1927/8	1926/7
Parter	78,759	81,943
Galerja	198,698	157,701
Razem	277,457	239,644 (za 15 miesięcy)

W poborze podatku od widowisk m. Włocławek nie kieruje się fiskalizmem. Przepisy statutowe zwalniają od podatku całe grupy widowisk. Jako kryterjum miarodajne dla zwolnienia przyjęto nie cel, na który ma być przeznaczony dochód z widowiska, a jego charakter. Władze miejskie wychodziły w tym wypadku z założenia, że interes publiczny, reprezentowany przez samorząd, nie może ustępować przed interesami innych organizacyj. Zasada ta naogół nie została zrozumiana przez petentów, którzy zazwyczaj w przedkładanych Magistratowi podaniach powołują się nie na charakter, a na cel, na który przeznaczony ma być dochód z widowiska.

Obciążenie podatkowe na głowę mieszkańca m. Włocławka

Poniższa tabela ilustruje wzrost obciążenia podatkowego na głowę mieszkańca m. Włocławka w latach 1913 — 1927 według wykonań budżetowych.

OBCIĄŻENIE PODATKOWE NA GŁOWĘ MIESZKAŃCA M. WŁOCŁAWKA W LATACH 1913—1927 WEDŁUG WYKONAŃ BUDŻETOWYCH.

Rok budżetowy	Suma efektywna dochodów podatkowych[1]) w złotych	Liczba ludności[2])	Obciążenie podatkowe na głowę mieszkańca w złotych w stosunku rocznym. 1 kg. złota = 3100 zł. 1 zł. = 0,29 gr. czystego złota	1 kg. złota = 5,924.44 zł. 1 zł. = 0,169 gr. czystego złota
1913	159,260.40	36,073	4,4	8,4
1916	290,029.60	39,293	7,4	14.1
1917/8	427,461.80	40,000	10,7	20,4
1918/9	450,530.—	40,000	11,2	21,4
1919/20	505,683.—	40,000	12,6	24,1
1920/21	88,417.—[3])	40,000	2,2	4,2
1921[4])	104,874.—	40,182	3,5	6,7
1922	184,810.90	40,296	4,6	8,8
1923	211,332.40	40,752	5,2	9,9
1924	694,162.56	41,314	16,8	32,1
1925	978,053.28	42,803	22,9	43,7
1926/7[5])	1,531,003.44	43,303	—	28,3[6])
1927/8	1,886,683.76	44,752	—	42,1

[1]) Wpływy z 1913 r. przeliczono na złote przyjmując 1 rubel = 2,66 zł. Wpływy z lat 1916 — 1923 przeliczono na złote według notowań giełdowych dolara Stanów Zjednoczonych, względnie franka szwajcarskiego, w markach niemieckich, (lata 1916 — 1918) względnie w markach polskich (lata 1919 — 1923). Przerachowań dokonano oddzielnie dla każdego miesiąca. W latach 1924 — 8 wykazano wpływy efektywne.

[2]) Liczbę ludności przyjęto w/g informacyj otrzymanych z referatu Statystycznego Magistratu m. Włocławka. Wobec braku danych za lata 1917—1920 przyjęto liczbę ludności na 40.000.

[3]) Spadek wpływów podatkowych w r. 1920 wynikł na skutek skasowania miejskiego podatku dochodowego.

[4]) W r. 1921 rok budżetowy wyniósł tylko 9 miesięcy w związku ze zmianą okresu będżetowego. Obciążenia podatkowe w r. 1921 obliczono w stosunku do 12 miesięcy.

[5]) Rok 1926/7 w związku ze zmianą okresu budżetowania wynosi 15 miesięcy (2 okresy budżetowe). Obciążenie podatkowe obliczono w stosunku do 12 miesięcy.

[6]) Aczkolwiek wartość złotego prawnie w r. 1926 nie została jeszcze zmieniona, jednak faktycznie złoty uległ już dewaluacji.

Porównywanie efektywnych sum dochodów podatkowych w poszczególnych latach może doprowadzić do nierealnych wniosków. Należy brać pod uwagę zmiany wartości pieniądza. Według rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 20.I. 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 7 poz. 65) jeden złoty równa się ca 0,29 grama czystego złota. Już w końcu 1925 roku wartość złotego uległa pewnemu obniżeniu. Obniżka ta w r. 1926/7 na giełdach europejskich ustaliła się mniej więcej przy kursie 9 złotych za jednego dolara Stanów Zjednoczonych i została ulegalizowana rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 października 1927 r. o stabilizacji złotego (D. U. R. P. Nr. 88, poz. 790). Zmiana wartości złotego spowodowała efektywny wzrost cen towarów. Ogólny efektywny wzrost cen nie dorównał efektywnej podwyżce walut obcych i cen złota, wyrażonych w walucie polskiej. Proces wyrównania podwyżki wszystkich cen trwa dalej i zakończenie tego procesu jest tylko kwestją czasu.

W celu porównania obciążenia podatkowego w poszczególnych latach należało jednostkę obrachunkową sprowadzić do wspólnego mianownika, za jaki przyjęto złoty, wprowadzooy rozp. z dnia 13.10 1927 r., t. j. równy 0,169 grama czystego złota. W tym celu kwoty obciążenia podatkowego do r. 1925 przerachowano (mnożąc przez 1,9) na kwoty wyrażone w złotych o wartości 0,169 grama czystego złota. Uzyskane w ten sposób cyfry obciążenia podatkowego na głowę mieszkańca wykazują:

1. obciążenie podatkowe w r. 1926/7 w porównaniu z r. 1925 uległo znacznemu obniżeniu,
2. obciążenie podatkowe w r. 1927/8 nie jest wyższe (a nawet niższe) od obciążenia w r. 1925.

Ociążenia na głowę mieszkańca m. Włocławka, jak i wogóle w Polsce, jest znacznie niższe od obciążenia podatkami samorządowemi na głową mieszkańca w krajach Zachodniej Europy.

WYKONANIE BUDŻETU.

Wykonanie budżetu w porównaniu z budżetem ostatecznym

Wykonanie budżetu w porównaniu z sumami preliminarza ostatecznego (t. j. budżetu pierwotnego, uzupełnionego budżetem dodatkowym) nie wykazuje zasadniczych różnic. Poważniejszą różnicę wykazuje w wydatkach zwyczajnych spłata długów, w wydatkach nadzwyczajnych dział oświaty i popierania rolnictwa, wreszcie w wydatkach zwyczajnych i nadzwyczajnych dział przedsiębiorstw komunalnych.

W dziale spłaty długów (wydatki zwyczajne) różnica spowodowana została potrąceniem w końcu roku z wydatków na oprocentowanie wpływów, uzyskanych z realizacji kuponów od obligacyj, w których otrzymano pożyczkę w Banku Gospodarstwa Krajowego na budowę elektrowni okręgowej.

W dziale oświaty (wydatki nadzwyczajne) różnica spowodowana została niewykonaniem z powodu braku kredytów budowy 7-oddziałowej szkoły powszechnej. Uregulowano jedynie należności za plany, zakupiono plac i pewien zapas cegły.

Z podobnych przyczyn powstała również różnica w dziale popierania rolnictwa (budowa budynku na targowisku zwierzęcem wydatki nadzwyczajne).

W wydatkach zwyczajnych w dziale przedsiębiorstw pokryto niedobory budżetowe Taborów i Warsztatów Miejskich. Niedoborów tych preliminarz budżetowy nie mógł przewidzieć.

W wydatkach nadzwyczajnych w dziale przedsiębiorstw różnica spowodowana została przymusowem, z powodu braku kredytów, odłożeniem budowy wodociągów do roku następnego.

Preliminarz dodatkowy powstaje w ciągu roku budżetowego na tle wykonywania. Sprawdzianem planowości i trafności budżetowania w gospodarce miejskiej może być tylko porównanie budżetu pierwotnego, jako właściwego odzwierciadlenia zamierzeń,

ZESTAWIENIE PIERWOTNEGO PRELIMINARZA Z WYKO

WYDATKI.

	Nazwa działu	Wydatki zwyczajne			
		Preliminarz	%	Wykonanie	%
I.	Administracja ogólna	421,983.44	26,7	513,441.69	23,51
II.	Majątek Komunalny	21,550.—	1,4	26,986.65	1,23
III.	Przedsiębiorstwa Komunalne	—	—	42,990.83	1,96
IV.	Spłata długów	234,764.28	14,83	387,132.21	17,73
V.	Drogi i place publiczne	142,867.—	9,02	314,087.23	14,38
V-a.	Pomiary i plany rozbudowy	18,064.—	1,15	19,448.58	0,89
VI.	Oświata	232,845.—	14,71	270,338.18	12,38
VII.	Kultura i sztuka	14,900.—	0,99	23,983.05	1,09
VIII.	Zdrowie Publiczne	177,508.—	11,21	188,791.26	8,64
IX.	Opieka społeczna	255,909.—	16,19	321,315.02	14,71
X.	Popieranie rolnictwa	10,862.—	0,7	10,371.03	0,47
XI.	Popieranie przemysłu i handlu	1,000.—	0,08	1,000.—	0,04
XII.	Bezpieczeństwo publiczne	29,500.—	1,89	29,500.—	1,41
XIII.	Różne	18,020.—	1,13	32,865.95	1,56
	Razem	1,579,772.72	100%	2,182,251.68	100%

DOCHODY.

	Nazwa działu	Dochody zwyczajne			
		Preliminarz	%	Wykonanie	%
I.	Majątek Komunalny	58,178.—	3,75	77,171.41	3,31
II.	Przedsiębiorstwa Komunalne	258,940.72	16,52	345,143.18	14,90
III.	Subwencje i dotacje	13,426.—	0,86	47,193.81	2,02
IV.	Zwroty	44,601.—	2,85	50,519.97	2,16
V.	Opłaty administracyjne	25,400.—	1,61	34,870.83	1,50
VI.	Opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego	115,002.—	7,38	184,880.89	7,93
VII.	Dopłaty (opłaty specjalne)	46,660.—	2,98	74,586.90	3,20
VIII.	Udziały w podatkach państwowych	80,000.—	5,09	145,322.79	6,23
IX.	Dodatki do podatków państwowych	581,000.—	36,28	782,092.66	33,65
X.	Podatki samoistne	350,562.—	22,30	578,185.04	24,80
XI.	Różne	6,003.—	0,38	6,909.04	0,30
	Razem	1,579,772.72	100%	2,326,876.52	100%

Według preliminarza budżetowego ogółem wydatki miały wynieść zł. 6.168.971.72, wyniosły zaś zł. 7.378.201.07, t. j. blisko 20% więcej. Dochody wzrosły ca o 25%, t. j. w stopniu silniejszym. Stosunek wydatków wzgl. dochodów zwyczajnych do nadzwyczajnych uległ mniejszej zmianie. Według preliminarza wydatki nadzwyczajne miały stanowić ca 74% ogólnej sumy budżetu, według zaś wykonania wyniosły ca 70%. Wydatki na administrację ogólną według preliminarza miały wynieść 26,7%, według zaś wykonania wyniosły 23,51 ogólnej sumy wydatków zwyczajnych. W stosunku do preliminarza silnie wzmogły się wydatki zarówno na utrzymanie, jak i na budowę dróg i ulic publicznych. Wzmożenie się tych wydatków stanowi realizację dezyderatów Pana Wojewody Warszawskiego, wyrażonych przy sposobności zatwierdzania budżetu pierwotnego, a uwzględnionych w budżecie dodatkowym.

z wykonaniem budżetu, jako konkretnemi faktami. Wykonanie budżetu w obecnych warunkach musi wykazywać odchylenie do preliminarza pierwotnego. Stopień tego odchylenia jest miernikiem trafności i wytrzymałości budżetu wobec życia oraz woli i stanowczości kierowników gospodarki miejskiej w realizowaniu zamierzeń.

Wykonanie budżetu w porównaniu z budżetem pierwotnym

Poniższa tablica daje porównanie preliminarza pierwotnego z wykonaniem.

NANIA BUDŻETU ADMINISTRACYJNEGO NA ROK 1927/8.

WYDATKI.

Wydatki nadzwyczajne				Razem wydatki			
Preliminarz	%	Wykonanie	%	Preliminarz	%	Wykonanie	%
—	—	—	—	421,983.44	6,83	513,441.69	6,98
148,000.—	3,26	177,327.79	3,40	169,550.—	2,74	204,314.44	2,76
3,885,000.—	84,50	3,583,593.11	68,85	3,885,000.—	62,98	3,626,583.94	48,95
—	—	—	—	234,764.—	3,80	387,132.21	5,32
150,000.—	3,30	311,400.62	6,00	292,867.—	4,74	625,487.85	8,44
66.000.—	1,45	71,580,—	1,37	84,064.—	1,36	91,028.58	1,23
184,099.—	4,07	—	—	416,944.—	6,75	270,338.18	3,65
		92,527.33	1,77	14,900.—	0,24	116,510.38	1,57
46,000.—	1,—	189,000.33	3,63	223,508.—	3,66	377,791.59	5,18
100.—	0,02	—	—	256,009.—	4,14	321,315.02	4,33
20,000.—	0,45	2,862.94	0,05	30,862.—	0,49	13,233.97	0,18
			—	1,000.—	0,02	1,000.—	0,01
40,000.—	0,88	34,000.—	0,65	69,500.—	1,12	63,500.—	0,85
50,000.—	1,08	733,657.27	14,28	68,020.—	1,10	766,523.22	10,55
4,589,199.—	100%	5,195,949.39	100%	6,168,971.72	100%	7,378,201.07	100%

DOCHODY.

Nazwa działu	Dochody nadzwyczajne				Razem dochody			
	Preliminarz	%	Wykonanie	%	Preliminarz	%	Wykonanie	%
I. Ze sprzedaży i likwidacji majątku . .	1.—		400.—	0,09	1,579,772.72	25,61	2,326,876.52	28,91
II. Subwencje i dotacje . .	40,000.—	0,84	—					
III. Pożyczki . .	4,281,000.—	93,30	5,288,057.50	92,18	4,589,199.—	74,39	5,730,582.19	71,09
V. Dopłaty . .	158,198.—	3,45	168,897.89	2,93				
VI. Podatki inwestycyjne .	110,000.—	2,40	137,608.48	2,39				
VII. Różne . . .	—	—	135,618.32	2,40				
Razem .	4,589,199.—	100%	5,730,582.19	100%	6,168,971.72	100%	8,057,458.71	100%

Osiągnięto nadwyżki łącznej sumy dochodów zwyczajnych i nadzwyczajnych nad łączną sumą wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych zł. 679,257.64

W latach poprzedzających r. 1927/8 wykonania budżetu w zamierzeniach zwyczajnych nie odbiegały wielce od prelimiarza, natomiast w zamierzeniach nadzwyczajnych wykonania bużetu były niepodobne do preliminarzy pierwotnych. W r. 1924 preliminowano wydatki nadzwyczajne w sumie ca 1.300.000 złotych, wówczas gdy wykonanie dało sumę ca 300.000 złotych. W r. 1925 preliminowano ca zł. 2.300.000, wykonano zaś na sumę ca zł. 500.000. Po raz pierwszy w r. 1927/8 zamierzenia nadzwyczajne zostały potraktowane realnie i prawie całkowicie zostały wykonane. Wykonanie budżetu dało nadwyżkę budżetową w sumie zł. 679.257 gr. 64, której preliminarz pierwotny nie przewidywał. Odchylenia, jakie wykazały preliminarz dodatkowy i wykonanie budżetu uzupełniły i udoskonaliły pierwotne zamierzenia.

Wykonanie budżetu z roku 1927/8 w przeciwieństwie z wykonaniem budżetu w latach poprzedzających

Wykonanie budżetu za r. 1927/8 wykazuje zasadnicze różnice w porównaniu z latami poprzedniemi. Tempo wzrostu sum wykonań budżetowych w latach poprzedzających rok 1927/8 należy uważać, biorąc pod uwagę zmiany wartości pieniądza i ruch cen, za umiarkowane. Inną cechę wykazuje r. 1927/8. Ogólne sumy wykonania budżetowego tego roku wzrosły w porównaniu z r. 1926/7 o 317%[1]). Szczególnie wybitnie podniosły się wydatki nadzwyczajne (inwestycyjne), bo o 500%. Wydatki zwyczajne wzrosły o 45%.

W wydatkach zwyczajnych najsilniej wzrosły sumy w działach spłaty długów (procenty od długów), dróg i placów oraz opieki społecznej; w wydatkach nadzwyczajnych — w działach przedsiębiorstw komunalnych (budowa elektrowni okręgowej) i zdrowia publicznego (rozbudowa kanalizacji). Nad wszystkiemi działami budżetowemi górowały wydatki na budowę nowej elektrowni (Dział III. Przedsiębiorstwa Komunalne), które stanowiły 66% ogólnej sumy wydatków nadzwyczajnych, a 47% sumy wszystkich wydatków. Poza wydatkami na budowę elektrowni reszta sumy wykonania budżetu za r. 1927/8 wynosi blisko 4.000.000. złotych, t. j. ca 175% sumy wykonania budżetu z r. 1926/7. Dowodzi to, że wzrost gospodarki miejskiej w okresie sprawozdawczym nie był jednostronny i że budowa elektrowni okręgowej nie miała wpływu na ograniczenie wydatków w innych działach gospodarki miejskiej.

W dochodach zwyczajnych wzrosły dochody z przedsiębiorstw komunalnych (zgórą o 100%) i z danin (podatków i opłat), w nadzwyczajnych — dochody z wpływu pożyczek i z podatków inwestycyjnych. W związku z dużą sumą wydatków inwestycyjnych suma pożyczek musiała być odpowiednio wielka. Dochód z pożyczek podniósł się w porównaniu z poprzedzającym rokiem zgórą o 700%.

W roku 1927/8 dochody prawno-publiczne wyniosły około 70%, dochody zaś prywatno-gospodarcze około 30% ogólnej sumy dochodów zwyczajnych. W porównaniu z latami poprzedniemi stosunek dochodów prawno-publicznych do prywatno-gospodarczych nie uległ zasadniczej zmianie.

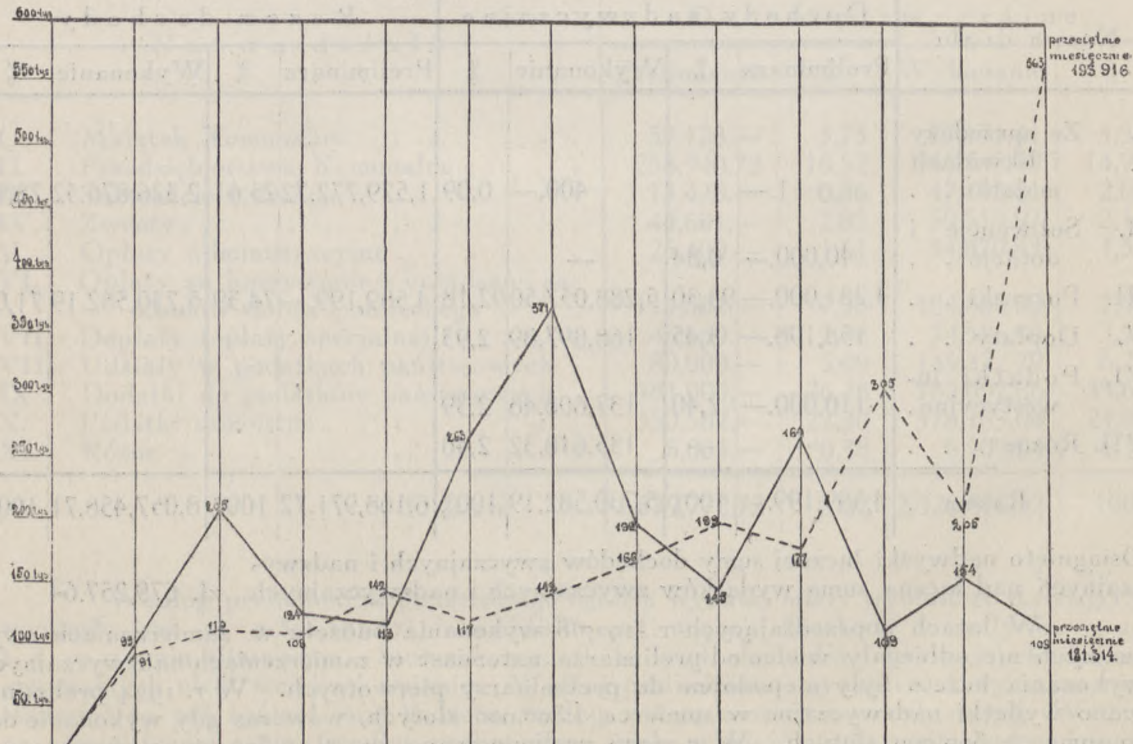
Stosunek wydatków do dochodów zwyczajnych

Poniższy wykres ilustruje stosunek wydatków i dochodów zwyczajnych w poszczególnych miesiącach okresu sprawozdawczego.

WYDATKI I DOCHODY ZWYCZAJNE W ROKU 1927/8 W POSZCZEGÓLNYCH MIESIĄCACH.

——————— wydatki zwyczajne

.... dochody zwyczajne

*) Wydatki za 15 miesięcy (1.1.1926 r. — 31.3.1927 r.) w sumie zł. 2.932.765.45 wzięto w stosunku 12 miesięcy, t. j. zł. 2.346.212.36.

Wzrost wydatków w maju tłomaczy się zaksięgowaniem w tym miesiącu należności z tytułu rat amortyzacyjnych i uiszczonych odsetek od pożyczek. Podobne przyczyny wpłynęły na podniesienie się wydatków w miesiącach: sierpniu, wrześniu i grudniu. Obok tej przyczyny na wzrost wydatków w miesiącach sierpniu i wrześniu, w sezonie robót, wpłynęły wydatki na układanie chodników i inne. Rażący skok dochodów w miesiącu marcu 1928 roku tłomaczy się zaksięgowaniem w tym miesiącu zaległości budżetowych i znacznej części zysków budżetowych przedsiębiorstw miejskich.

Pogląd na stan majątkowy miasta

Zamieszczone powyżej zestawienie inwentarzy stanu majątkowego z dnia 31 marca 1928 roku ilustruje zmiany, którym uległ majątek m. Włocławka w ciągu roku 1927/8.

PORÓWNANIE STANU MAJĄTKOWEGO MIASTA WŁOCŁAWKA Z DN. 31 MARCA 1927 R. ZE STANEM MAJĄTKOWEM Z DN. 31 MARCA 1928 R

STAN CZYNNY

Nr.	Grupy aktywów	Sumy z dnia 31.III.1927 r.	Sumy z dnia 31.III.1928 r.	Zmiany od 31.III.1927 roku do 31.III.1928 roku	
				Zwiększenie	Zmniejszenie
I.	Nieruchomości	3,487,346.74	4,912,044.58	1,424,697.84	
I-a.	Urządzenia kanalizacyjne . .	441,797.93	441,797.93		
II.	Inwestycje w budowie . . .	314,130.04	4,086,920.57	3,772,790.53	
III.	Ruchomości	130,514.45	186,941.84	56,427.39	
IV.	Aktywa przedsiębiorstw . . .	1,153.829.—	2,402,160.81	1,248,331.81	
V.	Aktywa fundacyj	—	—		
VI.	Materjały i zapasy	—	64,031.43	64,031.43	
VII.	Lokaty	22,455.25	755,130.25	732,675.—	
VIII.	Sumy komunalne	—	9,699.38	9,699.38	
IX.	Zaległości czynne	201,930.39	509,611.39	307,681.—	
X.	Rachunki bieżące w instytucjach kredytowych . . .	542,636.02	262,671.49		279,964.53
XI.	Kasa	103.45	19,170.01	18,976.56	
XII.	Inne aktywa	187,963.30	434,073.96	246,110.66	
XIII.	Depozyty walorowe	2,073.60	17,053.75	14,980.15	
		6,484,870.17	14,101,307.39	7,896,401.75	279,964.53
				7,616,437.22	

STAN BIERNY

Nr.	Grupa pasywów	Sumy z dnia 31.III.1927 r.	Sumy z dnia 31.III.1928 r.	Zmiany od 31.III.1927 roku do 31.III.1928 roku	
				Zwiększenie	Zmniejszenie
I.	Długi długoterminowe . . .	1,527,786,20	7,345,729.69	5,817,943.49	
II.	Pasywa przedsiębiorstw . . .	129,369.03	184,124.72	54,755.69	
III.	Pasywa fundacji	—	—	—	
IV.	Długi krótkoterminowe . . .	42,740.—	56,024.75	13,284.45	
V.	Sumy przechodnie	584,118.43	19,181.78		564,936.65
VI.	Zaległości budżetowe bierne .	46,590.07	86,171.45	40,081.38	
VII.	Fundusze specjalne	99,442.53	845,106.53	745,664.—	
VIII.	Inne pasywa	14,312.03	56,795.29	42,483.26	
IX.	Deponenci	4,165.26	20,475.17	16,309.91	
X.	Majątek gminy m. Włocławka (Czysty Majątek). . . .	4,036,346.62	5,487,198.41	1,450,851.79	
		8,484,870.17	14,101,307.39	8,181,373.87	564,936.65
				7,616,437.22	

Aktywa

W stanie majątkowym czynnym zwraca uwagę wzrost cyfr wartości nieruchomości na sumę zł. 1.424.697.84. Wzrost ten wynikł na skutek przeszacowania nieruchomości. W związku z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13.X. 1927 r. o stabilizacji złotego i rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 roku o przerachowaniu bilansów Magistrat uchwałą z dnia 31 stycznia 1928 roku powołał Komisję Szacunkową celem przeszacowania nieruchomości miejskich, których szacunek był ustalony w 1924 roku i obecnie przestał odpowiadać cenom rynkowym. Komisja ta, w której skład weszli: 1) decernent Wydziału Majątków Miejskich ławnik Sztolcman, jako przewodniczący i jako członkowie: 2) radny Jerzy Bojańczyk — przewodniczący Komisji Finansowo-Budżetowej Rady Miejskiej, 3) inż. Karol Osterloff, architekt powiatowy, 4) inż. Muśnicki, dyrektor Oddz. Włocl. Powsz. Zakładu Ubezp. Wzajemnych, 5) notarjusz Witold Jamontt, 6) radny Praszkier, kupiec i właściciel nieruchomości, 7) Władysław Popławski, przedsiębiorca budowlany, 8) inżynier leśny Pawelski, 9) ławnik Kossobudzki, 10) ławnik Markowski; 11) ławnik Przybyłowski; 12) kierownik W-łu Finansowego Starzyński, 13) kontroler gospodarki miejskiej Mystkowski i 14) referent Kłodawski,— ustaliła szacunek nieruchomości wyższy od szacunku z lat ubiegłych o zł. 1.725.348.85. Pozatem wartość nieruchomości podniosła się na skutek drobnych inwestycyj (budżet Dz. VIII § 26. poz. c, Dz. IX. § 33 poz. g, Dz. X § 46, poz. c), na skutek kupna placów i gruntów i na skutek inwenstycyj budowlanych. Ogółem nabytek majątkowy wraz z sumą przeszacowania podniósł cyfrę wartości nieruchomości o sumę zł. 1.824.767 gr. 84. Cyfra ta uległa zmiejszeniu na skutek przeniesienia sumy wartości terenów leśnych do grupy aktywów przedsiębiorstw miejskich.

Następna grupa aktywów I-a, obejmująca urządzenia kanalizacyjne, w okresie sprawozdawczym zmianie nie uległa. Budowane nowe odcinki kanałów zaliczono do grupy „inwestycje w budowie". Suma bilansowa inwestycyj w budowie podniosła się o zł. 3.772.790.53. Na sumę tę składa się przedewszystkiem budowa elektrowni okręgowej i rozbudowa kanalizacji.

Grupa ruchomości wzrosła o zł. 56.427.39. Na sumę tę złożyły się uzupełnienia różnych narzędzi, sprzętów, przyrządów, umeblowania biurowego, pomocy szkolnych i t. p.

Aktywa przedsiębiorstw podniosły się o zł. 1.248.331.81. Na sumę tę składa się podwyższenie szacunku nieruchomości o zł. 614.253.02, rozbudowa cegielni na sumę zł. 119.125.86 oraz przeniesienie aktywów gospodarstwa leśnego do grupy przedsiębiorstw.

Materjały i zapasy niewykazane były w inwentarzu stanu majątkowego roku poprzedniego z uwagi na to, iż Wydziały Administracyjne tylko przejściowo rozporządzają pewnemi ilościami materjałów. Celem ściślejszego ujęcia stanu majątkowego materjały i zapasy w dniu 31 marca 1928 roku zostały obliczone i uwidocznione w inwentarzu.

Grupa „lokat" wzrosła o zł. 732.675. Na sumę tę składają się prawie wyłącznie niezrealizowane obligacje Banku Gospodarstwa Krajowego, w których otrzymano pożyczkę na budowę elektrowni okręgowej. Pozostałość wpływu ze zrealizowanych części obligacyj figuruje na rachunkach bieżących w instytucjach kredytowych.

„Inne aktywa" (III) wzrosły głównie na skutek powiększenia się majątku Związku Szpitalnego.

Ogółem aktywa wzrosły o zł. 7.616.437 gr. 22. W tej sumie wzrost z przeszacowania wynosi zł. 2.339.601.87. Realne powiększenie aktywów wynosi zatem sumę zł. 5.276.835.35. 65% tej sumy przypada na budowę elektrowni okręgowej.

Pasywa

W stanie majątkowym biernym na szczególną uwagę zasługuje wzrost długów długoterminowych. Wzrosły one w porównaniu z rokiem poprzednim o 380%. Zadłużenie miasta znajduje pokrycie z dużą nadwyżką w aktywach. Oprocentowanie długów w roku 1927/8 nie przekroczyło 1/5 dochodów zwyczajnych i w 90% znalazło pokrycie w dochodach z przedsiębiorstw miejskich. W liczbie pożyczek, zaciągniętych w okresie sprawozdawczym, otrzymano pożyczki:

z Banku Gospodarstwa Krajowego	na sumę zł.	3.748.000.
z Polskiego Banku Komunalnego	„ „ „	1.082.000.
z Min. Robót Publicznych	„ „ „	265.000.
z Powszech. Zakl. Ubezp. Wzajem.	„ „ „	15.000.
Kilkoletni kredyt wekslowy u dostawców na kupno maszyn dla elektrowni okręgowej	„ „ „	768.794.60

Powyższe cyfry wskazują, że inwestycje m. Włocławka w roku 1927/8 finansował głównie Bank Gospodarstwa Krajowego, który w ten sposób wielce zasłużył się dla rozwoju gospodarki m. Włocławka.

Pożyczki z Banku Gospodarstwa Krajowego na budowę elektrowni w sumie zł. 3.354.000. i na zatrudnienie bezrobotnych w sumie zł. 172.000. oraz z Polskiego Banku Komunalnego na budowę elektrowni okręgowej w sumie zł. 1.032.000. otrzymano w obligacjach bankowych. Obligacje te prawie całowicie zostały zrealizowane za pośrednictwem instytucyj, udzielających kredytu po kursie 75 — 77 za 100 dla obligacyj Polskiego Banku Komunalnego i po kursie 90 — 94 za 100 dla obligacyj Banku Gospodarstwa Krajowego.

Grupa pasywów „fundusze specjalne" wzrosła o zł. 745.664.— w głównej mierze na skutek zarachowania na ten rachunek funduszu budowy elektrowni okręgowej, utworzonego z pozostałości wpływu i niezrealizowanych obligacyj pożyczki, otrzymanej z Banku Gospodarstwa Krajowego.

Długi krótkoterminowe i inne pasywa wzrosły stosunkowo nieznacznie. Ogółem stan majątkowy bierny (po wyłączeniu wzrostu majątku netto) wzrósł o sumę zł. 6.165.585.43.

Majątek netto i nadwyżka budżetowa

Majątek netto na dzień 1 kwietnia 1928 roku wraz z nadwyżką budżetową wyniósł zł. 5.487,198.41. Potrącając z tej sumy wzrost sum majątku, wywołany przeszacowaniem, otrzymamy zł. 3,147.596.54. Suma ta jest mniejszą od kwoty majątku netto z dnia 1 kwietnia 1927 roku o zł. 887.750.08. Zmniejszenia tego nie należy utożsamiać ze stratą gospodarczą. Gmina miejska ponosi szereg wydatków inwestycyjnych, wprawdzie niepodnoszących sumy majątku miejskiego, niemniej jednak produkcyjnych i pożytecznych. Do tego rodzaju wydatków należą sumy, wydane na budowę dróg, ulic i mostów, odwodnienie części miasta, przebudowę chodników, pomiary i plany rozbudowy miasta i t. p. Powyższe objekty, jako stanowiące dobro publiczne, zgodnie z § 27 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Skarbu z dnia 28.III. 1927 r. o kasowości i rachunkowości związków komunalnych, nie zostały zaliczone do stanu czynnego majątku miejskiego, nie obejmuje zatem wszelkiej własności m. Włocławka, co sprawia, iż porównanie inwentarzów majątkowych z dni 31.III. r. b. i 31.III. r. ub. wykazuje mniejszy przyrost majątkowy od faktycznego przyrostu wartości własności miejskiej. Z punktu widzenia zatem społecznego posiadania należy inwentarzowy rachunkowy przyrost majątkowy powiększyć o sumę zgórą zł. 600.000.— obejmującą wydatki na inwestycje dobra publicznego, co znacznie redukuje wyżej wykazaną kwotę zł. 887.750.08.

Biorąc pod uwagę, iż w roku 1927 8 miasto Włocławek prowadziło szereg inwestycyj, które w czasie budowy nie rentują się wcale, że w roku 1927/8 m. Włocławek poniosło już znaczne wydatki na amortyzację i oprocentowanie długów, należy powyższy wynik majątkowy uznać za dodatni.

Sprawozdanie rachunkowe m. Włocławka za r. 1927/8 wykazuje nadwyżkę w wysokości zł. 679.257.64. Z sumy tej przypada na nadwyżkę dochodów nad wydatkami zwyczajnemi zł. 144.624 84 oraz na nadwyżkę dochodów nad wydatkami nadzwyczajnemi zł. 534.632.80.

Dla oceny gospodarki finansowej miasta miarodajną jest pierwsza z powyższych sum. Przekracza ona nadwyżki z lat, poprzedzających rok 1927/28. Uzyskanie powyższej nadwyżki tembardziej zasługuje na uwagę, iż jednocześnie rok 1927 8 przyniósł znaczne wzmożenie się wydatków zwyczajnych i wymagał pokrycia znacznych rat amortyzacyjnych i odsetek od zaciągniętych pożyczek, obciążających wydatki budżetowe. Dowodzi to, iż m. Włocławek wyszło zwycięsko z wszelkich trudności finansowych. Zawdzięczać to należy zwiększonym dochodom z danin i przedsiębiorstw miejskich. Dochody z danin zostały omówione na innem miejscu. Wśród zwiększonych dochodów z przedsiębiorstw na szczególną uwagę zasługuje nadwyżka budżetowa z Cegielni Miejkiej, która w porównaniu z rokiem 1926 7 wzmogła się o 80%, w porównaniu zaś z r. 1925 o 330%. Podobne wyniki również daje porównanie zysków bilansowych z powyższych lat. Bardzo korzystny wynik wykazuje sprawozdanie rachunkowe starej elektrowni miejskiej, która dała nadwyżkę budżetową w wysokości zł. 138.731.80. Doliczając do tej sumy wartość oświetlania miasta w kwocie zł. 22.000 i otrzymaną od abonentów dopłatę na budowę elektrowni, otrzymamy ogółem sumę około 300.000 złotych, świadczącą o wielkiej rentowności tego przedsiębiorstwa, którego kapitał wyniósł zaledwie zł. 298,305.71. Rentowność dotychczasowej elektrowni w głównej mierze należy zawdzięczać inż. Ignacemu Starzyńskiemu, który od r. 1924 zaprowadził ekonomiczną gospodarkę. Wreszcie bardzo dobre wyniki finansowe dały dwa dalsze przedsiębiorstwa, a mianowicie: Rzeźnia Miejska i Gospodarstwo Leśne. Natomiast Tabor i Warsztaty Miejskie przyniosły straty bilansowe. Spowodowane one zostały w znacznej mierze niefachowem kierownictwem. Z inicjatywy Prezydenta miasta i na skutek przeprowadzonej lustracji kierownictwo powyższem przedsiębiorstwem zostało powierzone nowozaangażowanej sile fachowej.

Ogółem przedsiębiorstwa komunalne dały zysków (nadwyżek) budżetowych na sumę zł. 345.143.18, t. j. zgórą o 100% więcej, niż w roku 1926/7 (w stosunku 12 miesięcy).

Poza przyczynami natury ekonomicznej na podniesienie się dochodów i osiągnięcie nadwyżki budżetowej poważny wpływ wywarło usprawnienie administracji miejskiej.

W roku 1927/8 silnie wzrosły zarówno wydatki, jak i dochody budżetowe, obroty pozabudżetowe i sumy wynikowe. Wśród dochodów budżetowych wzrosły zarówno dochody prawno-publiczne, jak i prywatno-gospodarcze. Fakty te wskazują na wszechstronny rozkwit gospodarki m. Włocławka.

ADMINISTRACJA MAJĄTKIEM KOMUNALNYM

ZAKRES DZIAŁALNOŚCI, ORGANIZACJA I PRACE KANCELARYJNE WYDZIAŁU MAJĄTKÓW MIEJSKICH

Zakres działalności i organizacja

Sprawy administracji majątkiem miejskim przeważnie zgrupowane są w Wydziale Majątków Miejskich. Do zakresu czynności Wydziału Majątków Miejskich należy:

1) Ogólna administracja majątkiem nieruchomym miasta z wyłączeniem samodzielnych przedsiębiorstw miejskich (Elektrowni, Cegielni, Warsztatów i Taboru) oraz nieruchomości szkolnych i łaźni miejskich.

2) Nabywanie dla potrzeb miasta nieruchomości drogą kupna, zamiany i przyjęcia darowizn. Wykupowanie terenów w związku z wykonaniem planu regulacyjnego miasta. Przeprowadzanie formalności związanych z oddawaniem terenów miejskich na cele ogólno-społeczne. Zawieranie punktacyj, aktów rejentalnych i wywoływanie hipotek dla nieruchomości miejskich. Prowadzenie spraw sądowych, tyczących się nieruchomości miejskich, ubezpieczanie zabudowań od ognia.

3) Urządzanie i utrzymywanie targowisk i rynków miejskich.

4) Pobór opłat targowych, rogatkowych, lądowych, za handel uliczny, za korzystanie z miejskich słupów ogłoszeniowych.

5) Uprzątanie targowisk, rynków i placów publicznych.

6) Wydzierżawianie hal targowych i inkasowanie czynszu.

7) Piecza nad parkanami, skwerami miejskiemi oraz prowadzenie szkółek drzewek i krzewów parkowych, cieplarni i hodowli kwiatów dla potrzeb miejskich. Wysadzanie ulic drzewkami. Projektowanie nowych skwerów.

8) Prowadzenie gospodarstwa leśnego. Eksploatacja lasu oraz zalesianie go. Prowadzenie szkółek drzewek leśnych, tępienie szkodników leśnych.

9) Całkowite administrowanie Rzeźnią Miejską;

10) Urządzanie jarmarków na targowisku zwierzęcem.

11) Wydawanie świadectw pochodzenia (paszportów zwierzęcych) na inwentarz żywy.

12) Nadzór sanitarno-weterynaryjny nad miastem i czynnościami czyściciela miejskiego. Walka z chorobami zakaźnemi wśród zwierząt domowych na terenie miasta.

Personel Wydziału składa się z Kierownika Wydziału, referenta i 2-ch kancelistów. Poza personelem biurowym Wydział zatrudnia: kierownika plantacyj, 3-ch pomocników ogrodowych, około 14-tu robotnic ogrodowych, dozorcę robotników miejskich, 12-tu robotników do uprzątania miasta, lekarza weterynarji w Rzeźni, zarządzającego Rzeźnią i zarazem badacza mięsa, poborcę opłat w Rzeźni, woźnego, 2-ch uprzątaczy Rzeźni, nadgajowego lasów miejskich, 2 gajowych, 6-ciu dozorców domowych przy nieruchomościach miejskich.

Decernentem Wydziału jest ławnik Alfred Sztolcman, kierownikiem — Leon Kowalewski.

Prace kancelaryjne

W roku sprawozdawczym wpłynęło do Wydziału podług dziennika 1813 spraw, wyszło zaś 2219. Zaznaczyć przytem należy, że cały szereg spraw drobniejszych oraz rachunków, wezwań i zawiadomień szablonowych do dziennika nie zapisywano. Do decyzji kolegjum Magistratu wysłano wniosków 166, do Rady Miejskiej 28 wniosków. W roku sprawozdawczym Wydział opracował: 1) statut o poborze opłat lądowych, 2) statut o poborze opłat targowych, 3) regulamin targowy, regulujący handel rynkowy na terenie miasta Włocławka, 4) statut o poborze opłat targowych za korzystanie z urządzeń i usług targowiska zwierzęcego, 5) regulamin targowy do powyższego statutu, 6) regulamin normujący ubój zwierząt rzeźnych i sprzedaż mięsa na terenie gminy miejskiej oraz postępowanie przy wykryciu potajemnego uboju i sprzedaży lub użytkowania mię-

sa, pochodzącego z potajemnego uboju lub niepoddanego należytej kontroli sanitarnej. Dla statutów i regulaminów uzyskano zatwierdzenie P. Wojewody Warszawskiego.

W okresie sprawozdawczym zawarto 23 umowy dzierżawne i urządzono 15 licytacyj na przedmioty oddawane w dzierżawę.

W roku 1927 przydzielono w domach miejskich:

4 mieszkania w I kolonji Miejskiej przy ul. Nowomiejskiej Nr. 8.
40 mieszkań „ II „ „ „ „ „ Nr. 17 — 19.
8 „ w Baraku przy ul. Południowej Nr. 1.
26 „ „ „ na przedmieściu Grzywno.

W przydzielonych mieszkaniach zamieszkało 89 rodzin, składających się z 386 osób. Podań o mieszkania złożono 306.

NIERUCHOMOŚCI MIEJSKIE.

Budynki, kioski, słupy ogłoszeniowe i t. p.

W bezpośredniej administracji Wydziału Majątków Miejskich znajdują się następujące objekty nieruchome: gmach Magistratu, dom dla administracji oraz miejski przytułek dla starców i przychodnia dla dzieci, gmach Domu Sierot „Opatrzność", Kolonje Miejskie przy ul. Nowomiejskiej, baraki robotnicze przy ul. Południowej i Al. Szopena, hale targowe, kioski, słupy ogłoszeniowe, budki rogatkowe i nadto 2 pomniki.

Gmach Magistratu przy ul. Kościuszki Nr. 12 jest to budynek I-piętrowy murowany z oficynami, o 33 pokojach, zajętych na biura Magistratu, i o 5-ciu mieszkaniach dla woźnych w suterynach. Koszt utrzymania gmachu i stałego dozorcy wyniósł w roku sprawozdawczym zł. 5.597.64. W sumie tej mieszczą się wydatki na nową żelazną bramę wjazdową, założenie motoru elektrycznego do pompowania wody oraz przerobienia części poczekalni na pokój.

Dom dla administracji oraz przytułek dla starców i przychodnia dla dzieci mieszczą się przy ul. Łęgskiej Nr. 22. Są to budynki murowane jednopiętrowe (z wyjątkiem przychodni). Ogólna ilość ubikacyj w tej nieruchomości wynosi 68. Mieszczą się w niej mieszkania: dla prezydenta miasta, vice-prezydenta, architekta miejskiego, kierownika Wydziału Opieki Społecznej, kierownika Wydziału Technicznego oraz Przytułek, Przychodnia dla dzieci i mieszkania personelu i dozorcy domu. Koszt utrzymania nieruchomości wraz ze stałym dozorcą, pompowaniem wody dla tej nieruchomości i sąsiedniej Szkoły Powszechnej wyniósł zł. 9986.20. W powyższej sumie mieszczą się koszty: wykonania ogrodzenia sztachetowego, oddzielającego dom administracji od przytułku starców, parkanu drewnianego z altanką od strony Wisły, założenia drutu kolczastego na parkanie murowanym od strony szkoły, odnowienia mieszkań: prezydenta, vice - prezydenta i architekta oraz wydatki na urządzenie dużego śmietnika, nakrytego dachem, hydranta do polewania, wyreperowania dachów papowych i częściowe uzupełnienie drzewek owocowych w ogródku przy domu administracji. (Wydatki na utrzymanie domu dla administracji wykazane są w Dz. II, § 3, poz. a, dochody zaś w Dz. I poz. a — sprawozdania z wykonania budżetu).

Dom Sierot „Opatrzność" przy rogu ul. Biskupiej i Łaziennej jest to budynek murowany jednopiętrowy, oddany do użytku Towarzystwu Wspomagania Biednych, utrzymującemu tam ochronkę dla dzieci. Budynek posiada 7 ubikacyj, mieszkania w suterynach i ogródek. Koszt konserwacji zabudowań wraz z przebudowaniem zabudowań gospodarczych wyniósł zł. 253.09. (Wydatki Dz. II § 3 poz. c — dochody Dz. I § 1 poz. e).

I-a Kolonja Miejska przy ul. Nowomiejskiej Nr. 8 składa się z budynków murowanych jednopiętrowych, zawierających łącznie 65 ubikacyj (31 mieszkań). Zamieszkuje 32 rodziny o liczbie 137 osób. (Wydatki Dz. II § 3 poz. b. — dochody Dz. I § 1 poz. b.)

II-ga Kolonja Miejska przy ul. Nowomiejskiej Nr. 17 — 19 składa się z 2-ch bliźniaczych budynków murowanych jednopiętrowych z facjatami. Jeden dom wykończony został w r. 1926, drugi w r. 1927.

W każdym z domów mieszczą się: 4 mieszkania 3-pokojowe z kuchnią i przedpokojem; 4 mieszkania 2 pokojowe z kuchnią i przedpokojem; 4 mieszkania 1-pokojowe z kuchnią i przedpokojem; 8 facjat na drugiem piętrze.

II-ga Kolonja Miejska liczy więc 40 mieszkań o 88 ubikacjach mieszkalnych, zajętych przez 40 rodzin, składających się ze 160 osób. (Wydatki Dz. II § 3 poz. b. — dochody Dz. I § 1 poz. 3).

Baraki Robotnicze przy ul. Południowej Nr. 1 składają się z 2-ch parterowych domów murowanych o 32 mieszkaniach jednoizbowych. Zamieszkuje tutaj 49 rodzin, składających się ze 170 osób. Koszt utrzymania baraków wraz z dozorcami domowymi (jeden z nich jest stały) wyniósł w roku sprawozdawczym zł. 4999.69. (Wydatki Dz. II. § 3 poz. b — dochody Dz. I § poz. d.).

Baraki Robotnicze przy Al. Szopena (na przedmieściu Grzywno) są budynkami drewnianemi. Wybudowano je w okresie sprawozdawczym dopiero na zimę. W dwóch budynkach o 26 mieszkaniach jednoizbowych zamieszkuje 37 rodzin w liczbie 135 osób.

Hale targowe na placu Dąbrowskiego są budynkiem drewnianym o 50 sklepach i jednej dużej hali na skład mebli. Koszt utrzymania hal wraz z wynagrodzeniem dla nocnego stróża i oświetleniem wyniósł zł: 2617.46. Dochód roczny wyniósł zł. 3.571.—. (Wydatki Dz. II § 3, poz. d — dochody Dz. I § 1 poz. f).

Miejskie kioski handlowe mieszczą się: w Parku Sienkiewicza, przy ul. Gdańskiej i w Alejach Szopena. Wydzierżawiono je na sezon letni z licytacji, każdy oddzielnie, za ogólną sumę zł. 750. (Wydatki Dz. II. § 3 poz. e — dochody Dz. I § 1 poz. g).

Słupy ogłoszeniowe w liczbie 19 wydzierżawione były z licytacji. W roku 1926 czynsz dzierżawny do dnia 15.XII.1927 roku wynosił zł. 3901. Za roczną dzierżawę od dnia 16.XII.27 r. pobrano zł. 6051. (Wydatki Dz. II § 3 poz. f — dochody Dz. I § 1 poz. h),

Z objektów, administrowanych przez Wydział Majątków Miejskich, wymienić jeszcze należy: pomnik poległych w r. 1920 obrońców Wisły z domkiem dla dozorcy oraz przyległym terenem o powierzchni 4,542 m², znajdujący się w Szpetalu Dolnym, pomnik powstańca z 1863 r., pułkownika Stanisława Bechiego w parku im. Sienkiewicza, 7 budek rogatkowych, oranżerję miejską i estradę (muszlę) dla orkiestry w parku im. Sienkiewicza. (Wydatki Dz. II § 3 poz. f. — dochody Dz. I § 1 poz. h.)

Pozatem w administracji innych wydziałów i przedsiębiorstw znajdują się następujące zabudowania:

W administracji Wydziału Szkolnego:

1) budynek Szkoły Powszechnej przy ul. Łęgskiej Nr. 20, murowany. parterowy, w którym mieszczą się 2 szkoły powszechne 7-mio klasowe;

2) dom mieszkalny dla nauczycieli przy ul. Rolińskiego Nr. 4, murowany, o jednem piętrze, oraz murowane, parterowe zabudowania gospodarcze z mieszkaniami dla woźnych. Powierzchnia placu pod szkołą i pozostałemi budynkami wynosi 7830 m².;

3) budynek murowany Szkoły Powszechnej przy ul. Stodólnej Nr. 21—23. Budynek ten jest jednopiętrowy, z podziemiami; mieszczą się w nim dwie 7-mio klasowe szkoły powszechne. Powierzchnia placu pod szkołą wynosi 7800 m²;

4) barak drewniany i teren o powierzchni 24728 m², znajdujące się w Ciechocinku i przeznaczone na kolonję leczniczą dla dzieci;

5) murowany budynek jednopiętrowy Szkoły Powszechnej przy ul. Brzeskiej Nr. 2 z placem o powierzchni 970 m².

W administracji Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej znajdują się:

6) Kąpiele Ludowe przy ul. Łaziennej, mieszczące się w murowanym budynku parterowym na placu o powierzchni 1525 m²;

7) Łaźnia Miejska przy ul. Kapitulnej Nr. 18 w murowanym budynku z suterynami i mieszkaniami dla personelu łaziennego. Plac przy tej posesji posiada 548 m² powierzchni.

W administracji przedsiębiorstw znajdują się:

8) zabudowania Rzeźni Miejskiej przy ul. Toruńskiej Nr. 34, obejmujące murowany budynek parterowy, zabudowania gospodarcze i domek mieszkalny dla zarządzającego. Powierzchnia placu 4810 m²;

9) zabudowania Cegielni Miejskiej przy Al. Szopena z terenem o powierzchni 14 ha 243 m²;

10) zabudowania starej Elektrowni Miejskiej przy ul. Łaziennej i plac o powierzchni 1941 m²;

11) zabudowania Warsztatów i Taboru przy Al. Szopena z placem o powierzchni 20142 m²;

12) zabudowania Kujawskiej Elektrowni Okręgowej przy ul. Płockiej Nr. 132—136. Powierzchnia terenu 15627 m².

W okresie sprawozdawczym nabyto za sumę zł. 23000. (plus koszty kupna) II-gą część Kolonji leczniczej dla dzieci w Ciechocinku. Powierzchnia nabytego terenu wynosi 21.295 m².

Grunty, wody i place

Prócz wymienionych wyżej budynków i placów zabudowanych Miasto posiada następujące grunty i wody:

1) osadę czyściciela miejskiego przy ul. Kruszyńskiej o powierzchni 4 ha 9314 m², użytkowanej przez czyściciela za opłatą zł. 90 rocznie;

2) grunt orny i łąkę, pomiędzy ul. Żytnią 65—67 a ul. Leśną Nr. 14 o powierzchni 6 ha 4440 m²;

3) grunty miejskie (piaski) po obydwu stronach toru kolejowego i przy Al. Szopena o powierzchni 73 ha 4346 m². Są to nieużytki, częściowo tylko uprawiane pod kartofle przez ludność robotniczą za minimalną opłatą dzierżawną;

4) kępę na Wiśle o powierzchni około 11 ha, wydzierżawioną z przetargu za zł. 190 rocznej dzierżawy;

5) jezioro Grzywno o powierzchni około 6 ha, wydzierżawione z przetargu za 752 zł. rocznej dzierżawy;

6) działkę gruntu przy Szkole Powszechnej Nr. 1 z dawnego folwarku państwowego Łęgu o powierzchni 5 ha 2046 m². Działkę wydzierżawiono za opłatą roczną zł. 461;

7) działkę gruntu przy Szkole Powszechnej Nr. 6, pochodzącą również z b. folwarku państwowego Łęgu, o powierzchni 5 ha 855 m², wydzierżawioną z przetargu za opłatą roczną zł. 351;

8) grunt i łąkę, t. zw. „Łąki na Korabnikach", w wieczysto - czynszowej dzierżawie, za które czynsz roczny wynosi około zł. 102.77 (rb. sr. 35.71);

9) prawo rybołówstwa na lewym brzegu Wisły na powierzchni ca 67 ha. Prawo to odstąpiono z przetargu za zł. 160 rocznej dzierżawy.

Pozatem z placów Gmina posiada następujące:

1) plac przy ul. Kościuszki Nr. 22 o powierzchni 3548 m², użytkowany na szkółkę drzewek;

2) plac przy ul. Ogniowej Nr. 2 o powierzchni 3902 m², użytkowany na plac gimnastyczny Straży Ogniowej;

3) plac przy ul. Wiejskiej (róg Smolnej) o powierzchni 11460 m², przeznaczony pod budowę szkoły powszechnej;

4) plac przy ul. S-go Antoniego (róg Zdrowej) o powierzchni 1304 m² z tymczasowemi zabudowaniami gospodarczemi po Wydziale Zaopatrywania, wydzierżawiony za opłatą 1200 zł. rocznie;

5) plac przy ul. S-go Antoniego (od strony ul. Wolność) o pow. 910 m², przeznaczony w przyszłości pod regulację ulic, obecnie zajęty na boisko kolarskie;

6) plac przy ul. Słowackiego o powierzchni 551 m², użytkowany na ogródek dziecięcy;

7) plac przy ul. Bulwarowej (róg Towarowej) o pow. 4355 m² pod letniem kasynem Garnizonowem;

8) plac przy ul. Piwnej (róg Toruńskiej) o pow. 6322 m², oddany w długoterminową dzierżawę T-wu Wioślarskiemu na urządzenie siedziby T-wa za opłatą 100 zł. rocznie;

9) plac przy ul. Słowackiego (róg Szkolnej) o pow. 760 m², oddany w długoterminową dzierżawę T-wu Krajoznawczemu pod budowę Muzeum Krajoznawczego. Obecnie plac ma być oddany T-wu na własność;

10) plac przy ul. Szpitalnej i torze kolejowym o pow. 6 ha 6273 m² w wieczystej czynszowej dzierżawie. Dzierżawa roczna wynosi około zł. 31.73 (rb. sr. 11.91½);

11) plac przy ul. Toruńskiej Nr. 32 o pow. 4355 m², przeznaczony na osadniki kanalizacyjne;

12) plac przy ul. Kilińskiego i Lunewil o pow. 12421 m², przeznaczony na powiększenie parku im. Sienkiewicza. W roku sprawozdawczym plac ten był tymczasowo wydzierżawiony z przetargu pod uprawę warzyw za zł. 201;

13) plac nad Zgłowiączką od strony ul. Szpitalnej o pow. 4219 m², przeznaczony na powiększenie parku im. Sienkiewicza.

14) plac przy ul. Polnej Nr. 96 o pow. 19873 m². z zabudowaniami gospdarczemi ogrodów miejskich: cieplarnią, inspektami, szopami i 2 mieszkaniami dla dozorców. Plac użytkowany jest pod hodowlę kwiatów i szkółkę drzewek oraz krzewów parkowych.

Ogółem na początku okresu sprawozdawczego Miasto posiadało 14 placów.

Place nabyte

W okresie sprawozdawczym Magistrat nabył na różne cele szereg placów, mianowicie:

1) plac na przedmieściu Zazamczu przy przedłużeniu ul. Kilińskiego od nowego mostu o powierzchni 5000 m², pod budowę szkoły powszechnej za sumę 45.000 złotych plus koszty);

2) plac przy ul. Zdrowej o powierzchni 10482 m² pod urządzenie nowego placu targowego (rynku) po zł. 9 za metr, t. j. za sumę 94.338 zł. plus koszty;

3) plac przy ul. Zimnej Nr. 7 o powierzchni 400 m² po 4 zł 50 gr. za metr, t. j. za sumę 1800 zł. plus koszty;

4) plac przy ul. Cichej (róg Alei Szopena) o powierzchni 674 m² pod regulację ulicy po 7 zł. za metr; wraz z kosztami zapłacono zł. 4.866,80 gr.

5) plac przy ul. Szpitalnej Nr. 14 (róg Wązkiej) o powierzchni 250 m² pod regulację (przedłużenie ul. Kilińskiego) po zł. 6,50 za mtr². Zapłacono wraz z kosztami zł. 1929,25 gr.;

6) plac przy ul. Wązkiej Nr. 2 — 4 o powierzchni 2787 m² pod regulację (przedłużenie) ulicy Kilińskiego za zwolnienie na przeciąg lat 8-miu pozostałych właścicielowi placów od podatku od placów niezabudowanych i od dopłaty od adjacentów na budowę mostu przez rzekę Zgłowiączkę;

7) plac przy ul. Wienieckiej Nr. 3 o pow. 3,411 m²; pod regulację (przedłużenie) ulicy Kilińskiego za zwolnienie na przeciąg lat 8-miu pozostałych właścicielowi placów od podatku od placów i od dopłaty od adjacentów na budowę mostu przez rzekę Zgłowiączkę. Tytułem odszkodowania za usunięcie budynków z terenu nabytego placu, t. j. za dom mieszkalny, zabudowania gospodarcze oraz drzewa owocowe zapłacono właścicielowi wraz z kosztami zł. 14.046.53;

8) plac przy ul. Pułaskiego o pow. 394 m² w drodze wywłaszczenia pod regulację ul. Pułaskiego od nieobecnego w kraju Bałaszewa. Za plac wraz z odszkodowaniem za drzewka owocowe i parkan zapłacono z kosztami zł. 2.968.

9) plac przy ul. Płockiej o powierzchni 6305 m² pod bocznicę kolejową dla Elektrowni Kujawskiej za 12.610 zł. (po 2 zł. mtr.) plus koszty. Plac chwilowo użyto pod szkółkę drzewek ogrodowych.

10) Pozatem w drodze wzajemnych ustępstw otrzymano od Diecezji Włocławskiej pod regulację Placu Kopernika przy kościołku Ś-go Witalisa plac o pow 189 m²; pod regulację ul. Seminaryjnej część ogrodu z Kanonji o pow. 347 m²; pod regulację Placu Kopernika z terenu Katedralnego plac o pow. 306 m²; pod regulację ul. Gdańskiej z terenu pałacu biskupiego 468 m²; pod regulację skarpy nad Wisłą z terenu pałacu biskupiego 161 m². Razem: 1,471 m².

Ogółem nabyto zatem w okresie sprawozdawczym 10 placów ogólnej wartości około 218.000 złotych.

Wywołanie hipotek

W okresie sprawozdawczym wywołano hipotekę:

1) dla nieruchomości, położonej pomiędzy ul. Żytnią Nr. 65-67 a ul. Leśną Nr. 14 (grunt orny i łąka o pow. 6 ha 4.440 m²);

2) dla pierwszej części Kolonji leczniczej w Ciechocinku (barak z placem o powierzchni 3.433 m²), oraz

3) złączono w jedną całość hipoteczną place nabyte przy ul. Płockiej Nr. 132—136 pod budowę nowej Elektrowni Okręgowej (pow. 15.627 m².).

PARKI, ZIELEŃCE, PLACE I ULICE.

Parki i skwery

Miasto Włocławek posiada jeden ogród publiczny i szereg skwerów. Dążeniem Zarządu Miasta jest ciągłe powiększanie liczby zieleńców, znaczne powiększenie obecnego parku im. Sienkiewicza, jak również założenie w najbliższych latach drugiego parku publicznego.

Istniejący park im. Sienkiewicza położony jest po obydwóch stronach rzeki Zgłowiączki przy ul. Toruńskiej Nr. 1 - 3. Ogólna jego powierzchnia wynosi 23.446 m². Park te prezentuje się bardzo ładnie. Plan regulacyjny miasta przewiduje powiększenie go w kierunku toru kolejowego. W tym celu Wydział Majątków Miejskich przystąpił do stopniowego wykupowania terenów, położonych nad rzeką Zgłowiączką. Wykupionych terenów miasto posiada już 16.640 m². i jest w trakcie nabycia od 3-ch właścicieli jeszcze około 19.336 m². W związku z tem Zarząd Miasta polecił Wydziałowi opracowanie planu urządzenia całości projektowanego parku. Plan ten opracowuje specjalista w tej dziedzinie, inżynier Marciniec, dyrektor Ogrodów Miejskich w Poznaniu. Po otrzymaniu i zatwierdzeniu wspomnianego planu Wydział przeprowadzać będzie stopniowe przygotowania terenu do założenia parku.

Obecny park Sienkiewicza przyozdobiony jest pomnikiem powstańca z 1863 roku pułkownika Bechiego. Zajduje się tu estrada dla orkiestry, gdzie letnią porą odbywają się koncerty orkiestry wojskowej; przerzucony przez rzekę Zgłowiączkę mostek łączy obydwie części parku.

Prócz parku miasto posiada z dawniej urządzonych skwerów: otwarty skwer na placu Kopernika o powierzchni 2.503 m² i otwarty skwer na Placu Wolności, urządzony w 1926 r, o powierzchni 14.400 m². Skwer ten stale jeszcze jest upiększany i uzupełniany i w niedalekiej przyszłości stanie się prawdziwą ozdobą miasta.

Nowe skwery

Z zieleńców urządzonych w roku sprawozdawczym należy wymienić dwa: nad Wisłą i na placu Staszica.

Zieleniec nad Wisłą, pomiędzy ulicami: Towarową i Bechiego, jest skwerem otwartym, z przepięknym widokiem na Wisłę i góry, znajdujące się na przeciwnej stronie Wisły. Powierzchnia jego wynosi 5.010 m².

Zieleniec na Placu Staszica znajduje się przed gmachem szkoły powszechnej. Jest to również skwer otwarty o powierzchni około 2.500 m².

Pozatem jeszcze w roku sprawozdawczym Magistrat urządził boisko sportowe przy Alei Szopena o powierzchni 47.585 m².

Oranżerja i inspekta

Celem wcześniejszego i bardziej estetycznego ozdabiania kwiatami zieleńców i parku konieczną rzeczą było posiadanie oranżerji. Dlatego też na placu przy ul. Polnej Nr. 96 w roku 1926 została wybudowana oranżerja miejska z centralnem ogrzewaniem i oddana do użytku ogrodom wiosną w roku 1927.

W związku z rozrostem plantacyj miejskich Wydział Majątków Miejskich zmuszony jest również corocznie powiększać ilość okien inspektowych. I tak: w 1926 r. inspekta zostały powiększone o 50 okien, w 1927 r. — o 30, w nadchodzącym zaś okresie 1928 r. zamierza się je powiększyć jeszcze o 50 okien.

Preliminarz budżetowy plantacyj miejskich wynosi zł. 47.430.— wydatki zaś wyniosły zł. 40.718,98.

Zadrzewienie ulic i placów

Włocławek zadrzewiony jest stosunkowo dość znacznie, jakkolwiek nie wszędzie daje się to zauważyć, gdyż wiele ulic obsadzonych jest drzewkami młodemi. Ogółem zadrzewionych jest 20 ulic, w tem niektóre b. długie, oraz 4 place publiczne.

Dotychczas corocznie zadrzewiano pewną ilość nowych ulic w mieście oraz dokonywano poprawek. W roku sprawozdawczym wskutek chwilowego braku w szkółkach drzewek, zdatnych do wysadzania ulic, i trudności nabycia lepszych gatunków, ograniczono się tylko do poprawek. Należy zaznaczyć, że poprawki te są dość znaczne wskutek niszczenia drzewek, niejednokrotnie wprost rozmyślnego. W roku 1927 z powodu silnych nocnych przymrozków w maju wymarzła duża ilość rozwijających się już kasztanów, wysadzonych w Alei Szopena, które wskutek tego będą musiały być posadzone na nowo.

Oczyszczanie dróg i placów

Do obowiązku Zarządu miasta należy oczyszczanie placów i bulwarów oraz ulic przy nieruchomościach, należących do miasta. Uprzątanie miasta i polewanie jest bardzo utrudnione wskutek braku wodociągów w mieście. Niewielka ilość miejskich studzien publicznych jest stale oblegana przez ludność miejską, czerpiącą wodę do potrzeb domowych. Z wielkiem niezadowoleniem dopuszcza ona do studni beczki do polewania placów, których napełnienie zabiera dość dużo czasu i tamuje dostęp do studni. Pozatem wskutek powolnego dostarczania wody do polewania placów publicznych niepodobna ich należycie skropić. Przy dużych upałach, zanim zdąży nadjechać druga beczka z wodą, miejsce polane poprzednio, zdąży już wyschnąć. Koszty związane z uprzątaniem miasta w okresie sprawozdawczym wyniosły zł. 34,970. Uprzątaniem ulic zajmuje się Tabor Miejski.

W związku z potrzebą utrzymania miasta w większej czystości Magistrat nabył na próbę 45 koszy do papierów, które powieszono na głównych ulicach miasta. Kosze te prezentują się b. dobrze i wpływają znacznie na zmiejszenie się zaśmiecania ulic papierami. Ze względów estetycznych umieszczono na główniejszych ulicach emaljowe tabliczki z nazwami ulic, zamiast dotychczasowych malowanych.

Oświetlenie miasta

Sprawa oświetlenia miasta luźno związana jest z działalnością Wydziału Majątków Miejskich. Miasto oświetla Elektrownia Miejska. Lamp ulicznych zainstalowanych jest 135 o łącznej mocy 31190 watów. Przeważają lampy o mocy 100 watów, następnie idą o mocy 150 watów, 200 i 300 watów. Szczegółowe dane zawarte są w sprawozdaniu Elektrowni. Za prąd do oświetlenia ulic Magistrat płacił w roku sprawozdawczym 37 gr. za kilowatgodzinę.

W następnym okresie budżetowym miasto będzie o wiele lepiej i gęściej oświetlone prądem z nowej Elektrowni Okręgowej.

Opłaty lądowe

W roku sprawozdawczym w celu zaprowadzenia porządku przy ładunku - wyładunku towarów na bulwarach miejskich nad Wisłą oraz w celu osiągnięcia pewnych wpływów na pokrycie wydatków, związanych z utrzymaniem bulwaru górnego i dolnego, skarpy i schodów, Magistrat wprowadził pobór tak zwanych opłat lądowych, czyli opłat za korzystanie z bulwaru miejskiego.

Pobór tych opłat znacznie przyczynił się do uporządkowania bulwaru, t. j. do niezajmowania niepotrzebnie brzegu, w szczególności bulwaru górnego (chodnika), za którego używanie pobierana jest taryfa znacznie wyższa.

Zaznaczyć należy, że do czasu wybuchu wojny światowej tego rodzaju opłaty Miasto również pobierało.

W pierwszym roku poboru tych opłat zdołano z tego źródła uzyskać zł. 6344,66.

Place targowe

Ważne zadania gospodarcze i zdrowotne spełniają w mieście targowiska. Ilość ich powinna odpowiadać potrzebom miasta. We Włocławku jest ich za mało, z placów targowych bowiem Miasto posiada tylko 3, następujące:

1. Stary Rynek o powierzchni 3912 m².
2. Plac Generała Dąbrowskiego o powierzchni 20,245 m².
3. Targowisko zwierzęce na przedmieściu Zazamcze o pow. 19.365 m².

Liczba ta jest stanowczo niewystarczająca, gdyż przyjeżdżająca na targi ludność wiejska nie może pomieścić się na obecnych rynkach, skutkiem czego zmuszona jest rozpraszać się po przyległych do placów targowych ulicach i podwórzach prywatnych. Miasto, dążąc do usunięcia tych niedomagań, założyło w roku ubiegłym targowisko zwierzęce, które się cieszy wielkiem powodzeniem i rokuje przyszłość dla włocławskich jarmarków na inwentarz żywy, wznowionych po latach w roku sprawozdawczym. Prócz tego nabyto także większy plac (10.482 m²) przy ul. Zdrowej w celu urządzenia na nim pomocniczego placu targowego obok rynku Gen. Dąbrowskiego. Plac ten projektuje się jeszcze znacznie powiększyć przez dokupienie sąsiednich placów, co uskuteczniane będzie stopniowo.

Po dokonaniu odpowiednich robót na nowonabytym placu przeniesiony nań zostanie cały handel rynkowy wozowy ze Starego Rynku, placu Gen. Dąbrowskiego i z ulic i placów prywatnych; skutkiem tego oswobodzi się znacznie Stary Rynek i przyległe doń ulice od furmanek, tamujących ruch publiczny i zanieczyszczających miasto, a także umożliwi się w ten sposób unormowanie handlu rynkowego na placu Generała Dąbrowskiego.

Za zajmowane na placach targowych miejsca pobierane są przez Miasto drobne opłaty placowe na częściowe pokrycie kosztów uprzątania tych placów. Z opłat tych w roku sprawozdawczym wpłynęło do Kasy Miejskiej zł. 11,572,95. (Dz. VI § 14 budżetu).

TARGOWISKO ZWIERZĘCE.

Od czasu wybuchu wojny światowej, t. j. od 1914 roku miasto pozbawione było jarmarków, które nie mogły się odbywać z powodu braku odpowiednio urządzonego targowiska. Sprawa urządzenia targowiska w mieście poczęła kiełkować już w końcu 1924 r., a w następnym roku Zarząd Miasta zakupił plac przy ul. Polnej, gdzie pierwotnie zamierzano je urządzić. Plac ten jednak nie nadał się na powyższy cel, gdyż jest zbyt oddalony od Rzeźni Miejskiej (ul. Polna znajduje się na przeciwnym krańcu miasta od Rzeźni). Wobec tego Zarząd Miasta, pojmując, jak wielkie straty ponosi handel miejscowy z braku targowicy, zakupił w tymże roku inny plac przy ul. Toruńskiej, znajdujący się naprzeciw Rzeźni. Plac (około 4-ch mórg) okazał się najzupełniej odpowiedni, jako położony tuż przy Rzeźni oraz blisko toru kolejowego, co w przyszłości może mieć wielkie znaczenie dla urządzenia w tem miejscu stacji wyładunkowej dla zwierząt, dostarczanych na targi i do Rzeźni. Blizkość targowiska od Rzeźni ma też pierwszorzędne znaczenie, chore bowiem lub słabe sztuki bydła mogą być momentalnie pędzone do Rzeźni, dzięki czemu w razie podejrzenia o jakąś chorobę zakaźną — istnieje możność prędkiego przeprowadzenia sekcji. Do poważniejszych prac na placu przystąpiono dopiero w końcu 1926 roku, do tego bowiem czasu trwały formalności w związku z aktem kupna-sprzedaży, gdyż jedni ze spadkobierców znajdowali się w Rosji, drudzy zaś w Ameryce. Plac ten zniwelowano, ogrodzono wkoło siatką drucianą wysokości 2-ch metrów, poustawiano barjery do przywiązywania zwierząt, wykopano dwie studnie cementowe i z początkiem 1927 roku, jak wyżej wspomniano, oddano plac do użytku. Pierwszy jarmark odbył się we wtorek po 3-ch Królach.

Targowisko posiada dwie bramy: wjazdową i wyjazdową. Główna ulica dzieli targowisko na dwie części, z których jedna przeznaczona jest dla koni, druga zaś część w połowie służy dla bydła, w połowie dla trzody chlewnej. W roku sprawozdawczym przeprowadzono na targowisku dalsze inwestycje: wybudowano dwa duże ustępy, ustawiono wagę o sile nośnej 1500 kg. (w specjalnym budynku) do ważenia żywego inwentarza oraz umieszczono tablice z napisami, wskazującemi miejsca postoju poszczególnych rodzajów zwierząt celem łatwiejszej orjentacji dla wjeżdżających.

Nadzór nad targowiskiem spoczywa w rękach miejskiego lekarza weterynarji B. Wolmana. Urządzenie targowiska w mieście okazało się rzeczą b. celową i racjonalną. Od samego początku targi ze spędem koni i bydła (jarmarki) cieszyły się dużem powodzeniem. Dawniejsze terminy jarmarków mieszanych zostały skasowane, zaprowadzono zaś nowe terminy: na targi ze spędem koni i bydła (jarmarki) we wtorki, po 10-ym każdego miesiąca, na zwykłe targi (na trzodę chlewną) w piątki każdego tygodnia.

Opłaty na targowisku

Na targowisku pobierane są następujące opłaty:
od konia wprowadzonego przez handlarza koni zł. 1.—
„ „ „ luzem . . . . . . „ 1.50
„ krowy . . . . „ 1.—
„ jałowizny . . . . „ 0.80
„ świni dużej . . . . „ 1.—
„ „ mniejszej . . . . „ 0.50
za parokonny wóz . . . . „ 1.—
„ jednokonny wóz . . . . „ 0.50

Opłata za wjazd z wozami na targowisko pobierana jest w targi ze spędem koni i bydła, natomiast w zwykłe targi wjazd wozami jest bezpłatny.

Wydatki i dochody targowiska

Dochody z targowiska w roku sprawozdawczym wyniosły zł. 11.325.60, wydatki zaś związane z utrzymaniem i uzupełnieniem urządzeń targowiska — zł. 6.931.96. W sumie tej mieści się między innemi koszt wybudowania 2 dużych ustępów, wybrukowania wjazdu, wymalowania tablic objaśniających i t. p.

Pozatem z budżetu nadzwyczajnego wydano na kupno wagi do ważenia inwentarza, wybudowania dla niej budynku i zainstalowanie zł. 2.862.94.

Niżej podane tablice ilustrują ruch na targowisku oraz ceny bydła notowane na targach.

WYKAZ SPĘDU ZWIERZĄT NA TARGI I JARMARKI W CIĄGU 1927 ROKU WE WŁOCŁAWKU

Lp.	Miesiąc	Koni	Buhajów	Wołów	Krów	Jałówek	Cieląt	Owiec	Kóz	Świń większych	Świń mniejszych i prosiąt	Wozów par. kon.	Wozów jed. kon.	Zebrano na targach i jarmarkach zł.	gr.
1	Styczeń . .	59	3	—	71	8	—	—	—	164	671	88	—	675	30
2	Luty . . .	24	—	—	68	1	—	—	—	109	701	53	18	626	30
3	Marzec . .	123	—	—	158	4	—	—	—	121	595	140	62	916	20
4	Kwiecień .	71	—	—	43	5	1	—	—	216	1059	42	24	946	90
5	Maj . . .	40	—	—	40	4	—	—	—	125	1257	74	46	947	70
6	Czerwiec .	52	—	—	83	4	—	—	1	127	733	46	53	716	70
7	Lipiec . .	159	—	—	124	9	—	—	—	75	816	23	49	872	30
8	Sierpień .	70	—	—	98	4	—	—	—	103	619	48	36	684	70
9	Wrzesień .	119	—	—	122	1	—	—	3	262	1016	15	40	1101	80
10	Październik	43	—	—	88	6	—	—	—	307	882	14	38	938	30
11	Listopad .	115	—	—	195	5	—	5	—	237	851	22	34	1063	—
12	Grudzień .	71	3	—	95	12	—	10	6	305	581	20	34	840	60
	Razem . .	946	6	—	1185	63	1	15	10	2151	9781	585	434	10329	80

CENY BYDŁA W ROKU 1927

Rodzaj zwierząt	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec
Krowy . . .	350—500	200—450	250—600	300—700	350—900	300—750
Jałówki . .	120—200	100—150	120—150	150—200	150—250	150—300

Rodzaj zwierząt	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październ.	Listopad	Grudzień
Krowy . . .	350—900	450—800	400—750	350—600	300—600	300—650
Jałówki . .	150—350	200—450	200—400	180—250	150—200	150—200

CENY ŻYWCA ZA 1 KG. W ROKU 1927, NOTOWANE NA TARGOWISKU.

Rodzaj zwierząt	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec
Wół . . .	0,90—1,—	0,90—1,—	1,10	1,00—1,20	1,00—1,20	1,30
Wieprz . .	1,90—2,20	1,90—2,20	2,00—2,20	2,10—2,30	2,10—2,50	2,10—2,30
Cielę . . .	1,20	1,00—1,10	0,95—1,00	0,90—1,—	1,—	1,00—1,10
Baran . . .	1,—	0,90—1,—	1,00—1,10	1,00—1,10	1,—	1,—

Rodzaj zwierząt	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październ.	Listopad	Grudzień
Wół . . .	1,20—1,40	1,00—1,20	1,00—1,20	1,20	1,00—1,20	1,20—1,40
Wieprz . .	2,30—2,90	2,80—3,00	2,30—2,80	2,10—2,40	2,10—2,20	1,90—2,—
Cielę . . .	1,20	1,00—1,20	1,00—1,20	1,10—1,20	0,90—1,—	1,00—1,10
Baran . . .	0,90	0,90—1,—	1,00—1,10	0,90—1,—	1,00—1,10	1,00—1,10

Rozwój targowiska

Poniższe zestawienie spędu zwierząt za 1-szy kwartał roku 1927 i roku sprawozdawczego wykazuje stałe zwiększanie się ruchu na targowisku miejskiem.

WYKAZ SPĘDU ZWIERZĄT NA TARGI I JARMARKI W I-SZYM KWARTALE:

	Roku 1927.		Roku 1928.
Koni	206 szt.	—	449 szt.
Buhajów	3 „	—	— „
Krów	297 „	—	479 „
Jałówek	13 „	—	27 „
Cieląt	„	—	3 „
Owiec	— „	—	— „
Kóz	— „	—	— „
Świń większych . . .	394 „	—	863 „
Świń mniejszych . .	1.967 „	—	2.160 „

Ogółem zebrano za I-szy kwartał w roku 1927 zł. 2217.80, a w roku 1928 — zł. 3.113.60.

Podane liczby najlepiej świadczą o potrzebie targowiska które poza znaczeniem ekonomicznem dla miasta ma to doniosłe znaczenie, że targowica, jako miejsce skupienia zwierząt, daje możność skonstatowania stanu zdrowia przyprowadzanych do miasta zwierząt, świadectw pochodzenia i wrazie wykrycia wśród nich choroby zaraźliwej daje możność dojścia źródła zarazy.

Można żywić nadzieję, że jarmarki włocławskie w niedalekiej przyszłości dosięgną rozmiarów przedwojennych, które miały już wyrobioną tradycję.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ MELJORACYJNY.

Na podstawie art. 1 ustawy z dn. 23.VI.1925 r. (Dz. N. R P. Nr. 75 poz. 524), zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 26.X.1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91 poz. 671) o popieraniu publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych, powiaty i miasta wydzielone b. dzielnicy rosyjskiej obowiązane są pokrywać koszty utrzymania administracji Wojewódzkiego Funduszu Meljoracyjnego. Włocławkowi przypadło według rozkładu Województwa zapłacić w roku sprawozdawczym zł. 3.362; — na rok 1928.29 przypada do zapłacenia zł. 9.659.—.

Fundusz Meljoracyjny przeznaczony jest na tego rodzaju inwestycje rolne, jak: drenowanie, odwadnianie i nawadnianie gruntów, meljoracje torfowisk i t. p.

ZDROWIE I OPIEKA SPOŁECZNA.

Działalność Zarządu Miasta w zakresie zdrowia publicznego i opieki społecznejześrodkowana jest w Wydziale Zdrowia i Opieki Społecznej.

Wydział ten powstał z zespolenia dwu Wydziałów: Wydziału Zdrowia i Wydziału Opieki Społecznej, a rozpoczął swą działalność 1-go kwietnia 1927 r., t. j. z początkiem okresu sprawozdawczego.

Powody, któremi kierował się Magistrat w swej decyzji o zespoleniu dwu Wydziałów były następujące: 1) połączenie pod jednem kierownictwem spraw sobie blizkich i często nawzajem silnie się zazębiających oraz instytucyj miejskich w dziedzinie zdrowotności publicznej i opieki społecznej, 2) zwolnienie lekarza miejskiego od spraw administracyjnych wobec wzrastających jego obowiązków w zakresie sanitarnym, wreszcie 3) oszczędność w personelu biurowym. Powody te okazały się zupełnie słuszne i śmiało twierdzić można, że tylko dzięki tej decyzji sprawy, wchodzące w zakres zdrowia publicznego i opieki społecznej, mogły być przy tak szczupłej ilości personelu, jaki Wydział posiada, wykonane w tych ramach, jakie nakładają na samorząd obowiązujące ustawy i rozporządzenia, albo jakie sobie Magistrat na okres sprawozdawczy zakreślił.

Personel administracyjny Wydziału składał się: z kierownika Wydziału, lekarza miejskiego, dwóch referentów, dwu kancelistek oraz jednego wywiadowcy. Nadto Wydział zatrudniał w służbie zdrowia nazewnątrz: jednego kontrolera artykułów spożywczych i jednego kontrolera sanitarnego.

Wydziałowi Zdrowia i Opieki Społecznej podlegały następujące instytucje miejskie:

Z zakresu zdrowia publicznego:

1) Ambulatorjum Miejskie z apteką (5 lekarzy, 3 sanitarjuszki, 1 aptekarz, 1 woźny;
2) 2 Łaźnie Miejskie z zakładem dezynfekcyjnym (2 kasjerki, 2 palaczy, 1 dezynfektor i 4-o służby kąpielowej.

Z zakresu opieki społecznej:

1) Przytułek Miejski (zarządzająca i 2-e służby);
2) 2 Przychodnie dla dzieci (2 zarządzające, 1 freblanka i 4 służby);
3) Kuchnia dla biednych (zarządzająca i 3 służby).

Poza swemi normalnemi czynnościami Wydział dokonywał w okresie sprawozdawczym, jako instytucja zastępcza, wypłat zasiłków bezrobotnym z Funduszu Bezrobocia, przy czem zajęty był stale jeden kancelista.

Ogółem Wydział zatrudniał 26 pracowników umysłowych i 17 pracowników fizycznych.

Jednakże rozwój spraw, wchodzących w zakres Wydziału, i to rozwój tak nakazany ustawami i rozporządzeniami władz, jak i życiem samem, wskazuje na konieczność powiększenia personelu administracyjnego i fachowego. Już dzisiaj okazuje się np. konieczność powierzenia leczenia ubogich w domu specjalnemu lekarzowi, gdyż lekarz miejski, jako lekarz sanitarny, nie może nadal tych funkcyj wykonywać bez widocznej szkody dla spraw sanitarnych, którym winien się wyłącznie poświęcić; następnie wymagania ustawowe odnośnie rachunkowości komunalnej wskazują na potrzebę powierzenia spraw rachunkowych i kasowości Wydziału wyłącznie jednemu urzędnikowi; wreszcie powstawanie przy Wydziale coraz to nowych instytucyj również wymagać będzie powiększenia personelu z uwagi na kontrolę tych instytucyj.

W okresie sprawozdawczym do biura Wydziału wpłynęło 7478 spraw, które musiały być w większości traktowane jako pilne, gdyż tyczyły się żądań o udzielenie

pomocy w potrzebie, nie mówiąc o setkach spraw załatwionych bezpośrednio z interesantami. Niezałatwionych na 1 kwietnia 1928 roku pozostało 42 sprawy.

Podkreślić tu należy nieodpowiednie pomieszczenie biura Wydziału, co przy skupieniu licznych w Wydziale interesantów działa ujemnie na pracę i pomniejsza jej wydajność.

W roku sprawozdawczym przy Wydziale istniała Komisja Opieki Społecznej, powołana w połowie z radnych miejskich, w połowie zaś z osób, zajmujących się sprawami opieki społecznej. Zadaniem Komisji jest opinjowanie zamierzeń Wydziału w dziedzinie opieki społecznej, dawanie inicjatywy w kierunku reorganizacji urządzeń i instytucyj opieki społecznej.

Komisja ta odbyła w okresie sprawozdawczym tylko dwa posiedzenia, z powodu bowiem wakacyj, a następnie rozwiązania Rady Miejskiej, działalność jej została wstrzymaną, po wyborach zaś nowej Rady Miejskiej nie była zwoływana z powodu spodziewanego ukazania się rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o opiekunach dzielnicowych i Komisjach Opieki Społecznej.

Decernentem Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej był w roku sprawozdawczym ławnik Czesław Kossobudzki, kierownikiem — Longin Winogrodzki, a lekarzem miejskim dr. Edward Berg.

ZDROWIE PUBLICZNE.

OGÓLNE WARUNKI SANITARNE.

Stan sanitarny miasta, mimo wielkich wysiłków Magistratu w kierunku poprawienia go, pozostawia jeszcze wiele do życzenia. Warunki, w jakich miasto pozostawili zaborcy, nie dadzą się bowiem poprawić w ciągu kilku lat niepodległości, zwłaszcza, że brak jest po temu kardynalnych urządzeń, jak: kanalizacji i wodociągów. Pod tym względem Włocławek jest jeszcze ciągle upośledzony, jakkolwiek zamierzenia realizacji budowy tych urządzeń posunęły się bardzo naprzód, zwłaszcza w ostatnim okresie sprawozdawczym.

Kanalizacja

Należy wyjaśnić, iż miasto w tej dziedzinie jest o tyle zresztą w pomyślnem położeniu, że posiada całkowicie gotowy i w pewnym stopniu nawet zrealizowany plan budowy kanalizacji, opracowany przez słynnego inżyniera Lindley'a, oraz plan budowy wodociągów według projektu inżyniera Stułkowskiego z Łodzi, dawnego inżyniera m. Włocławka. Z ogólnej długości sieci kanalizacyjnej, wynoszącej 48,860 metrów według planów Lindley'a, miasto ma zrealizowanych 4.567 metrów sieci stałej i 7.133 metrów sieci prowizorycznej. W roku sprawozdawczym Magistrat uporządkował w drodze przymusu najgorsze pod względem sanitarnym ulice, a mianowicie: Królewiecką, Kowalską, Brzeską, Zduńską, Warszawską, Starodębską i część Placu Wolności i Cyganki, przeprowadzając prowizoryczną kanalizację i łącząc z nią 54 domy.

Przeprowadzenie w okresie sprawozdawczym kilkuset metrów linji prowizorycznej kanalizacji oraz dołączenie do niej wszystkich sąsiadujących posesji jest znacznym krokiem naprzód i poważnie przyczyniło się do poprawy stosunków sanitarnych miasta.

Poprawa ta będzie postępowała coraz szybciej naprzód, gdyż już w r. 1928/29 zamierza się wydatkować na budowę kanalizacji zł. 745.000, a na budowę wodociągów zł. 1.000.000. O ile uzyskanie pożyczki na budowę kanalizacji nie jest rzeczą pewną ze względu na nierentowność tego przedsiębiorstwa, o tyle sprawa wodociągów przedstawia się korzystniej.

Zabrukowanie ulic

Również bardzo skutecznym środkiem w tym kierunku było zabrukowanie w okresie sprawozdawczym przez Magistrat szeregu ulic i ułożenie szerokich chodników. Szczegółowe sprawozdanie z tych prac Magistratu znajduje się w dziale „Działalność Techniczna".

Rok 1927/28 był rokiem znacznego postępu w kierunku uporządkowania osiedli, jezdni, chodników i t. p. Inicjatywę dał Rząd w osobie Ministra Spraw Wewnętrznych, który w sposób bardzo energiczny rozpoczął właściwą osobistą akcję i przez wydanie całego szeregu celowych zarządzeń doprowadził do znacznej poprawy stosunków w tej dziedzinie. Poprawa ta we Włocławku widoczna jest zwłaszcza w śródmieściu, co przypisać należy przedewszystkiem posiadaniu przez nie częściowej stałej i prowizorycznej kanalizacji, domowych wodociągów i zabrukowaniu wszystkich ulic.

Gorzej natomiast przedstawia się sprawa na przedmieściach i terenach przyłączonych niedawno do miasta. Stan sanitarny jest tu nadal opłakany mimo zewnętrznego,

pozornego uporządkowania. Stoi temu na przeszkodzie samo położenie przedmieść, leżących na płaszczyźnie i nie posiadających odpływu naturalnego ani kanalizacji, posiadających natomiast cały szereg ulic niezabrukowanych. Nadto poważną przyczyną jest tu mała zamożność właścicieli domów, nie pozwalająca im na poważniejsze inwestycje.

Pod względem epidemij rok sprawozdawczy był bardzo szczęśliwy, gdyż epidemij we właściwem tego słowa znaczeniu nie było. Nawet panująca ogólnie w kraju szkarlatyna nie wystąpiła w Włocławku silniej, jak w latach ubiegłych. Niewątpliwie poza czynnikami, niezależnymi od miejskich władz sanitarnych, przyczynił się do tego cały szereg zarządzeń, tyczących się bezzwłocznego meldowania przez lekarzy chorób zakaźnych, izolowania chorych w szpitalu względnie w domu, o ile na to warunki pozwalały, wreszcie natychmiastowe przeprowadzanie dezynfekcyj.

Również znaczna poprawa nastąpiła w okresie sprawozdawczym w stanie sanitarnym zakładów przemysłowych, przetwarzających artykuły pierwszej potrzeby oraz w warunkach sanitarnych sklepów spożywczych, a to dzięki częstym oględzinom Komisji Sanitarnej oraz intensywnej kontroli i badaniu samych artykułów spożywczych.

Ustawy i rozporządzenia

Podstawą prawną działalności miejskich władz sanitarnych w dziedzinie zdrowotności publicznej były następujące ustawy i rozporządzenia: Zasadnicza Ustawa Sanitarna z dnia 19 lipca 1919 r. (Dz. Ust. Nr. 63 poz. 371), Ustawa z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz. U. Nr. 67 poz. 402) w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób występujących nagminnie (Rozp. wyk. z dnia 24 września 1919), oraz szereg specjalnych rozporządzeń, jak również wiele ostatnich zarządzeń Min. Spraw Wewnętrznych i Województwa, które władzom sanitarnym służyły do wydawania szczegółowych przepisów lokalnych.

W końcu należy podkreślić wielkie znaczenie, jakie dla stosunków sanitarnych miasta mają wydane ostatnio rozporządzenia Prezydenta Rzplitej, a mianowicie:

Rozporządzenie z dn. 16 lutego 1928 r. (Dz. U. Nr. 23 poz. 202) o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli oraz Rozporządzenie z 16 marca 1928 r. (Dz. U. Nr. 32 poz. 310) o zaopatrywaniu ludności w wodę. Oba powyższe rozporządzenia nakładają na samorządy obowiązek uregulowania spraw sanitarnych w osiedlach, dając samorządom również szerokie uprawnienia do pociągania ludności do odnośnych świadczeń.

Na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z 19.I.1928 r. (Dz. U. Nr. 11, poz. 86) o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej miasto Włocławek może otrzymać pełne uprawnienia władzy administracyjnej, a w każdym razie część tych uprawnień, o co niewątpliwie w zakresie spraw sanitarnych poczyni starania. Należy się więc spodziewać, że najbliższy okres posunie sprawy zdrowotności publicznej w mieście znacznie naprzód.

NADZÓR SANITARNY.

Oględziny nieruchomości, sklepów i przedsiębiorstw

W roku sprawozdawczym nadzór sanitarny wykonywany był przez lekarza miejskiego i członków Komisji Sanitarnej bardzo intensywnie. Dokonano kilkuset oględzin nieruchomości, miejsc sprzedaży, przedsiębiorstw przemysłowych i t. p., wydając cały szereg stosownych zarządzeń, zmierzających do uporządkowania miasta pod względem sanitarnym i do zmuszenia właścicieli nieruchomości i przedsiębiorstw przemysłowych do przestrzegania obowiązujących przepisów prawnych. Brano tu pod uwagę zaniedbania z tego zakresu w okresie zaboru, starano się więc wpływać na mieszkańców drogą pouczeń i nakazów, o ile zaś te środki nie odnosiły pożądanego skutku, stosowano środki represyjne, t. j. występowano do władzy administracyjnej z wnioskami karnymi. Niezależnie od lekarza miejskiego i Komisji Sanitarnej wiele czyniła w tym kierunku Policja Państwowa przez tak zwanych „dzielnicowych", którzy dopilnowywali utrzymania porządku w posesjach i na jezdniach, a wobec opornych stosowali tak zwane „mandaty karne", egzekwowane bezzwłocznie, w sumie od 50 gr. do 5.— złotych.

Prace powyższe doprowadziły niewątpliwie do znacznego polepszenia stanu sanitarnego miasta, jakkolwiek stan ten dalekim jest jeszcze od warunków normalnych.

Prace lekarza miejskiego i Komisji Sanitarnej w zakresie inspekcyj sanitarnych ilustruje poniższa tablica:

RODZAJ OGLĘDZIN	Liczba oględzin			Stan antisanitarny		
	w śródm.	na przedm.	razem	w śródm.	na przedm.	razem
NIERUCHOMOŚCI	490	71	561	321	36	357
MIEJSCA SPRZEDAŻY						
Sklepy spożywcze	85	18	103	23	16	39
Sklepy z pieczywem	—	—	—	—	—	—
Wędliniarnie	29	14	43	5	1	6
Jatki	64	—	64	2	—	2
Cukiernie i sklepy z cukierkami	20	—	20	3	—	3
Piwiarnie	2	2	4	—	—	—
Owocarnie	2	—	2	1	—	1
Restauracje.	10	—	10	—	—	—
Mleczarnie . , ...	2	—	2	1	—	1
Jadłodajnie	29	—	29	4	—	4
Różne	12	4	16	—	—	—
PRZEDSIĘBIORSTWA I ZAKŁADY						
Piekarnie	85	6	91	57	2	59
Masarnie , ...	10	5	15	3	1	4
Zakłady fryzjerskie	18	—	18	6	—	6
Stajnie	18	5	23	11	2	13
Obory	—	—	—	—	—	—
Zakłady przemysłowo-spożywcze .	10	1	11	8	—	8
Zakłady niespożywcze	9	2	11	1	1	2
Pralnie i magle	2	—	2	—	—	—
Szmaciarnie	7	—	7	4	—	4
Zakłady kąpielowe	—	—	—	—	—	—
Różne	37	13	50	4	—	4
Razem . .	941	141	1082	454	59	513

W związku ze stwierdzonym stanem antysanitarnym sporządono 513 protokółów karnych i przesłano je następnie do Starostwa.

Kontrola artykułów żywnościowych

Zdając sobie sprawę z ważności kontroli artykułów żywnościowych i chemicznego ich badania, Magistrat zwrócił większą uwagę w okresie sprawozdawczym na miejską stację badania artykułów żywnościowych, wysyłając kontrolera na kurs przeszkolenia do Warszawy, a następnie po jego powrocie uzupełniając instrumenty i chemikalja i rozszerzając dotychczasowy zakres badań mleka i śmietany na badania masła, mięsa, wędlin, chleba i wód gazowych. W związku z powyższem intensywność pracy kontrolera znacznie wzrosła, co uwidacznia zamieszczona tablica:

Rodzaj prób	Ilość pobranych i zbadanych prób	Zakwestjonowano	Rodzaj prób	Ilość pobranych i zbadanych prób	Zakwestjonowano
Mleka	1413	153	Cukierków	45	—
Masła	47	18	Soków	1	—
Śmietany	39	19	Zaprawy do wódek	36	—
Mąki	26	13	Wódek	2	—
Chleba	5	3	Czekoladow. wyr. .	7	—
Wędlin	62	19	Pierników	10	3
Lemoniad	4	1	Miodu	2	—
Lodów	8	1			
			Razem . .	1707	230

Zakwestjonowane przez Miejską Stację Kontroli artykułów żywnościowych artykuły były wysyłane do Państwowego Zakładu Badania Żywności w Łodzi, gdzie poddawano je szczegółowemu badaniu i sporządzano wnioski karne. Z chwilą otrzymania tych wniosków Magistrat kierował je do właściwych sądów celem ukarania winnych.

W powyższej tablicy uderza stosunkowo nizki procent zakwestjonowanych prób mleka w stosunku do ilości prób zbadanych (10,9%). Jest to niewątpliwie wynikiem kilkoletniego dokonywania tych badań i przyzwyczajenia się ludności do obowiązku sprzedaży mleka o właściwej zawartości tłuszczu i wody. Natomiast uderzający jest procent zakwestjonowanych wędlin, spowodowany farbowaniem mięsa lub powłok farbami anilinowemi dla nadania im dobrego wyglądu i ukrycia nieświeżego stanu. Wypadki te zachodzą prawie wyłącznie w wędlinach koszernych.

NADZOR WETERYNARYJNY.

Ze sprawami zdrowotności publicznej wiążą się sprawy weterynaryjno-sanitarne, które organizacyjnie należą do Wydziału Majątków Miejskich.

Czuwa nad niemi miejski lekarz weterynarji B. Wolman, który w tym celu przy współudziale miejskiego lekarza medycyny przeprowadza okresowo przeglądy znajdujących się w mieście hotelów, stajen, zajazdów oraz jatek i masarni wraz z przyległościami. Celem tłumienia chorób zakaźnych wśród zwierząt, zwłaszcza nosacizny i choroby stadniczej wśród klaczy i ogierów, miejski lekarz weterynarji dokonywuje przy współudziale państwowego lekarza weterynarji przeglądów koni dorożkarskich, furmańskich i przewozowych.

W latach ubiegłych (1922 — 23 — 24) notowano niejednokrotnie w mieście wypadki wścieklizny oraz pokąsań przez wściekłe psy. Energicznie prowadzona walka i wydanie odpowiednich zarządzeń dały dobre wyniki, gdyż w roku sprawozdawczym wścieklizny u psów nie wykryto. Zwalczono także już, silnie dawniej rozpowszechnioną, a pozostawioną przez okupantów, świerzbę u koni. W roku 1927/28 skonstatowano i urzędowo stwierdzono nosaciznę u koni tylko w jednej zagrodzie; do rozszerzania tej choroby nie dopuszczono. Innych chorób wśród zwierząt w mieście nie znaleziono.

Od 1926 roku obowiązuje zarządzenie, by wszelkie wyroby masarskie wydawane ze sklepów do go-pód, jadłodajni i t. p., zaopatrzone były w plombki z wybitą na nich firmą właściciela masarni.

Zdrowotność inwentarza w mieście za ubiegły rok sprawozdawczy przedstawia się naogół dobrze. W r. 1928/29 zamierzona jest szersza pomoc weterynaryjna rolnictwu na przedmieściach w drodze oględzin zwierząt, udzielania bezpłatnych porad, pogadanek i t. p.

ZAPOBIEGANIE CHOROBOM.

Szczepienia ochronne

Działalność profilaktyczna miasta przeciw chorobom zakaźnym ograniczyła się właściwie w okresie sprawozdawczym do szczepień ochronnych przeciw ospie oraz do sporządzania spisów dzieci, mających podlegać szczepieniu w roku następnym. Niewątpliwie powodem tak małej działalności była okoliczność, że w okresie sprawozdawczym żadnej epidemji w mieście nie było.

Szczegółowe sprawozdanie z szczepień ochronnych przeciw ospie przedstawia się w roku sprawozdawczym następująco:

Zakwalifikowano do szczepienia 3150 dzieci, a ponadto zgłosiło się do szczepień bez wezwań 292 dzieci.

Pierwotnie zaszczepiono ospę 1044 dzieciom w Ambulatorjum Miejskiem, w tem z wynikiem dodatnim 56, z wynikiem ujemnym 20 (pozostali do sprawdzenia nie zgłosili się). Powtórnie zaszczepiono ospę 1344 dzieciom w szkołach powszechnych, w tem z wynikiem dodatnim 1029, z ujemnym — 315. Ogółem zaszczepiono ospę 2388 dzieciom. Pozostałe dzieci w liczbie 1054 nie zgłosiły się do szczepienia; będą szczepione w roku następnym. Co do szczepień dokonanych prywatnie, Wydział Zdrowia danych nie posiada.

Szczepienia w szkołach dokonywały w budynkach szkolnych hygjenistki szkolne pod nadzorem lekarza miejskiego. W Ambulatorjum szczepiły sanitarjuszki Ambulatorjum Miejskiego, również pod nadzorem lekarza miejskiego przez trzy tygodnie po 2 godziny dziennie.

Szczepienie dało bardzo dobre wyniki, czego dowodem jest znikoma ilość zgłaszających się do stwierdzenia wyniku szczepienia.

Walka z chorobami zakaźnemi

Walka z chorobami zakaźnemi polegała na dokonywaniu wywiadów epidemjologicznych, potwierdzaniu diagnozy, przeprowadzaniu dochodzeń we wszystkich wypadkach chorób zakaźnych, wynajdywaniu źródeł zakażenia, przewożeniu chorego do szpi-

tala, izolacji otoczenia, dokonywaniu dezynfekcji i kontroli nad chorym, pozostawionym w domu. Do głównych trudności, napotykanych w walce z chorobami zakaźnemi, należy zaliczyć kwestję mieszkaniową, nizki poziom kulturalny ludności, powodujący późne zwracanie się o pomoc lekarską a co zatem idzie późne zgłaszanie chorób. Przeprowadzone dochodzenia wykazały, że prawie połowa zgłoszeń o chorobach zakaźnych następuje dopiero po upływie pierwszego tygodnia, czyli że chory często w najbardziej zakaźnym okresie pozostawał w domu, szerząc zarazę wśród nieuświadomionego otoczenia, niestosującego żadnych środków zapobiegawczych.

Ogólna ilość zameldowań o chorobach zakaźnych wynosiła w okresie sprawozdawczym 244, z czego przypada: na tyfus brzuszny 123, na szkarlatynę — 41, na odrę — 13, na ospę wietrzną — 7, na dyfteryt i krup — 27, na różę — 14, na gorączkę popołogową — 15, na paratyfus — 3, na chorobę zawodową (saturnismus) — 1.

Ogólna ilość zgonów w tym samym okresie na choroby zakaźne wynosiła: na tyfus brzuszny — 22 (6 mężczyzn i 16 kobiet; 19 chrześcijan i 3 żydów), na szkarlatynę — 3 (1 mężczyzna i 2 kobiety, chrześcijanie), na dyfteryt i krup — 3 (1 mężczyzna i 2 kobiety, chrześcijanie), na różę — 1 (mężczyzna -chrześc.), na gorączkę popołogową — 2, (chrześc.). Ogółem 31.

W powyższem sprawozdaniu nie jest zupełnie uwzględniona gruźlica. Liczbę zachorowań na gruźlicę ustalić trudno, gdyż jako choroba przewlekła, często przez długi przeciąg czasu nie dająca gwałtownych objawów, gruźlica nie jest dokładnie zgłaszana, pomimo istniejących przepisów, czego dowodem, że ogólna ilość zgłoszeń gruźlicy w okresie sprawozdawczym wynosiła 15, podczas gdy sama ilość zgonów na gruźlicę płuc wynosiła w tym samym okresie 127. Działalność miasta w kierunku zwalczania gruźlicy nosiła w okresie sprawozdawczym charakter raczej przygotowawczy w kierunku zbierania danych statystycznych, zapoznawania się z akcją, prowadzoną w tej dziedzinie przez Warszawę i Łódź, i przygotowania się do przemyślanej akcji wspólnie z miejscową Kasą Chorych i czynnikami społecznemi, interesującemi się tą sprawą.

Kolonja przeciwgruźlicza

Jedynym realnym objawem działalności Gminy Miejskiej w zakresie zwalczania gruźlicy było urządzenie po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym dwumiesięcznej kolonji na przedmieściu Glinkach, w lasach miejskich, dla 60-ciorga dzieci, zagrożonych gruźlicą. Kolonja miała charakter zakładu zamkniętego. Wyniki jej prowadzenia były nadspodziewane i spowodowały uwzględnienie w przyszłych zamierzeniach Magistratu stałej na ten cel poważniejszej pozycji. Z kolonji przeciwgruźliczej korzystało 27-ro dzieci ze Śląska.

Śmiertelność

Bardzo charakterystyczną i ciekawą jest poniżej zamieszczona tablica statystyczna śmiertelności za rok 1927.

Wiek	Mężczyzn		Kobiet		Razem	%
	chrześc.	żydów	chrześc.	żydów		
do 1 r.	119	—	77	14	210	25,5
1—2	28	3	17	1	49	6,0
2—4	9	—	9	1	19	2,0
5—9	7	2	6	—	15	2,0
10—14	10	2	5	1	18	2,0
15—19	17	2	21	3	43	5,0
20—29	28	2	39	1	70	8,5
30—39	33	4	20	1	58	7,0
40—49	30	3	25	3	61	7,1
50—59	20	11	23	10	64	8,0
60—69	41	11	31	11	94	11,5
70 i wyżej	42	13	60	11	126	15,4
Razem	384	53	333	57	827	100

Jak z powyższej tablicy widać, zastraszającą jest śmiertelność u dzieci do 1 roku, wynosząca 25% ogółu zgonów, a przypadająca prawie wyłącznie na ludność chrześcijańską miasta, co wynika z fatalnych warunków mieszkaniowych oraz z panującej biedy i nędzy. Cyfry powyższe będą niewątpliwie cennym materjałem dla miejskich władz sanitarnych i spowodują znalezienie środków zapobiegawczych.

CZYNNOŚCI SĄDOWO-LEKARSKIE.

Celem zobrazowania całokształtu działalności Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej, ściśle biorąc—lekarza miejskiego, należy dodać, że lekarz miejski bardzo często jest wzywany przez sędziego śledczego do oględzin i sekcyj zwłok, co mu zabiera wiele czasu, do obdukcyj poszkodowanych i wystawiania im świadectw, pozatem dość często wzywany jest do Sądu Okręgowego jako biegły, wreszcie przez komornika w wypadkach eksmisji, gdy w mieszkaniu znajduje się osoba, którą eksmitowany podaje jako ciężko chorą. W okresie sprawozdawczym lekarz miejski dokonał 20-stu sek-

Rok 1927 Miesiąc:	Porady i zabiegi podług wyznań i płci chorych						
	Liczby ogólne	Liczby porad i zabiegów udzielonych:					
		Chrześc.	Żydom	Dorosłym		Dzieciom do 15 lat	
				Mężczyzni	Kobiety	Chłopcy	Dziewczęta
Styczeń	3.131	2.677	454	320	637	1.082	1.092
Luty	3.144	2.691	453	324	614	1.096	1.110
Marzec	3.478	2.974	504	362	691	1.216	1.209
Kwiecień	3.192	2.743	449	286	618	1.120	1.168
Maj	3.159	2.702	457	309	643	1.099	1.108
Czerwiec	2.721	2.313	408	264	574	929	954
Lipiec	2.880	2.415	465	315	648	923	994
Sierpień	2.627	2.189	438	308	607	843	869
Wrzesień	2.397	1.926	471	290	619	737	751
Październik	2.699	2.017	682	276	686	831	906
Listopad	2.349	1.862	487	250	537	767	795
Grudzień	2.239	1.749	490	274	527	743	695
	34.016	28.258	5.758	3.578	7.401	11.386	11.651

Łaźnie

Kąpielisko Miejskie Nr. 1 przy ul. Kapitulnej Nr. 18 mieści się w budynku własnym, przeznaczonym w całości na potrzeby łaźni. Posiada urządzenia natryskowe, parówkę i wanny.

Kąpielisko Miejskie Nr. 2 i Zakład Dezynfekcyjny przy ul. Łaziennej 2 mieszczą się w budynku własnym, przeznaczonym na wyłączne potrzeby łaźni. Posiadają natryski i 6 wanien oraz oddział dezynfekcyjny. Łaźnię tę w okresie sprawozdawczym znacznie rozszerzono przez dodanie 3-ch wanien, ponadto zaś uruchomiono własną studnię oraz umieszczono drugi zbiornik na wodę o pojemności sześciu tysięcy litrów.

ŁAŹNIA Nr. 1 PRZY

Miesiąc	KĄPIELE BEZPŁATNE					WANNY		
	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci	Ogółem	W tem żydów	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci
Kwiecień	—	—	—	—	—	287	257	1
Maj	—	—	—	—	—	165	200	1
Czerwiec	—	—	—	—	—	150	235	10
Lipiec	—	—	—	—	—	130	203	7
Sierpień	—	—	—	—	—	127	153	—
Wrzesień	—	—	—	—	—	145	202	7
Październik	—	—	—	—	—	142	187	6
Listopad	—	—	—	—	—	107	111	1
Grudzień	—	—	—	—	—	151	189	3
Styczeń	—	—	—	—	—	103	159	—
Luty	—	—	—	—	—	100	175	1
Marzec	—	—	—	—	—	150	231	51
Razem	—	—	—	—	—	1757	2302	88

cyj zwłok (w tem 2 ekshumacje), 11 oględzin zwłok, 61 oględzin sądowo-lekarskich i 48 oględzin lekarskich oraz 68 obdukcyj. Statystyki występowania lekarza miejskiego w sądzie w charakterze biegłego nie prowadzono, jak również nie prowadzono statystyki stwierdzania zgonów przez lekarza miejskiego w wypadkach, gdy zmarły nie był za życia leczony.

INSTYTUCJE I ZAKŁADY SANITARNE.

Z instytucyj i zakładów sanitarnych Zarząd Miasta prowadził w roku sprawozdawczym Ambulatorjum, Kąpielisko przy ul. Kapitulnej i Kąpielisko przy ul. Łaziennej wraz z Zakładem Dezynfekcyjnym.

Ambulatorjum

Ambulatorjum Miejskie udziela wszelkich porad lekarskich codziennie, w godzinach od 9-ej do 13-ej. Przeznaczone ono jest dla biednej ludności miasta, nieposiadającej środków na opłacenie porady prywatnej. Przy Ambulatorjum istnieje apteka, wydająca wszelkie ordynowane środki lecznicze i materjały opatrunkowe. Działalność Ambulatorjum za rok 1927 ilustruje poniższe sprawozdanie (str. 226 i 227):

Porady i zabiegi według rodzajów chorób

Liczby ogólne	Rodzaje chorób:									Porady	Zabiegi
	Wewnętrzne	Nosa gardła i dróg oddech.	Oczne		Skórne i wener.			Chirurgiczne	Zębów		
			Ogółem	w tem Jaglicy	Ogółem	Syfilis	Inne wener.				
3.131	472	73	1.051	335	404	82	20	1.127	4	678	2.453
3.144	499	48	1.074	379	402	93	21	1.109	12	756	2.388
3.478	506	73	1.113	371	469	102	19	1.307	10	793	2.685
3.192	472	50	1.034	363	428	36	9	1.191	17	634	2.558
3.159	553	68	929	314	415	56	11	1.183	11	704	2.455
2.721	482	63	754	238	391	55	11	1.010	21	660	2.061
2.880	465	54	858	264	426	111	28	1.063	14	600	2.280
2.627	432	20	704	237	403	98	17	1.042	26	550	2.077
2.397	398	43	665	212	359	58	6	915	17	692	1.705
2.699	446	27	820	323	370	69	1	1.023	13	610	2.089
2.349	364	66	661	271	356	57	2	886	16	593	1.756
2.239	387	64	549	192	384	33	—	845	10	618	1.621
34.016	5.476	649	10.212	3.499	4.807	850	145	12.701	171	7.888	26.128

Z obu kąpielisk korzystają bezpłatnie żebracy, podróżni, bezrobotni, pensjonarze miejskich i prywatnych instytucyj opiekuńczych oraz dzieci szkół powszechnych. Pozostała ludność korzysta z łaźni za opłatą. Za użycie wanny opłata wynosi 1 zł, za natrysk i parówkę 30 gr.

Szczegółowe sprawozdanie statystyczne z czynności obu łaźni obrazuje poniższa tablica (str. 226 i 227):

UL. KAPITULNEJ.

WANNY		NATRYSKI					Ogółem	W tem żydów
Ogółem	W tem żydów	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci	Ogółem	W tem żydów		
545	151	1669	102	73	1844	824	2389	975
366	74	880	72	60	1012	387	1378	461
395	45	825	94	30	949	319	1344	364
340	60	848	96	39	983	343	1323	403
280	54	689	74	—	763	261	1043	315
354	93	1011	38	12	1061	451	1415	544
335	41	981	48	343	1372	275	1707	316
219	27	783	56	285	1124	292	1343	319
343	25	1380	63	14	1457	424	1800	449
262	22	976	50	322	1351	259	1613	281
276	22	1119	74	261	1454	438	1730	460
432	20	1424	73	381	1878	518	2310	538
4147	634	12588	840	1820	15248	4791	19395	5425

ŁAŹNIA Nr. 2 PRZY

Miesiąc	KĄPIELE BEZPŁATNE					WANNY		
	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci	Ogółem	W tem żydów	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci
Kwiecień . .	129	16	2286	2431	542	390	348	—
Maj . . .	73	4	1401	1478	246	246	266	—
Czerwiec . .	97	8	1276	1381	84	325	322	—
Lipiec . . .	42	31	2	75	24	265	251	—
Sierpień . .	43	19	170	232	70	262	201	—
Wrzesień . .	33	26	—	59	21	281	230	—
Październik .	13	58	55	126	17	280	198	—
Listopad . .	30	28	1824	1882	265	276	201	—
Grudzień . .	45	58	889	992	10	314	194	—
Styczeń . .	72	40	1794	1906	23	256	195	—
Luty . . .	123	9	1441	1573	175	293	211	—
Marzec . .	189	15	2483	2687	164	428	308	42
Razem .	889	312	13621	14822	1641	3580	2925	42
Ogółem .	889	312	13621	14822	1641	5337	5227	130

Zastanawiając się nad liczbami statystycznemi, musi się przyjść do przekonania, że liczba kąpiących się w łaźniach publicznych jest stosunkowo niewielka, skoro w obydwóch łaźniach wykąpano 47.308 osób. Jedyną drogą, wiodącą do uprzytomnienia ludności korzyści dla zdrowia, wypływających z używania kąpieli, jest tylko droga propagandy i do intensywnej pracy w tym kierunku Wydział już się przygotowuje.

Pozatem sprawozdanie statystyczne z działalności Łaźni wykazuje, iż ludność żydowska korzysta z kąpieli w daleko większym stopniu niż ludność chrześcijańska.

Wpływy za kąpiele wyniosły w obydwuch Łaźniach zł. 16.335,90, wydatki zaś łącznie z utrzymaniem Zakładu Dezynfekcyjnego zł. 35.890,79. Różnica pokrywana jest z ogólnych funduszów miejskich z racji użyteczności publicznej tych instytucyj. Następnie należy zaznaczyć, iż celem uniknięcia nadmiernych deficytów Łaźnie Miejskie czynne są przeważnie przez kilka dni w tygodniu. Łaźnia Nr. 1 miała w okresie sprawozdawczym 153 dni pracy, a Łaźnia Nr. 2 — 163; można jednak spodziewać się, iż wraz z rozwijaną propagandą, uświadamiającą o potrzebie używania kąpieli, i rozwojem ogólnej kultury mieszkańców miasta działalność Łaźni zwiększy się, a co za tem idzie — zmniejszą się deficyty. Dla wyjaśnienia trzeba również dodać, iż deficyt Łaźni w rzeczywistości jest mniejszy, skoro się weźmie pod uwagę 14822 kąpieli bezpłatnych (przeważnie natrysków).

Kąpiele na Wiśle

Prócz tego Miasto urządza co rok w miesiącach letnich kąpiele na Wiśle, wytyczając na nie odpowiedni teren i utrzymując stale dwuch dozorców celem nadzoru nad kąpiącymi się i ratowania tonących. Teren kąpieli, jak i teren plaży są oddzielone osobno dla mężczyzn i osobno dla kobiet.

Zakład Dezynfekcyjny

Działalność zakładu dezyfekcyjnego obrazuje dokładnie poniższa tablica:

Ogółem dezynfekcyj	DEZYNFEKCJE					Choroby zakaźne, po których dokonano dezynfekcji						
	W zakładzie	Ilość odkażon. w zakładzie rzeczy sztuk	Ilość osób przymusowo wykąpanych	Poza zakładem	Ilość odkażonych ubikacyj	Dur brzuszny	Paratyfus	Płonica	Błonica (dyfteryt i krup)	Róża	Odra	Gruźlica płuc
325	89	4671	716	236	284	123	3	41	27	14	13	15

Kolonje lecznicze w Ciechocinku

Prowadzone przez Magistrat a zarządzane przez Wydział Szkolny Kolonje lecznicze w Ciechocinku mają na celu kurację skrofulicznej dziatwy szkolnej.

W miarę czasu kolonja znajduje się w coraz lepszych warunkach pomieszczeniowych i sanitarno-higjenicznych. Postęp ten należy zawdzięczać przedewszystkiem nabyciu przez miasto nieruchomości, składających się z dwuch baraków wraz z około 5-ma morgami gruntu. Dzięki temu Kolonja posiada dwie duże i jasne sale z których w jednej mieści się sypialnia na 80 do 90 łóżek, a w drugiej jadalnia.

UL. ŁAZIENNEJ.

WANNY		N A T R Y S K I					Ogółem	W tem żydów
Ogółem	W tem żydów	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci	Ogółem	W tem żydów		
738	357	837	9	70	916	628	4085	1527
512	260	478	8	—	486	332	2476	838
647	288	538	11	—	549	397	2577	769
516	240	586	8	20	614	504	1205	768
427	191	445	4	—	449	332	1108	593
511	264	599	—	—	599	469	1169	754
478	171	412	—	—	412	268	1016	456
477	184	439	—	—	439	280	2798	729
508	159	439	—	—	439	330	1939	499
451	147	345	16	—	361	199	2718	369
504	167	417	16	—	433	225	2510	567
778	256	700	16	31	747	411	4212	831
6547	2684	6235	88	121	6444	4375	27813	8700
10694	3318	18823	928	1941	21692	9166	47308	14125

Z większości uprawnego gruntu Kolonja otrzymuje kartofle, kapustę i wszelkie warzywa, co wpływa na zmniejszenie wydatków. Przez założenie ogródka zyskała lepszy wygląd, a dziatwa ma przyjemniejszy i zdrowszy pobyt na kuracji.

Częściowe wyposażenie Kolonji w koce oraz bieliznę pościelową i odzieżową, a także wprowadzenie pewnych ulepszeń i urządzeń, jak otynkowanie wewnątrz drewnianych baraków, urządzenie pralni, umywalni i t. p. przyczyniło się również do poprawy warunków Kolonji. Wpłynęło to na wyniki kuracji, gdy bowiem przeciętny przyrost dziecka na wadze w r. 1925 dla chłopców wynosił 1,5 kg., a dla dziewcząt 1,4 kg., w 1926 dla chłopców — 1,5 kg., dla dziewcząt — 1,6 kg. — to w r. 1927 dla chłopców przyrost podniósł się do 1,7 kg., a dla dziewcząt do 1.8 kg W pierwszym miesiącu kuracji leczyło się 84 dziewcząt, w tej liczbie: z Włocławka—48, z Płocka 29 i z Huty Królewskiej—7. W drugim miesiącu korzystało z Kolonji 80 chłopców, w tem 49 chłopców z Włocławka, 26 — z Płocka i 5 z Huty Królewskiej. Niezależnie od tego 10 dzieci wyznania mojżeszowego leczyło się w kolonji im. Wawelberga. Koszt ich leczenia wyniósł 900 zł.

Dzieci korzystały z kąpieli solankowych i słonecznych. Oprócz tego w wielu wypadkach stosowano według wskazówek lekarskich jod, żelazo, arszenik, krople do oczu, różne maści i t. p.

Następujące zestawienie cyfrowe ilustruje ilość otrzymanych przez dzieci leczniczych kąpieli solankowych.

Liczba dzieci			Ilość kąpieli dla:			Przeciętna liczba		
Chł.	Dz.	Razem	Chł.	Dz.	Razem	Chł.	Dz.	Razem
80	84	164	743	842	1585	9,2	10,0	9,6

Dzieci na kurację zakwalifikowane są przez lekarzy szkolnych przy współudziale kierowników szkół. Ilość kąpieli solankowych jest również zaordynowana przez lekarza. Podział kąpieli dokonany został jak następuje:

Dla	Liczba kąpieli				Razem
	po 8	po 10	po 12	po 15	
Chłopców	373	160	120	90	743
Dziewcząt	280	250	192	120	842
Ogółem .	653	410	312	210	1585

W wolnym czasie po kąpielach dzieci korzystały z zabaw i gier na świeżem powietrzu pod nadzorem higienistek i kierownika kolonji, odbywały również spacery i wycieczki do pobliskich miejscowości. Między innemi zwiedziły stary Ciechocinek, tężnie, warzelnie soli i pobrzeże Wisły w Ciechocinku oraz ruiny zamku w Raciążku. Podczas niepogody spędzała dziatwa czas z pożytkiem, słuchając radjokoncertów. Zajęcia dzieci odbywały się według ustalonego programu. W niedzielę i święta dzieci z rana chodziły do kościoła.

Odżywianie prowadzone było według specjalnego jadłospisu. Dzieci otrzymywały 5 razy dziennie obfite pożywienie. Na śniadanie kawę lub herbatę z mlekiem i pieczywo, na drugie śniadanie często kakao i bułki, na obiad zupę i mięso z jarzyną oraz kompot, na podwieczorek herbatę i chleb z wędliną (w piątki zamiast wędliny po 2 jajka), a na kolację zacierki lub żurek z kartofelkami, zawsze b. chętnie przez dzieci spożywany.

Ilość spożytych na kolonji: produktów żywnościowych przez dzieci przedstawia się następująco:

Mąki kg.	Chleba kg.	Mleka ltr.	Bułek szt.	Wędliny kg.	Słoniny kg.	Szmalcu kg.	Masła kg.	Jaj szt.	Sera kg.	Mąki pszennej kg.	Mąki żytniej kg.	Kaszy kg.	Fasoli kg.	Ryżu kg.	Grochu kg.	Makaronu
821	2493	1819	11046	103	75	50	22,7	2030	15	330	50	341	121	69	81	81

Kawy kg.	Herbaty kg.	Cukru	Kakao	Cykorji kg.	Kapusty kg.	Buraków kg.	Ogórków sztuk	Cebuli kg.	Śmietany ltr.	Bułki tartej kg.	Włoszczyzny kg.	Śliwki suszone kg.	Soli kg.	Pieprzu kg.	Cytryn szt.
27,5	6	343	40	20,5	97	26	308	48,5	25,5	15	12,5	70	88	0,3	27

Według opinji lekarskiej stan zdrowotności dzieci wskutek dobrego odżywiania i racjonalnej kuracji znacznie się poprawił. Pobyt dziatwy na kolonji dał wogóle zadawalniające wyniki, czego dowodem jest dobry wygląd dzieci i przyrost na wadze, który wyraża się następująco:

Dzieci	Liczba dzieci	Waga przed leczeniem kg.	Waga po leczeniu kg.	Przyrost na wadze kg.	Średni przyrost na wadze kg.
Ogółem	164	4485	4782	297	1,8
Chłopcy	80	2194	2327	143	1,7
Dziewczęta	84	2301	2455	154	1,8

Przyrost na wadze wynosił od 1 do 5 kg.

W ciągu trwania kolonji zdarzył się tylko jeden wypadek zapalenia płuc.

Lekarz Kolonji dr. Gołębiowski trzy razy wizytował kolonje i stwierdził dodatni stan zdrowotności dzieci oraz należytą czystość i porządki sanitarno-higjeniczne.

Kolonja była szczególnym przedmiotem troski Prezydenta miasta, który często ją odwiedzał i interesował się szczegółami prowadzonej akcji.

Kierownik Wydziału Szkolnego St. Markowski podczas kilkakrotnej bytności z urzędu kontrolował prace na kolonji, kuchnię, pożywienie dla dzieci oraz ład i porządek.

Następujące zestawienie przedstawia liczbę chorych dzieci, rodzaj chorób i wyniki leczenia na kolonji:

L. p.	Rodzaj choroby	Ogółem	Razem		Liczba wypadków z wynikiem					
					Dodatnim		Bez zmiany		Ujemnym	
			chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.
1	Zołzy (pow. gruczoły)	130	68	62	59	50	7	9	2	3
2	Gruźlica chirurgiczna	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Choroby przemiany materji . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	a) dna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b) otyłość	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	c) cukrzyca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Gościec mięśniowy i stawowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Zapalenie stawów zniepodabniające. , ...	6	2	4	1	2	1	2	—	—
6	Zapalenie stawów innego pochodzenia	3	1	2	1	2	—	—	—	—
7	Choroby narz. krążenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	a) tętnic	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b) serca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	I organiczne	4	2	2	2	2	—	—	—	—
	II czynnościowe	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	c) żył	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Choroby narządu nerwów . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	a) organiczne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b) czynnościowe . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Choroby przewodu pokarmów.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Choroby wątroby	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Przewl. choroby skórne . . .	5	1	4	1	3	—	1	—	—
12	Krzywica	8	3	5	3	5	—	—	—	—
13	Choroby dróg oddechowych. .	1	1	—	1	—	—	—	—	—
14	Inne	7	2	5	2	5	—	—	—	—
	Ogółem .	164	80	84	70	69	8	12	2	3

Koszty prowadzenia akcji kuracyjnej dla dzieci na kolonji Magistratu w Ciechocinku wynosiły zł. 14170,68. Przeciętny koszt utrzymania jednego dziecka (164 dzieci) wyniósł zł 86 gr. 40. Koszt utrzymania jednego dziecka z Płocka wynosił 100 złotych wskutek doliczenia 13 zl. 60 gr. tytułem amortyzacji inwentarza i kosztów za lokal.

Kolonja Magistratu m. Włocławka wzbudziła żywe zainteresowanie i była licznie zwiedzana. Między innemi Kolonję zwiedzili: Komisja Wojewódzka, która w księdze uwag osób, wizytujących kolonję, umieściła następującą notatkę: „Komisja Wojewódzka stwierdziła wzorowy porządek, doskonałe i obfite jedzenie dla dzieci oraz bardzo dobry wygląd dzieci, co jest dowodem troskliwej opieki".

Dr. Wacław Dąbrowski, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, pozostawił notatkę: „Odwiedziny Kolonji włocławskiej pozostawiły bardzo dobre wrażenie, wszędzie porządek wzorowy, dzieci wesołe, używają swobody".

Kolonje wizytował także Vice-wojewoda Warszawski Łopatto ze Starostą Nieszawskim i Burmistrzem Ciechocinka oraz D-r Szmurło z Wilna i wycieczka z Włocławka w liczbie 14 osób, składająca się z radnych miasta i zaproszonych gości. Wycieczka radnych również wpisała wzmiankę: „Kolonja zrobiła bardzo dobre wrażenie, porządek wszędzie wzorowy".

W dni świąteczne dzieci często były odwiedzane przez swych rodziców, którzy wyrażali podziękowania za dobrodziejstwa Miasta i okazywali zadowolenie z racji ratowania zdrowia ich chorych dzieci.

Dziewczynki przebywające na kolonji złożyły przez delegację Prezydentowi miasta i kierownikowi kolonji podziękowanie za troskliwą opiekę.

KULTURA FIZYCZNA.

Do kierowania akcją wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego powołane są w całem Państwie Komitety Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Na terenie miasta Włocławka funkcjonuje Miejski Komitet Wych. Fiz. i Przysp. Wojskowego od 6-go lipca 1927 r., którego skład został zatwierdzony przez Pana Wojewodę. Przewodniczącym Miejskiego Komitetu jest według przepisów Instrukcji tymczasowej Państwowego Komitetu W. F. i P. W. Prezydent miasta. Komitet posiada 26 członków, w tem: 2-ch przedstawicieli wojska, przedstawiciela Inspektoratu Szkolnego, przedstawicieli szkolnictwa średniego, powszechnego i zawodowego, lekarza miejskiego i wybitniejszych znawców spraw sportowych. Komitet posiada organ wykonawczy pod nazwą „Komitet Wykonawczy". Działalność Komitetu idzie w kierunku prowadzenia wychowania fizycznego przy pomocy ruchu sportowego i w kierunku przysposobienia wojskowego.

Wychowanie fizyczne

W dziedzinie ruchu sportowego Komitet w okresie sprawozdawczym podjął szerszą akcję. Dla ułatwienia rozwoju sportu poszczególnym organizacjom w mieście Komitet zawarł umowę z Towarzystwem Kolarzy na dzierżawę boiska do użytku młodzieży szkolnej i organizacyj sportowych. Następnie dla nadania właściwego kierunku rozwojowi sportu w poszczególnych organizacjach oraz dla szerzenia idej sportowych i kultury ciała pośród młodzieży pracującej w zakładach przemysłowych Komitet zaangażował specjalnego instruktora.

Przysposobienie wojskowe

Przysposobienie wojskowe posiada kilka hufców, które liczą około 450 ćwiczących. Ćwiczenia odbywają się regularnie co tydzień po dwie godziny i prowadzone są przez instruktora wojskowego. Komitet prenumeruje dla organizacyj sportowych po jednym egzemplarzu *Stadjonu* i inne pisma sportowe, wybrane przez daną organizację sportową. Najbliższy okres czasu rozwiąże kwestję warunków i rozwoju prac Komitetu, bowiem dążeniem Miasta jest wykończenie rozpoczętej budowy miejskiego boiska sportowego na terenie przy Al. Szopena. Jednakże całość prac Komitetu uzależniona jest od przyjścia z pomocą finansową Państwowego Komitetu W. F. i P. W. Starania odpowiednie Miejski Komitet poczynił i spodziewa się znacznych subwencyj państwowych.

Wydatki w dziale kultury fizycznej wyniosły w roku sprawozdawczym zł. 1993,90 i objęte są budżetem Wydziału Szkolnego, w którego kompetencji znajdu ą się sprawy kultury fizycznej.

Ogólna suma wydatków zwyczajnych Zarządu Miasta na zdrowotność publiczną wyniosła w r. 1927/28 zł. 188.791,26, co stanowi 8,6% wydatków zwyczajnych, suma zaś nadzwyczajnych wydatków w tym dziale wyniosła zł. 189.000,33, t. j. 3,6% ogółu wydatków inwestycyjnych. Łączna suma wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych czyni kwotę zł. 377.791,59, czyli 5,1% ogólnego budżetu wydatków miasta.

OPIEKA SPOŁECZNA.

WARUNKI OGÓLNE.

Jakkolwiek miasto Włocławek zaliczyć należy do miast przemysłowych i to o przemyśle stałym, a nie sezonowym, niemniej jednak ogólne warunki kraju sprawiły, że w okresie sprawozdawczym położenie materjalne ubogich warstw ludności pogorszyło się. Główną tego przyczyną był wzrost drożyzny, z którym nie szła w parze podwyżka płac oraz bezrobocie.

Bezrobocie

Do zwalczania bezrobocia w okresie letnim przyczynił się Magistrat przez uruchomienie całego szeregu robót publicznych, które zatrudniały kilkuset robotników. Kontyngent jednak korzystających z miejskiej opieki społecznej składa się przeważnie z osób, które tylko w niewielkiej ilości mogły być przy robotach publicznych zajęte, są to bowiem głównie wdowy obarczone dziećmi, ludzie starsi do pracy już niezdolni, lub chorzy i kaleki.

We właściwym zaś, że tak nazwać można — „sezonie" dla publicznej opieki społecznej, t. j. w okresie zimowym do tego stałego kontyngentu biedy i nędzy, wymagającej opieki, przybyło ponad 1000 osób zarejestrowanych bezrobotnych oraz około 500 nierejestrowanych w Państwowym Urzędzie Pośrednictwa Pracy.

Szczęśliwy był w roku sprawozdawczym Włocławek, że t. zw. „sezon martwy" dla bezrobotnych sezonowych został zniesiony, a tem samem około 500 osób mogło przez zimę korzystać z zasiłków z Funduszu Bezrobocia. Nie wszyscy jednak z pośród bezrobotnych nabyli prawa do zasiłków: około 600 osób, pozbawionych zasiłków, kołatało przez całą zimę do Magistratu, otrzymując sporadycznie pomoc żywnościową dzięki subsydjom, udzielanym na ten cel przez Województwo Warszawskie.

Do złych warunków w okresie sprawozdawczym przyczyniły się nadto silne i długotrwałe mrozy, które powodowały wiele zachorzeń.

Ustawy i rozporządzenia w dziedzinie Komunalnej Opieki Społecznej

Działalność miasta w dziedzinie opieki społecznej opierała się w okresie sprawozdawczym na przepisach Ustawy o Opiece Społecznej z dnia 16 sierpnia 1923 r., która weszła w życie 21 marca 1924 r., oraz na wydanych w związku z nią rozporządzeniach Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

Ustawa sierpniowa określa następujące zadania opieki społecznej: a) opieka nad dziećmi i młodzieżą; b) ochrona macierzyństwa; c) opieka nad dorosłymi, niedołężnymi i niezdolnymi do pracy; d) opieka nad bezdomnymi ofiarami wojny; e) opieka nad więźniami po odbyciu kary; f) walka z żebractwem, włóczęgostwem, alkoholizmem i nierządem.

Ustawa wymienia następująco sposoby działania: 1) pomoc żywnościową i odzieżową; 2) pomoc mieszkaniową; 3) pomoc w nabyciu narzędzi pracy; 4) pomoc lekarską; 5) pomoc w przywróceniu utraconej lub zmniejszonej zdolności do pracy; 6) staranie o odpowiednie moralne i fizyczne wychowanie dzieci oraz przygotowanie do pracy zawodowej młodzieży; 7) pomoc dla pogorzelców.

Artykuł 4-ty nakłada obowiązek wykonywania opieki społecznej na związki komunalne, o ile ustawy cywilne nie nakazują wyraźnie tego innym osobom fizycznym lub prawnym. Gmina nie może odmówić opieki nawet wtedy, gdy osoby te nie chcą wykonywać swego obowiązku; przysługuje jej wówczas jedynie prawo żądania zwrotu kosztów. Samorządy miejskie obowiązane są wykonywać opiekę zarówno w zakładach zamkniętych, jak również i opiekę otwartą.

Do korzystania z trwałej opieki są uprawnieni obywatele Rzeczypospolitej, zamieszkali conajmniej od roku w danej gminie oraz ich żony i dzieci do lat 16-tu.

Pozatem każda osoba ma prawo, nawet bez wykazania rocznego pobytu, do tymczasowej opieki w miejscu zamieszkania, przyczem gmina, udzielająca opieki może żądać zwrotu poniesionych wydatków od gminy, obowiązanej do trwałej opieki nad daną osobą. Zamiast udzielania opieki tymczasowej gmina może odesłać osoby, potrzebujące tej opieki, do gminy właściwej, jednakże tylko o tyle, o ile gmina ta wyrazi swą zgodę.

Opieka nad osobami, które nie mają prawa pobytu w żadnej gminie, należy do Państwa.

Ustawa z 16 sierpnia 1923 r. (Dz. U. Nr. 92, poz. 726) ma ważne znaczenie. Uznaje opiekę społeczną za obowiązek gmin, podczas gdy według Ustawy z 1870 r., która regulowała tę sprawę do 1924 r., była to akcja dobrowolna. Ustawa sierpniowa określa wyraźnie zakres opieki oraz osoby, uprawnione do korzystania z niej. Sprawa opieki społecznej została przez nią postawiona jako jeden z najpoważniejszych obowiązków gmin. Wymieniona Ustawa ma charakter ogólny. Rozporządzenia, wydane następnie, omawiają szczegółowiej pewne sprawy, związane z wykonywaniem opieki społecznej.

Rozporządzenie M. P. i O. S. z dnia 27 marca 1927 r. (Dz. Ustaw Nr. 31) wyjaśnia sprawę wysyłania osób potrzebujących pomocy publicznej do gmin właściwych.

Rozporządzenie M. P. i O. S. z dnia 2 maja 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 38) omawia sprawę zwrotu przez gminy właściwe wydatków, poniesionych przez gminy pobytu.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 czerwca 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 56) nakłada na gminy obowiązek opieki nad osobami, które w żadnej gminie nie mają prawa do opieki trwałej (nie mogą wykazać rocznego pobytu). Koszty takiej opieki ponoszą wszystkie związki komunalne z danego Województwa w stosunku do liczby mieszkańców, na pokrycie zaś tych wydatków mają służyć zwiększone dodatki komunalne do państwowych podatków bezpośrednich. Dodatków tych w okresie sprawozdawczym jednakże nie wprowadzono.

Pozatem z ważniejszych ustaw i rozporządzeń obowiązują związki komunalne następujące przepisy prawne:

Ustawa z dnia 29.III. 1926 r. (Dz. U. Nr. 36/26) o pokrywaniu kosztów leczenia ubogich w szpitalach publicznych;

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 września 1927 r. (Dz. Ust. Nr. 100 27) w celu wykonaniu powyższej ustawy,

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. (Dz. Ust. Nr 92/27) o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa, które wprowadza domy pracy dobrowolnej, przytułki i domy pracy przymusowej;

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 r. o nadzorze i kontroli nad działalnością instytucyj opiekuńczych (Dz. Ust. Nr. 40 27). Ustanawia ono starostów, jako władzę nadzorczą I-szej instancji dla instytucyj opiekuńczych.

W wyniku obowiązków, ciążących na samorządzie z tytułu wymienionych ustaw i rozporządzeń, działalność Miasta objęła już cały szereg działów z dziedziny opieki społecznej. Utworzono kilka instytucyj własnych, a nadto korzystano za opłatą z istniejących instytucyj prywatnych, które miasto subsydjowało.

Organizacja Opiekunek Dzielnicowych

Inowacją, wprowadzoną w dziedzinie Opieki Społecznej na terenie miasta u schyłku 1926 r., a w okresie sprawozdawczym znacznie usprawnioną, było utworzenie przy Wydziale Organizacji Opiekunek dzielnicowych, czyli wprowadzenie do publicznej opieki społecznej miejscowych czynników obywatelskich.

Miasto podzielone zostało na osiem dzielnic, każda zaś dzielnica otrzymała 2 lub 3 opiekunki dzielnicowe, mające za zadanie utrzymywanie bezpośredniego kontaktu z biednymi swej dzielnicy, wnikanie w ich potrzeby i przesyłanie odpowiednich wniosków do Wydziału. Jakkolwiek w wielu wypadkach wnioski te wskazywały na wielkie współczucie opiekunek dla biedy i nędzy i nieliczenie się z możliwościami finansowemi Miasta, to jednak z biegiem czasu większość opiekunek oswajała się z zakresem swych czynności. Kilka z nich wykonywało ostatnio swe obowiązki nadzwyczaj sumiennie i umiejętnie.

Organizacja ta, widząc niemożliwości finansowe Miasta w zaspokajaniu potrzeb biednej ludności, uciekała się samorzutnie do urządzenia imprez oraz do zbiórek na gwiazdkę i święcone dla najbiedniejszych, nadto pięciokrotnie urządzała swe zebrania przy udziale Kierownika Wydziału, na których omawiano całokształt zagadnień opieki na terenie miasta i formy oraz sposoby działania. Że była ta organizacja celową, świadczy o tem rozporządzenie Prezydenta Rzplitej, wprowadzające tę organizację jako obowiązkową na całym terenie Państwa.

Czynności opiekunek dzielnicowych sprawowały w roku sprawozdawczym następujące panie:

w dzielnicy I-szej	Toruńska, Zazamcze i t. d.	p. Zofja Vaedtkowa p. Marja Bocheńska p. Regina Bossakowa
w dzielnicy II-giej	Nadwiślańska do Szkoły Techn.	p. Cecylja Frąckiewiczowa p. A. Hirszbergerowa
w dzielnicy III-ciej	Brzeska, Gęsia, Kilińskiego i t. d.	p. Katarzyna Gaworska p. Ludwika Abramska
w dzielnicy IV-tej	Kaliska, Starodębska, Rakutówek	p. Marja Stpiczyńska p. Zenia Erslerowa p. Józefa Żychowicz
w dzielnicy V-tej	Śródmieście	p. Felicja Zuchmantowiczowa p. Hanna Kawowa p. Jadwiga Nienałtowska
w dzielnicy VI-tej	Polna, Żytnia, Grzywno	p. Marja Sikorska p. Zofja Zielińska
w dzielnicy VII-mej	Łęgska, Płocka, Papieżka	p. Felicja Dowmontowa p. Marja Makowska p. Helena Osmólska
w dzielnicy VIII-mej	Kokoszka, Bularka	p. Józefa Bartnicka p. Michalina Straszewska p. Helena Poradowska

Przewodniczącą była p. Felicja Dowmontowa.

OPIEKA NAD DZIECKIEM.

W każdym z działów opieki społecznej trzeba wyróżniać opiekę nad dziećmi i opiekę nad dorosłymi. Zadania ich są różne. Celem właściwym opieki nad dziećmi jest wychowanie lub pomoc przy wychowaniu przyszłych samodzielnych członków społeczeństwa. Opieka nad dziećmi jest ważniejszą, niż nad dorosłymi, ponieważ ma charakter zapobiegawczy, zmniejsza liczbę przyszłych dorosłych kandydatów do opieki publicznej, przygotowuje pracowników produktywnych, podczas gdy opieka nad dorosłymi dotyczy przeważnie ludzi niezdolnych do pracy.

Opieka nad niemowlęciem

Dla zobrazowania i uwypuklenia działalności Miasta w dziedzinie opieki nad dzieckiem ujmuje się w niniejszym sprawozdaniu dział ten odrębnie, wykazując każdy rodzaj tej opieki.

Nie mogąc narazie utworzyć instytucji własnej opieki nad niemowlęciem do lat 2-u (żłobka), Miasto posiłkuje się tu sposobem, praktykowanym w większości miast, t. j. oddaje niemowlęta na wychowanie osobom prywatnym, znanym, lub poleconym, za opłatą przeciętnie 30.— zł. miesięcznie. Nadto w większości wypadków dziecko takie otrzymuje mleko ze Stacji Opieki nad Matką i Niemowlęciem oraz w miarę potrzeby odpowiednią odzież i bieliznę. Ilość takich niemowląt z 5-ciu w roku 1926/27 powiększyła się w okresie sprawozdawczym do 9-ciu. Dzieci te oraz ich opiekunowie są sporadycznie kontrolowani przez wywiadowcę Wydziału lub przez opiekunki dzielnicowe, a także przez lekarza miejskiego.

Opieka nad sierotami

Również nie mając własnego zakładu zamkniętego dla dzieci od lat 2-u do 16-tu, pozbawionych całkowicie opieki domowej (sieroty, półsieroty), korzystało Miasto z istniejącego zakładu T-wa Wspomagania Biednych pod nazwą „Dom Sierot Opatrzność", gdzie na koszt Miasta przebywało w roku sprawozdawczym 15-ro sierot (w r. 1926 — 9 sierot). Pozatem utrzymywano niektóre dzieci w zakładach specjalnych, zamiejscowych, a mianowicie: w Zakładach Wychowawczych w Pruszkowie 5-o, w Zakładzie dla Głuchoniemych w Bojanowie 1-o, w Zakładach Poprawczych dla dziewcząt w Częstochowie i Kaliszu po 1-ej dziewczynie, w Zakładzie Poprawczym dla chłopców w Studzieńcu 2-ch chłopców. Ogółem więc w zakładach obcych przebywało na koszt miasta 25 dzieci (w 1926 r. 17-cioro).

Ochronki

We własnym zakresie prowadzone są przez Gminę Miejską instytucje dla dzieci o charakterze zakładów półotwartych, a mianowicie:

1) Miejska Przychodnia dla Dzieci Nr. 1 przy ul. Łęgskiej Nr. 22, mieszcząca się w domu miejskim, założona w 1925 r.; posiada kuchnię, poczekalnię, sypialnię, salę zajęć i dużą salę zabaw, łazienkę z gorącą stale wodą, nadto mieszkanie zarządzającej. W okresie sprawozdawczym przychodnia została skanalizowana.

Personel Przychodni składa się z zarządzającej, freblanki (wspólnej dla obu Przychodni), pielęgniarki i kucharki. Dzieci uczęszcza tu 56. Przyprowadzane są one z domów przed udaniem się matek do pracy, t. j. o 7-mej rano i przebywają do godz. 17½ — 18-ej, otrzymując czterokrotnie posiłek oraz opiekę i naukę przedszkolną, udzielaną przez freblankę.

Freblankę zaangażowano dopiero od 1-go stycznia 1928 r., a już można twierdzić, że dzieci wiele korzystają z tej inowacji. Nadzór nad Przychodnią wykonuje Kierownik Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej.

Opiekunkami Przychodni były pp.: Z. Narębska i J. Bojańczykowa.

2) Miejska Przychodnia dla dzieci Nr. 2 przy ul. Słodowskiej 4, na przedmieściu robotniczem Kokoszce, mieści się w mieszkaniu wydzierżawionem; składa się z kuchni, poczekalni, sypialni, sali zabaw, sali zajęć i pokoju dla zarządzającej.

Przychodnia uruchomiona została w dniu 2 stycznia 1928 r. narazie na 36 dzieci na warunkach jak w Przychodni Nr. 1. Wcześniej nie można było uruchomić jej z braku mieszkania.

Konieczność uruchomienia tej instytucji w robotniczej dzielnicy była oddawna odczuwana, a trzymiesięczne zaledwie istnienie wykazuje konieczność jej rozszerzenia.

Personel Przychodni Nr. 2 składa się z zarządzającej, freblanki (wspólnej dla obu Przychodni), pielęgniarki i kucharki. Opiekunką jest p. Prezydentowa Pachnowska.

W wypadkach, gdy zachodziła konieczność udzielenia dzieciom pomocy doraźnej, udzielano rodzicom zapomóg, które uwidocznione są w ogólnem sprawozdaniu o zapomogach. Nadto w 24 wypadkach udzielono zapomóg na bieliznę i odzież dla dzieci, asygnując je na ręce opiekunek dzielnicowych.

Mimo tych wysiłków Magistrat zdaje sobie sprawę, że w kierunku opieki nad dzieckiem ma miasto wiele jeszcze do zrobienia, zamierzenia te jednak muszą iść w parze z ogólną sytuacją finansową miasta i mogą być tylko stopniowo realizowane. Dużą tu pomocą są społeczne instytucje opiekuńcze, istniejące na terenie miasta, pomoc ta jednak nie pokrywa braków, gdyż instytucje te, zmuszone z powodu ograniczenia ofiarności publicznej do walczenia z trudnościami finansowemi, nie rozwijają się, lecz utrzymują tylko swój stan posiadania.

Opieka zakładowa w mieście

Dla zobrazowania ogólnej opieki zakładowej nad dzieckiem w okresie sprawozdawczym służy poniższa tablica:

Rodzaj opieki	w roku 1926			w roku 1927/28			Uwagi
	chłop.	dziew.	razem	chłop.	dziew.	razem	
Zakłady zamknięte:							
miejskie	—	—	—	—	—	—	
społeczne	30	51	81	32	56	88	
Zakłady półotwarte:							
miejskie	27	23	50	43	49	92	
społeczne	28	82	110	30	85	115	
Zakłady zamiejscowe:							
miasto.	11	6	17	15	10	25	
instytucje	—	—	—	—	—	—	brak danych
Opieka otwarta:							
miasto	3	2	5	5	4	9	u osób obcych
instytucje społeczne	—	—	—	—	—	—	brak danych
Ogółem . .	99	164	263	125	204	329	

Jak z powyższej tablicy widać, stan opieki nad dziećmi uległ znacznej poprawie w okresie sprawozdawczym w stosunku do roku poprzedniego.

OPIEKA NAD DOROSŁYMI.

Opieka nad starcami i kalekami

Drugim, odrębnym działem publicznej opieki społecznej jest opieka nad starcami i kalekami. W tym celu Miasto prowadzi własny zakład zamknięty, mianowicie Miejski Przytułek dla starców i kalek — przy ul. Łęgskiej Nr. 22, mieszczący się w domu własnym, posiadający 14 pokoi, jadalnię, kuchnię, pralnię i pokój dla zarządzającej.

Przytułek mieści 57 osób (w tem 15 mężczyzn i 42 kobiet). W roku sprawozdawczym zmarło 8 osób, zabrano do rodzin 2 osoby, przybyło 12 osób (w 1926 r. było 55 osób). Pensjonarze otrzymują całkowite utrzymanie łącznie z ubraniem, bielizną i t.p. Personel składa się z zarządzającej, kucharki i pielęgniarki.

Opiekunkami Przytułku są pp.: Frąckiewiczowa i Olszakowska.

Zakład ten nie odpowiada swemu przeznaczeniu, gdyż jest za szczupły, znajduje się w śródmieściu, posiada pokoje w amfiladzie, a nie z korytarza. Wskutek szczupłości pomieszczeń kilkanaście osób czeka na wolne miejsca. Brakowi temu zaradzić może tylko przeniesienie przytułku do pomieszczeń bardziej odpowiednich na krańcu miasta oraz znaczne rozszerzenie go (przynajmniej do 100 miejsc).

Projektowane nabycie Syberyjki na przytułek dla starców jest już w pewnym stopniu realizowane, gdyż Magistrat nabył sumę hipoteczną, ciążącą na tej posesji.

Tymczasem zaś miasto radzi sobie w ten sposób, że niedołężnych starców umieszcza bądź w przytułkach obcych (takich osób było w okresie sprawozdawczym 5), bądź też u osób prywatnych za opłatą 30—40 zł. miesięcznie, z czego korzystało 4 osoby.

Z kalek Magistrat utrzymywał w Zakładzie Niewidomych w Bydgoszczy jednego ociemniałego mężczyznę, gdzie uczy się rzemiosła szczotkarskiego. Nadto szereg starców, posiadających dach nad głową, a jedynie pozbawionych środków do życia, wspomagano bądź stale co miesiąc, bądź doraźnie, co jest uwidocznione w ogólnem sprawozdaniu o zapomogach.

W opiece nad starcami dużą pomocą są istniejące instytucje społeczne, utrzymujące przytułki i te jednak, jak zakłady dla dzieci, wobec trudności finansowych, walczą tylko o utrzymanie stanu posiadania i nie mogą myśleć o rozszerzeniu swej działalności.

Stan ogólny opieki zakładowej nad starcami i kalekami w mieście obrazuje następujące zestawienie:

ZAKŁAD	Mężczyzn	Kobiet	Razem
Przytułek Miejski	15	42	57
Przytułek T-wa Wspom. Bied. przy ul. Przedmiejskiej	4	40	44
Przytułek Dom Miłosierdzia przy ul. Słowackiego 2	6	18	24
Przytułek dla Starców Żydów przy ul. Stodólnej .	8	22	30
U osób prywatnych (umieszczeni przez Miasto) . .	—	4	4
Ogółem . .	33	126	159

Zwalczanie żebractwa i włóczęgostwa

Z opieką nad starcami i kalekami łączy się ściśle walka z żebractwem i włóczęgostwem. Starcy bowiem, będąc pozbawieni zdolności do pracy, przechodzą najczęściej do kategorji żebraków, a nawet włóczęgów. Brak w tym kierunku doniedawna jakichkolwiek przepisów prawnych uniemożliwiał przedsięwzięcie środków zaradczych, udzielane bowiem zapomogi nie wystarczają na całkowite zaspokojenie potrzeb życiowych, zresztą nałóg żebractwa jest zbyt silny, aby go można w tak łagodny sposób wykorzenić. Odsyłanie włóczęgów do ich stałych miejsc zamieszkania również nie rozwiązuje należycie tej kwestji. Dlatego też z radością powitać należy wydane rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1924 r. (Dz. U. Nr. 92/27) o zwalczaniu żebractwa i włóczęgostwa, które, określając wyraźnie, kto jest żebrakiem względnie włóczęgą, nakazuje w celu rozwiązania tej sprawy tworzenie następujących zakładów: 1) domów pracy dobrowolnej — dla niemogących uzyskać pracy i z tego powodu żebrzących; 2) przytułków dla osób niedołężnych i kalek i 3) domów pracy przymusowej dla osób wzbraniających się pracować i zawodowych żebraków czy włóczęgów. Umieszczenie w zakładzie następuje bądź w drodze dobrowolnej, bądź przymusowej, drogą wyroku sądowego. Wprawdzie domy takie muszą być dopiero utworzone, a obowiązek ten ciąży na samorządzie Wojewódzkim względnie na związkach celowych samorządów, tem samem więc wykonanie tego rozporządzenia jest kwestją przyszłości, niewątpliwie jednak z czasem stosunki pod tym względem dzięki wspomnianemu rozporządzeniu ulegną poprawie, a sprawa żebractwa i włóczęgostwa znajdzie właściwe rozwiązanie.

Pomoc ogólna biednym

Poza opieką nad niezdolnemi do pracy Zarząd Miejski przychodzi z ogólną pomocą biednym mieszkańcom miasta w formie wydawania bezpłatnych obiadów, udziela-

nia zapomóg i pomocy bezdomnym oraz przez subsydjowanie prywatnych instytucyj opieki społecznej.

Kuchnia Miejska

Ciężkie położenie biednej ludności, szczególnie w miesiącach zimowych, skłoniło Magistrat do założenia i prowadzenia w tym okresie Miejskiej Kuchni dla Biednych. Kuchnia ta mieści się przy Pl. Wolności Nr. 11 w domu prywatnym; posiada kuchnię, dużą jadłodajnię, poczekalnię i pokój dla zarządzającej. Personel kuchni składa się z zarządzającej, kucharki i 2-ga służby. Opiekunką kuchni była p. radna Dowmontowa. Kuchnia czynna była w miesiącach zimowych od 1-go grudnia do końca kwietnia, wydając 327 obiadów dziennie. Ogółem wydano w okresie sprawozdawczym 45.336 obiadów, przyczem koszt jednego obiadu wyniósł łącznie z kosztami administracyjnemi około 40 groszy. Nadto dla ludności żydowskiej, niemogącej ze względów rytualnych korzystać z Kuchni Miejskiej, opłacono w Kuchni żyd. „Beth-Am" 60 obiadów dziennie po 40 groszy za obiad. Zapłacono za 4.240 obiadów.

Zapomogi

Ważnym działem opieki wykonywanej przez Miasto jest udzielanie zapomóg. Zapomogi udzielane przez Miasto dzielą się w zależności od czasowej lub trwałej potrzeby udzielania pomocy na:

1) zapomogi stałe, miesięczne, wypłacane w sumie 10 — 25.— zł.; udzielono ich 129 osobom;

2) zapomogi doraźne, udzielane jednorazowo, w indywidualnie traktowanych wypadkach, w kwotach od 15 — 25.— zł.; dzieliły się one na:
 a) gotówkowe, które otrzymało 182 osób,
 b) żywnościowe — otrzymało 250 osób,

3) zapomogi na podróż, udzielane przyjezdnym, poszukującym pracy,— otrzymało ich 440 osób;

4) zapomogi pogrzebowe w postaci trumien; wydano 166 trumien;

5) zapomogi świąteczne udzielane przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy w gotówce w sumie 7 — 10 zł.; korzystało z nich 203 osób. Z zapomóg w naturze korzystało 216 osób.

Ogółem więc z zapomóg korzystało w okresie sprawozdawczym 1586 osób. Zapomogi te, poza zapomogami na podróż, udzielane były po uprzedniem zbadaniu na miejscu stanu materjalnego petentów przez opiekunki dzielnicowe lub przez wywiadowcę Wydziału.

Pomoc bezrobotnym

Jak już wspomniano na wstępie, pomoc bezrobotnym mimo zniesienia t. zw. sezonu martwego musiała być świadczona przez Miasto w okresie zimowym, gdyż cały szereg bezrobotnych, bądź do zasiłków z Funduszu Bezrobocia praw nie nabył, bądź je już poprzednio utracił, bądź wreszcie wogóle tych uprawnień nabyć nie mógł. Wobec tego po zlikwidowaniu robót miejskich u schyłku jesieni całe rzesze bezrobotnych zwracały się do Magistratu o pomoc. Nie mając na ten cel kredytów w budżecie, Magistrat poczynił starania w Województwie, które uwieńczone zostały pomyślnym skutkiem tak, że już na Święta Bożego Narodzenia zostały bezrobotnym wydane pierwsze zapomogi. Zapomogi te miały formę bonów żywnościowych, na podstawie których można było pobierać z kooperatyw towary według potrzeby do wysokości sumy, na jaką bon opiewał. Zapomogi te wydawano w okresie zimowym czterokrotnie.

Pomoc bezrobotnym, udzielaną w formie zapomóg, ilustruje poniższe zestawienie.

Za jaki okres czasu	Ilość obdzielonych bezrobotnych			
	samotnych	z małą rodz.	z dużą rodz.	ogółem
1 — 15.1.28 r.	161 (po 7 zł.)	371 (po 10 zł.)	222 (po 15 zł.)	754
1 — 15.2.28 r.	124 (po 8 zł.)	254 (po 15 zł.)	70 (po 25 zł.)	448
1 — 15.3.28 r.	117 (po 10 zł.)	348 (po 15 zł.)	145 (po 25 zł.)	610
16 — 31.3.28 r.	165 (po 8 zł.)	404 (po 10 zł.)	98 (po 15 zł.)	667
	567	1.377	535	2.479

Poza pomocą, udzielaną bezrobotnym pracownikom fizycznym, Magistrat dawał też pomoc bezrobotnym pracownikom umysłowym, uzyskując na ten cel kredyt z Województwa w sumie 2000 zł. Pomoc tej kategorji bezrobotnych udzielana była najbardziej potrzebującym w postaci bonów na obiady w jadłodajni „Włocławianka". Obiadów takich wydano 1734. Na pomoc dla bezrobotnych uzyskano z Województwa subwencję w wysokości zł. 36,650. Wydatkowano ogółem zł. 37.391,36.

Pomoc dla bezdomnych

W kierunku pomocy dla bezdomnych, poza akcją budowy baraków, o czem mowa w innej części sprawozdania, Magistrat zapoczątkował pomoc w formie obrony przez miejskiego doradcę prawnego osób, zagrożonych eksmisją. Stało się to przy końcu roku sprawozdawczego, skorzystało więc z tej pomocy zaledwie kilkanaście osób, dostatecznie jednak wykazało skuteczność tego środka i jego znaczenie na przyszłość.

Nadto w wypadkach specjalnych, wobec położenia bez wyjścia Magistrat udzielał pożyczek na wynajęcie mieszkań. Udzielono ich w 4-ch wypadkach.

Zaświadczenia ubóstwa

Wielką pomocą dla ludności w najróżnorodniejszych sprawach były wydawane przez Magistrat zaświadczenia ubóstwa, które poprzedzał zawsze dokładny i szczegółowy wywiad. Zaświadczeń takich wydano, poza sprawami podatkowemi, 664 — w samych zaś sprawach podatkowych przesłano do Wydziału Finansowego w ostatnim kwartale roku sprawozdawczego 808 wywiadów (w poprzednich kwartałach ewidencji takiej nie prowadzono).

Subsydjowanie prywatnych instytucyj Opieki Społecznej

Znając trudne położenie materjalne prywatnych instytucyj społecznych i uznając wagę ich istnienia, Magistrat dopomagał im w formie subsydjów kwartalnych. Z subsydjów miasta korzystały wymienione niżej instytucje w następujących kwotach:

Dom Sierot „Opatrzność"	1745 Zł.
Ochronka przy klasztorze OO. Reformatów	600 Zł.
Ewang. Dom Miłosierdzia	500 Zł.
Ognisko dla dzieci robotniczych	600 Zł.
Ochronka i Dom Sierot im. Szenfelda	750 Zł.
T-wo Wspomagania Biednych	2500 Zł.
Schronisko dla starców żydów	2000 Zł.
T-wo Wspomagania Biednych Żydów	600 Zł.
T-wo Ochrony Kobiet	1000 Zł.
Polski Czerwony Krzyż	1000 Zł.
Stow. Pań Miłosierdzia Św. Wincentego à Paulo	300 Zł.
T-wo Niesienia Pomocy Chorym Żydom „Linas Hacholim"	100 Zł.
Komitet Pomocy dla powodzian w Małopolsce	1000 Zł.
T-wo Wiosek Kościuszkowskioh	100 Zł.
Stacja Opieki nad Matką i Niemowlęciem	1000 Zł.
Przytułek Ewangelicki	300 Zł.

Leczenie ubogich

Bardzo poważnem obciążeniem budżetu Opieki Społecznej są koszty leczenia ubogich mieszkańców miasta. Warunki życiowe ubogiej ludności sprzyjają rozwijaniu się chorób, toteż wydawanie lekarstw ubogim stanowi — tak ilościowo, jak i pod względem kosztów — poważny dział opieki społecznej.

Pomoc w zakresie lecznictwa udzielało miasto w dosyć szerokim zakresie. I tak:

1) w miejscowym szpitalu św. Antoniego leczyło się w okresie sprawozdawczym na koszt miasta 399 osób (9.473 dni szpitalnych);

2) w szpitalach obcych leczyło się 55 osób, a mianowicie: w lecznicy Dobrego Pasterza w Toruniu — 14, w Klinice Oftalmicznej Dr. Kuntza w Toruniu — 10, w Szpitalu Żyd. w Warszawie — 1, w Szpitalu Starozakonnych w Warszawie — 8, w Szpitalu św. Łazarza — 2, w Szpitalu św. Ducha — 4, w Szpitalu św. Stanisława — 1, w Szpitalu Przem. Pańskiego — 1, w Szpitalu Dzieciątka Jezus — 8, w Szpitalu Powiatowym w Lipnie — 1, w Aleksandrowie Kuj. — 2, w Sochaczewie — 1, w Puławach — 1 i w Gostyninie — 1;

w Ambulatorjum Miejskiem leczono 966 osób (szczegółowe sprawozdanie pomieszczone jest w dziale „Zdrowie Publiczne").

Lekarz Miejski, spełniający czynności lekarza ubogich, odbył 851 wizyt u osób obłożnie chorych przeważnie na przedmieściach.

W zakładach psychjatrycznych przebywało 33 osoby, a mianowicie: w Świeciu — 10, w Owinskach — 1, w Warcie — 1, w Kocborowie — 7, w Tworkach — 3 i w Dziekance — 11.

Pozycja ta obciąża bardzo poważnie budżet, a jest, niestety, w większości wypadków o tyle nieprodukcyjna, że tylko nikły procent powraca do zdrowia, reszta zaś, jako niebezpieczna dla otoczenia, pozostaje aż do śmierci w zakładzie.

Ponadto gmina miejska udzieliła wielokrotnie ubogiej ludności pomocy leczniczej specjalnej, mianowicie: leczenia i prześwietlenia promieniami Roentgena — 67 osobom, kąpieli w Ciechocinku — 10 osobom (135 kąpieli), kąpieli w Wieńcu — 1 osoba (12 kąpieli), pomocy akuszeryjnej — 34 osobom, szkieł, pasów rupturowych i t. p. — 37 osobom.

Ogółem z pomocy lekarskiej korzystało w okresie sprawozdawczym 2453 osoby.

Walka z nierządem

Walka z nierządem wobec pogorszenia się ogólnych warunków życiowych ludności oraz wobec specjalnej psychozy powojennej jest niezwykle trudna do zorganizowania i prowadzenia. Prowadzą ją Towarzystwa społeczne, które Magistrat subsydjuje. Celowem posunięciem Zarządu Miasta w tej dziedzinie było zaprzestanie leczenia prostytutek w szpitalu miejscowym, a natomiast wysyłanie ich do Zakładu Dobrego Pasterza w Toruniu, gdzie prócz leczenia wywierany jest na pacjentki bardzo dodatni wpływ umoralniający, czego dowodem jest to, że na 14 leczonych tam prostytutek — 5 porzuciło swój zawód. Zostały one umieszczone w specjalnych zakładach celem wyuczenia ich godziwego zarobkowania.

Ogółem na Opiekę Społeczną Zarząd Miasta wydatkował w roku sprawozdawczym Zł. 321.315.02, t. j. 14,7% wydatków budżetu zwyczajnego a 4,4% ogółu wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych.

SZPITALNICTWO.

Z działalnością Zarządu Miasta w zakresie zdrowia publicznego a także i opieki społecznej wiąże się ściśle jego działalność na polu szpitalnictwa. Instytucją, która się niem w mieście zajmuje, jest „Związek Szpitalny w Włocławku". Utrzymuje ona szpital Ś-go Antoniego, założony we Włocławku jeszcze w r. 1830 przez ś. p. ks. Antoniego Fijałkowskiego, arcybiskupa-metropolitę warszawskiego. Szpital ten po skasowaniu Rady Dobroczynności Publicznej przeszedł w 1919 roku na wspólną własność miejscowych związków komunalnych: Magistratu m. Włocławka i Włocławskiego Powiatowego Związku Komunalnego. Związki te utworzyły wówczas odrębną instytucję pod nazwą: „Związek Szpitalny w Włocławku", opartą na specjalnym statucie, zatwierdzonym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w dniu 27 grudnia 1922 roku.

Związek Szpitalny: podstawy prawne i władze

Zarządem związkowego szpitala w myśl statutu jest Komitet Związku Szpitalnego, w którego skład wchodzi po 2-ch delegatów każdego z członków Związku Szpitalnego oraz z urzędu Prezydent m. Włocławka i Przewodniczący Wydziału Powiatowego Sejmiku Włocławskiego. Wyboru delegatów i ich zastępców do Komitetu Związku dokonywuje Rada Miejska miasta Włocławka i Sejmik Powiatu Włocławskiego na czas trwania kadencji Rady Miejskiej wzgl. Sejmiku Powiatowego, przyczem mandaty delegatów trwają do czasu wybrania nowych delegatów do Komitetu przez nowowybraną Radę Miejską i Sejmik Powiatowy.

Komitet Związku reprezentuje Związek Szpitalny i jest organem uchwałodawczym i kontrolującym. Celem wykonywania uchwał Komitetu i załatwiania spraw bieżących, związanych bezpośrednio z gospodarką związkowego szpitala Św. Antoniego, Komitet wybiera z grona swych członków przewodniczącego i jego zastępcę na jednoroczną kadencję (rok budżetowy). Przewodniczącym (względnie jego zastępcą) Związku Szpitalnego — w myśl ustalonej przez Komitet zasady — jest kolejno: Prezydent m. Włocławka i Przewodniczący Wydziału Powiatowego Sejmiku Włocławskiego. W r. 1927/28 przewodniczącym Związku Szpitalnego był starosta Adam Olszewski.

Celem kontrolowania działalności i ksiąg Związku każdy kontrahent Związku Szpitalnego wybiera na czas trwania kadencji swych organów uchwałodawczych po 2-ch delegatów do Komisji Rewizyjnej.

Komisja Rewizyjna składa sprawozdania z dokonanych lustracji Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, członkom Związku Szpitalnego i Komitetowi na ręce przewodniczącego.

Związkowy szpital Św. Antoniego posiada następujące oddziały: wewnętrzny, chirurgiczny, położniczy, ginekologiczny, gruźliczy oraz oddział zakaźny.

Oddziały szpitala św. Antoniego

Szpital posiada 142 łóżka, z których przypada: na oddział wewnętrzny 14 łóżek, na chirurgiczny 51, na położniczy 8, na ginekologiczny 10, na gruźliczy 16, na zakaźny 43. W powyższej liczbie jest 10 łóżek separatkowych I-ej i II-ej klasy.

Zamieszczone poniżej zestawienie wykazuje, że w latach 1926, w I-szym kwartale 1927 i 1927/8 (okres budżetowy) frekwencja chorych była następująca:

Ruch chorych

Rok	Dni szpitalnych	Liczba chorych	Zmarło	Wypisano	Pozostało w szpitalu
kalend. 1926 . . .	37.867	1.939	179	1.672	88 na 1. I. 27 r.
I kwart. 1927 . . .	9.104	577	49	432	96 na 1.VI. 27 r.
budżet 1927/8 . .	33.040	1.922	168	1.651	103 na 1.IV. 28 r.

Dane o frekwencji chorych za poprzednie lata podane zostały w dziele p. t. „Rozwój Samorządu m. Włocławka w Polsce Odrodzonej".

Ilość operacyj na oddziale chirurgicznym i ginekologicznym za tenże okres czasu ilustruje następujące zestawienie:

Rok	Liczba operacyj — oddział chirurg.	Liczba operacyj — oddział ginekol.	Razem operacyj	Zmarło	Wypisano
kalend. 1926 . .	391	196	587	35	552
I kwart. 1927 . . .	101	95	196	6	190
budżet. 1927/8 . .	349	188	537	49	488

Dzienny koszt utrzymania chorego wyniósł przeciętnie zł 9.74.

Opłaty

Od dn. 1 września 1927 r. obowiązywały następujące opłaty za leczenie chorych w szpitalu.

Powiat	Klasa	Chorzy wewnętrzni Zł.	Chorzy chirurgiczni Zł.
Włocławski	I	13.50	13.50
	II	10.50	10.50
	III	5.50	7.50
Obce	I	16.90	16.90
	II	13.20	13.20
	III	6.90	9.40

Dzieci do lat 10 płacą: z powiatu włocławskiego zł. 5.50, z powiatów obcych zł. 6.90 (oddział chirurgiczny i wewnętrzny jednakowo kl. III).

Prócz tego pobierane są opłaty dodatkowe, a mianowicie:

1) Od chorych leczonych na klasie I-ej i II-ej pobiera się opłaty za zużyte opatrunki oraz za droższe specyfiki, używane w specjalnych chorobach.

2) Za użycie sali operacyjnej i porodowej pobiera się opłaty: od chorych leczonych na kl. III-ej do zł. 15.—, na kl. II-ej zł. 25.—, na kl. I-ej zł. 50.—

3) Od powiatów obcych za użycie sali operacyjnej i porodowej pobiera się: od chorych leczonych na kl. III-ej do zł. 30.— na kl. II-ej zł. 50.— na kl. I-ej zł. 100.—

Dochody szpitala

Dochody związkowego szpitala Św. Antoniego składają się z wpływów, osiąganych z własnego gospodarstwa i ogrodnictwa, z opłat za leczenie i utrzymanie chorych oraz z subsydjów, uzyskanych od członków Związku Szpitalnego.

Finansowy udział miasta Włocławka w utrzymaniu związkowego szpitala Św. Antoniego w omawianym okresie był następujący:

Rok	Ogólny dochód Zł.	Udział miasta Zł.
kalend. 1926 . . .	209,936.29	81,104.02
I kwartał 1927 . .	53,455.93	22,257.91
budżet. 1927/28 . .	272,214.15	89,297.63

Wydatki w roku sprawozdawczym wyniosły zł. 292.448.55, niedobór wyniósł zł. 20.234.40.

Personel szpitalny

Personel szpitala stanowią: a) lekarz naczelny, 3-ch ordynatorów, 1 młodszy lekarz, 1 felczer, 2 sanitarjuszki, 1 akuszerka, 7 Sióstr miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo,

1 ks. kapelan, 4-ch posługaczy, 10 posługaczek, 3 nocne dyżurne, 3 kucharki, 3 praczki, 2-ch oprzątaczy w gospodarstwie, 1 odźwierny, 1 stały robotnik-rzemieślnik, 1 stróż nocny i 1 stróż dzienny, 1 woźnica i 1 ogrodnik; b) W dziale biurowym: intendent-kierownik działu administracyjnego szpitala i biura Związku Szpitalnego, 1 rachmistrz, 1 biuralistka i 1 woźny.

Inwestycje szpitalne

Na jesieni 1926 roku dokonano kapitalnego remontu dachu nad gmachem głównym, kosztem około zł. 25.000.— i przy tej okazji przebudowano poddasza tegoż gmachu częściowo na sale dla chorych, częściowo zaś na mieszkania dla służby szpitalnej. W roku 1927 dokonano poważniejszego wewnętrznego remontu gmachu głównego nakładem około zł. 80.000.—. Udział Magistratu wyniósł zł. 13.500.—.

Szpital Św. Antoniego z racji przebudowania w latach 1926 i w 1927 poddaszy na sale dla chorych zwiększył ilość łóżek z 135 na 142, jednakże i ta ilość łóżek nie odpowiada potrzebom, wskutek czego szpital zmuszony jest często odmawiać przyjęcia lżej chorych z braku miejsc, szczególnie na oddział wewnętrzny. Rozszerzenie szpitala Św. Antoniego jest sprawą niecierpiącą zwłoki, to też Komitet Związku Szpitalnego dokłada wszelkich starań, aby go rozszerzyć, i dlatego postanowił przeznaczyć na sale dla chorych lokal w pawilonie dla chorych wewnętrznych, zajęty na mieszkanie przez naczelnego lekarza szpitala A. Barcikowskiego. W ten sposób szpital powiększy obecną ilość łóżek (142) do 158. Lekarz naczelny zamieszka w mieście. Posunięcie to nie rozstrzygnie wszakoż ostatecznie sprawy właściwego powiększenia szpitala, gdyż normalna frekwencja chorych wymaga conajmniej 200 łóżek szpitalnych.

Potrzeby szpitala

Radykalne usunięcie tej tak poważnej bolączki szpitala może nastąpić jedynie przez wzniesienie na terenie szpitala nowego pawilonu na 60 do 80 łóżek, co przy stałym rozwoju Włocławka i zwiększającej się liczbie ludności jest sprawą nieuniknioną.

Co do urządzeń wewnętrznych szpitala Św. Antoniego stwierdzić trzeba, że nie odpowiadają one wymaganiom nowoczesnym, jednakże, wziąwszy pod uwagę ogólne warunki szpitali prowincjonalnych, Szpital Związkowy uznać należy za jeden z lepszych, tak pod względem urządzenia, jak i sił fachowych.

Szpital Św. Antoniego nie posiada aparatu Rentgena i jest zmuszony w razie potrzeby odsyłać chorych do miejscowych zakładów fizykalnych, posiadających urządzenia rentgenologiczne. Byłoby rzeczą bardzo pożądaną, aby szpital posiadał własny aparat Rentgena, co jednak połączone jest z poważnym nakładem, bo przeszło zł. 30.000.—, pozatem z wydatkami na utrzymanie specjalnego lekarza rentgenologa, główne zaś trudności urządzenia zakładu rentgenologicznego tkwią w szczupłości pomieszczeń szpitalnych.

Z tego wynika, iż i udoskonalenie leczenia szpitalnego wymaga przedewszystkiem rozbudowy budynków szpitala.

OŚWIATA.

Warunki oglóne

Odzyskanie niepodległości otworzyło samorządom miejskim olbrzymie pole do działania. Potrzeby zarówno w dziedzinie oświaty, jak i kultury wzmagają się rok rocznie i mimo usilnych dążeń samorządów w kierunku ich zaspokojenia potrzeby te wzmagać się będą wobec nowych warunków i wymagań życia. Udział władz samorządowych w zakładaniu fundamentów pod budowę szkolnictwa polega przedewszystkiem na prowadzeniu działu gospodarczego (dostarczanie pomieszczeń dla szkół, opłata czynszu komornianego, zaopatrywanie szkół w umeblowanie, pomoce naukowe i t. p.) Aż do czasu wejścia w życie Ustawy z dn. 27.V. 1919 r. całkowite utrzymanie szkolnictwa spoczywało wyłącznie na barkach samorządu. Dopiero ustawą z 17.II. 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych ustalony został obowiązek ponoszenia przez samorządy wydatków rzeczowych, w szczególności: na pomieszczenia dla szkół, konserwację, wewnętrzne urządzenia, ubezpieczenie, oświetlenie, opał, utrzymanie służby, porządku i czystości.

W dziale szkolnictwa powszechnego miasto Włocławek miało i ma ciągle do pokonania trudności, wywołane brakiem odpowiednich pomieszczeń. Z braku dostatecznej liczby własnych lokali nauka musi odbywać się w lokalach wynajmowanych, nieodpowiadających często elementarnym wymaganiom, na czem cierpi i nauka, i wychowanie. Posiadanie więc własnych budynków szkolnych jest dla naszego miasta palącą sprawą. To też Magistrat przewiduje w nadchodzącym sześcioletnim okresie budowę gmachów dla szkół najbardziej upośledzonych pod względem pomieszczenia, a mianowicie: dla szkoły Nr. 6 na Zazamczu, dla szkoły Nr. 9 i Nr. 10 przy ul. Królewieckiej, dla szkoły Nr. 4 na Bularce i szkoły Nr. 1 przy ul. Starodębskiej.

Wobec stosowania przez państwo systemów oszczędnościowych dla utrzymania równowagi budżetu ilość etatów dla nauczycieli w mieście Włocławku jest niedostateczna, zwłaszcza przy ciągłym przyroście uczącej się dziatwy, spowodowanym stosowaniem obowiązku szkolnego.

Miasto Włocławek zaznaczyło swój współudział w ponoszeniu kosztów, związanych z prowadzeniem kursów dla nauczycieli, zasilając corocznie Wyższy Państwowy Kurs Pedagogiczny wydatnem subsybjum. Wysyłano nadto początkowo stypendystów nauczycieli na Wyższy Kurs w Warszawie. Personel nauczycielski stoi na wysokości zadania, posiada nawet w swem gronie wybitnie uzdolnionych pedagogów. Zawodowym organem nauczycielstwa Włocławskiego jest „Życie Szkolne".

W dziale oświaty przedszkolnej i dokształcania miasto musi działać bez pomocy Państwa. Szkolnictwo dokształcające dla dziewcząt ciągle jeszcze domaga się realizacji. Poprawa tych warunków pozostaje w związku z możnością finansową miasta i uzależniona jest także od pomocy Państwa.

Zakres działalności i organizacja Wydziału Szkolnego

Działalność Wydziału Szkolnego, który jest organem działalności oświatowej i kulturalnej Magistratu, nie zamyka się w ramach ustaw i rozporządzeń, określających obowiązki gminy w dziedzinie szkolnictwa, lecz obejmuje także czynności, zmierzające w kierunku poprawy ogólnych warunków nauczania, jak prowadzenie opieki lekarskiej, dentystycznej i higjenicznej, prace w zakresie działu nauki, przed i pozaszkolnej, dokształcanie młodzieży pracującej celem podniesienia poziomu oświaty oraz poczucia obywatelskiego rzemieślnika i robotnika i t. p.

Ogólny kierunek i nadzór nad czynnościami Wydziału, akceptowanie wniosków, przedstawianych przez kierownictwo Wydziału na posiedzenia Magistratu, jakoteż przewodnictwo w Komisji Nauczania Powszechnego, w Komisji Dokształcania Zawodowego, Kinematograficznej, Wpisów Szkolnych, Lekarsko-higjenicznej i innych należy do Decernenta Wydziału.

Organizacja Wydziału jest następująca:

1) w zakresie obowiązków Kierownika leży kierunek prac i bezpośredni nadzór nad czynnościami biurowemi, układanie projektów budżetu, wykonanie budżetu i nadawanie kierunku korespondencji. Kierownik załatwia też sprawy administracyjno-gospodarcze szkół, wykonuje ustawę o obowiązku szkolnictwa powszechnego, przygotowuje referaty i wnioski na posiedzenia Magistratu w działach, tyczących się Wydziału Szkolnego, jest wykonawcą uchwał Magistratu, sporządza roczne zestawienia statystyczne szkolne oraz sprawozdania z wykonania budżetu i działalności Wydziału;

2) starszy Kancelista wykonuje czystopisy na maszynie, prowadzi księgi kontroli budżetowej, księgi inwentarzowe, sporządza listy płacy oraz listy komornego za lokale szkolne; prowadzi metrykalne rejestry szkolnictwa powszechnego i wykonuje miesięczne zestawienie statystyczne z higjeny szkolnej;

3) do młodszego kancelisty należy prowadzenie dziennika podawczego i skorowidza, wykonanie orzeczeń Komisji Nauczania Powszechnego i Komisji Dokształcania Zawodowego, utrzymanie akt, wysyłanie wezwań i orzeczeń władz szkół powszechnych i zawodowych.

Decernentem Wydziału Szkolnego do dnia 16.XI. 1927 r. był ławnik Gutowski, kierownikiem Stanisław Markowski, następnie zaś (po zmianie władz miejskich) — decernentem został nowowybrany ławnik Markowski. a p. o. Kierownikiem Wydziału referent Kazimierz Kozłowski.

PRZEDSZKOLA.

Wychowanie przedszkolne

Sprawa przedszkoli jest jedną z najpilniejszych potrzeb naszego miasta. Na ogólną liczbę 7-miu przedszkoli jest zaledwie jedno miejskie, w którem dzieci korzystają z bezpłatnego nauczania. Dieci te w większości rekrutują się z najbiedniejszych warstw robotniczych, są przeto odżywiane mlekiem i pieczywem. Nauczanie w Miejskiem Przedszkolu odbywa się według systemu, opierającego się na wzbudzaniu zainteresowania dziecka i dania mu możności indywidualnego wykonywania pracy. Praca wykonywana jest przez zabawę. System ten uwzględnia naturalny i przyrodzony popęd do swobody i twórczości, stwarza atmosferę radości i zadowolenia, sprzyjającą wszechstronnemu rozwojowi dziecka.

W ciągu okresu sprawozdawczego przedszkole miejskie zaopatrzone było w nowe potrzebne pomoce naukowe, co szczególnie wzbudziło zainteresowanie dzieci przy prowadzeniu nauki, i przyczyniło się do zwiększenia wydajności pracy nauczycielki. Ogólny koszt utrzymania Miejskiego Przedszkola wynosił zł. 2817,91. Koszt utrzymania jednego dziecka wynosił zł. 62,62. Niedostateczna liczba przedszkoli i nieodpowiednie warunki pomieszczeniowe w wynajętym lokalu wskazują na konieczność przystąpienia przez miasto do budowy własnych pomieszczeń, przeznaczonych specjalnie dla przedszkoli. O potrzebie utworzenia większej liczby tych zakładów świadczy również masowe zgłaszanie się dzieci do istniejącego przedszkola na przedmieściu, przy ul. Ceglanej Nr. 1. Magistrat, przywiązując wagę do wychowania przedszkolnego, które jest podstawą nauczania szkolnictwa powszechnego, projektuje w najbliższej przyszłości uruchomić większą liczbę przedszkoli w dzielnicach robotniczych. Pomieszczenia dla przedszkoli należałoby wynająć lub przewidzieć przy wznoszeniu nowych gmachów dla szkół powszechnych.

Poniższa tabela ilustruje frekwencję w przedszkolach z uwzględnieniem wyznania i wieku.

Rodzaj Przedszkoli	Liczba przedszkoli	Liczba dzieci								W lokalach		Liczba nauczycieli	
		Razem	Chłopc.	Dziewcz.	Katol.	Ewang.	Izrael.	Do lat 7-miu	Powyżej lat 7-u	Własn.	Wynajęt.	Kobiet	Razem
Ogółem . . .	7	317	139	178	236	—	81	282	35	3	4	13	13
Miejskie . . .	1	45	21	24	45	—	—	43	2	—	1	1	1
Społeczne . . .	2	100	24	76	40	—	60	80	20	1	1	5	5
Prywatne . . .	2	69	38	31	48	—	21	59	10	—	2	4	4
Inne . . . . (klaszt. i katedr.)	2	103	56	47	103	—	—	100	3	2	—	3	3

SZKOLNICTWO POWSZECHNE.

Rozwój szkolnictwa powszechnego

Udział miasta w zakresie szkolnictwa powszechnego został już wyżej określony (vide „warunki ogólne"), jako współdziałanie z Państwem i Samorządem Szkolnym. Zarówno jednak w dziedzinie budowy nowych pomieszczeń, jak i, dziś już dokonanej, realizacji przymusu szkolnego miasto zmuszone było działać samodzielnie. Do realizacji ustawy o obowiązku szkolnym Włocławek przystąpił w r. szkolnym 1922/23. Praca ta, przekazana przez Radę Szkolną Miejską Magistratowi i Komisji Nauczania Powszechnego, trwała lat 6 i już w r. 1927 mimo wielu przeszkód została ukończona, jakkolwiek Min. W. R. i O. P. rozporządzeniem z dn. 19 lipca 1922 r. przewiduje wprowadzenie całkowitego przymusu szkolnego dopiero w r. szkolnym 1929/30.

Rozwój szkolnictwa powszechnego w porównaniu z latami ubiegłymi przedstawia się następująco:

Rok szkolny	Liczba szkół	Liczba dzieci	Liczba oddziałów
1918/19	12	3645	93
1919/20	13	3756	97
1920/21	20	4198	104
1921/22	20	4440	109
1922/23	20	5120	120
1923/24	21	5337	123
1924/25	24	5326	121
1925/26	20	5263	126
1926/27	20	5313	128
1927/28	16	5563	132

Frekwencja dzieci

Z liczby 5563 dzieci, uczęszczających do szkół powszechnych w r. szk. 1927/28, przypadają na chłopców i dziewczęta ilości według poniższej tabelki, która uwidacznia również ilość i procentowość dzieci według wyznań:

FREKWENCJA DZIECI W WIEKU SZKOL. POWSZECHNEGO
ROK SZKOLNY 1927/28.

Kategorja	W szkołach	Ogółem	Razem		Katolików			
			Chłopc.	Dziewcz.	Chłopc.	Dziewcz.	Razem	%
	Ogółem . .	6484	3343	3141	2490	2358	4848	74,8
I.	Zapisanych do szkół powsz. .	5563	2852	2711	2180	2066	4246	76,3
II.	„ „ „ średnich.	760	400	360	253	246	499	65,7
III.	Uczy się w domu	39	26	13	23	13	36	92,3
IV.	Uczy się ogółem	6362	3278	3084	2456	2325	4781	75,2
V.	Zwolnionych od nauki. . . .	76	39	37	20	23	43	56,6
VI.	Odroczono obowiązek szkol. .	46	26	20	14	10	24	52,2

FREKWENCJA DZIECI W WIEKU SZKOL. POWSZECHNEGO
ROK SZKOLNY 1927/28.

Kategorja	Ewangelików				Izraelitów				Innych			
	Chłopc.	Dziewcz.	Razem	%	Chłopc.	Dziewcz.	Razem	%	Chłopc.	Dziewcz.	Razem	%
	108	92	200	3,1	737	685	1422	21,9	8	6	14	0,2
I.	90	75	165	3,1	576	565	1141	20,5	6	5	11	0,2
II.	13	15	28	3,7	132	98	230	30,2	2	1	3	0,4
III.	1	—	1	2,6	2	—	2	5,1	—	—	—	—
IV.	104	90	194	2,9	710	663	1373	21,7	8	6	14	0,2
V.	3	1	4	5,3	16	13	29	38,1	—	—	—	—
VI.	1	1	2	4,3	11	9	20	43,5	—	—	—	—

Liczba 5563 zawiera także dzieci, które nie podlegają przymusowi szkolnemu z racji wieku. Metrykalne rejestry szkolne wykazują liczbę 6038, z czego uczęszcza do szkół 5114. Liczba zatem dzieci niepodlegających ustawie o obowiązku szkolnym, wynosiła około 450 i wychodziła już poza ramy rozporządzenia o realizacji przymusu.

Szczegółowy wykaz ilości dzieci w wieku szkolnym i porównanie stanu z r. szk. 1927/8 ze spisem powszechnym z r. 1926 jest przedstawiony w niżej podanej tabeli.

LICZBOWE ZESTAWIENIE PORÓWNAWCZE
ROK SZKOLNY 1927/28.

Liczba dzieci w wieku szkolnictwa powszechnego														
Liczba dzieci w/g spisu powszechnego z r. 1926								Liczba dzieci w/g metrykal. rejestrów szkolnych						
URODZ. W LATACH							Ogółem	Rok urodzenia	Uczy się w szkołach powszechnych	Uczy się w szkole innego typu	Uczy się w domu	Odroczono obowiązek szkolny	Zwolniono od obow. szkolnego	Ogółem
1920	1919	1918	1917	1916	1915	1914								
910	790	659	611	681	712	913	5276	1920	876	68	13	18	6	981
								1919	876	72	6	8	8	970
								1918	658	102	5	4	5	774
								1917	640	124	4	7	6	781
								1916	669	97	3	4	7	780
								1915	697	126	5	3	9	840
								1914	775	169	3	2	35	984
910	790	659	611	681	712	913	5276	R-m	5191	758	39	46	76	6110

Budynki szkolne

Tak dużej liczbie dzieci nie odpowiada ilość budynków własnych o celowem przeznaczeniu, ani też, jak już było raz podkreślone, stan lokali wynajmowanych. Ponadto lokale te nie mogą pomieścić wszystkiej dziatwy w godzinach rannych, dlatego też około 1000 dzieci pobiera naukę po południu, co z wielu względów jest niewskazane.

Kubatura sal szkolnych częstokroć nie odpowiada wymaganiom higjeny. Minimum wymagane dla jednego dziecka winno wynosić 1 m² powierzchni i powyżej 3 m³ objętości, wymiary zaś sal w szkołach powszechnych są następujące:

Nr. szkoły	Liczba dzieci uczących się: w godzin. rannych	w godz. popołudniow.	Razem	Liczba sal wykładowych	Wymiary sal wykładowych m^2	m^3	Wymiary w stosunku na jednego ucznia m^2	m^3	Wymiary sal kąpielowych i natryskowych m^2	m^3	Wymiary sal kąpielowych i natryskowych w stosunku na jednego ucznia m^2	m^3
1	513	—	513	11	570.15	11711.05	1.11	3.34	—	—	—	—
2	473	30	503	11	460.94	1563.40	0.97	3.31	—	—	—	—
3	522	—	522	7	375.14	1275.56	0.72	2.44	—	—	—	—
4	283	280	563	6	264.53	863.80	0.93	3.05	—	—	—	—
5	596	—	596	15	874.80	5366.70	1.47	9.00	56.32	162.20	1.25*)	3.60*)
6	330	190	520	12	371.35	1131.36	1.13	3.43	—	—	—	—
7	319	193	512	7	360.76	1165.10	1.13	3.65	—	—	—	—
8	451	147	598	10	494.36	1617.10	1.10	3.58	—	—	—	—
9	268	52	320	7	285.55	1088.06	1,07	4.06	—	—	—	—
10	460	—	460	12	442.70	1372.45	0.96	2.99	—	—	—	—
11	41	—	41	1	29.70	97.42	0.72	1.16	—	—	—	—
12	36	30	66	2	26.80	87.50	0.74	2.43	—	—	—	—
Dwie sale kąpielowe dla ogólnej liczby dzieci									48.00	232.65	1.07*)	5.17*)
	4292	922	5214	101	4556.59	17339.50	1.06	4.04	104.32	394.32	2.32	8.78

*) Przeciętną wymiarów powierzchni i objętości sal kąpielowych na jedno dziecko otrzymuje się przy ednorazowem kąpaniu 45 dzieci.

Wysiłki miasta w dziedzinie szkolnictwa powszechnego winny iść zatem przedewszystkiem w kierunku budowy nowych gmachów szkolnych. Obecnie, jak to wykazuje poniższe zestawienie, na 12 szkół publicznych pod własnym dachem mieszczą się tylko 3.

RODZAJ SZKÓŁ	LICZBA SZKÓŁ: Razem	Męskich	Koeduk.	1-o kl.	2-u kl.	3-y kl.	4-o kl.	5-o kl.	6-o kl.	7-o kl.	Szkoły w lokalach: własnych	wynajęt.	Liczba sal wykładowych	Liczba uczącej się młodzieży w godzinach: rannych	popolud.	razem
Ogółem .	16	3	13	—	2	1	2	1	3	7	4	12	114	4592	971	5563
Pow. publ.	12	1	11	—	1	—	1	1	2	7	3	9	103	4292	922	5214
Pow.pryw.	4	2	2	—	1	1	1	—	1	—	1	3	11	300	49	349

W okresie sprawozdawczym decyzją państwowych władz szkolnych mniejsze jednostki szkolne zostały zespolone z innemi, w pewnych wypadkach większemi. Komasacji tej dokonano celem utworzenia wyższych szkolnych jednostek organizacyjnych, skutkiem czego w roku sprawozdawczym było mniej szkół, niż w okresie ubiegłym, jakkolwiek ilość dzieci zwiększyła się.

Świadczenia gospodarcze i inne

Magistrat zaopatruje szkoły bezpośrednio według budżetu, zaprojektowanego przez Magistrat. Ponosi wydatki na komorne za 18 pomieszczeń szkolnych, które wraz z kosztami za wywóz nieczystości i czyszczenie kominów wyniosły w roku sprawozdawczym zł. 38.482,31. Wydatki na opał i oświetlenie wyniosły zł. 25.806,67. Ogółem na

151 pieców zużyto 1757.95 korcy węgla, 762,40 korcy koksu (dla kaloryferów) i 169 metrów drzewa. Na jeden piec zużyto przeciętnie 11,55 korca węgla i 0,8 metrów drzewa.

Remont lokalów szkolnych i utensylij wyniósł zł. 21.723,27. Zwiększenie wydatków w tym dziale powoduje to, że większość szkół mieści się w starych i nieodpowiednich budynkach.

Inwentarz utensylij szkolnych ubezpieczono w Pow. Zakł. Ub. Wzaj. Koszt ubezpieczenia wyniósł zł. 350,87. Niekompletne umeblowanie szkół zmusza Magistrat do corocznego uzupełniania sprzętów w miarę możności finansowej. W okresie sprawozdawczym zakupiono 200 ławek, zaopatrzono także szkoły w różne sprzęty gospodarcze, jak umywalnie, miednice, kubełki, szufelki i t. p. Koszty w tym dziale łącznie z kupnem 5 szaf, zegara ściennego, krzeseł, taburetów, wieszaków i innych wyniosły zł. 9329,50. Część kosztów wykonania ławek pokryto z budżetu nadzwyczajnego, mianowicie zł. 2300. Różne wydatki gospodarcze (w tem pylochlon, którego zużyto 2632 kg) wyniosły zł. 3314,46. Wydatki na materjały piśmienne, prenumeratę pism dla młodzieży szkolnej, tudzież druki i ogłoszenia przedstawiają sumę zł. 2213.80.

Według Art. II ustawy z 17.II. 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu szkół publicznych wydatki na pomoce naukowe winien ponosić Skarb Państwa. Ponieważ jednak Władze Państwowe nie zaopatrują całkowicie wszystkich szkół w potrzebne pomoce naukowe, Miasto dążąc do ułatwienia nauczania i poprawy warunków szkolnych w miarę możności zaspakaja najpilniejsze potrzeby szkolnictwa w tym zakresie. Suma wydatkowana na taki cel wyniosła zł. 2002.50. Zakupiono 16 warsztatów stolarskich, szereg narzędzi i materjały do robót ręcznych łącznie na sumę zł. 3499,90.

Na powiększenie księgozbioru Bibljoteki 3-go Maja wydatkowano zł. 1240. Księgozbiór ten Magistrat zwiększa rokrocznie, gdyż zwiększa się także frekwencja Bibjoteki. W roku sprawozdawczym 1926/7 korzystało z Bibljoteki 39% dzieci szkół powszechnych. W roku sprawozdawczym 1927/28 procent dzieci czytających wzrósł do 42. Frekwencję Bibljoteki szkolnej 3-go Maja przedstawia następująca tabelka:

Liczba dzieci publicznych szkół powsz.	Liczba książek		Liczba przeczytanych książek	Liczba czytelników			Na 100 dzieci czyta
	w r. 1926	w r. 1927		chłopców	dziewcząt	razem	
5214	3789	3999	14320	998	1166	2164	42

Komisja Nauczania Powszechnego

Stosowanie przymusu leży w zakresie kompetencji Komisji Nauczania Powszechnego. W skład Komisji wchodzi kierownik Wydziału Szkolnego, członek Rady Szkolnej i delegat Opieki Szkolnej. Delegat Rady Szkolnej bierze udział w posiedzeniach Komisji w roli oskarżyciela, delegat Opieki Szkolnej jest rzecznikiem interesów rodziców, a kierownik Wydziału Szkolnego rzecznikiem dekretu o obowiązku szkolnym. Udział tych trzech czynników w Komisji daje pewność bezstronności orzeczeń i w praktyce daje pomyślne rezultaty, co stwierdza mała ilość wnoszonych odwołań. Zwoływanie posiedzeń Komisji, kierowanie spraw za niedopełnianie obowiązku szkolnego, nadsyłanych przez zarządy szkół, oraz czuwanie nad wykonaniem orzeczeń należy do kierownika Wydziału Szkolnego. Działalność Komisji Nauczania Powszechnego ilustruje poniższe zestawienie:

Liczba dzieci	Liczba wezwanych	Liczba ukaranych			% ukaranych w stosunku do liczby dzieci
		Grzywną	Aresztem	Razem	
5563	1926	487	126	613	10,9

Rada Szkolna Miejska

Rada Szkolna Miejska powołana została do życia 30.9. 1918 r. na podstawie Art. 31 Przepisów Tymczasowych o szkołach elementarnych z dn. 1.X. 1917 r.

Skład Rady Szkolnej był następujący:

1) przewodniczący ks. kan. Stanisław Pruski; 2) zast. przewodniczącego inż. Bruno Szolowski, przedstawiciel obywateli miasta; 3) Błędowski Zygmunt, dyr. Kom. Semin. Nauczycielskiego; 4) Brauliński Zygmunt, inspektor szkolny; 5) Brodzikowski Stefan, przedstawiciel szkolnictwa średniego; 6) dr. Gołębiowski Wacław; 7) Gutowski Tadeusz, ławnik Magistratu; 8) Krzywkowska Klementyna, człon. Rady Miejskiej;

9) Kwiatkowski Jan, naucz. Szkół Powszechnych; 10) Markowski Stanisław, kierownik Wydziału Szkolnego; 11) Maszewski Wincenty, człon. Rady Miejskiej; 12) ks. kan. Mikulski, przedst. wyznania katolickiego; 13) Postolski Antoni, przedst. wyznania katolickiego; 14) M. Schoor, przedst. wyznania mojżeszowego; 15) pastor Wosch, przedst. wyznania ewangelickiego.

Rada Szkolna odbyła przeciętnie jedno posiedzenie miesięcznie. Posiedzeń w okresie sprawozdawczym odbyła 11, na których rozpatrywany był budżet szkolnictwa powszechnego.

Z ważniejszych spraw Rada Szkolna Miejska rozpatrywała sprawy: Komasacji szkół, budowy szkół, obsadzania stałych stanowisk nauczycielskich w drodze konkursów i inne.

Rada Szkolna posiada Komitet Wykonawczy, który ma za zadanie przygotowywanie wniosków na plenarne posiedzenia Rady i załatwianie spraw, przekazanych przez Radę. Skład Komitetu był następujący: Przewodniczący z urzędu Ks. Kan. Stanisław Pruski, członkowie: Kwiatkowski Jan i Markowski Stanisław.

Ostatnio wskutek rozwiązania Rady Miejskiej i powołania nowej skład osobowy Rady Szkolnej nieco się zmienił, a mianowicie: przewodniczącym jest Cyprjan Krzywkowski, przedstawicielem miasta Wacław Gąszczyński, z ramienia Magistratu na miejsce ławnika Gutowskiego wszedł prezydent Stefan Pachnowski, z ramienia Rady Miejskiej ławnik Kossobudzki Czesław i ławnik Przybyłowski Bolesław.

Wydatki na Radę Szkolną i stosowanie przymusu szkolnego wyniosły zł. 1932.80.

Pomoc materjalna dla młodzieży szkolnej

Wobec stosowania Ustawy o przymusie szkolnym częstokroć zdarzają się wypadki niemożności posyłania dzieci do szkoły przez najbiedniejsze warstwy ludności z powodu braku odzieży, bielizny lub podręczników szkolnych. W wypadkach tych Magistrat przychodzi z pomocą najbiedniejszym, tudzież ponosi wydatki na prowadzenie akcji dożywiania w szkołach.

Na zakup podręczników, zeszytów, i t. p. wydatkowano	Zł.	1406.80
Na zakup odzieży i materjałów na bieliznę	Zł.	6493,74
Na dożywianie dzieci w szkołach	Zł.	7090.00
Razem	Zł.	14990.54

Opieka higjeniczna i lekarska

Z początkiem każdego roku szkolnego przybywa do szkół nowy zastęp dzieci na miejsce starszych, kończących naukę i tych, których przymus nie obejmuje. Liczba najmłodszych dzieci, urodzonych w r. 1920, które w r. 1927/28 zostały zapisane do szkół, wynosi 827. W wyniku dokonanych na początku roku szkolnego 1927/28 oględzin przez lekarzy szkolnych zdrowotność dzieci 1920 rocznika, którego dane cyfrowe dla orjentacji i porównania zestawione są z danemi cyfrowemi poprzednich roczników, przedstawia się jak następuje:

Rocznik	Liczba dzieci	Chorych na jaglicę %	Wady wzroku %	Skrofulicznych %	Powiększenie gruczołów %	Krzywica %	Próchnica zębów %	Przerost migdałów %	Słaba budowa %
1918	662	32—4,8	27—4,0	34—5,1	334—50,5	22—3,4	218—32,9	98—14,8	97—14,7
1919	559	27—4,5	19—3,2	27—4,5	297—49,6	15—2,7	272—45,4	104—17,4	89—14,9
1920	827	22—2,7	39—4,7	23—2,8	427—51,6	42—5,1	368—44,4	153—18,5	162—19,6

Jak widać stan zdrowotności najmłodszych dzieci, przybywających do szkół powszechnych przedstawia się pogarszająco. Przyczyną tego objawu jest pogorszenie się stanu materjalnego rodziców dzieci, powstałe wskutek braku pracy i wskutek wzmagającej się drożyzny artykułów żywnościowych.

Wszystkie dzieci w szkołach powszechnych korzystają z miejskiej opieki lekarskiej, podlegają na początku roku szczegółowym oględzinom lekarskim celem niedopuszczenia chorób zakaźnych do szkół, następnie są ważone i mierzone, a wynik tych czynności lekarskich notowany jest w indywidualnej karcie zdrowia każdego dziecka.

Opieka lekarska, pomoc dentystyczna i higjeniczna prowadzona jest w ciągu całego roku szkolnego. Opieka lekarska odbywa się w ten sposób, że dzieci rodziców niezamożnych są kierowane do Ambulatorjum Miejskiego, gdzie otrzymują pomoc lekarską; dzieci rodziców należących do Kasy Chorych są kierowane do tejże Kasy celem otrzymania pomocy lekarskiej i środków leczniczych, a dzieci zamożniejsze są leczone na

koszt rodziców. Pomoc higjeniczna polega na kąpaniu dzieci, kontrolowaniu czystości ciała, wygłaszaniu pogadanek higjenicznych i dawaniu wskazówek rodzicom o przestrzeganiu zasad czystości. Pomoc dentystyczna polega na udzielaniu lekarskiej pomocy dentystycznej dzieciom, które podlegają oględzinom dentystycznym w szkole, a są leczone w gabinecie dentystki szkolnej.

Materjały dentystyczne zakupowane są przez Magistrat. Lekarze szkolni w liczbie 4, higjenistki w liczbie 5 i dentystka wykonywują swe czynności według regulaminów.

Sprawozdanie cyfrowe z opieki lekarskiej, pomocy dentystycznej i higjenicznej podane jest w poniższych tabelkach:

OPIEKA LEKARSKA.

Chorowało na choroby niezakaźne												Ogółem	Skierowano do		Zmarło		
Wewnętrzne		Chirurgiczne		Nosa, gardła, krtani		Wzroku i oczu		Skórne i inne		Razem			Ambulat.	Kasy Chor.			
chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.				chł.	dz.	R-m
718	850	170	276	220	340	310	454	230	298	1648	2218	3866	3106	760	5	6	11

Chorowało na choroby zakaźne												Ogółem	Skierowano do		Zmarło		
Tyfus		Odrę, szkarl., dyfteryt		Skórne		Oczu		Inne		Razem			Ambulat.	Kasy Chor.			
chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.				chł.	dz.	R-m
3	5	220	362	230	280	216	230	46	78	715	955	1670	1150	520	3	3	6

POMOC DENTYSTYCZNA I HIGJENICZNA.

Liczba oględzin dentyst.	Wykonano różnych zabiegów dentystycznych			Założono plomb			Wykąpano			Ostrzyżono			Zaszczepiono	
	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	Ospę	Szkarlatynę
5696	996	982	1978	382	416	798	7610	6986	14596	2404	70	2474	1346	—

Wydatki w dziale opieki higjeniczno-lekarskiej wyniosły w roku sprawozdawczym złotych 23.609.54, w tem:

Leki i środki opatrunkowe do apteczek szkolnych, okulary dla biednej dziatwy, mydło do kąpieli dla dzieci i t. p.	zł.	1,593.53
Wydatki na prowadzenie opieki lekarskiej, pomocy dentystycznej i higjenicznej	„	21,945.51
Przyrządy do gimnastyki	„	70.50
Z sumy 21,945.51 wydatkowano:		
na wynagrodzenie lekarzy	„	5,756.52
„ „ dentystki	„	2,256.15
„ „ higjenistek	„	13,932.84

Dla ubogiej dziatwy szkolnej, której zdrowie domaga się kuracji, Magistrat prowadzi kolonje w Ciechocinku. Sprawozdanie z kolonij tych zamieszczone jest w dziale „Zdrowie Publiczne".

Półkolonje dla dzieci szkolnych

Oprócz kolonji Magistrat m. Włocławka prowadzi corocznie podczas wakacyj półkolonje dla biednej dziatwy szkolnej, nie mającej należytej opieki w domu. Głównym celem półkolonji jest polepszenie stanu zdrowotności u dzieci przez dożywianie i przez zatrudnienie ich na świeżem powietrzu. Celem kolonji jest także dbałość o stronę moralną i dlatego dzieci otaczane są należytą opieką.

Zajęcia i dożywianie dzieci odbywają się codziennie w czasie feryj letnich. Dzieci zbierają się o godz. 8 rano na boisku T-wa Kolarzy, gdzie otrzymują śniadanie, składające się z $^1/_4$ litry mleka i 2 bułek. Po śniadaniu odbywają się spacery i wycieczki

9) Kwiatkowski Jan, naucz. Szkół Powszechnych; 10) Markowski Stanisław, kierownik Wydziału Szkolnego; 11) Maszewski Wincenty, człon. Rady Miejskiej; 12) ks. kan. Mikulski, przedst. wyznania katolickiego; 13) Postolski Antoni, przedst. wyznania katolickiego; 14) M. Schoor, przedst. wyznania mojżeszowego; 15) pastor Wosch, przedst. wyznania ewangelickiego.

Rada Szkolna odbyła przeciętnie jedno posiedzenie miesięcznie. Posiedzeń w okresie sprawozdawczym odbyła 11, na których rozpatrywany był budżet szkolnictwa powszechnego.

Z ważniejszych spraw Rada Szkolna Miejska rozpatrywała sprawy: Komasacji szkół, budowy szkół, obsadzania stałych stanowisk nauczycielskich w drodze konkursów i inne.

Rada Szkolna posiada Komitet Wykonawczy, który ma za zadanie przygotowywanie wniosków na plenarne posiedzenia Rady i załatwianie spraw, przekazanych przez Radę. Skład Komitetu był następujący: Przewodniczący z urzędu Ks. Kan. Stanisław Pruski, członkowie: Kwiatkowski Jan i Markowski Stanisław.

Ostatnio wskutek rozwiązania Rady Miejskiej i powołania nowej skład osobowy Rady Szkolnej nieco się zmienił, a mianowicie: przewodniczącym jest Cyprjan Krzywkowski, przedstawicielem miasta Wacław Gąszczyński, z ramienia Magistratu na miejsce ławnika Gutowskiego wszedł prezydent Stefan Pachnowski, z ramienia Rady Miejskiej ławnik Kossobudzki Czesław i ławnik Przybyłowski Bolesław.

Wydatki na Radę Szkolną i stosowanie przymusu szkolnego wyniosły zł. 1932.80.

Pomoc materjalna dla młodzieży szkolnej

Wobec stosowania Ustawy o przymusie szkolnym częstokroć zdarzają się wypadki niemożności posyłania dzieci do szkoły przez najbiedniejsze warstwy ludności z powodu braku odzieży, bielizny lub podręczników szkolnych. W wypadkach tych Magistrat przychodzi z pomocą najbiedniejszym, tudzież ponosi wydatki na prowadzenie akcji dożywiania w szkołach.

Na zakup podręczników, zeszytów, i t. p. wydatkowano	Zł.	1406.80
Na zakup odzieży i materjałów na bieliznę	Zł.	6493,74
Na dożywianie dzieci w szkołach	Zł.	7090.00
Razem	Zł.	14990.54

Opieka higjeniczna i lekarska

Z początkiem każdego roku szkolnego przybywa do szkół nowy zastęp dzieci na miejsce starszych, kończących naukę i tych, których przymus nie obejmuje. Liczba najmłodszych dzieci, urodzonych w r. 1920, które w r. 1927/28 zostały zapisane do szkół, wynosi 827. W wyniku dokonanych na początku roku szkolnego 1927/28 oględzin przez lekarzy szkolnych zdrowotność dzieci 1920 rocznika, którego dane cyfrowe dla orjentacji i porównania zestawione są z danemi cyfrowemi poprzednich roczników, przedstawia się jak następuje:

Rocznik	Liczba dzieci	Chorych na jaglicę %	Wady wzroku %	Skrofulicznych %	Powiększenie gruczołów %	Krzywica %	Próchnica zębów %	Przerost migdałów %	Słaba budowa %
1918	662	32—4,8	27—4,0	34—5,1	334—50,5	22—3,4	218—32,9	98—14,8	97—14,7
1919	559	27—4,5	19—3,2	27—4,5	297—49,6	15—2,7	272—45,4	104—17,4	89—14,9
1920	827	22—2,7	39—4,7	23—2,8	427—51,6	42—5,1	368—44,4	153—18,5	162—19,6

Jak widać stan zdrowotności najmłodszych dzieci, przybywających do szkół powszechnych przedstawia się pogarszająco. Przyczyną tego objawu jest pogorszenie się stanu materjalnego rodziców dzieci, powstałe wskutek braku pracy i wskutek wzmagającej się drożyzny artykułów żywnościowych.

Wszystkie dzieci w szkołach powszechnych korzystają z miejskiej opieki lekarskiej, podlegają na początku roku szczegółowym oględzinom lekarskim celem niedopuszczenia chorób zakaźnych do szkół, następnie są ważone i mierzone, a wynik tych czynności lekarskich notowany jest w indywidualnej karcie zdrowia każdego dziecka.

Opieka lekarska, pomoc dentystyczna i higjeniczna prowadzona jest w ciągu całego roku szkolnego. Opieka lekarska odbywa się w ten sposób, że dzieci rodziców niezamożnych są kierowane do Ambulatorjum Miejskiego, gdzie otrzymują pomoc lekarską; dzieci rodziców należących do Kasy Chorych są kierowane do tejże Kasy celem otrzymania pomocy lekarskiej i środków leczniczych, a dzieci zamożniejsze są leczone na

koszt rodziców. Pomoc higjeniczna polega na kąpaniu dzieci, kontrolowaniu czystości ciała, wygłaszaniu pogadanek higjenicznych i dawaniu wskazówek rodzicom o przestrzeganiu zasad czystości. Pomoc dentystyczna polega na udzielaniu lekarskiej pomocy dentystycznej dzieciom, które podlegają oględzinom dentystycznym w szkole, a są leczone w gabinecie dentystki szkolnej.

Materjały dentystyczne zakupowane są przez Magistrat. Lekarze szkolni w liczbie 4, higjenistki w liczbie 5 i dentystka wykonywują swe czynności według regulaminów.

Sprawozdanie cyfrowe z opieki lekarskiej, pomocy dentystycznej i higjenicznej podane jest w poniższych tabelkach:

OPIEKA LEKARSKA.

Chorowało na choroby niezakaźne												Ogółem	Skierowano do		Zmarło		
Wewnętrzne		Chirurgiczne		Nosa, gardła, krtani		Wzroku i oczu		Skórne i inne		Razem			Ambulat.	Kasy Chor.			
chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.				chł.	dz.	R-m
718	850	170	276	220	340	310	454	230	298	1648	2218	3866	3106	760	5	6	11

Chorowało na choroby zakaźne												Ogółem	Skierowano do		Zmarło		
Tyfus		Odrę, szkarl., dyfteryt		Skórne		Oczu		Inne		Razem			Ambulat.	Kasy Chor.			
chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.				chł.	dz.	R-m
3	5	220	362	230	280	216	230	46	78	715	955	1670	1150	520	3	3	6

POMOC DENTYSTYCZNA I HIGJENICZNA.

Liczba oględzin dentyst.	Wykonano różnych zabiegów dentystycznych			Założono plomb			Wykąpano			Ostrzyżono			Zaszczepiono	
	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	chł.	dz.	Razem	Ospę	Szkarlatynę
5696	996	982	1978	382	416	798	7610	6986	14596	2404	70	2474	1346	—

Wydatki w dziale opieki higjeniczno-lekarskiej wyniosły w roku sprawozdawczym złotych 23.609.54, w tem:

Leki i środki opatrunkowe do apteczek szkolnych, okulary dla biednej dziatwy, mydło do kąpieli dla dzieci i t. p. . . . . zł. 1,593.53
Wydatki na prowadzenie opieki lekarskiej, pomocy dentystycznej i higjenicznej . . . . „ 21,945.51
Przyrządy do gimnastyki . . . . „ 70.50

Z sumy 21,945.51 wydatkowano:
na wynagrodzenie lekarzy . . . . „ 5,756.52
„ „ dentystki . . . . „ 2,256.15
„ „ higjenistek . . . . „ 13,932.84

Dla ubogiej dziatwy szkolnej, której zdrowie domaga się kuracji, Magistrat prowadzi kolonje w Ciechocinku. Sprawozdanie z kolonij tych zamieszczone jest w dziale „Zdrowie Publiczne".

Półkolonje dla dzieci szkolnych

Oprócz kolonji Magistrat m. Włocławka prowadzi corocznie podczas wakacyj półkolonje dla biednej dziatwy szkolnej, nie mającej należytej opieki w domu. Głównym celem półkolonji jest polepszenie stanu zdrowotności u dzieci przez dożywianie i przez zatrudnienie ich na świeżem powietrzu. Celem kolonji jest także dbałość o stronę moralną i dlatego dzieci otaczane są należytą opieką.

Zajęcia i dożywianie dzieci odbywają się codziennie w czasie feryj letnich. Dzieci zbierają się o godz. 8 rano na boisku T-wa Kolarzy, gdzie otrzymują śniadanie, składające się z 1/4 litry mleka i 2 bułek. Po śniadaniu odbywają się spacery i wycieczki

do okolicznych lasów i uprawiają na świeżem powietrzu gry i zabawy, dostosowane do ich wieku i rozwoju fizycznego. Pozatem dzieci używały kąpieli słonecznych i wodnych. Artykuły żywnościowe są dostarczane z rana na miejsce zbiórki dzieci. Wszelkie prace na półkolonji kontrolowane są z urzędu przez kierownika Wydziału Szkolnego. Półkolonje odwiedzał Prezydent miasta, zwiedził je także delegat Województwa, naczelnik Przybyszewski.

Ogółem na półkolonje wydatkowano zł. 2,951.20. Koszt utrzymania jednego dziecka (ogółem było 360 dzieci) na półkolonji w ciągu 44 dni wynosił Zł. 8.20, zatem dzienny koszt utrzymania dziecka stanowił gr. 18,5. Akcja, prowadzona w zakresie, określonym budżetem na rok 1927/28, spełniła swoje zadanie, gdyż półkolonja wywarła bardzo dodatni wpływ moralny na dzieci i przyczyniła się do poprawy ich zdrowotności. Ze względu na szczupłość budżetu półkolonja nie mogła objąć całej liczby dzieci zakwalifikowanych przez lekarzy. Wnosząc z napływu dzieci w okresie sprawozdawczym, należałoby przewidzieć prowadzenie akcji półkolonij na rok przyszły w szerszym zakresie, tembardziej, że warunki życiowe szerokich warstw robotniczych z powodu trudności zarobkowania i wzmagającej się drożyzny ulegają znacznemu pogorszeniu. Ze względu na to Magistrat zamierza w roku następnym pomieścić w półkolonjach znacznie większą liczbę dziatwy.

MIEJSKIE SZKOLNICTWO ZAWODOWE DOKSZTAŁCAJĄCE.

Miejska Szkoła Zawodowa Dokształcająca

Szkolnictwo Zawodowe Dokształcające Magistrat prowadzi od r. 1920 w Miejskiej Szkole Zawodowej Dokształcającej dla młodzieży męskiej, zatrudnionej w rzemiośle, przemyśle, handlu i instytucjach użyteczności publicznej. Szkoła powstała z przekształcenia istniejących we Włocławku od r. 1918 Kursów Zawodowych Wieczorowych, a od r. 1919 Szkoły Zawodowej Dokształcającej Polskiej Macierzy Szkolnej. Miejska Szkoła Zawodowa Dokształcająca jest obowiązkową dla młodzieży męskiej w wieku od lat 14 do 18 na podstawie statutu szkolnego, uchwalonego przez Radę Miejską dn. 19 czerwca 1919 r. Zwierzchni nadzór i kontrolę nad prowadzeniem nauki sprawuje Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego, które udziela Magistratowi subsydjów w wysokości 33% wydatków na utrzymanie personelu nauczycielskiego i zarządu szkoły.

Stosunek służbowy personelu nauczycielskiego do Magistratu oparty jest na zawieranych corocznie umowach. Poszczególnych nauczycieli dla szkoły zatwierdza Kuratorjum Okręgu Szkolnego. Wynagrodzenie nauczycieli opiera się na podstawie ustawy z dn. 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska.

Zadaniem Szkoły, jako instytucji bezpłatnej, dostępnej dla szerokich sfer młodzieży pracującej, jest dać uczniom niezbędne podstawy naukowe, które im, jako przyszłym zawodowcom, w zakresie niższym są konieczne do orjentowania się zarówno w technicznych jak, i w handlowych, społecznych i życiowych stosunkach. Następnem zadaniem Szkoły jest dać niezbędne podstawy naukowe do produktywnego spełniania zarówno osobistych jak i społecznych obowiązków, związanych z ich zawodem, daje także możność dalszego samodzielnego kształcenia się w obranym zawodzie. Szkoła zatem, dążąc do podniesienia moralnego i materjalnego stanu klas pracujących, wpływa na bardziej ekonomiczną organizację i udoskonalenie wytwórczości i usiłuje wychować masy pracujące tak, aby swe zdolności skierowały ku ogólnemu dobru całego społeczeństwa. Taka jest myśl przewodnia tych czynników, które Szkołę powołały do życia i które ją utrzymują. Prawnym właścicielem Szkoły jest Magistrat m. Włocławka, kierownikiem zaś Benken Edward. Nauczycieli jest 15. Wykładane są następujące przedmioty przez niżej wymienionych nauczycieli: Benken Edward — szkicowanie, algebra; ks. Bielowski Z. — religja, duszpasterstwo; Bieganowski W. — język polski, rachunki, historja Polski, geometrja; Drzewiecki Jan — nauka śpiewu, prowadzenie chóru, Ciechanowski Leon — elektrotechnika; Główczyński Jan — arytmetyka handlowa, materjałoznawstwo; księgowość, korespodencja, kalkulacja, nauka o handlu; Gąszczyński Wacław — język polski, nauka o Polsce, geografja gospodarcza, wiadomości o spółdzielczości; Kalinowski Lucjan — arytmetyka, geometrja, kreślenie rzutowe; Konopczyński Henryk — algebra, fizyka, chemja; Lewicki Stanisław — język polski, geografja; Kamkin Aleksander — obróbka metali, maszynoznawstwo, lejnictwo, mechanika stos., nauka o cieple, rysunki zawodowe; Mietz J. — jęz. polski, rachunki, hist. Polski, geometrja; Nyke Ładysław — język polski, hist. Polski, geometrja; Dr. Olszewski Piotr — opieka lekarska, higjena; Piechurski Józef — rysunki odręczne.

Kwalifikacje personelu nauczycielskiego są następujące:

Liczba nauczycieli									
Nauczycieli szkól				Zawodowców nie wykładających w innych szkolach z wykształ.			Duchownych różnych wyznań	Innych	Razem
Powszechnych	Średnich ogólnokształcących	Techn. i rzem przem. wykładających w szk. Doksz.							
		Ogólnokształcące	Zawodowe	Akad.	Średn.	Niższem			
6	2	2	1	2	—	—	1	1	15

Organizacja szkoły przedstawiona jest w następującej tablicy:

Podział	Dział przemysł. i rękodzieln.					Dział handlowy					Razem
	kl. przygotow.		kl. normalne			kl. przygotow.		kl. normalne			
	niższa	wyższa	I	II	III	niższa	wyższa	I	II	III	
Liczba oddz. każdej klasy .	—	2	2	2	1	—	1	1	1	1	11
Liczba godz. nauki teoret. w każdym oddziale tygodn.	chór / 2	12 / 24	12 / 24	12 / 24	12	chór / 2	12	12	12	12	136
Liczba godz. nauki praktycz. w każdym oddziale tygodn.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2

Z agend pomocniczych przy szkole należy wymienić następujące:

Szkolna drużyna sportowa, zorganizowana w 1923 r., liczy obecnie 35 członków; chór szkolny pod kierunkiem Drzewieckiego Jana liczy około 30 członków i dzięki fachowemu kierownictwu osiąga poważne rezultaty, będąc prawdziwą dumą i ozdobą szkoły; w okresie sprawozdawczym z inicjatywy prof. Kalinowskiego Lucjana i dzięki jego zabiegom i wysiłkom szkoła zapoczątkowała księgozbiór bibljoteki dla uczniów. Bibljoteka ma na celu zaspakajanie kulturalnych potrzeb młodzieży i krzewienie zamiłowania do czytelnictwa.

Do przestrzegania wykonywania obowiązku szkolnego powołana jest Komisja Dokształcania Zawodowego. Komisja odbyła w ciągu roku 10 posiedzeń.

NIEDOPEŁNIENIE OBOWIĄZKU SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO.

Liczba rozpatrzonych spraw przez Komisję	Liczba orzeczeń karnych	Ściągnięto grzywien	Zmniejszono grzywien	Umorzono grzywien
1200	358	188	54	106

Do roku szkolnego 1927/28 Szkoła Zawodowa Dokształcająca posiadała do swojej dyspozycji tylko sześć sal wykładowych w dwuch od siebie oddalonych budynkach szkolnych. Dziesięć kompletów odbywało naukę w jednym budynku, a jeden komplet w drugim. Takie warunki źle wpływały na prowadzenie nauki i jej wyniki oraz na sprawowanie czynności kierowniczych. Przeniesienie szkoły w r. 1927/28 do nowego budynku Szkoły Powszechnej przy pl. Staszica spowodowało usunięcie wspomnianych niedomagań. Do szkoły przyjmowani są uczniowie, którzy ukończyli przynajmniej 4 oddziały szkoły powszechnej. Nie posiadający odpowiedniego świadectwa poddawani są egzaminom. Nauka odbywa się 3 razy tygodniowo dla każdej klasy, których jest cztery, w czasie od godziny 4 do 7-mej wieczorem.

Frekwencja uczniów Miejskiej Szkoły Zawodowej Dokształcającej przedstawia się następująco:

FREKWENCJA WEDŁUG WIEKU I STOPNI NAUCZANIA.

KLASA	ROK URODZENIA									Razem
	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	
Ogółem . .	2	5	8	48	101	127	97	46	6	440
Wstępna	—	1	2	8	26	63	46	33	6	185
I	—	2	—	14	34	37	34	11	—	132
II	1	—	1	16	30	23	17	2	—	90
III	1	2	5	10	11	4	—	—	—	33

FREKWENCJA UCZNIÓW WEDŁUG WYZNAŃ.

DZIAŁ	Katolików		Ewangielików		Izraelitów		Innych		Razem
	Chł.	%	Chł.	%	Chł.	%	Chł.	%	
Ogółem . .	368	83,7	16	3,6	53	12,0	3	0,7	440
Przemysłowy .	228	80,6	9	3,2	43	15,2	3	1,0	283
Handlowy . .	140	89,2	7	4,5	10	6,3	—	—	157

FREKWENCJA UCZNIÓW WEDŁUG ZAWODU RODZICÓW.

DZIAŁ	RODZICÓW						Razem
	Kupców	Rolników	Robotnik.	Rękodz.	Urzędn.	Innych	
Ogółem	20	15	206	129	24	46	440
Przemysłowy	11	9	128	86	15	34	283
Handlowy	9	6	78	43	9	12	157

Wydatki na utrzymanie Miejskiej Zawodowej Szkoły Dokształcającej wyniosły zł. 42321.15.

KOMUNALNE SEMINARJUM NAUCZYCIELSKIE.

Komunalne Koedukacyjne Seminarjum Nauczycielskie we Włocławku powstało w 1917 roku z przekształcenia zorganizowanego przez miejscowy oddział Polskiej Macierzy Szkolnej 5-cio miesięcznego kursu dla kandydatów na nauczycieli szkół ludowych. Seminarjum utrzymywane było w ciągu 6-ciu lat przez Związek Celowy 3-ch instytucyj komunalnych: gminy m. Włocławka, powiatu Włocławskiego i pow. Nieszawskiego. Od roku 1923 koszty utrzymania Seminarjum ponosi gmina m. Włocławka i Sejmik pow. Włocławskiego, gdyż Sejmik Powiatu Nieszawskiego na skutek otwarcia Seminarjum Państwowego w Nieszawie wycofał swój udział.

Stosownie do zawartej umowy Magistrat m. Włocławka i Sejmik Pow. Włocławskiego ponoszą po 30% kosztów utrzymania uczelni, pozostałe zaś 40% budżetu pokrywane jest z subwencyj państwowych i z wpisów szkolnych. 30% ogólnych wydatków, pokryte przez miasto, wyniosło w roku sprawozdawczym zł. 20.500,—. Sprawami Seminarjum kieruje Zarząd, którego skład według statutu jest następujący: przewodniczący — prezydent miasta, przedstawiciel Rady Miejskiej, przedstawiciel Sejmiku, przewodniczący Sejmiku i dyrektor Seminarjum. Zarząd jest przedstawicielem Seminarjum, zaspakaja jego materjalne potrzeby i jest odpowiedzialny przed władzami państwowemi za wszelkie sprawy, związane z prowadzeniem uczelni z wyjątkiem kierownictwa, spraw pedagogicznych i wychowawczych. Przy Seminarjum funkcjonuje Rada Opiekuńcza, która opiekuje się majątkiem uczelni, pomaga do uzyskania niezbędnych warunków materjalnych szkoły pod względem naukowym i wychowawczym. Nauka w Seminar-

jum odbywa się według programu i według rozkładu materjału naukowego i godzin zajęć, zatwierdzonego przez Min. WR. i OP. dla państwowych seminarjów nauczycielskich. Rok szkolny 1926/27 rozpoczął się 15 września, liczył dni szkolnych 214, w tem lekcyjnych 208. Rada Pedagogiczna składa się z 15 osób, odbyto 13 posiedzeń pedagogicznych i 3 zebrania z rodzicami. Zarząd Seminarjum odbył 9 posiedzeń w gmachu Magistratu.

Rok szkolny 1926 27 poza lekcjami miał przebieg następujący: Dn. 30 września młodzież odbyła spowiedź wakacyjną. Dn. 9 października piąty kurs spędził czas na wycieczce krajoznawczej w Ciechocinku pod kierunkiem Dyrektora Seminarjum, przyczem przestrzeń z Aleksandrowa do Ciechocinka wzdłuż dawnego łożyska Wisły przebyto pieszo. Następnie tenże kurs pod kierunkiem nauczyciela chemji p. Konopczyńskiego zwiedził cukrownię Choceń. W dn. 13 listopada młodzież wzięła udział w obchodzie ku czci św. Stanisława Kostki, a przedtem młodzież męska wystąpiła w zawodach, urządzonych przez Przysposobienie Wojskowe. W listopadzie odwiedziła Seminarjum instruktorka muzyki i śpiewu p. Borowa, a konstatując dosyć wysoki poziom tych przedmiotów, zaprosiła kurs Seminarjum na zjazd nauczycieli muzyki i śpiewu w Warszawie na miesiąc maj 1928 r. Następnie młodzież Seminarjum zwiedziła wystawę krajobrazu Egiptu p. Laszenki, który przy tej sposobności wygłosił pogadankę o kulturze dawnego i dzisiejszego Egiptu.

W grudniu odbył się „Wieczór Chopinowski" na którym jeden z uczniów V kursu wygłosił odczyt o Chopinie, a chór odśpiewał kilka odpowiednich pieśni, odegrano również na fortepianie marsz żałobny Chopina. W dn. 19 grudnia III-ci kurs święcił rocznicę założenia samorządu szkolnego przez wygłoszenie stosownego referatu i złożenie sprawozdania z rocznej działalności. Tegoż dnia po południu urządzona została „choinka" harcerska, a nazajutrz po lekcjach odbył się doroczny opłatek, przyczem chór odśpiewał kilka kolęd. W styczniu „Bratnia Pomoc" urządziła zabawę taneczną, która cieszyła się dużą frekwencją. W końcu stycznia przypadł „Wieczór Kolęd", na którym uczeń kursu IV wygłosił odczyt o kolędach. W lutym Seminarjum uczestniczyło w pogrzebie śp. Ks. Biskupa Stanisława Zdzitowieckiego. W dn. 23, 24 i 25 lutego Seminarjum było wizytowane przez przedstawiciela Kuratorjum p. H. Chmielewskiego.

Na prośbę Rady Pedagogicznej i młodzieży Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego w Wymyślinie wyruszono dwoma autami do Wymyślina, gdzie spędzono wspólnie wieczór karnawałowy. W marcu sekcja artystyczna pod kierunkiem nauczycielki p. A. Marjańskiej wystawiła komedję Fredry p. t. „Pan Jowialski". Została ona odegrana dwa razy w ciągu jednego dnia przy sali wypełnionej przez starszą publiczność oraz młodzież nietylko miejscową, lecz i z Nieszawy, Kutna i Wymyślina. Dn. 10, 11 i 12 marca młodzież miała rekolekcje wielkanocne. W końcn marca młodzież zwiedziła wystawę ruchomą przemysłu górnośląskiego i wysłuchała odpowiedniego referatu kierownika tej wystawy. Następnie IV-ty kurs młodzieży Seminarjum odbył doroczny kurs pożarnictwa, na którym młodzież oprócz teoretycznych wykładów zapoznała się praktycznie z konstrukcją i użyciem narzędzi ogniowych. W kwietniu Seminarjum wizytował p. Drewnowski.

Na zakończenie trzeciego okresu szkolnego jeden z uczniów wygłosił referat o Pestalozzim z racji stuletniej rocznicy śmierci wybitnego pedagoga. Drugi kurs młodzieży pod kierunkiem ks. Biskupskiego i nauczyciela przyrody p. Mętlewicza wyjechał do Aleksandrowa Kujawskiego, gdzie zwiedził liczne zbiory afrykańskie hr. Mycielskiego. W maju wyruszył do Warszawy chór mieszany Seminarjum pod przewodnictwem dyrektora, nauczyciela muzyki i śpiewu p. Bojakowskiego i nauczycielki p. Marji Mergiel. Chór wystąpił na zjeździe nauczycieli muzyki i śpiewu Semin. Nauczycielskich, zorganizowanym przez instruktorkę p. Borową i zjednał sobie ogólne uznanie. Podczas bytności w Warszawie chór zwiedził ważniejsze jej zabytki.

W dniu 7 i 8 czerwca odbyły się egzaminy pisemne maturalne, a w dniu 13 i 14 czerwca delegat Okręgu Szkolnego Warszawskiego p. Kuropatwiński przeprowadził egzaminy ustne, w których wyniku 16 osób otrzymało świadectwa dojrzałości. Na zakończenie roku szkolnego 18 czerwca urządzony został wspólny popis gimnastyczny, a w dniu 21 odbyło się dziękczynne nabożeństwo, po którem wydano matury i promocje. Wieczorem tego dnia odbył się pożegnalny podwieczorek maturalny w sali aktowej Gimnazjum Ziemi Kujawskiej. Nazajutrz maturzyści w towarzystwie Dyrektora Seminarjum udali się do pobliskiego Kruszyna, gdzie nauczyciel szkoły, a wychowaniec Seminarjum, gościnnie podejmował swych młodszych kolegów i udzielał im zarazem wskazówek co do prowadzenia zajęć szkolnych, ksiąg szkolnych bibljoteki i t. p. Wreszcie 1 lipca wyruszono na doroczną maturalną wycieczkę w Tatry pod kierunkiem dyrektora, gdzie piękna pogoda umożliwiła przejście przez Zawrat i Doliny Dziesięciu Stawów do Morskiego Oka. Zwiedzono oprócz tego Dolinę Strążyską i Zakopane. Wycieczka wróciła przez Kraków.

Oprócz udziału młodzieży w ważniejszych przejawach życia samego miasta, jak również i kraju całego, prowadzona była intensywna praca poza lekcjami w organizacjach wewnętrznych szkoły pod kierunkiem nauczycieli. Szczególną owocność w pracy przejawiło Kółko Literackie, pozostające od szeregu lat pod kierunkiem naucz. p. Marjańskiej.

Bratnia Pomoc, skupiająca prawie wszystką młodzież, wykazała w dochodach 975 zł., w rozchodach 915 zł. Z tej ostatniej pozycji przypada 750 zł. na pożyczki dla młodzieży IV i V kursu, ułatwiające ukończenie Seminarjum.

Spółdzielnia Szkolna, prowadzona przez p. Konopczyńskiego, wykazała również ożywioną działalność. Obrót jej wyraził się w sumie 1085 zł.

Drużyna Harcerska nie mogła należycie się rozwinąć z powodu odbywania się zajęć w czasie popołudniowym, natomiast Samorząd na kursie II i III-cim rozwijał się systematycznie w ciągu roku, pogłębiany pogadankami co drugą niedzielę z zakresu wychowania i pracy samorządowej w szkole. Zapoczątkowano również składanie oszczędności na książeczki P. K. O.

Od pierwszego roku istnienia Seminarjum posiada dużą frekwencję młodzieży płci obojga. Na liczbę około 220 uczestników prawie 60% młodzieży rekrutuje się z mieszkańców miasta. Od 1923 r. Seminarjum zasila corocznie miasto Włocławek, pow. włocławski i inne okoliczne powiaty nowemi zastępami sił nauczycielskich. Seminarjum nie posiada własnego odpowiedniego pomieszczenia, bowiem mieści się kątem w budynku Państwowego Gimnazjum Ziemi Kujawskiej.

Dziesięciolecie istnienia Seminarjum w warunkach niezwykle trudnych pod względem pomieszczeniowym wykazuje pewien stały rozwój pod względem postępów młodzieży w nauce i zachowaniu, jak również pod względem organizacji wewnętrznej, lecz wskutek trudnych warunków istnienia nie może się należycie rozwinąć. Zajęcia szkolne odbywają się w nieodpowiednich do nauki godzinach wieczorowych; od początku swego istnienia Seminarjum nie posiada własnej szkoły ćwiczeń, skutkiem czego młodzież IV i V kursu odbywa lekcje praktyczne w szkołach powszechnych; nadto uczelnia nie ma własnych niezbędnych urządzeń.

Dziesiąty rok istnienia Seminarjum kątem w gmachu Gimnazjum poruszył rodziców młodzieży, którzy wszczęli ożywioną akcję w miejscowych samorządach komunalnych za budową Seminarjum we Włocławku. Akcją tą zainteresował się prezydent miasta Pachnowski, obecnie przewodniczący Zarządu Seminarjum, i sprawa budowy gmachu dla uczelni poczyna przybierać realne kształty. Zarząd Seminarjum, mając na względzie potrzebę i rozwój Seminarjum, wystąpił do Magistratu m. Włocławka z prośbą o złożenie Radzie Miejskiej propozycji budowy Seminarjum. Rada Miejska w zrozumieniu doniosłości istnienia i rozwoju placówki szkolnej na terenie miasta budżetem na rok 1928/29 przewidziała budowę gmachu dla Seminarjum, wstawiając do budżetu 50000 złotych i godząc się na pokrycie 50% kosztów budowy.

Sejmik powiatu Włocławskiego na skutek wystąpienia Magistratu w dniu 19 kwietnia b.r. zdecydował wziąć udział w kosztach budowy gmachu dla Seminarjum w wysokości 30% pod warunkiem, że z chwilą ukończenia budowy gmachu Kuratorjum przejmie całkowite utrzymanie uczelni i dopomoże do otrzymania na budowę gmachu długoterminowej pożyczki z Banku Gospodarstwa Krajowego.

Obecnie sprawa znajduje się w Kuratorjum Warszawskiem. Można się spodziewać, że zostanie ona załatwiona pozytywnie i że Seminarjum piętnastolecie swego istnienia obchodzić będzie już we własnym gmachu.

STATYSTYKA RUCHU MŁODZIEŻY SZKOLNEJ KOMUN. SEMIN. NAUCZYCIELSKIEGO.

Kurs	I		II		III		IV		V		Razem		Ogółem	%
Płeć	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.	chł.	dz.		
Liczba uczn. na 20.9.26 r.	21	23	18	28	17	25	17	31	14	20	87	127	214	100
Promowano	—	—	10	20	12	20	13	23	10	17	45	80	125	58,5
Drugorocznych	4	3	5	3	1	2	3	6	3	2	16	16	32	14,8
Nowych	17	20	3	5	4	3	1	2	1	1	26	31	57	26,7
Liczba uczn. na 1.4.27 r.	20	25	18	23	19	26	15	30	14	20	86	124	210	100
Wydano matury	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	8	8	16	7,6
Promowano	11	22	12	18	11	22	9	20	—	—	43	82	125	59,5
Pozostawiono	3	—	2	3	4	3	2	5	6	10	17	21	38	18,1
Wykreślono	6	3	4	2	4	1	4	5	1	1	19	12	31	14,8
Pozostało na r. 1927/8.	14	22	14	21	15	25	11	25	13	19	67	112	179	77,1

FREKWENCJA UCZNIÓW KOMUNALNEGO SEMINARJUM NAUCZYCIELSKIEGO WEDŁUG WIEKU I STOPNI NAUCZANIA.

Kurs	Rok urodzenia											Razem
	1902 i pon.	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	
I							1	8	19	12	8	48
II						3	9	12	9	7	2	42
III			1	3	3	12	12	9	6	—	—	46
IV	4	4	1	3	5	11	10	7	—	—	—	45
V	2	3	4	3	9	10	1	1	—	—	—	33
Ogółem . .	6	7	6	9	17	36	33	37	34	19	10	214

FREKWENCJA UCZNIÓW WEDŁUG WYZNAŃ

Kurs	Ogółem	RAZEM		KATOLIKÓW				EWANGEL.				IZRAELITÓW				INNYCH			
		chłopców	dziewcząt	Razem	chłopców	dziewcząt	%	Razem	chłopców	dziewcząt	%	Razem	chłopców	dziewcząt	%	Razem	chłopców	dziewcząt	%
I . .	48	22	26	48	22	26	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. .	42	18	24	40	18	22	95,2	1	—	1	—	1	—	1	2,4	—	—	—	—
III .	46	19	27	44	19	25	95,6	2	—	2	2,4	—	—	—	—	—	—	—	—
IV .	45	14	31	42	13	29	93,3	2	1	1	4,4	—	—	—	—	1	—	1	2,2
V. .	33	14	19	31	13	18	93,9	2	1	1	6,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogól.	214	87	127	205	85	120	95,3	7	2	5	3,3	1	—	1	0,5	1	—	1	0,5

OŚWIATA POZASZKOLNA.

Kursy dla dorosłych

Oświatę pozaszkolną pod nazwą „Miejskie Kursy Wieczorowe dla dorosłych" Magistrat m. Włocławka prowadzi już od r. 1918. Z Kursów tych korzysta corocznie po kilkaset osób płci obojga z warstw robotniczych, rzemieślniczych i służby domowej. W roku bieżącym uczęszczało na kursy 278 osób w wieku od 14 — 40 lat i wyżej. W tej liczbie mężczyzn było: 233, kobiet 45; katolików 199, ewangielików 7 i żydów 72. Według zawodów było: robotników 79, rzemieślników 115, służby domowej i bez określonego zawodu 84. Nauka na Kursach rozpoczęła się w połowie października r. ub. i trwała do końca marca b. roku, t. j. 5 i pół miesięcy. Zajęcia na Kursach odbywały się trzy razy tygodniowo — w poniedziałki, środy i piątki po 2 godz. dziennie od godz. 7 do 9 wiecz. Nauka odbywała się: dla chrześcijan w lokalu szkoły powszechnej Nr. 3 przy ul. Łęgskiej 20, a dla żydów w lokalu szkoły Nr. 9 przy ul. Królewieckiej 17. Uczestnicy kursów stosownie do ich poziomu umysłowego byli podzieleni na grupy (komplet obejmował 20 do 40 osób). Kompletów wszystkich było 7, w tem dla chrześcijan 5, dla żydów 2. Program na kursach obejmował naukę czytania i pisania, rachunki z geometrją elementarną, pogadanki z historji, geografji Polski, oraz z przyrody, higjeny i zagadnień społecznych, a także śpiew i pogadanki treści religijno-moralnej. Nauczycielami na kursach byli nauczyciele szkół powszechnych, zatwierdzeni przez inspektora szkolnego. Wizytował kursy w ciągu roku inspektor szkolny i ławnik Magistratu Markowski.

Zachowywanie się słuchaczów na wykładach było dobre, stosunek do nauczycieli przyjacielski. Uczęszczanie na kursy niezawsze było regularne z najrozmaitszych przyczyn; wyniki jednak pracy naogół były zadawalniające, a w wielu wypadkach dobre.

Koszt utrzymania Kursów wyniósł zł. 5087,50. Koszt w stosunku na jednego słuchacza wyniósł zł. 18 gr. 30.

Zakończenie roku szkolnego na Kursach odbyło się 1 kwietnia 1928 r. wobec przedstawicieli Rady Miejskiej, Magistratu, Rady Szkolnej, Zarządu Kursów i nauczycielstwa. Wydano 5 nagród pilności i świadectwa z ukończenia Kursów.

W dziale oświaty pozaszkolnej zanotować nadto należy subsydjum w wysokości zł. 1000 na Kursy Pol. Czerw. Krzyża dla żołnierzy 14 pułku piechoty.

Kursy administracyjne

Celem uzupełnienia naukowych i zawodowych kwalifikacyj urzędników Magistrat po porozumieniu się z Dyrekcją Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie zorganizował Kursy Administracyjne. Trwały one od 15 listopada 1927 r. do końca maja 1928 r. Wykłady obejmowały: prawo polityczne, ekonomję polityczną, skarbowość, geografję gospodarczą i politykę socjalną. Wykładowcami na kursach byli: prof. Kulczycki (prawo polityczne i nauka o państwie), prof. Bagiński (skarbowość), prof. Antoni Roman (ekonomja polityczna), prof. Czekalski (geografja gospodarcza), prof. Waśkowski (prawo administracyjne) i prof. Kurnatowski (polityka socjalna). Każdy przedmiot obejmował 8 wykładów, które odbywały się w soboty wieczorem i niedziele rano. Kurs liczył 49 słuchaczy, w tem 10 urzędników Wydziału Powiatowego i 39 urzędników Magistratu Po ukończeniu każdego wykładu odbywały sie egzaminy. Na ogólną liczbę 49 zdawało 23 słuchaczów z dobrymi, a nawet celującemi wynikami, otrzymując świadectwa ukończenia kursów. Koszt prowadzenia Kursów wyniósł zł. 3262, z czego słuchacze pokryli zł. 762.

SUBSYDJA OŚWIATOWE I STYPENDJA.

Miasto Włocławek przychodzi corocznie z wydatną pomocą finansową różnym instytucjom oświatowym i kulturalnym zarówno znajdującym się w mieście Włocławku, jak i instytucjom innych miast oraz polskim placówkom oświatowym poza granicami Rzeczypospolitej. Z ogólnej kwoty zł. 12,600.— udzielono w okresie sprawozdawczym:

a) Na wpisy dla niezamożnej młodzieży szkół średnich w Włocławku zł. 2,600.— Pomoc na wpisy dla niezamożnej młodzieży szkół średnich udzielana jest przez Magistrat corocznie, zwykle w listopadzie, w sposób następujący: na skutek ogłoszeń w prasie miejscowej rodzice młodzieży wnoszą podania do Magistratu za pośrednictwem właściwego zakładu naukowego, poczem podania rozpatrywane są przez Komisję Miejskiej Pomocy Szkolnej dla Młodzieży Szkół Średnich. Komisja sprawuje swoje czynności w/g regulaminu, zatwierdzonego przez Radę Miejską. W okresie sprawozdawczym udzielono zapomóg 85 uczniom.

b) Na pomoc akademikom w opłacie czesnego zł. 800.—.

Pomoc ta udzielana jest przez Magistrat za pośrednictwem Wojewódzkiego Komitetu Pomocy Młodzieży Akademickiej w myśl reskryptu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dn. 15.8.1925 r. Z funduszu przekazanego w okresie sprawozdawczym Komitetowi Wojewódzkiemu zostały utworzone stypendja dla dwuch akademików stosownie do ustawy o stypendjach akademickich z dn. 20.X.1923 r. (Dz. Ust. Nr. 118 poz. 942).

c) Na subsydja dla zakładów naukowych i instytucyj opieki nad młodzieżą udzielono zł. 6.700.—.

Sumę tę rozdzielono na następujące instytucje:

Subsydjum dla Zarządu Gimn. Macierzy Szkolnej w Gdańsku	zł.	500.—.
Subsydjum dla Towarzystwa Instytutu Radowego im. M. Skłodowskiej w Warszawie.	„	100.—.
Subsydjum dla Rady Opiekuńczej Gimn. Ziemi Kujawskiej w Włocławku	„	500.—.
Subsydjum na budowę Gimn. im. M. Konopnickiej	„	2,500.—.
„ „ bursę Gimn. Ziemi Kujawskiej	„	500.—.
„ dla Związku Nauczycieli Szkół Powszechnych na kurs Pedagogiczny	„	2,000.—.
Subsydjum dla Skarbu Pracy Kult. Oświatowej w Warszawie	„	25.—.
„ dla bursy Szkoły Handlowej. . . . , ...	„	100.—.
„ Zarządowi Ligi Morsk. i Rzeczn. w Warszawie	„	15.—.
„ Komitet. budowy pomnika Narutowicza w Bielsku	„	20.—.
„ na budowę domu studentów techników w Warsz.	„	100.—.
„ dla Kujawsk. Koła Ziemianek na kursy oświatowe	„	127.25.
Inne drobne subsydja	„	212.75.

d) Na subsydja dla instytucyj ogólno-kulturalnych wydatkowano zł. 1,895.— Z tej sumy przyznano:

Kasie im. Mianowskiego w Warszawie	zł.	500.—.
Związkowi nauczycielstwa polskiego we Francji	„	100.—.

Polskiemu Uniwersytetowi Robotniczemu we Francji . . . zł. 100.—.
T-wu Opieki Kulturalnej im. Mickiewicza w Warszawie „ 50.—.
T-wu „Lutnia" w Włocławku . . . . „ 200.—.
Auxilium Academicum Judaicum . . . . „ 50.—.
Komitetowi uczczenia Adama Asnyka w Warszawie . . . „ 40.—.
Komitetowi IV Marszu Szlakiem Kadrówki w Kielcach . . „ 50.—.
Polskiej Macierzy Szkolnej w Rokiciu . . . . „ 20.—.
Komitet. bud. Ochrony im. Marsz. Piłsudskiego w Przemyślu „ 25.—.
Sekcji Regjonalnej T-wa Krajoznawczego w Włocławku na wydanie pracy Z. Arentowicza p. t. „Z dawnego Włocławka" „ 300.—.
Ochotniczej Straży Pożarnej w Włocławku . . . . . . „ 100.—.
Inne drobne subsydja. . . . . „ 360.—.
e) T-wu Kobiet Wspólnej Pracy we Włocławku na utrzymanie Szkoły Zawodowej udzielono subsydjum w wysokości „ 500.—.
f) Na subsydja na pomoc materjalną dla młodzieży szkół zawodowych . . . . „ 500.—.

Z czego na:
Subsydjum dla Państwowej Szkoły Rzemieślniczo - Przemysłowej w Włocławku . . . . „ 250.—.
i na subsydjum dla Państw. Szkoły Handl. w Włocławku „ 250.—.

Ogółem na Oświatę wydatkowano w roku sprawozdawczym 1927/28 zł. 362,865.—, co czyni 5% ogólnych wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych. Wydatki zwyczajne na oświatę wyniosły 270.338.— zł., czyli 12,4% ogólnej sumy rozchodów zwyczajnych, a wydatki nadzwyczajne 92,527.— zł., t. j. 1,8% budżetu nadzwyczajnego.

KULTURA.

Potrzeby miasta

Miasto w zakresie kultury posiada wiele potrzeb, których zaspokojenie wymaga poważnych inwestycyj; wskazać tu należy przedewszystkiem brak teatru i domu ludowego. Sprawa muzeum i bibljoteki miejskiej przybrała kształty realne z chwilą wybudowania gmachu T-wa Krajoznawczego, który pomieści wymienione instytucje kulturalne, a do którego powstania Magistrat w znacznym stopniu się przyczynił.

Pod względem estetycznym miasto posiada także braki, które stopniowo są zaspakajane przez budowę zieleńców i skwerów. Sprawa poszerzenia parku im. Sienkiewicza jest już rozwiązana i wkrótce będzie zrealizowana. Z powodu trudności finansowych Magistrat nie może przystąpić do ozdobienia miasta pomnikami. Rzecz ta narazie leży w sferze zamierzeń samego społeczeństwa, które samorząd chętnie poprze.

Ruch kulturalno-oświatowy, ogniskujący się w wielu stowarzyszeniach, w miarę możności jest subsydjowany. Subwencje te będą musiały jednak wzrosnąć wraz z rozwojem miasta gospodarczym i ludnościowym. Włocławek, wybijając się na czoło życia gospodarczego i kulturalnego Kujaw i sąsiedniej Ziemi Dobrzyńskiej, jako główne centrum regjonalne, domaga się rzeczowych prac naukowych z zakresu historji, gospodarstwa i kultury. Rozumiejąc to, Magistrat udzielił subwencji Sekcji Regjonalnej Oddziału Kuj. Pol. T-wa Krajoznawczego na wydawnictwo pracy o dawnym Włocławku. Obecnie Magistrat postanowił poprzeć wydanie monografji historycznej, obejmującej całokształt dziejów miasta.

Dotychczasowa działalność miasta w zakresie zaspakajania potrzeb kulturalnych mieszkańców ogranicza się do urządzania koncertów i odczytów, popierania teatru, prowadzenia kinematografu szkolnego i szkolnych zespołów muzycznych, subwencjonowania instytucyj kulturalnych i oświatowych i t. p.

Koncerty

W celu szerzenia kultury muzycznej Magistrat w porze letniej roku sprawozdawczego organizował koncerty dwa razy tygodniowo w ogrodzie miejskim im. Sienkiewicza. Koncerty, wydawane przez zespół dętej orkiestry 14 p. p., cieszyły się liczną frekwencją. Wydatek na ten cel w wysokości zł. 687 gr. 75 był ze wszech miar celowy i pożyteczny.

Popieranie teatru

Chcąc zaradzić brakowi stałej sceny w mieście, Magistrat zawarł umowę z Dyrekcją Teatru Pomorskiego w Toruniu, mocą której Dyrekcja, rozporządzając zespołem dramatu, komedji i operetki, obowiązana jest dawać we Włocławku od 2 do 4 razy miesięcznie przedstawienia po cenach przystępnych dla ogółu publiczności. Z tego tytułu Teatr Pomorski zwolniony jest od miejskiego podatku od widowisk i otrzymuje nadto zapomogę w wysokości zł. 100 miesięcznie. W okresie sprawozdawczym Teatr urządził 12 przedstawień. Zapomoga wyniosla zł. 700.

Kino szkolne

Celem dostarczenia młodzieży szkolnej godziwej rozrywki Magistrat zorganizował Miejskie Kino Szkolne, mieszczące się w specjalnej sali nowego gmachu szkoły Nr. 5 przy Placu Staszica. Wyświetlaniem obrazów i całkowitem prowadzeniem kinematografu zajmują się nauczyciele szkół powszechnych. Wybór programów filmowych dokonywany jest przez Komisję Kinematograficzną, składającą się z kierowników Szkół Powszechnych, dyrektorów szkół średnich i zawodowych oraz przedstawiciela Kujawskiego Oddziału Polskiego T-wa Eugenicznego. W roku sprawozdawczym odbyło się 14 przedstawień. Najwięcej uczęszczały dzieci szkół powszechnych. Cena biletów wejściowych wynosiła od 20 do 50 groszy. Poza akcją oświatową dla młodzieży szkolnej Kino jest używane za zezwoleniem Magistratu do imprez oświatowych, organizowanych przez instytucje kulturalno-oświatowe.

Wydatki, związane z prowadzeniem Miejskiego Kinematografu Szkolnego, w okresie sprawozdawczym wyniosły zł. 325.—.

W celu szerzenia kultury muzycznej wśród młodzieży szkolnej Magistrat od lat 2-ch prowadzi naukę muzyki w szkołach powszechnych. W okresie sprawozdawczym uczyło się 24 chłopców, tworząc zespół orkiestry dętej. Dzięki fachowej pracy profesora Niwińskiego orkiestra w krótkim czasie uczyniła znaczne postępy i mogła wziąć udział w uroczystościach szkolnych, w wycieczkach, w dniu Święta Narodowego i t. p. W bieżącym roku zorganizowano komplet mandolinowy dla dziewcząt. Dla kompletu tego zakupiono instrumentów za sumę zł. 1,045.75. I ten zespół jest już dziś poważnie zaawansowy. Ogólna wartość inwentarza orkiestr wynosi zł. 5,628.10.

Szkolne zespoły muzyczne

Dla starszej młodzieży szkół powszechnych został urządzony przez Magistrat odczyt o literaturze polskiej, ilustrowany recytacjami z poezji romantycznej. Udzielono także drobnych subwencyj instytucjom kulturalno-oświatowym, organizującym odczyty i przedstawienia.

Odczyty

Do działalności Magistratu w zakresie kultury zaliczyć również należy dokonanie w roku sprawozdawczym zdjęć filmowych miasta. Stało się to na skutek apelu, z jakim Ministerstwo Spraw Zagranicznych zwróciło się do wszystkich większych miast polskich. Film ten służył do celów propagandowych zagranicą.

Sfilmowanie miasta

Sfilmowano najpiękniejsze fragmenty miasta, przedsiębiorstw i instytucyj miejskich. Film, wykonany bardzo dobrze, posiada długość kilkuset metrów. Jest wyświetlany w Kino Szkolnem przy ważniejszych imprezach społecznych i szkolnych. Drugi egzemplarz tego filmu zarezerwowało dla siebie Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

T-wo Krajoznawcze w Włocławku buduje własną siedzibę na pomieszczenie Muzeum Krajoznawczego, które mieści się obecnie w szczupłym wynajętym lokalu. Przy Towarzystwie znajduje się Sekcja Regjonalistyczna, która ostatnio znacznie ożywiła swoją działalność na terenie miasta Włocławka. Magistrat, popierając cele T-wa Krajoznawczego i ruch regjonalny, przyszedł w okresie sprawozdawczym T-wu z wydatną pomocą finansową w wysokości zł. 15,900.—, zastrzegając sobie w powstającej budowli pomieszczenie na bibljotekę publiczną. Zaznaczyć należy, iż na r. 1928/29 Gmina Miejska przeznaczyła na budowę Muzeum subwencję w kwocie 10.000 zł., zamierzając subwencjonować T-wo Knajoznawcze i w latach następnych.

Subwencja dla Kujawskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Z innych drobnych subwencyj wymienić trzeba:

Inne subwencje

Zakupienie na rzecz Polskiej Macierzy Szkolnej chorągiewek i nalepek na dzień Święta Narodowego za sumę	zł.	100.—.
Ufundowanie nagrody na konkurs orkiestr Ochotniczych Straży Pożarnych z Kujaw, który odbył się w Włocławku; nagrody te kosztowały	„	50.—.
Wydatek na inne cele, związane z urządzeniami Święta Nar.	„	255.—.

Pozatem Magistrat udzielił następujących zapomóg:

dla Komitetu odbudowy Sokoła w Stanisławowie	zł.	50.—.
dla T-wa Sportowego w Gdańsku	„	50.—.
dla T-wa Gimnastycznego Sokół w Włocławku	„	100.—.
Oddziałowi Związku Harcerstwa Polskiego we Włocławku .	„	250.—.

Ogółem na kulturę i sztukę Zarząd Miasta wydatkował w roku sprawozdawczym 23,983.— zł., t. j. 1,1% budżetu zwyczajnego.

DZIAŁALNOŚĆ TECHNICZNO-BUDOWLANA

Zakres czynności Wydziału Technicznego

Organem działalności techniczno-budowlanej Magistratu jest Wydział Techniczny. Do zakresu jego czynności, jako części Biura Magistratu, należą, ogólnie biorąc, sprawy: policji budowlanej, pomiarowe, kanalizacyjno-wodociągowe, rozbudowy miasta, budowy inwestycyj i budynków miejskich, drogowe (bruki, chodniki, mosty).

Organizacja Wydziału

W roku sprawozdawczym Wydział Techniczny przechodził, jak już na innem miejscu zaznaczono, szereg zmian zarówno organizacyjnych, jak i personalnych.

Decernentem Wydziału Technicznego był początkowo Prezydent Miasta Stefan Pachnowski, następnie zaś w jego zastępstwie ławnik Bolesław Przybyłowski. Kierownikiem Wydziału do 15 lipca 1927 roku był architekt Władysław Kwapiszewski, po nim do końca tegoż roku architekt Stefan Narębski (który przeniósł się z Włocławka na stanowisko architekta miejskiego do Wilna), później pełnił obowiązki kierownika sekretarz Wydziału Technicznego i Komitetu Budowy Elektrowni inż. T. Hajdo, wreszcie od marca r. 1928 kierownictwo Wydziału objął inż. Edward Sobociński.

Kierownikiem Wydziału Technicznego od początku zorganizowania tegoż do końca r. 1927 był architekt miejski. Było to rzeczą możliwą dopóty, dopóki ruch budowlany słabo się rozwijał. Kiedy jednak wraz z poprawą gospodarczego położenia Państwa wszelkie budownictwo, a zwłaszcza budownictwo mieszkaniowe, wzmogło się, okazało się koniecznością oddzielenie funkcji architekta od funkcji kierownika Wydziału. Podział ten zasadniczo nastąpił od marca 1928 roku. Zasadniczo dlatego, gdyż od stycznia tegoż roku do końca okresu sprawozdawczego stanowisko architekta nie było obsadzone.

Pod względem organizacyjnym Wydział Techniczny dzieli się na 3 sekcje: mierniczą, architektoniczną i komunikacyjną, która załatwia również sprawy konserwacji i budowy sieci kanalizacyjnej, studzien artezyjskich i rowów odwadniających. Ponadto Wydział posiada własną kancelarję.

Personel techniczny Wydziału składał się w końcu okresu sprawozdawczego z 10 osób. Nadto w służbie nazewnątrz było 3 dozorców robót budowlanych i ziemnych.

Kancelarja

Kancelarję Wydziału Technicznego pod koniec roku sprawozdawczego stanowiły 4 osoby: sekretarz Wydziału, 2 kanceliści i maszynistka. W organizacji kancelarji zaszła w roku sprawozdawczym poważna zmiana, mianowicie utworzone zostało stanowisko sekretarza Wydziału. Reforma ta ma na celu usprawnienie działalności czysto biurowej Wydziału Technicznego, co pozostaje jednak w związku z działalnością techniczną, choćby przez uporządkowanie spraw kancelaryjnych i odciążenie pracowników technicznych od nadmiernego zaabsorbowania się niemi.

W roku sprawozdawczym wpłynęło do kancelarji Wydziału p/g dziennika spraw 2670, wysłano zaś 3250. Wniosków na posiedzenie Magistratu Wydział Techniczny złożył 80, na posiedzenie Rady Miejskiej — 6. Ogółem przez kancelarję Wydziału przeszło 6006 spraw, nie licząc spraw drobniejszych, rachunków, wezwań i szablonowych zawiadomień, których do dziennika nie zapisywano.

SEKCJA MIERNICZA.

Zakres czynności

Prace Sekcji Pomiarów dzielą się na 3 działy, z których pierwszy obejmuje:

a) stałą konserwację map i pomiarów miasta w starych granicach,
b) wykonywanie pomiarów i planów dla osób prywatnych,
c) informacje i czynności miernicze dla innych Wydziałów Magistratu,
d) nadawanie numerów policyjnych i hipotecznych,
e) sprawy kancelaryjne.

Drugi dział Sekcji zajmuje się sprawami:

a) regulacji miasta,

b) parcelacji terenów prywatnych i

c) sprawdzaniem zgodności planów budowlanych z regulacją i gruntem.

Trzeci dział Sekcji ma za zadanie pomiary przedmieść, przyłączonych do miasta.

Personel Sekcji

Personel Sekcji Pomiarów składał się w roku sprawozdawczym z kierownika, 3 techników mierniczych i 2-ch praktykantek-rysowniczek. Kierownikiem Sekcji jest mierniczy przysięgły Edward Sokołowski. Liczba pracowników Sekcji Pomiarów powiększyła się w roku sprawozdawczym o 2 techników mierniczych i 2 rysowniczki ze względu na przyłączenie do miasta okolicznych wsi, o ogólnym obszarze 1959 hektarów. W związku z tem zakres czynności Sekcji pomiarów stale wzrasta.

Prace Sekcji Pomiarów

Prace Sekcji Pomiarów w poszczególnych jej działach przedstawiają się w roku sprawozdawczym, jak następuje:

W dziale pierwszym: a) w dalszej pracy nad ułożeniem rejestru gruntowego (powierzchni parcel) wykonano dodatkowo formularze rejestrowe dla dalszych 15 sekcyj o 45 ha. powierzchni i obliczono powierzchnie pojedyńczych parcel w 19 sekcjach ogólnego planu miasta; b) sporządzono 249 potrójnych planów do hipoteki, 115 wyciągów z planów, udzielono 82 informacyj i zaświadczeń, za co osiągnięto z opłat (za prywatne zamówienia) sumę zł. 11.774.; c) udzielono bardzo znaczną liczbę informacyj wydziałom Magistratu, głównie Wydziałowi Finansowemu co do powierzchni placów niezabudowanych i zabudowanych, podlegających opodatkowaniu, oraz wykonano szereg planów, potrzebnych jako podkładki dla wszystkich inwestycyj miejskich; d) nadano numery policyjne i hipoteczne 112 nieruchomościom.

W dziale II-gim prac Sekcja Pomiarów na skutek zarządzenia Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych sporządziła 29 oświadczeń protokularnych polubownego załatwienia sprzeciwów odnośnie planu regulacyjnego, zatwierdzonego tymczasowo. Nieuzgodnionych protestów pozostało zaledwie osiem. Ze względu na to, iż plan regulacyjny, jako tymczasowo zatwierdzony, jest obowiązujący, przeto Sekcja Pomiarów musiała: a) sprawdzać wszystkie plany budowlane co do zgodności ich z regulacją; b) wykonywać i zatwierdzać parcelacje, uzgodnione z planem regulacyjnym; c) wytyczać na gruncie nowoprojektowane ulice, place i linje zabudowy istniejących ulic.

W dziale III-cim prac Sekcji Pomiarów: a) ustalono i utrwalono kamieniami nowe granice miasta o długości 33 km.; b) ustalono i utrwalono granice własności pojedyńczych właścicieli nieruchomości wsi: Grodzkie, Walewskie, Zofijki, Szpetala Dolnego, Ignackowa, Psiej Górki, Suszyc, dóbr Szpetala Górnego, przedmieścia Szpetala, wsi Zazamcza, Rumunek i przedmieścia Zazamcza; c) założono ze względu na konieczność przeprowadzenia dokładnych pomiarów miasta na przedmieściach nową sieć triangulacyjną, budując na obranych miejscach wieże i sygnały w ilości 43 sztuk; d) ustalono protokularnie granice rzeki Wisły i gruntów Polskich Kolei Państwowych.

Niezależnie od wymienionych prac Sekcja Pomiarów przygotowała projekt realizacji planu regulacyjnego na pierwsze 4-rolecie, przyjęty następnie przez Magistrat, wytyczyła blok miejski ze szczegółowym podziałem na parcele pod budowę domków prywatnych, opinjowała sprawy wykupu terenów prywatnych, przeznaczonych pod ulice, parki i place.

Stały rozwój ruchu budowlanego prywatnego i miejskiego, a w związku z tem wzmożona parcelacja gruntów, następnie rozwój inwestycyj technicznych miejskich, jak: budowa ulic, elektrowni, wodociągów i kanalizacji, które wymagają pomiarów, planów i studjów mierniczych, oraz konieczność najszybszego w ciągu kilku lat (4) pomierzenia przedmieść, aby uniknąć bezładnego zabudowania się ich — wszystko to wskazuje na znaczenie dla miasta i dla Magistratu prac Biura Pomiarów, które, ażeby im podołać, musi być jeszcze znacznie rozszerzone.

Wydatki i dochody

W roku sprawozdawczym wydatki zwyczajne na systematyczną regulację miasta (pomiary uzupełniające i niwelację) oraz na sporządzanie planów miasta i rozbudowy wyniosły zł. 16.923 gr. 16. Wydatki nadzwyczajne na pomiary i plany rozbudowy wyniosły zł. 71.580., z czego koszty pomiarów przedmieść zł. 31.282,60, komasacja zaś i regulacja gruntów zł. 40.297.40.

Dochody Biura Pomiarów z opłat mierniczych wyniosły zł. 9.283.09, ze sprzedaży planów zł. 285.— i ze zwrotu za dostarczenie i osadzenie kamieni granicznych zł. 2559 gr. 78.

SEKCJA ARCHITEKTONICZNA.

Podział czynności

Prace Sekcji Architektonicznej Wydziału Technicznego w roku sprawozdawczym można ująć w następujące działy:

a) dział budowli miejskich, do którego należy remont, przebudowa, nadbudowa i budowa nowych budynków komunalnych;
b) dział inspekcji budowlanej (nadzór nad budowlami prywatnemi);
c) dział spraw Komisji Sanitarno-Budowlanej, Komisji Sanitarno-Technicznej i Komitetu Rozbudowy Miasta.

Personel Sekcji

Etat osobowy Sekcji Architektonicznej stanowili w r. 1927/28 architekt i technik budowlany. Stanowisko architekta do dnia 15 lipca 1927 roku, jak już wspomniano, piastował architekt Władysław Kwapiszewski, następnie do końca r. 1927 — architekt Stefan Narębski, przez kwartał zaś r. 1927 wobec nieobsadzenia urzędu architekta miejskiego — kierownictwo Sekcji Architektonicznej sprawował technik budowlany Henryk Woźnicki.

Jak z powyższego widać, etat osobowy Miejskiej Policji Budowlanej był bardzo szczupły, stanowczo nieodpowiadający potrzebom miasta o 50.000 mieszkańców, przejawiającego przytem dużą prężność rozwojową. Ujemne skutki tej okoliczności potęgowały jeszcze dwukrotne w roku sprawozdawczym zmiany na stanowisku architekta. Stan ten ulegnie oczywiście w następnym roku gospodarczym zasadniczej zmianie wobec przewidzenia w budżecie odpowiedniej liczby etatów w dziale budowlanym Wydziału Technicznego.

Roboty budowlane

W dziale budowli miejskich prowadzone były w roku sprawozdawczym przez Magistrat następujące budowy: budowa Kolonji Miejskiej, budowa baraków mieszkalnych, wykończenie szkoły powszechnej na pl. Staszica. Pozatem Zarząd Miasta poczynił wstępne przygotowania do budowy szkoły powszechnej przy ul. Żytniej i budowy szkoły na Zazamczu. Powyższe prace wykonywane były sposobem gospodarczym pod nadzorem architekta miejskiego. Poza niemi i poza szeregiem drobnych spraw budowlanych (remonty lokali, budowli etc.) Sekcja Architektoniczna nadzorowała również budowę Elektrowni Okręgowej (głównie gmachu), wykonywanej przez kilka przedsiębiorstw prywatnych, którym powierzył ją Komitet Budowy Elektrowni Okręgowej. Współudział w pracach przy budowie Elektrowni mocno absorbował architekta i technika budowlanego.

Kolonja Miejska

Odnośnie budowy Kolonji Miejskiej należy zaznaczyć, iż w okresie sprawozdawczym ukończono budowę II bloku mieszkaniowego, a mianowicie wykonano: tynki wewnętrzne, klatki schodowe, ścianki drewniane w mieszkaniach na poddaszu, podsiębitki, podłogi, piece, okna, drzwi, roboty szklarskie i malarskie oraz instalację światła elektrycznego o krytych przewodach.

Wykończony blok składa się z 20 mieszkań, a mianowicie:
4-ch mieszkań po 3 pokoje z kuchnią i wygodami (bez wodociąg. i kan.)
„ „ „ 2 „ „ „
„ „ „ 1 pokoju „ „
8-miu „ jednoizbowych (w poddaszu).

Oprócz wymienionych robót przeprowadzono dalsze prace przy plantowaniu terenu przy obu blokach II-ej Kolonji Mieszkaniowej Miejskiej oraz ułożono chodniki z płyt betonowych i zabrukowano wjazdy w podwórzach.

Przy drugim bloku wybudowano (w stanie surowym) budynek gospodarczy, mieszczący ustępy ogólne i pralnię.

Ogólny koszt wykonania opisanych robót wraz z materjałami wyniósł zł. 99.348.01. Preliminowano na ten cel złotych 120.000 (Dz. N. II. § 55 poz. a).

Budowa baraków mieszkalnych

Katastrofalny brak mieszkań i konieczność ulokowania pod dachem kilkunastu rodzin robotniczych, których mieszkania groziły zawaleniem lub którym groziła eksmisja, zmusił Magistrat do doraźnego zaradzenia temu, przynajmniej w pewnym stopniu. Wybudowano zatem na przedmieściu Grzywnie — i oddano do użytku 2 baraki mieszkalne drewniane o 13-tu izbach mieszkalnych każdy.

Przy powyższych barakach wybudowano dwa budyneczki gospodarcze, zawierające po 14 komórek każdy i ustęp ogólny na 8 sedesów na murowanym dole wraz ze zlewem, oraz drewniane śmietniki.

Ogólny koszt wykonania opisanych robót wraz z materjałami, oprócz kosztu materjałów drzewnych, poprzednio zakupionych, wyniósł zł. 51.117.21. Preliminowano na ten cel zł. 40.000 (Dz. N. II. § 55 poz. c.).

Pozatem wykończono II-gi Barak Robotniczy, wzniesiony w poprzednim roku budżetowym przy ul. Południowej, kosztem zł. 1.052.07.

Szkoła na Placu Staszica

Przy wykończaniu Szkoły na pl. Staszica wykonano następujące roboty: przeprowadzono dalszą budowę wodociągów, ułożono częściowo podłogi w podziemiach II-go bloku, wykonano poręcze w klatkach schodowych, wymurowano portale oraz urządzono szatnię w I-ym bloku.

Ogólny koszt wykonania opisanych robót wyniósł wraz z materjałami i urządzeniami zł. 33.357,41. Trzeba nadmienić, iż całkowicie szkoły tej nie wykończono. Wykończenie szkoły projektowane jest w r. 1928/29. W roku 1927/28 preliminowano na ten cel wydatek w sumie zł. 60.000 (Dz. N. VI. § 64).

Co się tyczy zapoczątkowania budowy szkół powszechnych przy ul. Żytniej i na przedmieściu Zazamczu, wykonano jedynie prace przygotowawcze, mianowicie: wykonano projekt szkicowy budowy 7-mio oddziałowej szkoły przy ul. Żytniej i próbne wiercenia gruntu kosztem 3250 zł., oraz kupiono plac pod budowę szkoły na przedm. Zazamczu i zakupiono cegłę do budowy szkoły. Na ten cel wydano zł. 59.169.92 (Dz. N. VI. § 65).

Inspekcja budowlana

W dziale inspekcji budowlanej Sekcja Architektoniczna poza swemi normalnemi czynnościami nadzoru nad budowlami prywatnemi, głównie przeto czynnościami zatwierdzania planów nowych budowli, nadzorowania wykonania ich zgodnie z planem— przystąpiła w roku sprawozdawczym do wypełniania nowych zadań, zasadniczo nieznanych w poprzednich latach. Zadaniami temi były: akcja, mająca na celu doprowadzenie miasta do estetycznego wyglądu i akcja, zmierzająca do zabezpieczenia mieszkań od ruiny.

Chcąc doprowadzić miasto do schludnego wyglądu, Magistrat, opierając się na punkcie 16 Przepisów Ogólnych Policji Budowniczej dla miast w Królestwie Polskiem (Wydz. S. Wewn. i Duch. Cz. I. Gospodar. Miejsk. T. II. 1866 r. i lit. e art. 4 Ustawy z dnia 29.IV.1925 r. o rozbudowie miast (Dz. Ust. Nr. 51 poz. 346), wezwał właścicieli nieruchomości za pośrednictwem urzędowych obwieszczeń w prasie miejscowej do doprowadzenia domów mieszkalnych do należytego stanu przez:

a) odremontowanie tynków zewnętrznych, odpadających lub uszkodzonych,
b) odświeżenie domów przez nowe pomalowanie,
c) otynkowanie domów nietynkowanych,
d) odremontowanie balkonów o zniszczonych balustradach lub podłogach, zagrażających bezpieczeństwu publicznemu,
e) odremontowanie ogrodzeń, powyłamywanych lub odbiegających od linji prostej — w myśl przepisów ogólnych o policji budowniczej z dnia 26.IX.1920 r.

Remontowanie domów w mieście

Następnym etapem akcji Magistratu w tym kierunku było wysyłanie imiennych wezwań do właścicieli najbardziej zaniedbanych nieruchomości o ich odremontowanie. Wymienioną działalność Zarządu Miasta ilustruje poniższa tablica.

Liczba porz.	Treść	Ogółem	RODZAJ WYKONANEGO REMONTU: Nowe tynki elewacyj domów		Remont elew. domów			Ogrodzenie		Bramy wjazd.		Szopy i budki drewniane	
			piętrowych	parter.	piętrowych	parter.	drewnianych	nowe	remont	nowe	remont	nowe	remont
1	Remont dobrowolny nieruch. (na podst. ogłoszeń w prasie)	80	3	—	32	13	7	8	5	7	5	—	—
2	Wysłano nakazów remontowania.	286	33	—	88	17	19	65	19	27	10	4	4
3	Wykonano remontów nakazanych	96	1	—	23	11	14	19	11	4	12	1	—
4	Wykonano przymus. na r-k właśc.*).	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Udzielono odroczeń. . . .	72	—	—	34	13	8	1	9	—	6	1	—

*) Koszt remontu domu przy ul. Gdańskiej Nr. 12 wyniósł zł. 1860.

W związku z powyższemi danemi statystycznemi należy zauważyć, iż Magistrat dopiero pod koniec sezonu budowlanego przystąpił do akcji, zmierzającej do doprowadzenia miasta do estetycznego wyglądu. Z tego też powodu udzielono znacznej liczbie właścicieli domów odroczeń oraz nie egzekwowano nakazów remontowych. Nabyte doświadczenie wykazało, iż w następnym okresie gospodarczym egzekucja ta musi odbywać się z całą stanowczością, gdyż tylko w ten sposób będzie można przełamać bierność wielu posiadaczy nieruchomości.

Z opisaną powyżej akcją Miasta ściśle wiązała się akcja zabezpieczenia mieszkań od ruiny.

Spowodowana ona została groźnym stanem szeregu domów w mieście, przez których ruinę zmniejszyłaby się ilość mieszkań. Ażeby temu zapobiec, w wypadkach, gdy Komisja Sanitarno-Techniczna stwierdzała możność przeprowadzenia remontu, Magistrat na podstawie p. 6 art. 4 Rozporz. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.IV. 1927 roku o rozbudowie miast (Dz. U. R. P. Nr. 42 poz. 372) wzywał niezwłocznie właściciela nieruchomości do przeprowadzenia remontu domu.

Remont przymusowy

W razie niestosowania się do wezwań Magistratu przeprowadzano przymusowy remont na koszt właściciela.

Przebieg tej akcji ilustruje poniższa tablica.

PRZYMUSOWY REMONT DOMÓW.

Imię i nazwisko właściciela	Adres wyremont. nieruchomości	Rodzaj wykonanego remontu	Koszt przepr. remont.	Suma r-ku wyst właść. nieruch. przez Magistrat	Odremontowano		
			zł. i gr.	zł. i gr.	mieszkań	izb mieszkal	zam rodzin
Rudolf Lange	ul. Stodólna 36	Zmiana stropu i podłogi w sieni (reper.)	313.68	356.23	1	1	2
Łukasz Wojdyłło	„ Biskupia 15	Nowy dach. grunt. remont. stropów i przemurowanie sklepień nad oknami.	865.97	995.87	2	2	3
Alfons Dyzner	„ Starodębska 3	Wykonanie sklepienia nad bramą na belkach żelaznych.	730.—	835.50	—	—	—
Eljasz Lipszyc	„ Kościuszki 11	Remont klatki schod., stopni, balustrady, podłóg na podestach.	736.20	846.63	—	—	—
Marcin Zakrzewski	„ Wronia 18	Założenie podciągów i słupów.	68.12	78.34	2	2	2
Józef Chrzanowski	„ Polna 73	Wyreper. stropu i dach nad izbą.	215.07	247.33	1	1	3
Fran. Bojanczyk	„ Brzeska 10	Przełożenie dachu z gruntowną naprawą wiązań i stropów.	1,106.90	1,162.25	5	5	5
Małgorz. Gemeinert	„ Ceglana 8	Reper. dachów nad 4-ma izb. mieszk. Gruntow. remont. dachu nad 1 mieszk. z nowemi drzwiami i reperacja kominów.	257.83	270.72	5	5	5
			4,293.77	4,792.87	16	16	20

Prywatny ruch budowlany

Prywatny ruch budowlany w m. Włocławku w r. 1927, głównie dzięki kredytom z Banku Gospodarstwa Krajowego, był dość ożywiony. Inspekcja prywatnych robót budowlanych poważnie absorbowała architekta miejskiego i jego pomocnika, technika budowlanego.

Prywatny ruch budowlany ilustruje tablica niżej zamieszczona:

PRYWATNY RUCH BUDOWLANY (1.IV.27 — 31.III.28).

NOWE BUDOWLE					PRZEBUDOWY					NADBUDOWY				
mieszkaniowe	przem. handlowe	użyt. publ.	inne	razem	mieszkaniowe	przem. handlowe	użyt. publ.	inne	razem	mieszkaniowe	przem. handlowe	użyt. publ.	inne	razem
Zatwierdzono projektów														
156	15	1	24	196	12	5	—	2	19	2	—	—	—	2
Rozpoczęto budować														
118	14	1	21	154	8	5	—	2	15	2	—	—	—	2
Znajdowało się w budowie														
144	16	1	21	182	8	5	—	2	15	5	—	—	—	5
Zakończono budować														
88	13	—	18	119	8	5	—	2	15	4	—	—	—	4

Sekcja Architektoniczna Wydziału Technicznego pozostaje w stałym kontakcie z radziecką Komisją Sanitarno-Budowlaną, Komitetem Rozbudowy m. Włocławka oraz z Komisją Sanitarno-Techniczną.

Komisja Sanitarno-Budowlana

W skład Komisji Sanitarno - Budowlanej wchodzili z Rady Miejskiej radni: R. Goździewicz jako przewodniczący, Chybalski, Jabłoński, Zausznica, z Magistratu: ławnik Przybyłowski, z urzędników miejskich: architekt Narębski, po ustąpieniu zaś tegoż technik Woźnicki oraz lekarz miejski dr. E. Berg; z obywateli miejskich (z ramienia Stow. Techników): Karol Xiężopolski i inż. Fürstenwald. Komisja Sanitarno-Budowlana w czasie od 12.XII. 1927 r. do 31 marca 1928 r. odbyła 8 posiedzeń, na których rozpatrzono regulamin Komisji, zaopinjowano lub zatwierdzono, kiedy architekta miejskiego nie było, szereg projektów budowy domów, rozpatrzono sprawy: niskiego wymiaru kar za przekroczenia przepisów sanitarno-budowlanych, oświetlenia klatek schodowych, posypywania piaskiem chodników podczas ślizgawicy, oświetlenia domów latarniami, budowy mieszkań dla dozorców domowych. Komisja pracowała bardzo sprężyście i wydajnie.

Komisja Sanitarno-Techniczna

Komisja Sanitarno-Techniczna jest Komisją wyłącznie magistracką. W skład jej wchodzą: architekt, lekarz miejski, ławnik-decernent Wydziału Technicznego i przedstawiciel Komisarjatu Policji. Kompetencje jej pokrywają się w części z uprawnieniami radzieckiej Komisji Sanitarno-Budowlanej. Komisja ta dokonywała przeważnie oględzin zagrożonych mieszkań i domów, oględzin lokali użyteczności publicznej i lokali fabrycznych, ostatnich wespół z Przedstawicielami Starostwa i Inspektorem Pracy.

Komitet Rozbudowy

Samodzielnym urzędem miejskim, niezawisłym od Rady Miejskiej i Magistratu, jest Komitet Rozbudowy m. Włocławka, na którego czele z urzędu stoi Prezydent Miasta.

W okresie sprawozdawczym, istniejący poprzednio na podstawie Ustawy z dnia 29.IV.1928 r. o Robudowie Miast Komitet Rozbudowy został uchwałą Rady Miejskiej z dnia 15 grudnia 1927 r. przekształcony stosownie do wymagań, zawartych w nowem Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 r. o rozbudowie miast (Dz. U. R. P. Nr. 42 poz. 372) i w Rozporządzeniu wykonawczem z dnia 3 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 106 poz. 913).

W skład poprzedniego Komitetu Rozbudowy wchodzili: 1) prezydent miasta Stefan Pachnowski — przewodniczący, 2) ławnik Gaworski Edward, 3) ławnik Gutowski Tadeusz, 4) ławnik Kossobudzki Czesław, 5) radny Sztolcman Alfred, 6) radny Bojanczyk Jerzy, 7) radny Chajmowicz Ignacy, 8) radny Gąszczyński Wacław, 9) radny Kochanowicz Józef, 10) z obywateli miasta: Bojanczyk Michał, 11) Krzemiński Franciszek, 12) Złotogórski Herman, 13) delegat Wojewody architekt powiatowy Osterloff Karol, 13) referent architekt miejski — Narębski Stefan.

Komitet Rozbudowy w składzie powyższym, w czasie od 1.IV. 1927 roku do 15.XII.1927 r.: 1) odbył posiedzeń 7, 2) rozpatrzył podania 10 petentów o udzielenie pożyczek na budowę domów i zakwalifikował pożyczki 10-ciu petentom na łączną sumę

zł. 262.400.—, 3) rozpatrzył 30 spraw, dotyczących regulacji miasta, 4) rozpatrzył 2 sprawy, tyczące się parcelacji gruntów prywatnych, 5) powziął szereg uchwał natury ogólnej.

Nowy skład Komitetu Rozbudowy stanowią: 1) prezydent Pachnowski Stefan— przewodniczący, 2) ławnik Kossobudzki Czesław, 3) ławnik Sztolcman Alfred, 4) radny Goździewicz Roman, 5) radny Olszewski Józef, 6) z obywateli: Gąszczyński Wacław, 7) Gutowski Tadeusz, 8) Xiężopolski Karol, 9) Silber Bernard.

Komitet w powyższym składzie ukonstytuował się na posiedzeniu swem w dniu 23.XII. 1927 r.

W okresie od 15.XII.27 r. do 31.III. 1928 r. Komitet: 1) odbył posiedzeń 4, 2) rozpatrzył podania 11-tu petentów o udzielenie pożyczek na budowę domów w łącznej wysokości zł. 699.908 i zakwalifikował pożyczki 10-ciu petentom na ogólną sumę zł. 535.000.—, 3) rozpatrzył cztery sprawy, dotyczące regulacji miasta, 4) rozpatrzył jedną sprawę, dotyczącą parcelacji gruntów prywatnych, 5) powziął szereg uchwał natury ogólnej.

SEKCJA KOMUNIKACYJNA.

Zakres czynności

Do sekcji komunikacyjnej Wydziału Technicznego należą:

a) sprawy budowy dróg, placów i mostów (konserwacja i remont);
b) sprawy regulacji pobrzeża Wisły i Zgłowiączki;
c) sprawy budowy kanalizacji i studzien artezyjskich, konserwacji i remontu istniejących sieci kanalizacyjnych i rowów odwadniających.

Personel

Sprawy Sekcji Komunikacyjnej załatwiał w okresie sprawozdawczym technik Ryszard Brede przy pomocy 3-ch dozorców robót, którzy również, w razie zachodzącej potrzeby, pilnowali robót budowlanych.

Wydatki na drogi

Działalność Magistratu w dziedzinie dróg i placów publicznych (Dział V Budżetu) była w okresie sprawozdawczym bardzo poważna. Wydatki zwyczajne na ten cel wyniosły zł. 314,087.23 t. j. 14,4% budżetu zwyczajnego, wydatki zaś nadzwyczajne zł. 311.400,62 t. j. 16% budżetu nadzwycz. Ogółem wydatki zwyczajne i nadzwyczajne na drogi i place publiczne wyniosły zł. 625.487,85.

Szosy

W dziale robót, objętych budżetem zwyczajnym, Magistrat wydatkował na utrzymanie dróg państwowych w obrębie miasta zł. 4.869,26, z czego w formie udziału w kosztach utrzymania szos państwowych zł. 2.944 i w postaci wydatku na oczyszczenie szos zł. 1.925,26. Na zadrzewienie szos w okresie sprawozdawczym wydatków nie było.

Konserwacja ulic brukowanych

Konserwacja dróg brukowanych obejmowała przebrukowanie i częściową naprawę ulic.

Co się tyczy przebrukowania (kapitalnego remontu), roboty były wykonywane częściowo przez przedsiębiorstwa, częściowo zaś sposobem gospodarczym. Polegały one na zrywaniu bruku, przesortowaniu kamieni, wyrównaniu podłoża, dowiezieniu potrzebnego kamienia i ponownem zabrukowaniu. Kamień był zakupowany u przedsiębiorców w stanie surowym i właściwie obrabiany sposobem gospodarczym. Ogółem przebrukowano 18.647,33 m. kw. bruku na ulicach: Cygance, Warszawskiej, Zduńskiej i Gdańskiej kosztem 52.212,52 zł. Średni koszt przebrukowania 1 metra kradratowego wyniósł zł. 2.80, z których 65% przypadało na robociznę, 35% zaś na materjały.

Częściowa naprawa ulic obejmowała te ulice w mieście, które jej wymagały. Wykonywana była wyłącznie sposobem gospodarczym. Ogółem zreperowano bruku o powierzchni 11.045,14 m. kw. kosztem 25.310,33 zł., przeciętny zatem koszt naprawy 1 metra kwadratowego bruku z kamienia polnego wyniósł zł. 2,30.

Konserwacja dróg brukowanych kamieniem polnym (tylko takie bruki są w mieście) kosztował Zarząd Miasta w okresie sprawozdawczym zł. 76.522,85, ponieważ zaś miasto posiada 205.647.70 m. kw. brukowanych ulic, przeto koszt utrzymania 1 m. kw. bruku wyniósł zł. 0,38.

Konserwacja dróg gruntowych

Z konserwowanych dróg gruntowych należy wymienić ulicę Leśną, znajdującą się na przedmieściu. Ulicę tę doprowadzono częściowo do porządku przez zniwelowanie jej, nawiezienie gliny, skorup i szlaki. Roboty wykonano na powierzchni 2.823,17 m. kw. kosztem 5.646,54 zł., co wyniosło na 1 m. kw. zł. 2.—. W sumie tej mieści się tylko robocizna, gdyż materjał otrzymano z miejscowych fabryk oraz z terenów miejskich (glinę).

Należy zaznaczyć, iż konserwacja dróg gruntowych wymienionym sposobem, częściowo przy pomocy zainteresowanych obywateli, była inowacją, zastosowaną po raz pierwszy w roku 1927 i okazała się rzeczą bardzo praktyczną i celową dla mniej zabudowanych przedmieść.

Budowa chodników

W okresie sprawozdawczym przystąpiono również po raz pierwszy do konserwacji i budowy chodników i wjazdów. Akcja Magistratu w tym kierunku opierała się na statucie o dopłatach specjalnych na utrzymanie dróg publicznych, który do drogi publicznej zaliczył również i chodniki, jako znajdujące się w obrębie regulacyjnym ulicy. Statut specjalnych dopłat drogowych ma podstawę prawną w art. 23 ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (D. U. Nr. 6. poz. 32 r. 1921) i w art. 31 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych. Do opłat drogowych obowiązani byli w pewnej kwocie (zł. 6.600) nadmiernie zużywający drogi (przedsiębiorstwa przemysłowe od I do V kategorji) oraz właściciele nieruchomości, przy których posesjach przebudowane lub ułożone były chodniki. Dopłata na przebudowę i ułożenie chodników wynosiła dla właściciela przy szerokości chodnika do 2,65 m. — 75% kosztu, od 3 — 3,50 m. — 70%, od 3,75 — 4,75 — 66% od 5 m. wzwyż — 63% kosztu. Stosownie do statutu płatnikowi dopłaty drogowej w ciągu miesiąca od dnia otrzymania zawiadomienia o dopłacie przysługiwało prawo przejrzenia projektu, kosztorysu i rachunku wydatków na budowę chodników oraz prawo wniesienia w tym czasie odwołania do Wojewody. Wniesienie odwołania powodowało wstrzymanie środków egzekucyjnych do chwili rozstrzygnięcia tegoż.

Przebudowa i ułożenie chodników dokonane zostało w śródmieściu na ulicach: Gdańskiej, Tumskiej, Zduńskiej, Królewieckiej, Warszawskiej, Brzeskiej, Bulwarowej, Bechiego, Litewskiej i na Placu Dąbrowskiego.

Wyjęto zniszczone płyty betonowe, wyrównano podłoże, ułożono nowe płyty, zalano szpary zaprawą cementową i ustawiono nowe krawężniki. Roboty te wykonano wyłącznie sposobem gospodarczym. Ogółem zmieniono płyty na powierzchni 13.079,48 m. kw. kosztem 164.561,35 zł., czyli średnio 1 m. kw. kosztował 12,58 zł., z czego robocizna stanowiła 38%, materjały zaś 62%.

Poza nowemi chodnikami naprawiono też miejscami stare chodniki, zamieniając uszkodzone płyty częściowo nowemi, częściowo staremi, lecz jeszcze zdatnemi do użytku. W wielu miejscach ustawiono nowe krawężniki. W ten sposób naprawiono 2.470,25 m. kw. chodników kosztem zł. 25,566.09, co wyniosło zł. 10,50 za 1 m. kw. Roboty te wykonane były również sposobem gospodarczym.

Koszty budowy chodników

Ogólny koszt naprawy chodników wyniósł zł. 190.127,44, a ponieważ miasto posiadało ich w r. 1927 ogółem 60.944,98 m. kw., przeto koszt utrzymania 1 m. kw. wyniósł około 32 groszy.

Drobne roboty konserwacyjne

Inne drobne roboty konserwacyjne, zaliczone w budżecie do zwyczajnych, polegały na utrzymaniu i naprawie barjer, schodów na skarpie nad Wisłą i t. p. Koszt konserwacji skarpy nad Wisłą wyniósł zł. 1092.85.

Nowe bruki

W dziedzinie nowych inwestycyj drogowych poza budową chodników, która po części ma charakter robót nadzwyczajnych, Magistrat położył w roku sprawozdawczym nowe bruki z kamienia polnego na ulicach: Płockiej, Chłodnej, Wiejskiej, Młynarskiej i Brzeskiej na powierzchni, obejmującej 12.267,23 m. kw.. Koszt tych robót wyniósł zł. 112.865,40, t. j. zł. 9,20 na 1 m. kw., z czego na robociznę poszło 39 , a 61% na materjały.

Przebudowa ulic

Z ulic gruntownie przebudowanych w r. 1927 należy wymienić: Łęgską, Tumską Zduńską, Królewiecką, Warszawską i Gdańską. Przebudowa ulic wiązała się w znacznej mierze z przebudową i układaniem nowych chodników, które wymagały dostosowania powierzchni drogi do właściwego poziomu regulacyjnego. Powierzchnia przebudowanych ulic wynosi łącznie 7011,13 m. kw., koszt zaś 41.369,20 zł., co czyni przeciętnie zł. 5,90 na 1 m. kw. W sumie tej robocizna stanowi 32%, materjały zaś 68%.

W wydatkach na nowe drogi mieści się też wydatek na materjały do nowych bruków w kwocie zł. 42,190.—.

Ulica do Warsztatów Miejskich

W roku sprawozdawczym Miasto wykonało także nową drogę na Al. Szopena do Warsztatów Miejskich. Przeprowadzono niwelację terenu pod jezdnię. Koszt niwelacji wyniósł zł. 8.699,62, co stanowi średnio 2 zł. na 1 m. kw.

W dziedzinie budowy mostów i pobrzeża Wisły należy wskazać roboty przy wykańczaniu mostu przez Zgłowiączkę na ul. Kilińskiego, budowę mostu na Rudzie i regulację pobrzeża Wisły.

Nowy most na Zgłowiączce

W roku sprawozdawczym przyjęto roboty przy wykończeniu mostu żelazobetonowego na Zgłowiączce, łączącego śródmieście z przedmieściem Zazamcze, a wykonanego przez firmę „Paszkowski i Próchnicki". W tym celu wykonano nasyp od strony śródmieścia i uregulowano Zgłowiączkę. Koszt tych robót wyniósł zł. 78.251.53. Niestety, ostateczne roboty musiały być wstrzymane, gdyż most, zapewne wskutek słabych fundamentów i osuwiska, załamał się, w związku z czem należało usunąć nasyp od strony Zazamcza oraz badać przez szereg miesięcy przyczyny katastrofy. Zadanie to powie-

rzone zostało specjalnej Komisji, w której skład wchodzili: prof. Pszenicki, prof. Bryla i inż. Hubel. W wyniku ekspertyzy zalecano naprawę mostu drogą wzmocnienia przyczółków przy pomocy pali betonowych oraz zastąpienia nasypu od strony Zazamcza przez zjazd na ul. Szpitalną w formie estakady. Sprawa naprawy mostu pozostaje w zatwierdzeniu Władz Nadzorczych. Sama naprawa może być wykonana już w następnym roku 1928 29, o ile miasto uzyska na ten cel potrzebne kredyty.

Regulacja pobrzeża Wisły

Zarząd Miasta, stale troszcząc się o regulację pobrzeża Wisły celem stworzenia odpowiadającego Włocławkowi bulwaru, w roku sprawozdawczym nie mógł przedsięwziąć większych prac w tym kierunku ze względu na szereg innych poważnych inwestycyj, jak np. budowa Elektrowni Okręgowej. Mimo to uregulowano w dalszym ciągu 2.631,95 m. kw. brzegów Wisły. Roboty regulacyjne były wykonywane częściowo przez przedsiębiorców, częściowo zaś sposobem gospodarczym i polegały na dowiezieniu ziemi i zabrukowaniu brzegu rzeki. Koszt robót wyniósł zł. 25.711,66, czyli średnio niecałe zł. 9,76 za 1 m. kw., z czego na materjał przypadło 70%, na robociznę 30%.

Most na Rudzie

Kończąc przegląd miejskich robót drogowych w okresie sprawozdawczym, należy także nadmienić, iż dano przyłączonemu w r. 1927 przedmieściu Rudzie drobną, ale ważną dlań inwestycję, mianowicie zmieniono znajdujący się tam całkowicie zniszczony mostek drewniany kosztem zł. 1,512.99.

Budowa boiska sportowego

Do inwestycyj z zakresu zdrowia publicznego, a wykonywanych przez Sekcję Komunikacyjną, jako zajmującą się robotami ziemnemi, należała budowa boiska sportowego przy Al. Szopena. Koszty plantowania boiska i wydatki na ogrodzenie wyniosły zł. 6.971,85.

Jak zaznaczono na wstępie Sekcja Komunikacyjna Wydziału Technicznego załatwiała również sprawy budowy kanalizacji i studzien artezyjskich, konserwacji i remontu istniejącej sieci kanalizacyjnej i rowów odwadniających. Sprawy te z charakteru swego należą do działu zdrowotności publicznej, w związku z czem wydatki na kanalizację i studnie zemieszczone są w tym dziale budżetu. Organizacyjnie sprawy kanalizacji i studzien, prymitywu wodociągów należą do Wydziału Technicznego, co jednak ulegnie zasadniczej zmianie z chwilą rozbudowy kanalizacji i budowy wodociągów. Inwestycje te projektowane są, jak nadmieniono o tem w dziale Zdrowia Publicznego, już nawet w roku następnym.

Konserwacja kanalizacji i studzien

Utrzymywanie kanalizacji miejskiej, która składała się na początku okresu sprawozdawczego z prawidłowej linji kanalizacyjnej według projektu inż. Lindley'a o długości 5.348 m. i z sieci prowizorycznej o długości 3.735 m. kosztowało Miasto w r. 1927/28, wliczając w to również wydatek na czyszczenie rowów miejskich, zł. 18.545,80.

Utrzymywanie studni publicznych, których jest 12 (liczba stanowczo za mała jak na potrzeby miasta), wyniosło w roku sprawozdawczym zł. 1.880,83. Konserwacja studzien powierzona była przedsiębiorcy Sypniewskiemu w drodze umowy.

Nowe kanały

W dziedzinie inwestycyj kanalizacyjnych Magistrat dokonał w roku sprawozdawczym ważnych posunięć, rozszerzając sieć kanalizacyjną w śródmieściu i łącząc z nią domy prywatne. Przyczyni się to do podniesienia zdrowotności w śródmieściu, które przy okazji przeprowadzenia kanałów pozbyło się również głębokich rowów ściekowych na ulicach: Warszawskiej i Starodębskiej, grożących przechodniom i ruchowi kołowemu poważnem niebezpieczeństwem.

Prawidłową linję kanalizacyjną ułożono na ulicy Brzeskiej o długości 832 m. Koszt jej wyniósł zł. 58.424,38. Prowizoryczne kanały ułożone zostały na ulicach: Starodębskiej, Królewieckiej, Zduńskiej, Warszawskiej, Pl. Wolności, Kowalskiej i części Cyganki. Długość ich wyniosła 1.785 m., koszt zaś zł. 34.950.

Z nowemi kanałami, jak również ze staremi, połączono w okresie sprawozdawczym 54 domy kosztem 40.419 zł. Tak stosunkowo znaczną liczbę połączeń prywatnych można zawdzięczać pośrednio naciskowi Komisji Sanitarnej, odbywającej w roku sprawozdawczym częste inspekcje, w których rezultacie zwracano uwagę wielu właścicielom domów na nieporządki sanitarne i zalecano połączenie się z siecią kanalizacyjną.

Odwodnienie przedmieść

Do robót, mających charakter kanalizacyjny, należało odwodnienie przedmieść w obrębie Al. Szopena po lasy miejskie do Wisły na przestrzeni blisko 3 kilometrów. Ma to ważne znaczenie zdrowotne, ważne jest dla rolnictwa, a również i dla polityki gruntowej, gdyż udostępnia place pod budowę, poprzednio niezdatne do budowy, jako zbyt podmokłe. Rowów tych oczyszczono i wykonano 2.871 m. kosztem 24.319,50 zł.

Kończąc opis techniczno-budowlanej działalności Magistratu m. Włocławka, trzeba nadmienić, iż organ tej działalności, Wydział Techniczny, jest nadal w stadjum reorganizacji, jak również obmyśliwane są metody pracy, najwłaściwsze dla tego działu gospodarki miejskiej.

BUDOWA ELEKTROWNI OKRĘGOWEJ.

Rozwój myśli budowy nowej elektrowni

Budowa nowej elektrowni oddawna leżała w zamierzeniach polityki gospodarczej samorządu m. Włocławka. Już w lipcu i sierpniu 1925 r. Magistrat postanowił przystąpić do budowy nowej elektrowni. Zaprojektowanie wstępnego planu i kosztorysu oraz przybliżonego obliczenia rentowności nowej elektrowni powierzono inż. Starzyńskiemu, opracowanie zaś projektu sfinansowania przedsięwzięcia Wydziałowi Finansowemu. Ponadto uchwałą z dnia 30 listopada 1925 r. Magistrat upoważnił Zarząd elektrowni do wyszukania odpowiedniego placu pod budowę nowej elektrowni.

Jednak sprawa budowy elektrowni weszła dopiero na realne tory pod koniec r. 1926 z chwilą obsadzenia opróżnionego przez kilka miesięcy stanowiska prezydenta. Na stanowisko to powołany został przez Radę Miejską w dniu 5 października 1926 roku Stefan Pachnowski.

Komitet Budowy

Nowy Prezydent już w dniu 15 października tegoż roku powołuje do spraw związanych z realizacją budowy elektrowni Komitet Budowy, jako organ opinjodawczy, w następującym składzie: przewodniczący Prezydent Miasta Stefan Pachnowski, członkowie: ławnik-decernent elektrowni W. Maszewski, kierownik elektrowni inż. Ign. Starzyński, architekt miejski Wl. Kwapiszewski, radny Jerzy Bojanczyk, radny Józef Kochanowicz, radny inż. Zygmunt Ślósarski i inż. H. Sendek. Ponadto na posiedzenie Komitetu postanowiono zapraszać prezesa Rady Miejskiej i pozostałych ławników Magistratu.

W wymienionym składzie Komitetu zaszły następnie — w związku z wyborami do władz miejskich w październiku 1927 roku oraz ustąpieniem ze stanowisk: inż. Starzyńskiego i arch. Kwapiszewskiego — pewne zmiany, tak, że do Komitetu weszli: ławnik St. Markowski, decernent elektrowni, inż. Z. Kozanecki — kierownik budowy elektrowni, a obecnie dyrektor techniczny Elektrowni Okręgowej, inż T. Hajdo — sekretarz Wydziału Technicznego, obecnie zaś dyrektor handlowy Elektrowni, arch. Stefan Narębski na niedługi okres czasu i od 1 marca 1928 r. inż. Edward Sobociński, nowy kierownik Wydziału Technicznego.

PRACE KOMITETU BUDOWY ELEKTROWNI.

Komitet Budowy Elektrowni, prócz funkcji opinjodawczych i występowania z inicjatywą, spełniał także rolę łącznika w stosunku do Rady Miejskiej i do społeczeństwa przez sam fakt udziału w nim radnych i fachowców z pośród społeczeństwa włocławskiego.

Konsultanci Komitetu

Celem fachowej oceny zamierzeń Komitetu Budowy Elektrowni powołano w charakterze konsultantów wybitnych znawców w tej dziedzinie profesorów Politechniki Warszawskiej: St. Wysockiego i Wacława Chrzanowskiego (główni doradcy), pozatem prof. A. Rychłowskiego i prof. K. Pomianowskiego.

Prace Komitetu Budowy Elektrowni ruszyły raźno naprzód. Leżało to w założeniach Przewodniczącego Komitetu, silnie podkreślającego konieczność szybkiego realizowania budowy ze względów natury finansowej. Chodziło o to, ażeby odsetki i raty pożyczek mogły być jaknajrychlej płacone z dochodów przedsiębiorstwa.

Zależało również na tem, aby nowobudująca się elektrownia była odrazu pomyślana i zrealizowana jako przedsiębiorstwo, dostarczające energję elektryczną nietylko dla miasta Włocławka, ale i dla okolicy: aby miast elektrowni miejskiej powstała elektrownia okręgowa, sięgająca swą siecią daleko poza granice miasta.

Za budową elektrowni okręgowej przemawiały względy gospodarcze, społeczne oraz — charakteru ogólnopaństwowego.

Zamierzenia Prezydenta, zawdzięczając wydatnej współpracy Komitetu i Magistratu oraz poparciu ze strony Rady Miejskiej, przeszły fazę urzeczywistnienia się.

Prace przygotowawcze

Okres od 22 grudnia 1926 roku do 14 kwietnia 1928 r. odznaczył się gorącą pracą przygotowawczą Komitetu, zmierzającą do realizacji budowy elektrowni w tempie jaknajszybszym.

W zakres prac Komitetu wchodziły tak zagadnienia techniczne, celowości przedsiębiorstwa, jak i strona finansowa oraz przetargi. Były to nieraz kwestje zawiłe i trudne do rozstrzygnięcia, które w poczuciu odpowiedzialności za każde posunięcie należało głęboko przemyśleć i przedyskutować, to też posiedzenia Komitetu Budowy kończyły się nierzadko nad ranem dnia następnego. Zaznaczyć tu należy, iż wszystkie zasadnicze postanowienia podejmowane były za uprzednią radą profesorów konsultantów, a niejednokrotnie przy ich osobistym współudziale.

Plac pod nową elektrownię zadecydowano nabyć tuż nad Wisłą z tej przyczyny, żeby mieć dostateczny zapas wody dla kondensacji turbozespołów oraz uniknąć budowy kosztownej chłodni i studzien do wody.

Co do rodzaju prądu, wybrano najdogodniejszy i zarazem najekonomiczniejszy prąd zmienny trójfazowy ze względu na to, że ten rodzaj prądu daje się łatwo transformować z wysokiego napięcia na względnie niskie i odwrotnie, co ma duże znaczenie dla elektrowni, obsługującej większe skupienia ludności oraz większe tereny.

Co do maszyn napędowych, zastanawiano się czy zastosować silniki spalinowe, pracujące na ropie naftowej, czy silniki parowe. Koszt budowy elektrowni o silnikach spalinowych byłby wprawdzie mniejszy, jednak znaczna różnica w koszcie opału i niepewność stałej i dostatecznej dostawy oleju gazowego przeważały na korzyść turbin parowych, jedynie możliwych dla naprawdę wielkiej elektrowni.

Zadecydowawszy o typie i rozmiarach przedsiębiorstwa, Komitet rozpisał konkurs na dostawę kotłów parowych dla turbogeneratorów i cały szereg urządzeń związanych z budową.

Dostawcy i wykonawcy budowy

Po zapoznaniu się z materjałem zebranym drogą ofert Komitet, biorąc pod uwagę zaoferowane ceny, solidność firmy oraz uwzględniając w dużej mierze krajowe pochodzenie danego wytworu, powierzył dostawy i roboty następującym firmom:

1) Budowę gmachu Centrali powierzono firmie Paszkowski i Próchnicki w Warszawie.

2) Budowę komina — firmie inż. Koehler w Mysłowicach.

3) Dostawę i montaż kotłów, urządzeń kotłowych, jak również elewatorów i bunkrów węglowych oraz konstrukcyj żelaznych dachowych, stropowych i okiennych — firmie H. Cegielski w Poznaniu.

4) Dostawę i montaż turbozespołów i rozdzielni wysokiego napięcia — firmie Stal w Finspong w Szwecji, reprezentowanej przez firmę Asea w Warszawie.

5) Dostawę kabli — Zjednoczonemu T-wu Elektrycznemu w Warszawie, Powszechnemu T-wu Elektrycznemu A. E. G. w Warszawie i Fabryce Kabli Sp. Akc. w Krakowie.

6) Dostawę transformatorów i tablic niskiego napięcia — firmie Polskie Zakłady Brown-Boveri w Żychlinie.

7) Montaż i armaturę wewnętrzną podstacyj transformatorowych — Polskiemu Towarzystwu Elektrycznemu w Warszawie.

8) Budowę pomieszczeń transformatorowych (budek) — firmie Popławski i Fürstenwald w Włocławku.

9) Dostawę miedzi — firmie W. Arensztein w Warszawie.

10) Dostawę słupów — firmie Franciszek Talke w Solcu Kujawskim.

11) Dostawę izolatorów — firmie St. Oźminkowski w Włocławku.

12) Dostawę konstrukcyj wsporczych — Kujawskiej Fabryce Maszyn Sp. Akc. w Włocławku.

13) Dostawę liczników — Powszechnemu T-wu Elektrycznemu A. E. G. w Warszawie i T-wu Kandem w Warszawie.

14) Budowę linji napowietrznej i układanie kabli — Krajowemu T-wu Elektrotechnicznemu w Warszawie.

15) Przebudowę pionów i linij dopływowych — Krajowemu T-wu Elektrotechnicznemu w Warszawie.

16) Dostawę silników — firmie Brown-Boveri, Pol. T-wu Elektrycznemu i firmie Elektrobudowa w Warszawie.

17) Budowę kanału wodnego — firmie Fr. Konwicki w Włocławku.

18) Umocnienie brzegu Wisły — firmie Wiktor Małkowski w Płocku.

19) Budowę rurociągu — firmie Compensator w Warszawie.

Pozatem cały szereg drobniejszych dostaw powierzono zarówno firmom włocławskim, jak i zamiejscowym.

Po zakończeniu prac przygotowawczych Komitetu przystąpiono do faktycznego ich wykonania.

Poświęcenie kamienia węgielnego elektrowni odbyło się w dniu 20 maja 1927 roku. Dokonał go Ks. Biskup Sufragan Wojciech Owczarek. Podpisano wówczas i wmurowano w fundamenty gmachu Okręgowej Elektrowni Miejskiej akt erekcyjny treści następującej:

Akt erekcyjny

„W dniu 20 maja roku Pańskiego 1927 za urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego, Marszałka Sejmu Macieja Rataja, Prezesa Rady Ministrów Józefa Piłsudskiego i Ministra Spraw Wewnętrznych Sławoja Składkowskiego, a gdy zmarłego Pasterza Djecezji Kujawsko-Kaliskiej ks. Biskupa Stanisława Zdzitowieckiego zastępował w Włocławskiej Stolicy Biskupiej sufragan Władysław Krynicki, gdy Wojewodą Warszawskim był Stanisław Sołtan, Starostą Włocławskim Adam Olszewski, Prezesem Rady Miejskiej w Włocławku Dr. Witold Piasecki, Prezydentem miasta Stefan Pachnowski, a ławnikami Magistratu Edward Gaworski, Tadeusz Gutowski, Czesław Kossobudzki i Wincenty Maszewski, założony i poświęcony został kamień węgielny pod budowę gmachu Okręgowej Elektrowni Miejskiej w Włocławku przy ulicy Płockiej, która dostarczać ma prądu elektrycznego na światło i siłę napędową dla miasta Włocławka i okolicznych powiatów: Włocławskiego, Lipnowskiego, Nieszawskiego i Kolskiego. Gmach Elektrowni Miejskiej pobudowany zostanie przez firmę budowlaną W. Paszkowski, F. Próchnicki i Spółka w Warszawie pod naczelnem kierownictwem inżyniera Olgierda Rudnickiego według planu sporządzonego przez inż. Ignacego Starzyńskiego, Architekta Miejskiego Władysława Kwapiszewskiego. Kotły do Elektrowni dostarczy firma H. Cegielski w Poznaniu, turbogeneratory i rozdzielnie: Firma Svenska Turbinsfabriks Akteiboldget Finspang Szwecja, transformatory Firma Brown-Boveri w Żychlinie a kable Zjednoczone T-wo Elektryczne w Warszawie.

Na pamiątkę chwili założenia kamienia węgielnego wyżej omówionej budowy akt niniejszy zostanie wmurowany w fundamenty przyszłej elektrowni.

Oby rozpoczęta dziś budowa Okręgowej Elektrowni Miejskiej jaknajwydatniej przyczyniła się do rozwoju polskiego przemysłu oraz dobrobytu i kultury wszystkich mieszkańców miasta i okolicznych powiatów".

PRZEBIEG I ORGANIZACJA BUDOWY.

Rozpoczęcie robót, przeszkody, tempo pracy

Datę 20 maja 1927 r. należy uważać za dzień rozpoczęcia robót chociaż faktycznie przystąpiono do forsownej pracy nieco później.

Zgodnie z zamierzeniami Komitetu prace te prowadzono w tempie nadzwyczaj szybkiem, napotkano jednak na szereg nieprzewidzianych trudności.

Przy kopaniu fundamentów pod komin i budynek natrafiono na kurzawkę, czego nie ujawniły w dostatecznej mierze wiercenia przedwstępne. Bicie pali odwlekało z jednej strony wykonanie robót na oznaczone terminy, z drugiej zaś podnosiło do pewnego stopnia koszta budowy elektrowni.

Wreszcie wybuchł strajk robotników tak, że roboty przy budowie rozpoczęły się na dobre dopiero w połowie lipca 1927 r. Zorganizowano je w ten sposób, ażeby jednocześnie mogło pracować kilkanaście firm.

Cały szereg robót, które często wykonuje się na miejscu budowy, polecono wykonywać w zakładach fabrycznych dostawców. Terminy wykonania zapewniono sobie umowami i rozłożono tak, żeby była między niemi jaknajzupełniejsza łączność i harmonja. Jako przykład można podać, że, w celu uzgodnienia terminów i uniknięcia zastojów i zamieszania, pewne drobne, a jednak niezbędne, aparaty sprowadzono pocztą lotniczą z Szwajcarji. Oczywiście wszystko to było w naszych warunkach zadaniem nie łatwem, gdyż uzależnione było od mnóstwa czynników trudnych do opanowania, lub należących do kategorji przeszkód „siły wyższej". Było to zadanie tembardziej trudne, że z powodów natury finansowej na przygotowanie dokładnych projektów nie było czasu i cały szereg planów i obliczeń trzeba było wykonywać w trakcie budowy. Na miejscu w Włocławku pracowało około 450 pracowników: inżynierów, techników, monterów i robotników. Przy budowie posiłkowano się (H. Cegielski) wieżami montażowemi, niciarką pneumatyczną, wiertarkami elektrycznemi (H. Cegielski) i t. p. narzędziami montażu nowoczesnego. Roboty były prowadzone w tak szybkiem tempie, że pod koniec roku sprawozdawczego elektrownia była już prawie na ukończeniu. Nawiasem należy dodać, iż po raz pierwszy uruchomiono ją 19 kwietnia 1928 roku, oświetlając cały szereg ulic w mieście.

KOSZTA BUDOWY ELEKTROWNI.

Zasadnicze części elektrowni

Koszt budowy Elektrowni Okręgowej w zależności od 3-ch zasadniczych jej części: centrali, sieci miejskiej i dalekonośnej przedstawia się w ogólnych liczbach zaokrąglonych, jak następuje:

CENTRALA.

Budynek centrali kompletny z konstrukcjami stropowemi, dachowemi, posadzkami, oszkleniem, malowaniem, oświetleniem elektrycznem, klozetami, łazienką i t. p. 510.000 zł.

Urządzenia centrali, kotły, maszyny, rurociągi, aparaty, kable, przewody, plac, ogrodzenie, portjernia, obwałowanie Wisły, osadniki, komin, bruki, niwelacja, wszelkie urządzenia i roboty tworzące całość centrali (bez budynku) kompletne wykończone 1.973.000 zł. Razem centrala zł. 2.483.000.

SIEĆ MIEJSKA W WŁOCŁAWKU.

Kable, przewody, słupy, izolatory, wsporniki, podstacje, transformatory, dopływy domowe, liczniki, wszystko w komplecie z montażem i robotami ziemnemi, brukarskiemi i t. p. 1.930.000 zł.

SIEĆ DALEKONOŚNA.

Miedź, słupy, izolatory, wsporniki, rozdzielnia 30,000 V w centrali, podstacje w miasteczkach (Kowal, Lubień, Lubraniec, Przedecz. Linja do Kutna nie jest tu uwzględniona, gdyż częściowo będzie wykonana na koszt Sejmiku Kutnowskiego). 1.070.000 zł. Ogółem 5.483.000 zł.

Koszta te jeszcze znacznie wzrosną ze względu na elektryfikację sąsiednich powiatów.

W roku sprawozdawczym Magistrat wydatkował na budowę elektrowni zł. 3,452,081.21. W sumie tej nie uwzględniony jest szereg bardzo poważnych rachunków dostawców, którzy dostarczali urządzenia i wykonywali różne roboty na długoterminowy kredyt wekslowy.

OPIS TECHNICZNY ELEKTROWNI.

W Elektrowni Okręgowej rozróżnia się, jak już zaznaczono, trzy zasadnicze części: centralę, sieć przewodów miejskich i sieć przewodów dalekonośnych. Podobnie też ujęty zostaje i opis techniczny.

CENTRALA ELEKTROWNI.

Moc zainstalowana.

Moc zainstalowana turbozespołów powyższych wynosi 2.800 kW., napięcie prądu trójfazowego 6.000 V.

Budynki i teren centrali.

Plac Elektrowni

Zespół budynków centrali, składający się z kotłowni, maszynowni i rozdzielni, wzniesiony został przy ul. Płockiej Nr. 132 na placu o powierzchni 15.000 m², położonym nad Wisłą, w przyszłej dzielnicy przemysłowej miasta, która będzie miała zapewnione połączenie bocznicą ze stacją kolejową.

Budynki

Budynki te zajmują 1040 m² powierzchni, wysokość zaś najwyższego punktu kotłowni układu dachów wynosi 22 m. nad terenem.

Budynek mieszczący elektrownię jest wykonany z cegły czerwonej dostarczonej przez Cegielnię miejską. Ściany zewnętrzne nie są tynkowane, a fugowane. Dzięki naturalnej barwie cegły budynek posiada bezpretensjonalny koloryt. Ściany wewnętrzne są tynkowane i pomalowane na jasny kremowy kolor.

Wobec tego, że niektóre części budynku (kanały, kosze dla podnośników węglowych i t. p.) zagłębiają się na 3 metry i więcej pod poziom terenu gdzie jest już słaby grunt, przechodzący w niższych wastwach w kurzawkę, okazało się rzeczą konieczną bić pale w niektórych miejscach fundamentów. Mury budynków zostały wyprowadzone pod dach jeszcze przed nastaniem mrozów w r. 1927.

Do maszynowni przylega klatka schodowa oraz różne ubikacje uboczne, jak kantor, magazyn, warsztat i t. p. Wanna, umywalnie, szatnia i klozety znajdują się na parterze kotłowni. Zbiornik dla wody czystej do picia i innych celów o pojemności 4.500 litrów umieszczono na wysokości III-go piętra w tej samej części budynku.

Budynek kotłowni jest takiej wielkości, że oprócz trzech kotłów już zmontowanych jest też miejsce dla kotła czwartego. W maszynowni oprócz dwuch turbin

zmontowanych obecnie jest zarezerwowane miejsce dla trzeciej turbiny o mocy około 3000 KW. Rozdzielnia także posiada wolne miejsce dla aparatów trzeciego turbogeneratora i dla dalszych kabli i urządzeń, które będą dobudowane w najbliższej przyszłości w celu zasilania miasta i okolicy.

Na terenie elektrowni znajduje się pozatem dom mieszkalny dla kierownika ruchu oraz budynek portjerni i jadalni. W najbliższej przyszłości będzie zbudowany osobny budynek dla pomieszczeń magazynów, wzorcowni (aparatura wzorcowni jest już na miejscu w elektrowni), jadalni i t. p. Cały plac jest z trzech stron otoczony parkanem murowanym. Czwarty bok placu, przylegający do terenu, na którym stanie prawdopodobnie w przyszłości gazownia, posiada płot drewniany.

Posesja Elektrowni jest duża i pozwala na bardzo znaczną rozbudowę zakładu.

Brzeg Wisły

Brzeg Wisły jest zabezpieczony wałem ochronnym, wzmocnionym opaskami i materacami z faszyny i kamienia. Poziom podłóg na parterze centrali jest na kocie 51,0 m nad poziomem morza i o 15 cm. wyżej niż katastrofalny poziom Wisły w czasie największych wylewów, jakie zaobserwowano w ciągu kilkudziesięciu lat ostatnich. W celu zabezpieczenia się przed ewentualnemi jeszcze większemi wylewami wał ochronny usypano do koty 51,7 m. nad poziomem morza.

Roboty ziemne, niwelacyjne na placе i szereg różnych robót murarskich, ciesielskich, ślusarskich, brukarskich i t. p. wykonano sposobem gospodarczym.

Urządzenia kotłowni.

Kotły

Para potrzebna do napędu turbogeneratorów wytwarzana jest w 3 kotłach systemu Babcox & Wilcox wyrobu firmy H. Cegielski Sp. Akc. Poznań. Ciśnienie robocze wynosi 22 atm., temperatura pary przegrzanej — 400^0 C, powierzchnia ogrzewalna kotłów wynosi po 208 m^2 każdy. Typ kotłów jest nowoczesny, zestroje kotłowe zawieszone są na odpowiednich konstrukcjach żelaznych w ten sposób, że wszystkie części kotła mogą się swobodnie rozszerzać i kurczyć pod wpływem zmian temperatury. Kotły zbudowane są na I-szem piętrze budynku, zatem fundamenty kotłów wraz z lejami dla popiołu i szlaki są na parterze.

Woda do zasilania kotłów otrzymywana jest w pierwszym rzędzie z kondensacji powierzchniowej turbin i z różnych garnczków kondensacyjnych w elektrowni. Woda ta zbierana jest w zbiorniku w kształcie kotła o pojemności 10 m^3, znajdującego się na I-em piętrze kotłowni. Dopełnianie nieznacznych ilości wody brakującej odbywa się przy pomocy destylatora systemu *H. Cegielski i J. Pacewicz.*

Regulacja zasilania odbywa się automatycznie przy pomocy aparatów Copesa.

Węgiel w postaci miału względnie orzecha spalany jest na rusztach ruchomych po 7.65 m powierzchni każdy. Ruszta są tak urządzone, że mogą pracować przy ciągu naturalnym, lub też z podmuchem (ciągiem sztucznym). Ciąg naturalny wytwarzany jest przez komin o wysokości 65 m. i średnicy wylotu w świetle 2.25 m. Średnica zewnętrzna komina u podstawy wynosi 7,06 m. Komin wykonano z cegły dziurawki, sprowadzonej z Grudziądza. W celu zabezpieczenia się przed ewentualnemi przyszłemi pęknięciami komina założono już obecnie szereg obręczy żelaznych, opasujących komin. Fundament komina głęboki na 4,5 m. składa się z podstawy z cegły normalnej i poduszki żelazo-betonowej w kształcie ośmiokąta o rozpiętości 12 m. i grubości 1,65 m. Poduszka żelazo-betonowa spoczywa na 129 palach sosnowych o długości około 5 m. wbitych w grunt.

Komin Elektrowni

Fundament komina dzięki palom powyższym sięga na przeszło 9 m. pod powierzchnię terenu. Budowę komina zdołano zasadniczo wykończyć przed nastaniem mrozów, poczem ustawiono wewnątrz komina kilka pieców koksowych, w których palono bez przerwy dzień i noc w ciągu dwuch miesięcy, co umożliwiło dobrze i w sposób łagodny osuszyć komin mimo długotrwałych mrozów.

Powietrze dla podmuchu tłoczą pod ruszta wentylatory, napędzane motorami elektrycznemi o mocy 6,6 K. M.

Dowóz węgla

Węgiel dowożony jest na plac węglowy w elektrowni narazie przy pomocy wozów względnie traktora, w niedalekiej przyszłości projektuje się jednak budowę bocznicy kolejowej. Z placu węglowego węgiel, przewożony wózkami na szynach, dostaje się do dwuch podnośników, z których każdy obsługuje dwa kotły (drugi podnośnik obsługuje narazie kocioł Nr. 3), potem zaś do trzech zasypów (bunkrów) o pojemności po 25 m^3. Z zasypów węgiel spada przez wagi automatyczne lejami na ruszty mechaniczne. Palenisko jest typu wysokokomorowego z amerykańskiemi sklepieniami wiszącemi, pozwalającemi na szybką zmianę zużytych cegieł.

Przedmuchiwanie popiołu między rurami kotła, przegrzewacza i podgrzewacza odbywa się przy pomocy przedmuchiwaczy *Bayera,* sprowadzonych ze Stanów Zjednoczonych A. P. Dokładność i ekonomja spalania kontrolowane są przy pomocy samopiszących aparatów systemu *Ranarex,* mierzących stale zawartość CO_2 w gazach spalinowych.

Dzięki zastosowaniu kondensacji powierzchniowej (przy turbinach), destylatorów dla wody dopełnianej, przedmuchiwaczy popiołu Bayera i szeregu innych urządzeń i aparatów, kotły będą mogły stale pracować z wysokim spółczynnikiem równości.

Urządzenie maszynowni.

Turbozespoły

W maszynowni są obecnie zmontowane dwa turbozespoły systemu Ljongström firmy ASEA (Szwecja) na 6000 V, 3000 obr./min., po 1400 kW mocy każdy, 20 atm. ciśnienia roboczego i dla 375°C pary przegrzanej.

Turbozespoły spoczywają na lekkich fundamentach żelazo-betonowych.

System czerpania wody

W maszynowni zainstalowano na stałe suwnicę o nośności 11 ton dla montażu i kontroli turbogeneratorów. Woda do chłodzenia kondensatorów w ilości po 400 m³ na godzinę jest brana z Wisły. Jest ona czerpana ze studni zbiorczej za pomocą pomp cyrkulacyjnych z motorami o mocy po 26 K.M., 380 V, umieszczonemi w kanale rurociągowym w maszynowni. Studnia zbiorcza znajduje się nazewnątrz w budynku od strony Wisły. Do studni zbiorczej, której głębokość wynosi 8 m. średnica zaś 3 m., dopływa woda własnym spadem przez dwie rury betonowe z osadnika zbudowanego na brzegu Wisły. Osadnik składa się zasadniczo z sześciu studni osadnikowych murowanych z czerwonej cegły grudziądzkiej i związanych w jeden blok przy pomocy żelazobetonu. Wobec tego, że dno osadnika spoczywa na kurzawce, pod bloki betonu, wiążącego studnię osadnika wbito szereg pali, które jednocześnie będą powstrzymywały ewentualne ruchy osadnika w kierunku Wisły. Zadaniem osadnika jest osadzenie prawie w całości piasku, zawieszonego w wodzie wiślanej, oraz małych ilości mułku. Zrezygnowano z zupełnego oczyszczenia wody od mułku, gdyż filtry, któreby do tego celu służyły, byłyby zbyt kosztowne.

Woda za kondensatorami spływa żelaznemi rurami, z każdego kondensatora osobno, do studni odpływowej głębokiej na 3,8 m. urządzonej w ten sposób, że wyloty rur odpływowych stale są zanurzone w wodzie na kocie 47,7 m. nad poziomem morza w tych okresach, kiedy poziom wody w Wiśle jest poniżej tej koty. Pompy kondensacyjne przy poziomie wody w Wiśle na kocie 47,7 m. lub wyżej nie potrzebują, oprócz oporów w rurociągach i kondensatorach, pokonywać żadnego słupa wodnego między poziomem wody dopływowej i odpływowej, w czasie zaś niskiego poziomu wody w Wiśle pracują przeciw stosunkowo nieznacznemu słupowi wodnemu, dochodzącemu w najgorszym, nadzwyczaj rzadkim wypadku, do 3,2 metra. W tych warunkach pompy kondensacyjne zużywają stosunkowo nieznaczną ilość energji.

Ze studni odpływowej woda spływa do Wisły dwiema rurami betonowemi: latem rurą, której wylot zbudowano za osadnikiem (w kierunku biegu Wisły), zimą zaś przez rurę, której wylot umieszczono przed osadnikiem. W ten sposób wylot z Wisły do osadnika dzięki ciepłej wodzie, płynącej z kondensatora, nie będzie zimą zamarzał.

Urządzenia rozdzielni.

Na pierwszem piętrze równolegle do szeregu turbozespołów umieszczono tablicę nastawczą rozdzielni 6000 V. Na tablicy tej, wykonanej z blachy żelaznej, znajduje się odpowiednia ilość woltomierzy, amperomierzy, wattmetrów, liczników, urządzeń dla synchronizacji, regulacji obrotów turbin i napięcia, mierników spółczynnikomocy *(cos φ)*, lampy sygnalizacyjne, sygnalizacja akustyczna, rękojeści wyłączników i t. p. Na parterze pod tablicą nastawczą znajdują się celki żelazobetonowe dla aparatury 6000 V. Każdy generator i wszystkie kable odchodzące z rozdzielni posiadają oddzielne wyłączniki samoczynne z przekaźnikami nadmiarowymi, Rozdzielnia posiada dwa systemy szyn 6000 V. Dla prowadzenia kabli wykonano odpowiednie kanały. Rozdzielnię 6000 V dostarczyła i zmontowała firma *„A S E A"*, Warszawa z materjałów szwedzkich i częściowo polskiego wyrobu.

Dla zaopatrzenia centrali w energję dla siły i światła służą dwa transformatory stacyjne 6000 380/220 V na 160 kVA i 100 kVA. Rozdzielnię niskiego napięcia (tablica marmurowa) dostarczyły *Polskie Zakłady Elektryczne Brown-Boveri w Żychlinie.*

SIEĆ PRZEWODÓW MIEJSKICH.

Podstacje transformatorowe

Energja elektryczna o napięciu 6000 V, doprowadzona jest trzema zasilaczami (kablami ziemnemi) do trzech podstacyj w mieście, skąd rozdzielana jest przy pomocy kabli podziemnych o przekroju 3×10 mm² i 3×6 mm² do innych podstacyj transformatorowych. W podstacjach tych energja elektryczna transformowana jest z 6000 V na 380/220 V i rozprowadzana częściowo przy pomocy kabli podziemnych niskonapięciowych, a przeważnie przy pomocy sieci napowietrznej.

Podstacje transformatorowe umieszczono albo w piwnicach domów, albo w specjalnie do tego celu zbudowanych budynkach na posesjach prywatnych, a na peryferjach miasta w kioskach ulicznych z żelazo-betonu. Obecnie znajduje się na mieście 19 pod-

stacyj. Ponadto w budowie jest szereg innych podstacyj (przeważnie dla obsłużenia nowych większych abonentów). W podstacjach transformatorowych można wyłączać przewody wysoko- i niskonapięciowe w poszczególnych dzielnicach miasta w czasie ruchu elektrowni, co bez trudności umożliwia wykonywanie napraw i przyłączanie nowych abonentów.

Słupy sieci napowietrznej

Słupy sieci napowietrznej rozstawione co 35 m. są impregnowane, o wysokości 10 m. Izolatory porcelanowe zmontowano na wspornikach z żelaza korytkowego. Przekrój przewodów dla abonentów jest jednolity w całem mieście i wynosi $3 \times 16 + 10$ mm^2; dla oświetlenia zaś ulicznego 3×6 mm^2. Sieć ta obsługuje obecnie prawie 4000 abonentów.

Ogółem ułożono około 27 km. kabli podziemnych oraz 35 km. trasy sieci napowietrznej. (długość trasy przewodów napowietrznych starej elektrowni wynosiła około 21 km.)

Ponieważ na ulicach miasta znajdują się przewody i słupy starej elektrowni na prąd stały, przewody nowej sieci trzeba było wykonać zupełnie niezależnie tak, żeby ruch starej elektrowni w niczem nie był krępowany.

SIEĆ DALEKONOŚNA I SIECI ROZDZIELCZE W MIASTECZKACH.

Elektrownia w Włocławku będzie zaopatrywała w energję elektryczną również miasta okoliczne. W pierwszym okresie mają być doprowadzone linje dalekonośne 30.000 V do Kowala, Lubienia, Kutna, Lubrańca, Chodcza i Przedcza o długości około 100 km. Projektowane są pozatem linje do Lipna i niektórych miast Powiatu nieszawskiego. Budowa linji dalekonośnej dopiero została rozpoczęta. Jednocześnie rozpoczęto budowę sieci rozdzielczych niskonapięciowych w Kowalu, Lubieniu, Lubrańcu, Chodczu i Przedczu (na koszt tych miasteczek).

UWAGI OGÓLNE O URZĄDZENIACH TECHNICZNYCH.

Z opisu powyższego widać, że Kujawska Elektrownia Okręgowa w Włocławku stoi w rzędzie elektrowni zupełnie nowoczesnych. Zastosowano w niej cały szereg najnowszych ulepszeń, znanych w tej dziedzinie. Kotły, rurociągi, maszyny i rozdzielnie oraz inne urządzenia posiadają pełne 100% rezerwy i mogą być w czasie ruchu elektrowni sprawdzane, czyszczone i naprawiane. Wszystko to zapewnia ekonomję oraz jednocześnie maximum gwarancji i niezawodności ruchu, co w elektrowniach użyteczności publicznej jest warunkiem koniecznym.

PODSTAWY FINANSOWE, PRAWNE I GOSPODARCZE.

Podstawy finansowe

Jednocześnie z pracami prz gotowawczemi Komitetu Budowy Elektrowni czynione były usilne starania przez Prezydenta Miasta o uzyskanie pożyczek długoterminowych, jako podstawy finansowej tej budowy. Zabiegi te odniosły pożądany skutek, gdyż już w lutym 1927 roku Polski Bank Komunalny udzielił Gminie miejskiej 8-mio procentowej pożyczki obligacyjnej w sumie zł. 300.000 w złocie, a następnie w marcu drugiej pożyczki w tej samej wysokości. Łączna suma pożyczek obligacyjnych zł. 600,000.— w złocie, spłacalna w ciągu lat 10-ciu, zrealizowana po kursie 75 i 77 za 100, stała się oparciem finansowem budowy elektrowni. Już po otrzymaniu pierwszej pożyczki, mając zapewnioną drugą, Komitet Budowy Elektrowni mógł przystąpić do zawarcia umów w sprawie budowy gmachu i dostawy niektórych maszyn i urządzeń. Było to rzeczą dlatego możliwą, gdyż większość dostawców zaofiarowała Magistratowi kredyt wekslowy, dochodzący w poszczególnych wypadkach do lat 4-ch, w ciągu których Magistrat miał swe zobowiązania stopniowo regulować. Firmy te przy zawieraniu umowy zadawalały się otrzymaniem tylko zaliczki w wysokości przeważnie 10% całkowitej sumy należnej.

Warunki kredytowe dostawców, bardzo pomyślne dla Miasta ze względu na możność natychmiastowego rozpoczęcia akcji budowy elektrowni, na dłuższą metę były jednak uciążliwe i kłopotliwe, gdyż termin płatności zobowiązań był zakrótki, jak również oprocentowanie weksli zawysokie, mimo że przewyższało stopę procentową Banku Polskiego tylko o 1%.

Te względy, jak również potrzeba dalszych funduszów na budowę elektrowni, którą w tym czasie zdecydowano budować, jako okręgową, skłoniły Magistrat — po uzyskaniu uchwały Rady Miejskiej — do zwrócenia się do Banku Gospodarstwa Krajowego o udzielenie pożyczki obligacyjnej w kwocie zł. 1,200,000.— w złocie na konwersję zobowiązań wekslowych i dalszą budowę elektrowni, oraz w kwocie złotych 750,000.— w złocie na elektryfikację powiatu.

Bank Gospodarstwa Krajowego, mając przychylną opinją Władz Nadzorczych Miasta w sprawie udzielenia pożyczki i zbadawszy przytem na miejscu przez swego rzeczoznawcę celowość budowy elektrowni oraz perspektywy jej rozwoju, pożyczek udzielił z warunkiem, iż podjęta będzie elektryfikacja sąsiednich powiatów.

Pożyczki zaciągnięto w 8% obligacjach Banku na okres lat 20-tu, realizując obligacje po kursie 90 — 94 za 100.

Koszty szeroko zakreślonej elektryfikacji, zmierzającej w krótkim czasie do objęcia kilku powiatów, dostosowanie centrali elektrowni bez stopniowych przejść do bardzo poważnych zadań, a także wzrost kosztów samej budowy zmuszą Zarząd Miasta Włocławka do zaciągnięcia jeszcze długoterminowej pożyczki na spłatę reszty zobowiązań wekslowych, które przekroczą prawdopodobnie 2,000,000.— złotych obiegowych.

Podstawy prawne

Podstawą prawną budowy Elektrowni Okręgowej było uzyskanie zatwierdzenia planów budowy elektrowni, a następnie — zezwolenia na jej uruchomienie od P. Wojewody Warszawskiego.

W sprawie elektryfikacji powiatów Magistrat wystąpił tylko w porozumieniu z Wydziałem Powiatowym, o udzielenie uprawnienia na elektryfikację powiatu włocławskiego, wychodząc z założenia, iż odnośne zainteresowane powiaty winny same starać się o uprawnienia elektryfikacyjne.

Podstawy gospodarcze

Jak już poprzednio zaznaczono, w trakcie prac przygotowawczych postanowiono odrazu budować elektrownię okręgową. W związku z tem trzeba było dokonać nowego obliczenia rentowności, nie dającego się wszelako ściśle ustalić ze względu na konieczność zebrania danych statystycznych i przeprowadzenia całego szeregu pertraktacyj z sąsiedniemi powiatami i okolicznemi miasteczkami. Równocześnie zatem z budową elektrowni porozumiewano się z samorządami powiatów: włocławskiego, lipnowskiego, nieszawskiego i kutnowskiego oraz z szeregiem miasteczek z tych powiatów. Całkowite porozumienie nastąpiło z powiatem Włocławskim. Miasteczka tego powiatu: Kowal, Lubień, Lubraniec, Przedecz i Chodecz budują na swój rachunek sieć rozdzielczą niskonapięciową. Sieć dalekonośną doprowadzi na swój koszt Elektrownia.

W rezultacie pertraktacyj z Wydziałem Powiatowym i wymienionymi miastami w sprawie elektryfikacji cena prądu ustalona została zasadniczo na 45 groszy za 1 kilowatgodzinę. Oczywiście cena za prąd, pobierana przez magistraty tych miast będzie zróżniczkowana i w całokształcie wyższa ze względu na konieczność pokrycia kosztów oprocentowania i amortyzacji pożyczki, urządzeń oraz ze względu na potrzeby fiskalne gmin miejskich.

Co się tyczy elektryfikacji pozostałych powiatów, należy nadmienić, iż osiągnięto już prawie całkowite porozumienie z Wydziałem Powiatowym Sejmiku Kutnowskiego w sprawie elektryfikacji całego Powiatu, a przedewszystkiem miasta Kutna. — Co do powiatów: lipnowskiego i nieszawskiego można żywić uzasadnioną nadzieję, iż samorządy powiatowe i miasta tych powiatów, przekonawszy się wcześniej czy później o korzyściach zelektryfikowania ich przez Elektrownię Okręgową we Włocławku, zawrą z Włocławkiem stosowne umowy.

Elektryfikacja sąsiednich powiatów ma duże znaczenie dla eksploatacji Kujawskiej Elektrowni Okręgowej, jednak długi czas oparciem dla jej działalności gospodarczej będzie miasto Włocławek. Już starej Elektrowni Włocławek dostarczał 2655 abonentów, korzystających z prądu do oświetlenia, oraz 132 konsumentów prądu do motorów, z chwilą zaś uruchomienia nowej Elektrowni liczba obydwuch kategoryj abonentów stale się zwiększa. Ilość zgłoszeń na korzystanie z prądu nowej Elektrowni dosięga już 4000. Zwiększa się zwłaszcza zapotrzebowanie na prąd do siły, dzięki celowej polityce cen w tej dziedzinie, która obniża stawki na prąd do motorów w miarę większej jego konsumcji.

Taryfa opłat za prąd

Taryfa opłat za prąd przedstawia się, jak następuje:

a) światło niskiego napięcia . . .	85	gr. za 1 kWh.
b) światło wysokiego napięcia . .	76,5	„ „ „ „
c) oświetlenie uliczne	45	„ „ „ „
d) siła niskiego napięcia	30	„ „ „ „
e) siła wysokiego napięcia	27	„ „ „ „

W związku z powyższą taryfą należy zaznaczyć, iż zawiera ona stawki zasadnicze, gdyż abonentom energji dla siły ponad 1 kW mocy nominalnej, począwszy od 1000 godzin użytkowania rocznego udzielane są specjalne rabaty. Za dzierżawę licznika niskonapięciowego do 10 amp. opłata miesięczna wynosi zł. 1.—.

Pod względem rentowności Elektrownia Okręgowa w pierwszym i drugim roku będzie wymagała prawdopodobnie pewnych dopłat z ogólnych funduszów miejskich na pokrycie części procentów i rat amortyzacyjnych. Być też może — co zależne jest od rozmiarów produkcji — że procenty te i raty będą już w pierwszym roku jej działalności całkowicie pokryte z dochodów. W tym wypadku długi Elektrowni, nie obciążając budżetu, dla Miasta poniekąd istnieć nie będą.

Rentowność

Następne lata eksploatacji będą dawały Gminie Miejskiej stopniowo rosnące dochody, które pozwolą jej na budowę inwestycyj nierentownych.

Elektrownia Okręgowa, której oficjalna nazwa brzmi: *„Kujawska Elektrownia Okręgowa"*, ma duże znaczenie gospodarcze, społeczne i kulturalne dla Włocławka i Kujaw.

Wybudowanie Elektrowni Okręgowej jest realizacją wstępnej inwestycji z pośród tych, które wymienia Prezydent Pachnowski w opracowanym przez siebie *Planie gospodarczym m. Włocławka na lat 10 — 15*. Obecnie, kiedy Elektrownia została już wybudowana, na czoło przyszłych inwestycyj wysuwają się: gazownia, wodociągi i kanalizacja oraz bruki ulepszone, do których z natury rzeczy będzie można dopiero przystąpić po zaprowadzeniu urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych.

RZEŹNIA MIEJSKA.

Nieruchomości i urządzenia

Rzeźnia Miejska wybudowana została w 1897 r. przy ul. Toruńskiej Nr. 34 na krańcu miasta nad Wisłą. Teren Rzeźni wraz z budynkami wynosi 4810 mtr. kw. Wszystkie budynki Rzeźni są murowane. Dziedziniec Rzeźni jest wybrukowany.

Gmach Rzeźni zawiera:

1. halę wołową o 19 windach, służącą do uboju i rozbierania ubitych sztuk bydła dorosłego,
2. płóczkarnię kiszek,
3. halę z kotłem do uboju i oparzania nierogacizny (używaną przy mniejszych ubojach); nad kotłem urządzony jest ruchomy wciąg, siły nośnej 500 klg.
4. halę do rozbierania ubitej nierogacizny z 24-ema windami,
5. halę do rozbierania ubitych mniejszych sztuk (owiec, kóz i cieląt),
6. halę z większym kotłem do uboju i oparzania nierogacizny (używaną przy większych ubojach w czwartki i piątki każdego tygodnia); nad kotłem również znajduje się ruchomy wciąg, siły nośnej 500 kg.;
7. stację trichinoskopijną,
8. pokój dla rzeżaków.

Na dziedzińcu Rzeźni znajduje się: szlamiarnia (urządzona w 1924 r.), obory, szopa, drewniany budynek dla motoru, kantorek dla poborcy opłat rzeźnianych, znajdujący się przy bramie Rzeźni, oraz dom mieszkalny dla nadzorcy Rzeźni.

W latach przedwojennych Rzeźnia była wydzierżawiana prywatnym przedsiębiorcom, od czasu zaś okupacji niemieckiej prowadzona jest przez Zarząd Miasta. Wszelkiego rodzaju ulepszenia i inowacje datują się od czasu wskrzeszenia Polski.

W 1919 r. założono motor, poruszany siłą elektryczną, do pompowania wody ze studni artezyjskiej, i od tego czasu Rzeźnia zaopatrzona jest w wodę w dostatecznej ilości, a od kilku lat również i okoliczni mieszkańcy korzystają z wodociągu. W tymże roku wybudowano budkę dla motoru oraz kantorek dla poborcy opłat rzeźnianych. Należy zaznaczyć, że do tego czasu badacz mięsa spełniał jednocześnie funkcje poborcy. W 1922 roku wybudowano nową studnię, ponieważ stara często ulegała zepsuciu. W tym roku zaprowadzone zostały legitymacje dla rzeźników, czeladników i robotników, dające prawo wstępu do Rzeźni Miejskiej. Celem otrzymania legitymacji rzeźnicy winni przedstawić zaświadczenie lekarskie, iż są wolni od wszelkich chorób zakaźnych, czeladnicy zaś — prócz zaświadczenia lekarskiego — jeszcze zaświadczenie z Cechu Rzeźniczego.

Do roku 1924 Rzeźnia nie posiadała szlamiarni kiszek. Szlamowanie kiszek odbywało się w warsztatach rzeźniczych. Pragnąc, by szlamowanie odbywało się pod nadzorem weterynaryjnym, Zarząd Miasta przerobił w 1924 roku jedną z obór i urządził tam szlamiarnię, która do dziś dnia przy Rzeźni funkcjonuje. Stan sanitarny Rzeźni jest zadawalniający. W 1925 r. ułożono od ulicy szeroki chodnik asfaltowy. Od tego też roku istnieje przy Rzeźni Kasa Ubezpieczeniowa, która wypłaca odszkodowania za zniszczone trichinowate sztuki trzody chlewnej. Rzeźnicy, nie chcąc być zależni od miejskiej asekuracji (Magistrat zamierzał wprowadzić przymusową asekurację), założyli własną kasę, prowadzoną przez Cech Rzeźniczy. Kasa działa sprawnie i dotychczas egzystuje przy Rzeźni.

Rzeźnia posiada własną kanalizację, która w 1927 r. uległa znacznemu remontowi: naprawiono kanały, odprowadzające krwawe ścieki z Rzeźni do Wisły, jak również dla odpływu płynnych części nawozu i opadów deszczowych urządzono wycementowaną studzienkę, która ma wylot do Wisły. Kanalizacja Rzeźni ma 8-m studzienek osadkowych.

Z początkiem roku sprawozdawczego zaopatrzono Rzeźnię w apteczkę, aby można było przyjść z pierwszą pomocą w razie nagłego wypadku. Przy kotłach do oparzania świń urządzono ruchome wciągi o sile nośnej 500 kg. Wciągi te zaoszczędzają wiele pracy i wysiłku pracującym przy większych i cięższych sztukach trzody chlewnej. Miasto z roku na rok przeprowadza ciągłe remonty Rzeźni, zabudowań, wind i innych urządzeń, dzięki czemu wszystkie budynki oraz sama Rzeźnia, pomimo swego trzydziestoletniego istnienia, przedstawiają się naogół dobrze.

Nawóz i wszelkie gęste nieczystości składane są w specjalnie do tego celu przeznaczonych miejscach, krew zaś bydlęca zbierana jest w beczki. Nieczystości te i krew zabierane są następnie z Rzeźni przez kierownika plantacji miejskich do nawożenia ziemi w ogrodach i inspektach.

Organizacja przedsiębiorstwa

Rzeźnia Miejska posiada swój własny statut, normujący pracę w Rzeźni i regulujący porządek wewnętrzny. Statut został zatwierdzony przez Wojewodę Warszawskiego pismem z dnia 16 listopada 1926 r.

Rzeźnia jest przedsiębiorstwem miejskiem, administrowanem przez Wydział Majątków Miejskich. Za administrację Rzeźnią Wydział Majątków Miejskich pobiera 20% kosztów utrzymania biura Wydziału, które wynoszą w okresie sprawozdawczym zł. 3.667 gr. 79.

Personel Rzeźni stanowią: lekarz weterynarji, badacz mięsa i poborca opłat rzeźniczych, woźny i 2-ch uprzątaczy. Lekarz weterynaryjny ma ogólny nadzór nad Rzeźnią. Jest nim B. Wolman.

Chcąc przyjść z pomocą studentom medycyny weterynaryjnej i dać im możność zapoznania się z pracą rzeźnianą, Władze Miejskie zapreliminowały w budżecie pozycję na wynagrodzenie praktykanta wakacyjnego według X-ej kategorji płac na przeciąg trzech miesięcy (lipiec, sierpień i wrzesień). W roku sprawozdawczym po raz pierwszy odbył w tutejszej Rzeźni trzymiesięczną płatną praktykę słuchacz medycyny weterynaryjnej. Pozycja ta została utrzymaną nadal i znajduje się w budżecie na rok następny.

Opłaty za ubój

Opłata za ubój (taksa) w Rzeźni Miejskiej pobierana bywa w następującej wysokości:

Rok	Wół, krowa, koń	Jałówka	Cielę	Owca	Koza	Świnia
	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
1926	3.60	2.40	1.20	1.20	1.20	3.60
1927	6.—	4.—	2.—	2.—	2.—	6.—

Należy zaznaczyć, iż do sierpnia 1925 r. Zarząd Rzeźni pobierał jeszcze podatek państwowy od zwierząt, przeznaczonych na rzeź, który następnie został skasowany. Produkcję Rzeźni Miejskiej i stan zdrowotny zwierząt ilustrują poniżej zamieszczone wykazy zabitych zwierząt i wykrytych przy uboju chorób.

WYKAZ ZABITYCH ZWIERZĄT RZEŹNYCH W WŁOCŁAWSKIEJ RZEŹNI MIEJSKIEJ W OKRESIE SPRAWOZDAWCZYM 1927/28 Z UWZGLĘDNIENIEM DANYCH ZA LATA POPRZEDNIE

Rok	Woły	Krowy	Jałowizna	Cielęta	Owce	Kozy	Świnie	Ogółem sztuk
1925/26	165	3.067	3.667	7.533	2.298	156	12.397	29.283
1926/27	96	3.639	2.579	5.728	2.132	227	10.299	24.700
1927/28	81	3.423	2.487	6.310	797	174	12.135	25.407

Uwaga: W latach 1925/26 i 1926/27 wysyłano z Włocławka do Warszawy transporty owiec w stanie bitym, czego w roku sprawozdawczym nie było; stąd znaczna różnica w zmniejszeniu się uboju owiec w roku sprawozdawczym. W ostatnich miesiącach roku sprawozdawczego dostarczano na rynki dość pokaźne ilości trzody chlewnej, gdyż w tym czasie cena żywca uległa zniżce, co spowodowało większy ubój.

WYKAZ WYKRYTYCH CHORÓB PRZY UBOJU ZWIERZĄT W RZEŹNI MIEJSKIEJ W ROKU 1927/28.

Rodzaj zwierząt zabitych w Rzeźni	NAZWA CHOROBY	W ilu wypadkach stwierdz. chorobę	ZNISZCZONO: Tusz		Łby	Nogi	Organów wewnętrznych					Skór wygotowano	Zasolono
			całych	ćwierci			płuc	wątr.	serc	jelit	nerek		
Bydło	Gruźlica . . .	314	—	21	14	—	314	142	41	6	—	—	—
	Motylica . . .	349	—	—	—	—	—	349	—	—	—	—	—
	Bąblowce. . .	393	—	—	—	—	318	75	—	—	—	—	—
	Promienica . .	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zapal. wątrob.	106	—	—	—	—	—	106	—	—	—	—	—
	Wodnica . . .	26	—	—	—	—	26	14	26	—	—	—	—
	Zapal. jelit. . .	21	—	—	—	—	—	—	—	21	—	—	—
	Zapal. nerek . .	4	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—
	Zapal. płuc . .	6	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
	Pericard	8	—	—	—	—	8	—	8	—	—	—	—
	Złośliwy katar głowy . .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	Uszkodz. mech.	23	—	17	1	8	—	—	—	—	—	—	—
	Agonja. . . .	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zar. Bolingen .	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Posocznica . .	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cielęta	Motylica . . .	48	—	—	—	—	—	48	—	—	—	—	—
Owce	Bąblowce. . .	14	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—
Kozy	Chorob. robacz.	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Świnie	Gruźlica . . .	7	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
	Różyca . . .	7	—	—	—	—	7	3	7	—	—	—	7
	Pomor	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Trychiny . . .	18	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bąblowce. . .	1091	—	—	—	—	—	1091	—	—	—	—	—
	Wągry . . .	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
	Przekrwienie .	134	—	—	—	—	134	—	—	—	—	—	—
	Chor. robaczk.	58	—	—	—	—	58	—	—	—	—	—	—
	Agonja. . . .	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Uszkodz. mech.	5	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—
	Razem .	2660	30	38	18	16	880	1842	82	27	8	—	18

Ubój w Rzeźni odbywa się codziennie, prócz niedziel i świąt w godzinach od 10-ej do 15-ej w miesiącach jesiennych i zimowych (od października do kwietnia), w pozostałych zaś miesiącach od 13-ej do 18-ej godziny.

Ubój potajemny

Zarząd Rzeźni w roku sprawozdawczym, jak i w poprzednich latach prowadził energiczną walkę z potajemnym ubojem. W tym celu urządzane były okresowe przeglądy jatek i masarń. Znalezione mięso u rzeźników bez ocechowania stemplem jakiejkolwiek rzeźni uznawano za pochodzące z potajemnego uboju i konfiskowano. Skonfiskowane mięso po zbadaniu jego zdatności do spożycia dzielono pomiędzy ochronki, przytułki, schroniska i inne instytucje publiczne, znajdujące się w mieście.

Ogółem skonfiskowano	1926 r.	1927 r.
mięsa wieprzowego .	37 klg.	368 klg.
„ wołowego . .	109 „	108 „
cielęciny	78 „	352,5 „
baraniny	13 „	18,5 „
słoniny	20 „	7 „
wędlin	1 „	5 „

W roku 1926-ym skonfiskowano mięso w 17 miejscach, w roku zaś 1927—w 40 miejscach.

Opłaty za badanie mięsa dowożonego

Mięso dowożone do Włocławka z okolicznych miasteczek, bite w tamtejszych rzeźniach, winno być dostarczane do tutejszej Rzeźni celem powtórnego zbadania i ocechowania go pieczęcią Rzeźni Miejskiej.

Za powtórne zbadanie mięsa Kasa Rzeźni pobiera opłaty:

od całej sztuki bydła	3	zł.
„ ćwierci sztuki bydła	1	„
„ nierogacizny	3	„
„ cielęcia, owcy, kozy	1	„
„ ćwierci „ „	0,35	„
„ 1-go kg. wyrobów masarskich . .	0,40	„

Opłaty za używalność obór

Za używalność obór ponad 5 godzin pobierane są opłaty:

od sztuki bydła lub konia	0,30	gr.
„ „ trzody chlewnej	0,25	„
cielęcia, owcy, kozy	0,15	„

Świadectwa pochodzenia zwierząt

Od 1925 r. Zarząd Rzeźni począł wydawać świadectwa pochodzenia na wszelkiego rodzaju zwierzęta domowe. W roku 1926-ym ogółem wydano 657 zaświadczeń, w roku zaś 1927-ym 1.592, z tego:

w roku	1926	1927
na konie	322 świadectwa	530 świadectw
„ bydło	335 „	413 „
„ trzodę chlewną . .	— „	649 „

W miesiącu kwietniu roku sprawozdawczego została dołączona do miasta wieś Szpetal Dolny. Znajdująca się tam rzeźnia została zamknięta i opieczętowana, jako nieodpowiadająca wymogom sanitarno-weterynaryjnym. Od czasu zamknięcia rzeźni rzeźnicy ze Szpetala Dolnego biją wszelkiego rodzaju zwierzęta domowe w tutejszej Rzeźni.

Wyniki finansowe

Dochód z Rzeźni Miejskiej wyniósł w r. 1927/8 zł. 119,410,85, wydatki zaś wyniosły zł. 36.415,94. Nadwyżka stanowi czysty zysk budżetowy w kwocie zł. 82.994,91.

W stosunku do r. 1926 dochody z Rzeźni ogromnie wzrosły, gdyż w wymienionym roku wynosiły zaledwie zł. 17.510. Wzrost dochodów Rzeźni wynika z podwyższenia opłat za ubój w r. 1927 przez dostosowanie ich do wysokości opłat, pobieranych w innych miastach. W związku z tem należy stwierdzić, iż podwyższenie opłat w Rzeźni nie spowodowały zwyżki cen mięsa, o co żywiono płonne, jak się okazało, obawy, a dało natomiast Gminie Miejskiej poważne zwiększenie dochodów.

Rzeźnia w przyszłości

Rzeźnia w stanie obecnym może jeszcze przez pewien czas zaspakajać potrzeby miasta, lecz o przeprowadzeniu w niej inwestycyj w szerokim zakresie nie może być mowy, gdyż uszczuplać jej terenu, dziś już niezbyt obszernego, nie można.

Stały rozwój miasta wymaga budowy rzeźni nowoczesnej, gdzie prócz uboju zwierząt, zużytkowuje się wszelkie nieoddawane wprost konsumentowi cząstki i odpadki zwierząt bitych. W nowoczesnych rzeźniach z pośród urządzeń ubocznych, należy wymienić: chłodnie, urządzenia sterylizacyjne, urządzenia do przetwarzania padlin i fabrykę lodu.

Zarząd miasta nosi się z zamiarem wybudowania nowoczesnej rzeźni dopiero za lat kilka. Wspominając o tem, trzeba także zaznaczyć, że brak w mieście hal targowych daje się wielce również odczuwać, bowiem budynek, w którym dziś się mieszczą sklepy z mięsem (jatki), nie odpowiada swemu przeznaczeniu. Inowacje powyższe, choć bardzo pożądane, mogą być zrealizowane później, gdyż przedewszystkiem należy przeprowadzić wodociągi i kanalizację w mieście, bez których budowa nowej rzeźni jest niemożliwa.

STARA ELEKTROWNIA MIEJSKA

Dane ogólne

Stara Elektrownia Miejska powstała w r. 1916. Rozwój jej następował w szybkiem tempie tak, że niedługo po jej założeniu poczęto myśleć nad wykonaniem inwestycyj, powiększających sprawność stacji i zapewniających bezpieczeństwo ruchu. Rozbudowywana przez lat 10 swego istnienia ostatecznie musiała ustąpić miejsca nowej Elektrowni Okręgowej.

Dokonane do roku 1926 inwestycje podniosły techniczną sprawność stacji do ostatnich granic możliwości, mimo to jednak z powodu przyłączenia do sieci nowych dzielnic, mianowicie: Kokoszki i Bularki, jak również wielu innych nowych instalacyj na przedmieściach, osiągnięta nadzwyczajnym wysiłkiem moc stacji okazała się niedostateczna, zwłaszcza w okresie jesiennym i zimowym. Stan maszyn, pracujących bez żadnej rezerwy, budził poważne obawy: dość było jakiegoś wypadku, naprzykład z dużą lokomobilą Wolfa, prowadzącą dwie prądnice, aby całe miasto pogrążyć w ciemnościach. Ze względu więc na zapewnienie ciągłości funkcjonowania elektrowni i na niedopuszczenie do przerw w dostarczaniu prądu, Zarząd Elektrowni w kwietniu 1926 r. wystąpił do Magistratu z wnioskiem podniesienia wydajności stacji i zabezpieczenia się od ewentualnych wypadków przez zakupienie i ustawienie nowego zespołu maszyn. Po uzyskaniu zgody Magistratu zakupiono nowy zespół, mianowicie: lokomobilę Wolfa o mocy 175 K. M., prądnicę o mocy 75 KM. i ruszta podmuchowe syst. „Gefja". Dla ustawienia nowego zespołu należało powiększyć istniejącą halę maszyn. W tym celu pobudowano dodatkowe pomieszczenie obok hali. Nowy zespół został uruchomiony w początkach grudnia 1926 r.

W ten sposób stacja elektrowni dosięgła swej możliwie największej wydajności — 6000 kwg na dobę, poza którą przekroczyć nie mogła, gdy tymczasem przedmieścia domagały się niezbędnego oświetlenia ulic, jak również energji elektrycznej dla oświetlenia mieszkań i poruszania silników, wreszcie oświetlenie centrum miasta wymagało nieodzownego wzmocnienia. Oprócz tych względów należy wziąć pod uwagę, że stan maszyn, a szczególniej kotłów parowych i prądnic, nie pozwalał liczyć na długotrwałą i pewną ich działalność.

Wszystkie te względy skłoniły Zarząd miasta do jak najśpieszniejszego przystąpienia do budowy nowej elektrowni, którąby w zupełności zadowoliła wciąż wzrastające wymagania ludności i zapewniła na dłuższy okres czasu wystarczającą dostawę energji elektrycznej dla wzmagających się potrzeb miasta.

Wobec bliskiego terminu uruchomienia Elektrowni Okręgowej (o czem na innem miejscu) Magistrat postanowił z dniem 1 kwietnia 1928 r. starą Elektrownię Miejską zlikwidować, uchwalając w tej sprawie, co następuje:

Z dniem 1 kwietnia r. b. nowa Kujawska Elekrownia Okręgowa przejmuje majątek starej elektrowni wraz ze wszystkiemi aktywami i pasywami, przyczem dotychczasowa nazwa starej „Elektrowni Miejskiej we Włocławku" zostaje skasowana.

W związku z tem ustala się następujący zakres księgowości:

1) księgowość jest prowadzona pod nazwą nowej Elektrowni,

2) koszty eksploatacji starej elektrowni i jej wpływy figurują na koncie nowej,

3) koszty eksploatacji starej i nowej Elektrowni do czasu zlikwidowania starej są prowadzone pod firmą nowej Elektrowni z uwidocznieniem, ile wynosi koszt każdej z tych elektrowni;

4) nowa Elektrownia obraca kapitałem, przejętym od starej elektrowni na podstawie bilansu zamknięcia na dzień 31 marca r. b. Wszelkie inwestycje nowej elektrowni figurują w rachunkowości centralnej Magistratu na koncie inwestycyj w budowie — do czasu częściowego lub całkowitego ich przekazania Zarządowi Nowej Elektrowni przez Wydział Techniczny.

Personel biurowy starej elektrowni zostaje zaangażowany do nowej.

Z nieruchomości Stara Elektrownia Miejska posiadała następujące: Nieruchomości

1) budynek maszynowni Nr. 1, murowany, kryty dachówką, z kominem żelaznym o wysokości 35 m. i konstrukcją żelazną, pobudowany w roku 1915;

2) budynek maszynowni Nr. 2, murowany, kryty dachówką, z kominem żelaznym o wysokości 30 m. i konstrukcją żelazną, pobudowany w roku 1916;

3) budynek maszynowni Nr. 3, murowany, kryty papą i kanałem kominowym, pobudowany w r. 1926;

4) budynek kuźni, drewniany, kryty papą, pobudowany w r. 1917;

5) budynek gospodarczy, drewniany, kryty papą, pobudowany w roku 1916;

6) budynek studzienny, drewniany, kryty papą, pobudowany w r. 1916;

7) budynek studzienny, drewniany, kryty papą, pobudowany w r. 1924;

8) studnię artezyjską z motorem elektrycznym, pobudowana w r. 1915;

9) studnię artezyjską z motorem elektrycznym 3 KM., z przykrywką i kompletnem urządzeniem, pobudowana w r. 1924;

10) żelazną studzienkę kanalizacyjną;

11) budkę drewnianą do ważenia węgla;

12) szopę do materjałów, drewnianą, krytą papą, pobudowana w r. 1924,

13) parkan drewniany z 46 słupami betonowemi, bramą frontową i budką drewnianą, krytą papą, pobudowany w r. 1916;

14) parkan drewniany, okalający plac od strony Zgłowiączki, pobudowany w roku 1916;

15) plac o powierzchni 4897 m^2.

Z maszyn Stara Elektrownia posiadała: Urządzenia

1) lokomobilę Wolfa o mocy 190/280 KM., wykonaną w r. 1913, z armaturą i aparatami do kondensacji, z pasami skórzanemi i rusztami podmuchowemi „Gefja";

2) lokomobilę Wolfa o mocy 175 KM., wykonaną w r. 1914, z armaturą i pełną kondensacją, z pasami skórzanemi i rusztami podmuchowemi „Gefja";

3) lokomobilę Wolfa o mocy 68/85 KM., wykonaną w r. 1908, bez kondensacji z pasami skórzanemi i rusztami podmuchowemi „Gefja";

4) lokomobilę Lanza o mocy 130/165 KM., wykonaną w r. 1912, z armaturą i pełną kondensacją z pasami skórzanemi i rusztami podmuchowemi „Gefja";

5) kompletną prądnicę prądu stałego firmy Siemens-Halske o mocy 110 KW;

6) kompletną prądnicę prądu stałego firmy Brown-Boveri o mocy 100 KW;

7) kompletną prądnicę prądu stałego firmy Siemens-Schuchert o mocy 100 KW;

8) kompletną prądnicę prądu stałego firmy Siemens-Halske o mocy 110 KW;

9) kompletną prądnicę prądu stałego firmy Lachmanyewer o mocy 75 KW;

10) agregat pompy wirowej do wody na kondensację z rozrusznikiem i motorem o mocy 15 KM.

Instalacje stara Elektrownia Miejska miała następujące: Instalacje

1) instalację wodociągową dla kondensacji lokomobil, składającą się: z budki murowanej z pustaków cementowych dla pompy odśrodkowej, z kanału betonowego, 3-ch studzienek betonowych i 4-ch studzienek murowanych dla pomieszczenia śluz oraz

2) instalację elektryczną z armaturą.

W okresie sprawozdawczym Miasto oświetlało 135 zainstalowanych lamp ulicznych o łącznej mocy 31190 watów, a mianowicie: Oświetlenie ulic miasta

o mocy 1000 watów	szt.	1
„ 500 „	„	2
„ 300 „	„	21
„ 200 „	„	20
„ 150 „	„	31
„ 100 „	„	52
„ 60 „	„	4
lamp łukowych o mocy 2200 w. każda	„	4

Lampy zapala się z chwilą nastania zmroku; do godz. 12-ej w nocy palą się wszystkie, po godzinie 12-ej pracownicy elektrowni gaszą 52, a pozostałe 83 oświetlają miasto przez całą noc.

W roku sprawozdawczym korzystało ze światła 2655 abonentów, z siły — 132, razem więc ilość abonentów wynosiła 2787. Abonenci

Z liczby tej 2302 abonentów posiadało liczniki, reszta zaś, t. j. 485 abonentów, opłacało prąd ryczałtowo.

Moc zainstalowana odbiorników prądu była następująca: dla światła 745,875 kw., a dla siły 496,660 kw.

Abonenci opłacali prąd według cen następujących: prywatni abonenci: dla światła 53 gr. kwg, dla siły 37 gr. kwg; biura Magistratu: dla światła 37 gr. kwg, dla siły 26 gr. kwg; przedsiębiorstwa miejskie: dla światła 53 gr. kwg, dla siły 37 gr. kwg.

Zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej z dnia 21 czerwca 1926 r. do dn. 1.IV.28 r. pobierana była dopłata za prąd do oświetlenia od prywatnych konsumentów w wysokości 20 gr. od 1 kwg na budowę nowej elektrowni. Okres trwania tej dopłaty wynosił 2 lata t. j. od 1 lipca 1926 r. do 30-go czerwca 1928 r.

Produkcja

Produkcję Elektrowni w okresie sprawozdawczym ilustruje poniższe sprawozdanie:

PRODUKCJA ELEKTROWNI W ROKU 1927/28.

Miesiąc	Spalono węgla pod kotłami kg.	Zużycie węgla na wytworzenie kwh. kg.	Wytworzono prądu kwh.	Ogółem oddano użyteczn. kwh.	Własne zużycie kwh.	Sprzedano energji elektrycznej kwh. Ogółem	Prywatnym abonentom na światło	Prywatnym abonentom na siłę	Dla oświetlenia ulic i placów	Instytucjom miejskim
Kwiec. 1927	213143	2,3	92847	81635	12593	69042	44994	13793	5556	4699
Maj „	184402	2,3	80259	69858	13006	56852	36121	13594	4586	2551
Czerw. „	160660	2,4	66857	59729	11072	48656	29294	13523	3458	2381
Lipiec „	165489	2,4	67502	53556	9858	43698	22249	15085	3945	2419
Sierpień „	183942	2,4	75779	42290	6587	35703	19991	8823	4747	2142
Wrzes. „	224388	2,2	101472	66217	8758	57459	36759	10392	6239	4132
Paździer. „	271227	2,1	126370	86948	8082	78866	48105	18523	7915	4323
Listopad „	312754	2,1	145956	95318	11640	83678	63146	6018	8176	6338
Grudz. „	344225	2,2	158742	113014	13530	99484	70969	10242	8716	9557
Stycz. 1928	340362	2,2	154180	116600	14894	101706	79389	5366	9094	7857
Luty „	297998	2,3	131527	107993	14096	93897	71573	6249	9204	6871
Marzec „	275141	2,2	122358	103879	16094	87785	65824	8435	7702	5824
1927/28	2973731	2,25	1323849	997036	140210	856826	588414	129980	79338	59094

Ze sprawozdania tego widać, iż stara Elektrownia była obciążona do maximum i, jak na jej urządzenia, wykazywała sprawność godną pochwały.

Administracja

Elektrownia Miejska była przedsiębiorstwem napół samodzielnem. Zarząd jej stanowili: prezydent, ławnik-decernent, jeden z radnych, wybrany przez Radę Miejską, oraz kierownik elektrowni. Do Zarządu Elektrowni wchodzili w okresie sprawozdawczym: prezydent Pachnowski, ławnik Maszewski, później na jego miejsce ławnik Markowski, radny Kochanowicz, a następnie po wybraniu nowej Rady Miejskiej radny Stein, wreszcie kierownik Elektrowni inż. Ignacy Starzyński, a po ustąpieniu tegoż i po chwilowem ustąpieniu ławnika Maszewskiego, — inż. Z. Kozanecki.

Personel biurowy Elektrowni składał się: z buchaltera, 5 urzędników biurowych, 5 inkasentów i 1 woźnego.

Skład personelu administracyjnego nowej Elektrowni, obejmującej narazie do czasu likwidacji i starą Elektrownię, z konieczności będzie powiększony.

Na stanowisko dyrektora Elektrowni Okręgowej wyznaczony został przez Magistrat inż. Z. Kozanecki, na stanowisko zaś vicedyrektora, będącego jednocześnie szefem całego biura — inż. T. Hajdo.

Personel techniczny Elektrowni liczył 26 osób (monterów i robotników).

Wyniki finansowe

Działalność Elektrowni pod względem finansowym przedstawia dokładnie sprawozdanie rachunkowe z wykonania budżetu i bilans zamknięcia w dniu 31-go marca 1928 roku. Wskazują one, iż Elektrownia przy kapitale niecałych 300.000 zł. dawała bardzo duże zyski, bo wynoszące zł. 138.731,80. Jest to suma bez dopłat do ceny prądu elektrycznego na budowę nowej elektrowni Miejskiej, które wyniosły zł. 168.897,89

(budżet nadzwycz.) Faktyczne zyski Elektrowni byłyby jeszcze wyższe, o ile uwzględniłoby się wpływ za oświetlenie ulic nie w kwocie zł. 2.200, lecz w kwocie około 29.000, licząc po 37 gr. kwg.

Niestety, mimo tych stosunkowo pokaźnych dochodów Elektrownia musiała być zlikwidowana, gdyż niemożliwą było rzeczą dalej jej obciążać, bo groziłoby to katastrofą, rozbudowywać zaś ją było niemożliwością techniczną, wobec czego jedynem wyjściem, ażeby zadośćuczynić wciąż rosnącym zapotrzebowaniom miasta na prąd, stało się pobudowanie nowej elektrowni, co też zostało uskutecznione.

CEGIELNIA MIEJSKA.

Wiadomości ogólne

Cegielnia Miejska uruchomiona została w r. 1921. Położona jest na terenie miejskim, o półtora kilometra od śródmieścia przy szosie, prowadzącej do miasta Kowala.

Początkowo wyrabianą ręcznie cegłę wypalano w piecu polowym, gdy jednak popyt na cegłę wzrósł i okazała się potrzeba zwiększenia produkcji, został pobudowany piec systemu Hoffmanowskiego. Od czasu wybudowania tego pieca Cegielnia Miejska weszła na drogę stałego rozwoju. Na przyspieszenie tego rozwoju wpłynęło stałe dążenie Magistratu do zaopatrzenia miasta w tańszy materjał budowlany oraz, zwiększające się z roku na rok, zapotrzebowanie na cegłę. Gdy w latach ubiegłych wyprodukowana cegła niejednokrotnie czekała na nabywców, to w roku sprawozdawczym popyt wzrósl tak dalece, że nabywcy czekają na możność otrzymania cegły.

Ze zmianą konjunktury handlowej Zarząd Cegielni Miejskiej mógl przystąpić już bez obawy do dawniej projektowanych inwestycyj, mających na celu i ulepszenie wyprodukowanej cegły, i powiększenie wydajności, a co za tem idzie—stosunkowe obniżenie tak kosztów administracyjnych, jak i kosztów produkcji. Wprowadzone inwestycje spowodowały, że w ciągu roku sprawozdawczego 1927/28 wyprodukowano z górą 6.500.000 jednostek, gdy w r. 1926/27 zaledwie 3.618.950 jednostek.

Pozatem Zarząd Cegielni Miejskiej, dążąc do zaopatrzenia miejscowego rynku budowlanego w niezbędny materjał budowlany, jakim jest dachówka, zainstalował odpowiednią prasę do wyrobu dachówki, dokonał szeregu prób i przygotował surowce. Z początkiem kampanji wypuszczona będzie na rynek większa ilość dachówki palonej.

Przy montowaniu nowych maszyn przystąpiono także do założenia form do sączków nowych wymiarów.

Spodziewać się należy, że nietylko ceną, ale i dobrocią towaru dachówka zdobędzie sobie prawo obywatelstwa na rynku miejscowym.

Jak z zamieszczonych w sprawozdaniu tablic statystycznych oraz zestawienia bilansów wynika, Parowa Cegielnia Miejska jest dostatecznie rentującem się przedsiębiorstwem, mającem dużą przyszłość rozwojową i odgrywającem niepoślednią rolę gospodarczą w życiu miasta i jego mieszkańców. Zestawienia statystyczno-porównawcze dają obraz rozwoju Cegielni Miejskiej.

Organizacja przedsiębiorstwa

Organizacja przedsiębiorstwa przystosowana jest do warunków i wymagań prawnych, obowiązujących przedsiębiorstwa komunalne, a także do potrzeb przemysłowo-handlowych. Instancją mocodawczą i kontrolującą jest Rada Miejska, instancją nadzorczą Magistrat, a wykonawczą Zarząd Cegielni.

Skład Zarządu Parowej Cegielni Miejskiej w roku 1927/28 stanowili:

1. Pachnowski Stefan, prezydent miasta — przewodniczący,
2. Przybyłowski Bolesław, ławnik Magistratu, decernent, członek Zarządu,
3. Skierkowski Józef, ceramik, kierownik Cegielni Miejskiej.

Zarząd odbył 4 posiedzenia oficjalne.

Administracja

Personel biurowy i administracyjny w roku sprawozdawczym składał się z buchaltera, kasjera, pomocnika technicznego i magazyniera.

Pozatem było zatrudnionych 2 dietarjuszy, częściowo przy pracy biurowej, częścią zaś przy produkcji i rozbudowie.

Nieruchomości

Teren Cegielni Miejskiej zajmuje 4.403 ha, powierzchnia zaś terenów eksploatowanych zajmuje ha 9.624.

Jeszcze w 1921 roku pobudowano: 1) piec syst. Hoffmanowskiego o 16 komorach dla produkcji do 2 miljonów jednostek, 2) komin o wysokości 45 m., 3) 2 szopy do suszenia surówki i 4) kantor, stróżówkę i zabudowania gospodarcze. W roku 1922 pobudowano maszynownię.

Budynki Cegielni Miejskiej pobudowane zostały w czasie największej dewaluacji marki polskiej. Przewalutowanie, które nastąpiło w dniu 30/VI 1924 r., nie określało istotnej wartości nieruchomości, dlatego też Zarząd Cegielni w porozumieniu z Magistratem przeszacował komisyjnie w marcu 1928 r. wszystkie nieruchomości, podnosząc szaczunek do ogólnej sumy złotych 302.410.

W 1923 r. Komisja Sanitarno-techniczna w protokule oględzin Cegielni Miejskiej postawiła warunek urządzenia szatni, natrysków i jadalni dla robotników. Ważną tę sprawę zrealizowano dopiero w roku sprawozdawczym w ten sposób, że na salę natryskową i jadalnię przebudowano gospodarcze budynki Cegielni. Przystosowany do nowych potrzeb budynek obejmuje: jadalnię, umywalnię dla mężczyzn, umywalnię dla kobiet, kuchnię i sień. Przebudowy dokonała f-ma „Popławski i Fürstenwald" w Włocławku, a instalacyj wodociągowych dostarczyła f-ma „Łącznik".

W roku sprawozdawczym przebudowano także piec Hoffmanowski, dobudowano 5 komór oraz nad nową częścią pieca postawiono suszarnię z rusztunkami. Wybudowano także nową szopę do suszenia cegły o pojemności 50.000 jednostek oraz drewniany budynek o masywnej konstrukcji dla glinociągu i pompy.

Zbudowano w 1920 r. cztery mieszadła konne do wyrobu surówki ręcznej dotychczas są częściowo czynne. W roku 1922 nabyta została lekomobila parowa 85 K. M. oraz prasy do wyrobu cegły maszynowej.

W 1925 r. ustawiona została nowa prasa do wyrobu cegły firmy „Lilpop, Rau & Loewenstein" w Warszawie oraz młynek kulowy firmy „Löhnert" w Bydgoszczy do mielenia gruzów.

Jak widać Zarząd Cegielni Miejskiej czyni planowe wysiłki w kierunku zmodernizowania urządzeń Cegielni. Poważniejsze roboty inwestycyjne dokonywane są pod nadzorem kierownika Cegielni Miejskiej, Józefa Skierkowskiego.

W roku następnym projektowane są następujące inwestycje: dobudowanie kilku komór pieca, podniesienie dachu, pobudowanie dużej suszarni cegły nad piecem, uruchomienie nowej prasy, nabycie transportera szalkowego oraz zastosowanie trakcji elektrycznej do wszystkich maszyn.

Ruchomości

W roku sprawozdawczym zakupiono i uruchomiono:

1. pompę odśrodkową, odprowadzającą wodę z kopalni celem umożliwienia wybierania głębszych pokładów gliny. (Glinociąg, jakkolwiek został w całości wykonany, nie mógł być uruchomiony z powodu dużego spadku napięcia elektryczności; będzie zeń można korzystać po uruchomieniu nowej Elektrowni Okręgowej).

2. Zakupiony i ustawiony został zasilacz automatyczny, umożliwiający równomierne i wydatne zasilanie gliną prasy Nr. 2.

3. Zakupione i ustawione zostały nad prasą Nr. 3 walce stalowe, rozgniatające i unieszkodliwiające zawarty w glinie margiel.

4. Zakupiono i ustawiono dachówczarkę automatyczną do wyrobu powszechnie znanej dachówki marsylijskiej.

W roku 1927 28 wydatkowano na inwestycje Cegielni zarówno w dziale ruchomości i nieruchomości około 120.000 złotych.

Produkcja

W okresie sprawozdawczym wyrób surówki rozpoczęto dnia 23. III i ogółem wyprodukowano 4.166.000 jednostek surówki maszynowej, a 2.066.000 jednostek surówki ręcznej. Pracowały 3 prasy, produkujące cegłę maszynową oraz 3 mieszadła na wyrób surówki ręcznej.

Ogółem wyprodukowano surówki 6.232.000 jednostek. Wydajność pieca do dnia 22.VI. wynosiła 110.000 jednostek tygodniowo.

W dniu 22.IV uruchomiono 2 ognie, przyczem piec pracował z wydajnością ca 210.000 jednostek tygodniowo, a od dnia 4.X—po zgaszeniu drugiego ognia—powrócono do wydajności 110.000 jednostek tygodniowo.

Wypalono ogółem 6.618.160 jednostek.

W dn. 30 czerwca roku sprawozdawczego zatrudnionych było 149 robotników z tego 101 mężczyzn, 27 kobiet i 21 młodocianych, w dn. 31 grudnia tegoż roku — 61 robotników, z czego mężczyzn 58 i młodocianych 3.

Fundusze

Stan finansowy Cegielni Miejskiej dzięki popytowi na cegłę można uważać za dobry. Przyczynia się do tego ogólnokrajowe polepszenie się stosunków gospodarczych.

Zaufanie do przedsiębiorstwa Par. Cegielni Miejskiej również wzrosło tak, że obecnie nietrudno zdobyć środki obrotowe.

Dochód Ciegielni ze sprzedaży produktów wyniósł w roku sprawozdawczym zł. 401.523,60, czysty zaś zysk, przelany przez Parową Cegielnię Miejską do Kasy Miejskiej ca zł. 78.000.

GOSPODARSTWO LEŚNE.

Wiadomości ogólne

Lasy Miejskie są oddzielnem przedsiębiorstwem, administrowanem przez Wydział Majątków Miejskich.

Zajmują one powierzchnię 383,09 ha, położone zaś są w granicach miastach na jego krańcach. Od strony zachodniej i północnej graniczą z przedmieściami miasta Włocławka, od wschodu — z gruntami wsi Rybnicy, od południa — z lasami państwowemi i gruntami wsi Ostrowy.

Cały obszar lasów położony jest w dolinie rz. Wisły na aluwjalnych piaskach. Niektóre części lasów są niżej położone, wilgotne i częściowo zawierają torf. Wobec jednolitego charakteru siedliska, odpowiadającego dwu rodzajom drzew: sośnie i olszy, utworzone w nim zostały obręby: sosnowy i olszowy. Oprócz tych obrębów do obszaru lasów zaliczone są grunty deputowane i łąki, rozrzucone wśród lasów.

Materjał drzewny z lasów przeznaczony jest przedewszystkiem na pokrycie własnych zapotrzebowań Magistratu i tylko nieznaczna jego część jest sprzedawana. Na lasach miejskich żadne służebności nie ciążą.

Zarząd administracyjny i techniczny

Pod względem administracyjnym lasy podlegają bezpośrednio, jak na początku zaznaczono, Kierownictwu Wydziału Majątków Miejskich, pod względem zaś fachowym — lustratorowi lasów miejskich, którym jest zwykle jeden z nadleśnych okolicznych lasów państwowych lub prywatnych. Obecnie lustratorem lasów miejskich jest nadleśniczy Państwowego Nadleśnictwa Kowala — p. Lech Babiński.

Czynności ochronne i techniczne powierzone są dwum gajowym i jednemu nadgajowemu.

W lasach wybudowane są trzy leśniczówki. Do każdej z nich przydzielono po 5,5 ha gruntu i łąki deputowanej.

Z ogólnego obszaru lasów przypada:

na obręb sosnowy . .	303,71 ha	(w tem starodrzewu 67 ha)
„ „ olszowy . .	14,51 „	
„ rolę	15,65 „	
„ łąki	37,69 „	
„ torfowiska	1,72 „	
„ zabudowania . . .	0,38 „	
„ linje i drogi . . .	9,43 „	

Plan gospodarczy

Lasy miejskie posiadają od r. 1921 wzorowo opracowany plan gospodarczy na okres dziesięcioletni (1921 — 1931), zatwierdzony przez Wojewódzką Komisję Ochrony Lasów. Według niego prowadzona jest gospodarka leśna.

Lasy miejskie stanowią jeden obszar, podzielony na 10 oddziałów. Każdy z dwuch gajowych dozoruje po 5 oddziałów, nadgajowy zaś ma ogólny nadzór nad lasami, zajmuje się dozorem nad eksploatacją i obsiewem. Utrzymanie porządku w lesie jest bardzo trudne ze względu na bezpośrednie jego sąsiedztwo z miastem. Pomimo tego jednak z każdym rokiem zaprowadzany tu jest coraz większy ład i porządek.

Od szeregu lat prowadzi się stałą walkę z pasorzytami leśnemi, to też pokazuje się ich w lesie miejskim tylko bardzo niewielka ilość, pomimo że sąsiednie miejskim lasy państwowe opanowane zostały przez barczatkę i mniszkę i wielce przez nie zniszczone.

Roczna powierzchnia rębna wynosi 3,38 ha. Poręby są wyłącznie sosnowe. Las olszowy wycinany jeszcze nie jest, jako młody i dopiero w obecnym dziesięcioletnim okresie gospodarczym zakładany. Poręby w rok po wycięciu zalesiane są na nowo sosną.

Przeciętna wydajność rocznej poręby wynosi około 750 mtr. sześciennych budulcu i 700 mtr. przestrzennych opału.

Wyniki finansowe

Ogólny dochód z lasu w okresie sprawozdawczym wyniósł zł. 65.014,71, rozchód zł. 14.475,96. Czysty zysk wyniósł zł. 50.538,75.

WARSZTATY I TABOR MIEJSKI

Wiadomości ogólne

Warsztaty i Tabor Miejski w zaraniu swego istnienia nie miały charakteru stałego przedsiębiorstwa. Zapoczątkowane w końcu 1918 r. przy sypaniu nasypu pod przyszły most na rzece Zgłowiączce, z chwilą zakończenia tych robót przenoszone były na tereny noworozpoczętych robót. Ciągłe to przenoszenie utrudniało rozwój przedsiębiorstwa, powodowało niemożliwość wprowadzenia ulepszeń technicznych tak, że działalność Warsztatów ograniczała się jedynie do reperacji narzędzi, które przy większych robotach wymagały częstego remontu.

Do r. 1920 Warsztaty były jedną z sekcji Wydziału Technicznego. Dopiero w kwietniu tegoż roku uchwałą Magistratu Warsztaty przeniesiono do budynków po Przytułku Miejskim przy ul. Piwnej Nr. 3, które odpowiednio przebudowano. Od tej pory poczyna się stały rozwój Warsztatów, z któremi połączono Tabor Miejski. Zakres robót zwiększono, bo prócz reperacyj narzędzi Warsztaty podejmowały się już wszelkich robót, wchodzących w zakres: stolarstwa, stelmarstwa, ślusarstwa, kowalstwa, ciesielstwa, malarstwa i betoniarni, a także budowy całych objektów jak: budowy hal targowych, tartaku, początkowych robót przy wznoszeniu Szkoły Technicznej i t. p.

W r. 1921 zaprowadzono buchalterję i Warsztaty Miejskie zostały wydzielone z Wydziału Technicznego, jako autonomiczna instytucja z własnym Zarządem i pod ogólnym nadzorem Magistratu pod nazwą: Park Budowlany Miejski.

Przedsiębiorstwo rozwijało się z roku na rok, pozyskując urządzenia techniczne, co pozwoliło konkurować z przedsiębiorstwami prywatnemi. Przedewszystkiem położono nacisk na stolarnię, w której zaprowadzono komplet maszyn, poruszanych motorami, co postawiło ją na pierwszem miejscu w mieście, i umożliwiło otrzymywanie robót z konkursów.

Gdy teren przy ul. Piwnej okazał się za mały, Park Budowlany przeniesiono na tereny potartaczne przy Al. Szopena Nr. 5. W roku sprawozdawczym powiększono betoniarnię, produkującą płyty, burtniki, słupki graniczne i inne wyroby betonowe, które zastosowano do budowy nowych chodników.

Organizacja przedsiębiorstwa

Warsztaty i Tabor Miejski są autonomicznem przedsiębiorstwem miejskiem i podlegają jednemu kierownictwu. Władze przedsiębiorstwa stanowią: Magistrat i Zarząd.

W skład Zarządu wchodzi prezydent, ławnik-decernent (początkowo Cz. Kossobudzki, później B. Przybyłowski) i kierownik (początkowo F. Tęsiorowski, obecnie inż. Szlezinger). Przedsiębiorstwo rządzi się na mocy uchwalanego co rok budżetu, przedstawionego przez Zarząd przedsiębiorstwa Magistratowi i Radzie Miejskiej. Budżet ten stanowi integralną część składową budżetu miejskiego.

Nieruchomości, urządzenia i inwentarz żywy

Warsztaty i Tabor Miejski posiadają następujące nieruchomości: stajnię murowaną na 12 par koni z mieszkaniami dla starszego woźnicy, szopę drewnianą do narzędzi pożarnych, szopę krytą do wyrobów betonowych, mieszania masy betonowej i przechowywania drzewa porządkowego i desek stolarskich, szopę drewnianą z 2-ma oknami i drzwiami do robót stelmarskich i ciesielskich, domek drewniany dla dozorcy dziennego i nocnego z wewnętrznemi ścianami murowanemi, drewnianą halę maszyn o ścianach wewnątrz murowanych, budynek z muru pruskiego z jedną ubikacją o 2-ch oknach, zajmowany na stołownię dla rzemieślników i robotników, kantor murowany, kryty dachówką, szopę drewnianą, krytą papą, przeznaczoną do przechowywania różnych materjałów, stajenki drewniane, 2 studnie z cembrowin betonowych, parkan drewniany o wysokości ca 2 i pół m., okalający zabudowania przedsiębiorstwa.

Wartość zabudowań Warsztatów wynosiła w dn. 31 marca 1928 r. zł. 50,570, Taboru zaś — przeszło zł. 42,000.

Urządzenia mechaniczne Warsztatów stanowią: w hali maszyn: heblarka wyrówniarka, piła tarczowa, strugarka walcowa, wiertarka, piła taśmowa, grysarka, piła

wahadłowa i ostrzarka do noży; w ślusarni: 2 bormaszyny, nożyce do krajania blachy, ostrzarka do pił, maszyna do rozwierania pił; w kuźni: wentylator mechaniczny; w stajni: śrutownik do ziarna i sieczkarnia.

Maszyny poruszane są zapomocą 9-ciu motorów elektrycznych o łącznej mocy 38,5 K. M.

Wartość bilansowa urządzeń mechanicznych i ruchomości biurowych wynosi w Warsztatach przeszło 3900 zł., a w Taborach — około 6500 zł.

Tabor Miejski posiada 7 par koni o wartości 7920 zł., w tej liczbie 1 parę koni wyjazdowych do dyspozycji prezydenta miasta, 1 powóz, 21 wozów helowych, 3 platformy, 5 bryczek, 2 beczki do polewania ulic, 1 karetkę sanitarną, 2 sani oraz obóz asenizacyjny, rozporządzający narazie 2-ma beczkami i pompą ssącą.

Produkcja Warsztatów

Przeciętna liczba zatrudnionych rzemieślników i robotników według poszczególnych działów w okresie sprawozdawczym była następująca: w stolarni — 1 majster, 13 rzemieślników, 5 praktykantów; w ciesielni — 3 rzemieślników i 4 robotników jako pomoc techniczna; w stelmarni — 1 rzemieślnik i 1 praktykant; w ślusarni — 1 majster, 1 mechanik elektrotechnik, 1 rzemieślnik i 5 praktykantów; w kuźni — 4 rzemieślników i 1 praktykant; w betoniarni — 10 robotników wykwalifikowanych; na placu — 4 robotników.

W ciągu roku sprawozdawczego wartość produkcji Warsztatów osiągła sumę zł. 472,915.86.

Betoniarnia czynna jest w porze letniej w czasie trwania okresu budowlanego. Produkcja przedstawia się następująco: wyprodukowano płyt chodnikowych całych szt. 59373 (wymiaru 50×50 cm), — płyt chodnikowych połówek — 5725 (wymiaru 50×25 cm.), burtników — 8593, słupków granicznych — 2330, innych wyrobów betonowych — 6143.

Tabor Miejski wykonywa zlecenie Przedsiębiorstw Miejskich, Instytucyj i Wydziałów Administracyjnych na transporty wagonowe, zajęty też jest stale przy oczyszczaniu placów i nieruchomości miejskich. Przy budowie Kujawskiej Elektrowni Okręgowej Tabor zwoził z rampy kolejowej części maszyn, konstrukcje żelazne i t. p.

W roku sprawozdawczym Tabor Miejski osiągnął za przewozy zł. 150.583,85, z czego od Wydziałów Administracyjnych Magistratu zł. 113.852,49, od Przedsiębiorstw Miejskich zł. 34.482.03 i od osób prywatnych i insytucyj Społecznych zł. 2.249,33.

Magazyny stanowiące do końca roku budżetowego 1926 27 samodzielną instytucję miejską z dn. 1 kwietnia 1927 r. zostały włączone do Warsztatów Miejskich. Wartość materjów pomieszczonych w Magazynach, na dzień 31 marca 1928 r. wynosiła zł. 139.547,04.

Administracja

Personel administracyjny Warsztatów i Taboru Miejskiego składa się z następujących osób: kierownika (jest nim obecuie inżynier-technolog), buchaltera, pomocnika buchaltera, kasjera, kontrolera Warsztatów, zarządzającego stajnią Taboru, magazyniera, dozorcy robót betonowych, dozorcy dziennego i dozorcy nocnego.

Wyniki finansowe

Warsztaty i Tabor Miejski przyniosły Zarządowi miasta w roku sprawozdawczym deficyt budżetowy w sumie zł. 42.990,83, a mianowicie: Warsztaty zł. 33.277,63, Tabor zaś zł. 9.713,20. Faktyczny deficyt tych przedsiębiorstw jest jednak mniejszy, gdyż należy uwzględnić wzrost majątku w Warsztatach o sumę zł. 25.708,94 a w Taborze zł. 6.109,26; strata zatem w Warsztatach wynosi zł. 7.569,69, w Taborze 3.603,94. Straty te były spowodowane przez złą organizację administracji, a mianowicie brakiem fachowego kierownictwa. W r. 1927 Magistrat usprawnił organizację w Warsztatach powierzając kierownictwo fachowcowi — inżynierowi, i wprowadził szereg zmian, które winny zapewnić normalny rozwój przedsiębiorstwa.